

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İNSAN TİCARETİ SUÇU, MAĞDURLARIN TESPİTİ ve
YABANCI UYRUKLU MAĞDURLARIN DESTEK
HİZMETLERİNE ERİŞİMİNDE YAŞANAN SORUNLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hande TUZKAN YEŞİLYURT

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

Ankara, 2024

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İNSAN TİCARETİ SUÇU, MAĞDURLARIN TESPİTİ ve
YABANCI UYRUKLU MAĞDURLARIN DESTEK
HİZMETLERİNE ERİŞİMİNDE YAŞANAN SORUNLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hande TUZKAN YEŞİLYURT

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ali Zafer SAĞIROĞLU

Ankara, 2024

ONAY SAYFASI

Hande TUZKAN YEŞİLYURT tarafından hazırlanan “İnsan Ticareti Suçu, Mağdurların Tespiti ve Yabancı Uyruklu Mağdurların Destek Hizmetlerine Erişiminde Yaşanan Sorunlar” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	Kabul / Red	Kurumu	İmza
Doç. Dr. Ali Zafer SAĞIROĞLU	Kabul	AYBÜ	
Dr. Öğr. Üyesi İrem ŞENGÜL	Kabul	AYBÜ	
Dr. Öğr. Üyesi Serra Sevdde HATİPOĞLU	Kabul	AHBVÜ	

Tez Savunma Tarihi: 03.05.2024

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Muhammet Enes KALA
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü V.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. (03.05.2024)

İmza

Hande TUZKAN YEŞİLYURT

İTHAF

En değerli emanetim, canım kızım Asya'ya

TEŞEKKÜR

Tez konumu seçmemde beni yüreklendiren ve hazırlama sürecim boyunca bilgi ve tecrübeleri ile bana destek veren danışman hocam Sayın Ali Zafer SAĞIROĞLU'na, tez savunma jürimdeki hocalarım Sayın Dr. Öğr. Üyesi İrem ŞENGÜL ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Serra Sevde HATİPOĞLU'na değerli katkıları ve desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

İnsanın ticari bir meta gibi alınıp satıldığı bir suç türü olan insan ticareti oldukça hassas ve çalışılması zor bir konudur. Başlangıçta işim gereği dahil olduğum, ancak sonrasında gönül bağı ile bağlandığım bu alandaki bilgi ve tecrübelerimi aktardığım tez çalışmamın literatüre katkı sunmasını umuyorum. Bu konuda çalışma yapmama imkan tanıyan, benimde mensubu olduğum Göç İdaresi Başkanlığının saygıdeğer yöneticilerine ve tezimde emeği geçen tüm arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Hayatımın en yoğun dönemlerinden birinde ve büyük emekler sarf ederek yazmış olduğum bu tezin her aşamasında benden sonsuz desteğini esirgemeyen çok kıymetli anneme ve babama, aldığım her kararda arkamda durarak desteği ve sevgisi ile bana güç veren çok kıymetli eşime ve motivasyon kaynağım, güzel evladım Asya'ma sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

ÖZET

İnsan Ticareti Suçu, Mağdurların Tespiti ve Yabancı Uyruklu Mağdurların Destek Hizmetlerine Erişiminde Yaşanan Sorunlar

Çağımızın en önemli meselelerinden biri haline gelen göç hareketi, dünya genelinde yaşanan farklı gelişmelere bağlı olarak ivme göstermektedir. Günümüzde 281 milyon insanın göçmen olduğu tahmin edilirken, bireylerin göç etme sebepleri bulundukları coğrafyaya, ait oldukları ülkelere göre farklılık arz etmektedir. Daha iyi bir yaşam elde edebilme arzusu ile çıkılan bu zorlu yolculuklar kimi zaman bireylerin daha hassas ve kırılgan bir hale gelmesine sebebiyet vererek travmatik durumları da beraberinde getirebilmektedir. İnsan hakları ihlallerinin en ağır biçimde yaşandığı insan ticareti suçu da göç hareketlerinin artmasıyla daha sık gündeme gelir olmuştur. Günümüzde “modern kölelik” olarak adlandırılan insan ticareti yalnızca göçle bağlantılı bir olgu değildir ancak göç, insan ticareti suçunun bir parçasıdır.

Bu tez çalışmasının temel amacı; literatür kapsamında insan ticareti suçuna ilişkin kavramsal tartışmalara yer verirken, suça maruz kalan mağdurların deneyimleri üzerinden de mağdur destek hizmetlerine erişimlerinde yaşanan sorunların tespit edilerek, hizmetlerin daha etkin ve verimli yürütülebilmesi adına öneriler geliştirebilmektir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan bireylerin farklı coğrafyalardan ülkemize gelen ve insan ticareti suçuna maruz kalan göçmen grupları arasından seçilmiş olmasıyla da göç ile insan ticareti olguları arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek hedeflenmiştir. Bireylerin deneyimleri üzerinden sonuca ulaşabilmeyi hedefleyen bu çalışma da nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, İnsan Ticareti Mağdurları Sığınmaevinde ve Eskişehir ilinde ikamet etmekte olan toplamda 20 yabancı uyruklu insan ticareti mağduru ile yarı yapılandırılmış mülakat formları aracılığıyla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan bireylerin bir kısmı mağdur destek hizmetlerinden faydalanırken, bir kısmı da hizmetlerden faydalanmak istemeyen bireyler arasından seçilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler araştırmacı tarafından deşifre edilerek analiz edilmiştir. Alanı itibarıyla özgün olan bu çalışma da; bireylerin insan hakları ihlallerinin önlenmesi kadar kamu sağlığı ve kamu güvenliğinin sağlanması açısından da büyük önem arz eden insan ticareti suçuyla mücadele ve mağdurların tanımlanma süreci ele alınırken, tanımlanan mağdurların destek hizmetlerine erişip erişmediği ve bu süreçte yaşadıkları sorunların neler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, insan ticareti, mağdur, mağdur destek hizmeti.

ABSTRACT

The Crime of Human Trafficking, Identification of Victims and Problems in Access to Support Services for Foreign Victims

Migration, which has become one of the most crucial issues of our time, is gaining momentum globally due to various developments. With an estimated 281 million people being migrants today, the reasons for individuals to migrate vary based on their geographical and national contexts. These challenging journeys undertaken with the desire for a better life can sometimes make individuals more vulnerable, leading to traumatic situations. The crime of human trafficking, where the most severe violations of human rights occur, has become more prominent with the increase in migration movements. In the present day, human trafficking, termed as "modern slavery," is not solely related to migration, but migration is a part of the crime of human trafficking.

The main objective of this thesis is to contribute to conceptual discussions on the crime of human trafficking within the literature and to identify issues in accessing victim support services through the experiences of victims. The aim is to develop recommendations for more effective and efficient implementation of these services. The research focuses on establishing the relationship between migration and the crime of human trafficking by selecting individuals from migrant groups who have experienced human trafficking and have come to our country from different regions. This qualitative research utilized semi-structured interview forms to conduct in-depth interviews with a total of 20 foreign national human trafficking victims residing in the Shelter for Human Trafficking Victims and in Eskişehir. Some interviewees benefited from victim support services, while others were selected from individuals who chose not to access these services. The data obtained from the interviews were transcribed and analyzed by the researcher. This study, unique in its field, addresses the prevention of human rights violations and the importance of combating the crime of human trafficking for public health and safety. The process of identifying victims, their access to support services, and the challenges they face during this process were explored.

Key words: Migration, human traffickig, victims of human trafficking, support services.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	i
BEYAN	ii
İTHAF	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
TABLolar DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	4
1.1. Araştırmanın Önemi ve Beklenen Yararlar	4
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemleri	5
1.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	7
1.5. Araştırmacının Konumu	8
1.6. Etik İlkeler	8
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. Göç	10
2.1.1. Düzenli Göç	11
2.1.2. Düzensiz Göç	11
2.2. İnsan Ticareti	14
2.2.1. Aracı, Tacir, Mağdur ve Müşteri	20
2.3. Sömürü Türleri	21
2.3.1. Cinsel Sömürü	21

2.3.2. Emek(İşgücü) Sömürüsü	23
2.3.3. Zorla Evlendirme	24
2.3.4. Zorla Dilendirme	25
2.3.5. Çocuk Askerlik	25
2.3.6. Organ ve Doku Ticareti	26
2.3.7. Çocuk Sömürüsü.....	27
3. BÖLÜM: İNSAN TİCARETİYLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER.....	29
3.1. Ulusal Mevzuat	29
3.1.1. T.C. 1982 Anayasası.....	29
3.1.2. Türk Ceza Kanunu.....	30
3.1.3. Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun.....	34
3.1.4. Türk Vatandaşlığı Kanunu.....	36
3.1.5. Karayolu Taşıma Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği.....	37
3.1.6. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	38
3.1.7. İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik	40
3.2. Uluslararası Mevzuat.....	42
3.2.1. Palermo Protokolü	45
3.2.2. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi	46
4. BÖLÜM: ULUSAL YÖNLENDİRME SÜRECİ VE MAĞDUR TESPİT İŞLEMLERİ.....	48
4.1. İhbar, Şikayet ve Bildirim Mekanizmaları	48
4.2. Mağdur Tespit ve Tanımlama İşlemleri	50
4.2.1. Mülakat	51
4.2.2. Çocuklarla Yapılan Mülakatlar.....	53
4.3. Tanımlamada Yaşanan Sorunlar	54
5. BÖLÜM: MAĞDUR DESTEK HİZMETLERİ.....	57
5.1. İnsan Ticareti Mağduru İkamet izni	57

5.1.1. Düzenli Göçmen Durumunda Olan İnsan Ticareti Mağdurlarının Yasal Statüsü.....	57
5.1.2. Düzensiz Göçmen Durumunda olan İnsan Ticareti Mağdurlarının Yasal Statüsü.....	59
5.2. Mağdur Destek Programı	60
5.2.1. Güvenli Bir Barınma Ortamı	62
5.2.2. Sağlık Hizmetlerine Erişim.....	62
5.2.3. Psiko-Sosyal Destek	64
5.2.4. Eğitim Hizmetlerine Erişim.....	64
5.2.5. Hukuki Destek	65
5.2.6. İş gücü Piyasasına Erişim ve Bütçe Yönetimi	65
5.3. Mağdur Destek Programının Sonlandırılması.....	66
5.4. İnsan Ticareti Mağduru Sığınmaevleri.....	67
5.4.1. Fiziki Özellikler	69
5.4.2. Alınması Gereken Tedbirler	71
5.4.2.1. Güvenlik tedbirleri	71
5.4.2.2. Hijyen Tedbirleri.....	72
5.4.2.3. Sağlık Tedbirleri.....	72
5.4.2.4. Çocuklar İçin İlave Güvenlik Tedbirleri	72
5.4.3. Sığınmaevinde Görev Yapan Personeller	72
5.5. Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş.....	73
6. BÖLÜM: YÖNTEM.....	74
6.1. Veri Toplama Aracı.....	75
6.2. Örneklem Seçimi.....	76
6.3. Verilerin Analizi.....	76
7. BÖLÜM: BULGULAR VE TARTIŞMA	78
7.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	78
7.2. Katılımcıların Sosyo- Ekonomik Durumları	79

7.2.1. Aile İlişkileri.....	79
7.2.2. Ebeveyn İlişkileri.....	79
7.2.3. Boşanmalar/Eşinden Haber Alamama.....	80
7.2.4. Aile İçi Şiddet.....	81
7.2.5. Ekonomik Durum	82
7.3. Göç Etme Süreci.....	84
7.3.1. Göç Etme Nedenleri	84
7.3.1.1. Kültürel Sebepler	85
7.3.1.2. Ailevi Sebepler.....	85
7.3.1.3. Siyasi Sebepler	86
7.3.1.4. İş Bulma Umudu	88
7.3.1.5. Evlenme Amacı.....	90
7.3.1.6. Türkiye Hakkındaki Düşünceler	91
7.3.2. Göç Etme Şekli	94
7.3.2.1. Yasal Yollardan Giriş Yapanlar	94
7.3.2.2. Yasa Dışı Yollardan Giriş Yapanlar	96
7.4. Mağduriyet Süreci.....	98
7.4.1. Sömürü Tipi.....	99
7.4.1.1. Cinsel Sömürü.....	99
7.4.1.2. Emek Sömürüsü	101
7.4.1.3. Zorla Evlendirme	104
7.4.1.4. Esarete Tabi Kılma.....	105
7.4.2. Çalışma Koşulları	106
7.4.2.1. Çalışma Saatleri	106
7.4.2.2. Kazanç Durumu	107
7.4.2.3. Beslenme	108
7.4.2.4. Belgelere El Koyulma	108

7.4.2.5. Özgürlüğün Kısıtlanması	109
7.4.3. Sömürüden Kurtuluş.....	110
7.4.3.1. Kendi Girişimleri Sonucu Kurtulanlar	110
7.4.3.2. Kolluk Operasyonları Sonucu Kurtarılanlar	111
7.4.3.3. 3. Kişiler/Kuruluş Yardımı ile Kurtarılanlar	112
7.4.3.4. Tacirin Bırakması Sonucu Kurtulanlar	113
7.5. Hukuki ve İdari Süreçler	115
7.5.1. Yasal Statü	115
7.5.1.1. İkamet İzni/Uluslar arası Koruma/Geçici Koruma	115
7.5.1.2. Statüsü Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu	115
7.5.2. Mağdur Destek Programından Faydalananlar	119
7.5.2.1. Programı Kabul Etme Nedenleri.....	119
7.5.2.2. Sığınmaevinde Kalış Süreci	122
7.5.2.3. Hizmetlere Erişimde Yaşanan Sorunlar	126
7.5.3. Mağdur Destek Programından Faydalanmayanlar	131
7.5.3.1. Mağdurların Programa Katılmama Nedenleri.....	131
7.5.3.2. Mevcutta Alınan Psiko-Sosyal Destekler.....	138
7.6. Gelecek Projeksiyonu.....	139
7.6.1. Ülkesine Dönmek İsteme/İstememe	141
7.6.2. Üçüncü Ülkeye Yerleşmek İsteme	144
8. SONUÇ ve ÖNERİLER	147
8.1. Sonuç.....	147
8.2. Öneriler.....	150
KAYNAKÇA	154
EKLER	160
EK 1. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu	160
EK 2. Kod, Kategori ve Temalar Listesi	162

KISALTMALAR DİZİNİ

ASHB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
GGM	: Geri Gönderme Merkezi
IOM	: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
İGİM	: İl Göç İdaresi Müdürlüğü
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TCK	: Türk Ceza Kanunu
UNHCR	: The United Nation Refugee Agency (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği)
UNICEF	: United Nations International Children's Emergenc Fund (BM Çocuklara Yardım Fonu)
UNODC	: United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi)
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. İnsan Ticaretine İlişkin Uluslararası Düzenlemeler 42

Şekil 2. Ulusal Yönlendirme Mekanizması..... 50

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Göçmen Kaçaklığı Suçu ile İnsan Ticareti Suçu Arasındaki Farklar.....	14
Tablo 2. Mağdurlara Ait Sosyo-Demografik Bilgiler.....	78
Tablo 3. Göç Etme Sürecine İlişkin Kategori ve Kodlar	84
Tablo 4. Mağduriyet Sürecine İlişkin Kategori ve Kodlar	98
Tablo 5. Hukuki ve İdari Süreçlere İlişkin Kategori ve Kodlar.....	115
Tablo 6. Mağdurların Gelecek Projeksiyonuna İlişkin Kategori ve Kodlar	139

GİRİŞ

İnsanın ticari bir meta gibi alenen alınıp satıldığı köle pazarları günümüzde artık mevcut olmasa da “modern kölelik” kavramı altında vücut bulan insan ticareti olgusu farklı formlarda varlığını sürdürmektedir. Eski çağlarda köle insanlar ayaklarından zincirlenip bir emtia misali satılmak üzere numaralandırılırken, bugün çağımızın gereği zincirler, etiketlemeler yeni tekniklerle görünmez hale getirilmektedir.

İnsan ticaretinin ortaya çıkış sebepleri çeşitlilik arz eden bir meseledir. Bu sebeplerin gerçekleşmesine zemin hazırlayan unsurlardan bir tanesi de göç sürecidir. İnsan ticareti yalnızca göçle bağlantılı bir olgu olmamakla birlikte göç süreci insan ticaretinin önemli bir kısmını oluşturabilmektedir. Bireylerin göç etme sebepleri bulundukları coğrafyaya, ait oldukları ülkelere göre farklılık arz etmektedir. Ekonomik ve sosyal buhranlar, artan eşitsizlikler ve adaletsizlikler, yaşanan iç karışıklıklar ve çatışma ortamları, savaşlar, aile içi şiddet olayları, iklim değişikliği sebebiyle yaşanan doğa olayları gibi durumlar göç etme süreçlerini tetikleyen faktörlerdendir. Daha iyi bir yaşam elde edebilme arzusu ile çıkılan yolculukların sonunda bireyler iyi koşullarda çalışabilmeyi, eğitim sağlık gibi temel kamu hizmetlerine erişim sağlanabilmeyi, en önemlisi de insan onuruna yakışır şartlarda bir yaşam standardına kavuşabilmeyi hedefler. Ancak büyük umutlarla çıkılan bu zorlu yolculuklar kimi zaman bireylerin daha hassas ve kırılgan bir hale gelmesine sebebiyet vererek travmatik durumları da beraberinde getirebilmektedir. Göç veren ülkelerin ortak özelliklerine bakıldığında temelde yatan olgu yoksulluktur. Yoksulluk içindeki bireyler temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için insan ticareti riski altındadır. Ebeveynler ve çocuklar, maddi sıkıntılar nedeniyle temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanır ve bu durum, bazı yetişkinlerin finansal borç verenlerin esareti altına girmesine yol açar. (Cullen-Dupont, 2009, s. 23-24) Yine eğitim, sağlık veya sığınma talebi gibi farklı amaçlarla göç eden bireyler, savunmasız kadın ve çocuklar tacirler tarafından tehdit, baskı, cebir gibi unsurlarla etki altına alınarak adeta birer köle haline getirilmekte ve sömürüye maruz bırakılmaktadır.

İnsan hakları ihlallerinin en ağır şekillerde yaşandığı insan ticareti suçu, küreselleşme ile birlikte ivme kazanmış ve sınır aşan bir suç haline gelmiştir. 2022 yılında uluslararası kuruluşlarca yayınlanan “Modern Köleliğin Küresel Tahmini, Zorla Çalıştırma ve Zorla Evlendirme” isimli rapora göre dünya genelinde yaklaşık 49.6 milyon kişinin insan ticareti suçuna maruz kaldığı tahmin edilmektedir. Bu kişilerin 27.6 milyonu zorla çalıştırılırken, 22

milyonu da zorla evlendirmeye maruz kalmıştır. Yine raporda yer alan verilere göre organize suç örgütleri insan ticaretinden yıllık yaklaşık 150 milyar dolar gelir elde etmektedir. Silah kaçakçılığı ve uyuşturucu ticaretinden sonra yasa dışı en çok gelir getiren 3. suç türüdür (ILO ve diğer., 2022, s. 17). Bireylerin insan hakları ihlallerinin yanı sıra devletlerin kamu sağlığı ve kamu güvenlikleri açısından da ciddi bir tehdit unsuru oluşturan insan ticareti suçu oldukça dinamik bir suç türüdür. Sömürü türleri her geçen gün değişmekte olan suçun bu özelliği, suçla mücadele etmeyi de zorlaştıran bir etkidir. Kazanç seviyesinin yüksekliği ve tespitinin zor olması suçu daha da cazip kılmakta, mağdur edilen kişi sayısı gün geçtikçe artış göstermektedir.

Sömürü türleri suçun dinamik yapısı sebebiyle sürekli olarak değişiklik arz etmekle birlikte uluslararası kuruluşların raporlarında bugün en sık karşılaştığımız sömürü çeşitleri; cinsel sömürü, emek (iş gücü) sömürüsü, zorla evlendirme, zorla dilendirme, çocuk askerlik, organ ve doku ticareti olarak ifade edilmektedir. Çağın dinamiklerine göre şekil değiştiren sömürü çeşitleri çok yakın zamanda yaşadığımız ve tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını döneminde de farklılaşmıştır. Salgın döneminde ulus devletlerce hastalığın bulaşıcılığını engellemek amacıyla alınan tedbirler bireylerin sosyal çevresi ile fiziki teması kesmesine neden olmuş, sosyalleşme seviyelerini etkilemiştir. Özellikle cinsel sömürü kapsamında mağdurlara fuhuş yaptırmak suretiyle onları istismar eden tacirler, seyahat kısıtlamaları, sokağa çıkma yasakları gibi uygulamalar sebebiyle yöntemlerini değiştirme yoluna gitmiş, online ortamda sanal sömürü yöntemlerine başvurmuşlardır.

İnsan ticareti, sadece farklı ülke sınırlarını aşmakla sınırlı bir eylem değildir. Zorunlu olarak topraklarını terk eden, yeni bir yaşam kurma amacıyla yasa dışı yollarla diğer ülkelere ulaşan veya çeşitli avantajlarla kandırılarak ülke dışına sevk edilen bireylerin insan ticaretine maruz kaldığı bilinmektedir. Bu suç, mağdurların kendi ülkeleri içinde de işlenebilir. Bu nedenle, uluslararası işbirliği yanı sıra ülkelerin iç hukuklarında etkili bir şekilde bu suçla mücadele için gerekli yasal düzenlemelere yer verilmesi önemlidir (Yenidünya, 2014, s. 2). Nitekim insan ticaretinin uluslararası boyutta da artan bir sorun haline gelmesi ve gün geçtikçe mağdur sayılarının artıyor olması bu alanda yasal düzenlemeler yapma zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. 2000’li yılların başına kadar kadın ve çocuk ticareti üzerinden addedilen insan ticareti olgusu, BM’nin 2003 yılında yürürlüğe giren Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi’nin ek protokolü olan “İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokol” diğer bir adıyla “Palermo Protokolünün” imzalanmasıyla uluslararası

düzeyde ilk defa tam olarak tanımlanmış ve imzacı ülkelere de iç mevzuatlarında düzenleme yapma zorunluluğu getirilmiştir. Protokol kapsamında insan ticareti ile mücadele “önleme, koruma, soruşturma ve kovuşturma ile ortaklık (işbirliği)” olmak üzere 4P yaklaşımı ile ifade edilmiştir. Ülkemiz 2000’li yılların başından bu yana bu suçla mücadele de çok önemli adımlar atmıştır. 25 Mart 2003 tarihinde Palermo Protokolünü imzalayarak insan ticareti ile mücadeledeki kararlılığını uluslararası alanda da ifade etmiştir. Akabinde 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 80. maddesinde insan ticareti suçunu ve suçun faillerine verilecek cezayı hüküm altına almıştır. 4 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) kurulmuş ve bu alanda yürütülen çalışmalar yoğunlaştırılarak sivil bir kurum koordinesinde devam ettirilmektedir. Ülkemizde yaşayan muhtemel insan ticareti mağdurlarının tespit edilmesi ve akabinde yapılan tanımlama işlemleri 81 ilde bulunan İl Göç İdaresi Müdürlükleri (İGİM) uzman personelleri tarafından gerçekleştirilirken; tanımlanan tüm mağdurların gönüllü olma esasına göre mağdur destek hizmetlerine erişimleri Başkanlık koordinesinde hizmet veren sığınmaevleri aracılığıyla sağlanmaktadır.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Önemi ve Beklenen Yararlar

İrki, dini, dili, cinsiyeti ne olursa olsun her insan onurlu bir şekilde yaşama hakkına sahiptir. İnsan ticareti, insanın doğası gereği ona doğuştan sahip olduğu bu hakka saldırı niteliğindedir. İnsanın ticari bir meta gibi alınıp satıldığı bir suç türü olan insan ticareti, tehdit, baskı, cebir, şiddet kullanımı ile bireylerin zorla çalıştırılması, esarete tabi kılınması, fuhuşa sürüklenmesi gibi eylemleri içermektedir. Uluslararası örgütlerlerce açıklanan rakamların korkunç boyutlara ulaştığı bir tabloda mağdur edilen kişi sayıları her geçen gün artarken bu suçla mücadele etmek de artık ülkeler açısından zorunlu bir hale gelmiştir. Dinamik yapısı ve sınıraşan bir suç olabilmesi sebebiyle insan ticareti suçuyla mücadele de yalnızca ülkelerin ulusal çabaları yeterli gelmemektedir. Bu sebeple uluslararası düzeyde işbirliği ve koordinasyonun sağlanması adına birtakım sözleşmeler imzalanmıştır. Sözleşmeler kapsamında imzacı ülkelerin yerel mevzuatlarında da düzenlemeler yapılmış olup sahadaki mücadele hukuki ve idari boyutlarda devam etmektedir. İnsan ticareti ile mücadele konusunda ticarete konu olan faaliyetlerin durdurulması, mağdurların kurtarılması, eylemi yapan tacirlerin yargılanarak ceza alması büyük önem taşır. Ancak göz ardı edilmemesi gereken en önemli konulardan birisi de mağdurların, mağduriyet süreçleri sonrasında destek programlarına erişimlerinin sağlanmasıdır. Mağdur destek programları ticarete konu olan bireylerin sömürü sürecinde yaşadıkları travmaların etkisinden arındırılarak yeniden güçlendirilmesini ve bağımsız hayata kazandırılabilmesini amaçlamaktadır. Yeteri kadar desteklenmeyen veya bu hizmetlere erişemeyen mağdurların yeniden bu suça maruz kalma riskleri oldukça fazladır. Bu sebeple etkili ve verimli bir mağdur destek programı mücadelenin en önemli unsurlarından biridir.

Bu araştırmada, araştırmacı tarafından literatür kapsamında insan ticareti suçuna ilişkin kavramsal tartışmalara yer verilirken; suça maruz kalan mağdurların deneyimleri üzerinden de mağdur destek hizmetlerine erişimlerinde yaşanan sorunların tespit edilerek, hizmetlerin daha etkin ve verimli yürütülebilmesi adına öneriler geliştirilmiştir. Ayrıca sürece ilişkin alt problemlerde belirlenerek başlıklar altında tartışılmış ve yasal düzenlemelere yer verilmiştir. Literatürde insan ticareti suçu ve suçun unsurlarına ilişkin birçok akademik çalışma yapılmış olmasına rağmen mağdurların korunması kapsamında sunulan mağdur destek hizmetlerine ilişkin çalışmalar alana ulaşılabilirliğin kısıtlılığı

sebebiyle yetersiz kalmıştır. Suça maruz kalan kişilerin ülkemizde nasıl tespit edildiği ve mağdur destek hizmetlerinin hangi kurum/kuruluşlarca nasıl sunulduğu hakkında yapılmış çalışmalar oldukça azdır. Bu çalışma kapsamında GİB'den alınan resmi izinle erişim sınırlılığı bulunan bu alana ulaşılarak destek hizmetlerinden faydalanan ve faydalanmayı tercih etmeyen mağdurlarla görüşme yapılması suretiyle sürece ilişkin yaşanan sorunların analiz edilmiş olması bu alanda geliştirilecek politikaların belirlenmesi açısından da önem arz etmektedir.

Araştırma kapsamında literatürden farklı olarak insan ticareti mağduru olarak tanımlanmakla birlikte mağdur destek programlarına katılmak istemeyen bireylerin programlara dahil olmak istememe sebepleri de araştırılmıştır. Mağdur destek programına katılan ve katılmayan iki grup ekseninde yürütülen, alanı itibariyle özgün olan bu çalışmanın sonuçlarının mağdurlara sunulan destek hizmetlerinin dizaynına katkı sunması beklenmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, ülkemizde insan ticareti mağduru olarak tanımlanan yabancı uyruklu bireylerin ülkemize geliş süreçlerini, insan ticareti suçuna konu olma nedenlerini, sömürü sürecinden nasıl kurtulduklarını ve mağdur destek programlarına katılıp katılmadıklarını, destek programlarına katılım sağlayanların mevcut model ekseninde program sürecinde yaşadıkları sorunları ve destek programlarına katılım sağlamayanların katılmak istememe nedenlerini tespit edebilmeyi ve bu sorunların çözümüne ilişkin öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemleri

Bu araştırmanın ana problemi ülkemizde mevcutta yürütülen mağdur destek programından faydalanan yabancı uyruklu insan ticareti mağdurlarının program sürecine ilişkin yaşadıkları sorunlar ve mevcut programa katılmak istemeyen mağdurların istemem nedenleridir. Mağdurların bir kısmı idare ile işbirliği içinde mağdur destek programlarına katılım sağlamak isterken, bir kısmı da katılım sağlamayı kabul etmemektedir. Araştırma kapsamında ele alınan alt problemler ise şunlardır;

✓ Göçmenlerin insan ticareti mağduru olma sebepleri nelerdir?

Köleliğin modern bir türü olan insan ticareti suçuna ülkenin yerli vatandaşları kadar oraya göç etmiş yabancı uyruklu bireylerde maruz kalabilmektedir. Göç sürecinin zorluğu, göçmen olmanın getirdiği kırılganlıklar bireyleri daha hassas ve savunmasız bir duruma getirebilmektedir. Tacirler insan ticareti suçunu daha rahat işleyebilmek için genellikle kurbanlarını o ülkenin vatandaşlarından ziyade dil bilmeyen, hassas durumda olan göçmenlerden seçmektedir. Bu problem, göç sürecinin yol açtığı hassasiyetleri göçmenlerin hangi sebeplerle insan ticaretine maruz kaldıklarını anlamaya yöneliktir.

✓ Mağdurların Türkiye'ye göç ettikten sonra karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

Bir ülkede insan ticareti ile etkin bir şekilde mücadele edebilmenin en önemli yöntemlerinden biri de o ülkedeki mağduriyet sebeplerinin araştırılması ve ortadan kaldırılmasıdır. Bu problem farklı ülkelere Türkiye'ye göç eden bireylerin deneyimleri üzerinden ülkemizde yaşadıkları sorunları tespit ederek mağduriyete yol açan unsurları belirleyebilmektir.

✓ Göçmenler en çok hangi sömürü türüne konu edilmektedir?

Dinamik bir suç türü olan insan ticareti suçu sürekli olarak form değiştirmekte, çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu durum suçun tespit sürecini zorlaştırmaktadır. Araştırmada belirtilen bu problem göçmen gruplara yönelik olarak işlenen insan ticareti suçunun hangi formlar kapsamında işlendiğini tespit edebilmektir.

✓ Mağdurlar sömürü süreçlerinden nasıl kurtulmaktadırlar?

Bu problem araştırma kapsamında görüşme yapılan mağdurların ne kadarının ihbar mekanizmalarını bildiği veya ulaşabildiğinin belirlenmesidir. Mağdurlar kimi zaman kendi çabaları ile kimi zaman ise ihbar mekanizmaları sayesinde kolluk kuvvetlerinin operasyonları ile sömürü sürecinden kurtulmaktadır.

✓ Mağdurlar haklarının ne kadarını bilmektedir?

Mağdurlar resmi kurumlarca mağdur olarak tanımlandıkları andan itibaren bir takım yasal haklara sahip olurlar. Bunlardan en önemlisi mağdur destek programlarına erişim hakkıdır. Programlara erişim gönüllülük esasına tabiidir ve mağdurun rızası alınır.

Mağdurun kendisi açısından en doğru kararı verebilmesi için düşünme süresinin tanınması ve sürece dair doğru bilgilendirme yapılması hayati önem taşımaktadır. Bu kapsamda mağdurların hakları konusunda bilgi sahibi olma düzeyleri destek hizmetlerine erişimleri açısından da işlevsel bir niteliğe sahiptir.

✓ Mağdurların gelecek beklentileri nelerdir?

Mağdurların destek programları kapsamında uzun vadeli çözümlere erişebilmesi önem arz etmektedir. Bazı mağdurlar tanımlandıkları ülkede kalarak destek programından faydalanmayı kabul ederken, bazıları ülkesine dönmek istemekte veya üçüncü bir ülkeye gitmeyi tercih edebilmektedir. Mağdurları gidecekleri ülkeye güvenle ulaştırabilecek ve varış ülkelerinde de desteleyebilecek mekanizmaların varlığı elzemdir. Mağdurların geleceğe dair planları ve beklentileri mağdur destek sürecini şekillendiren en temel etkenlerden biridir.

1.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında insan ticaretine konu olmuş yabancı uyruklu bireyler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İnsan ticareti mağdurlarına yönelik iş ve işlemler gizlilik esasına uygun olarak yürütülmekle birlikte mağdurlara ilişkin bilgiler kişinin yüksek yararı gereği kamuoyu ile paylaşılmamaktadır. Bu sebeple mağdurlara ulaşabilmek oldukça zordur. GİB'in resmi verilerine göre 2023 yılı içinde ülkemizde tanımlanan mağdur sayısı 226'dır (GİB, 2023). Bu mağdurlar ülkemizin farklı illerinde tanımlanmıştır. Çalışma kapsamında GİB'den alınan resmi izin kapsamında; araştırmanın örneklemi daha ulaşılabilir bir konumda olması sebebiyle İnsan Ticareti Mağduru Sığınmaevi ve sığınmaevinde kalmayan mağdurların ikamet ettiği illerden biri olan Eskişehir ili ile sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda Sığınmaevinde kalarak mağdur destek programından faydalanmakta olan 10 yabancı uyruklu mağdur ve Eskişehir ilinde ikamet etmekte olan ve mağdur destek programından faydalanmayan 10 yabancı uyruklu mağdur olmak üzere toplam 20 mağdur ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

En ağır insan hakları ihlallerinin yaşandığı insan ticareti suçunun bireyler üzerinde yarattığı travmatik etkileri tetiklememek adına görüşme yapılan mağdurların hassasiyet gerektiren özel durumları göz önünde bulundurularak ikincil travma yaratabilecek sorulardan imtina edilmiştir. Mağdurların yaşadıkları süreçlerin mahremiyeti ve deşifre

olmaktan çekinmeleri sebebiyle zaman zaman kendilerini ifade etmekten çekinmeleri ve araştırmacı tarafından duruma hassasiyet gösterilmesi sebebiyle soruların kapsamlarının sınırlı tutulması veri toplama sürecini zorlaştıran en önemli etkenlerden biri olmuştur.

1.5. Araştırmacının Konumu

İnsan ticareti mağdurları ile çalışmanın üst düzey hassasiyet ve titizlik gerektirdiği bilinciyle hareket eden araştırmacı 10 yıldır il göç uzmanı olarak görev yapmaktadır ve mevcutta yürütmüş olduğu görevler itibariyle de mağdurlarla temas halindedir. Ayrıca İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermekte olan İnsan Ticareti Mağdurları Sığınmaevinin de kurucu müdür vekili olması sebebiyle 4 yılı aşkın süre mağdurlar ile birlikte çalışmış ve sunulan mağdur destek hizmetlerini koordine etmiştir. Araştırmacı iş hayatı boyunca GİB'in koordinesinde ilgili kamu kuruluşları, üniversiteler ve uluslararası kuruluşlar ortaklığında düzenlenen eğitimlerde “insan ticareti suçu, insan ticaretiyle mücadele, mağdurlar ile mülakat yapma teknikleri, mağdur destek hizmetleri” gibi insan ticaretine ilişkin birçok konuda profesyonellerden eğitim almış bulunmakla birlikte, “eğitici eğitimlerine” de katılım sağlayarak bu alanda eğitim verebilecek konuma gelmiştir. Hizmet dönemi boyunca mağdur destek programlarının uygulanmasında bir takım sorunlara şahit olmuş, çözümüne yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Alanda çalışmış olduğu süre boyunca hizmetlere rehber olabilecek çalışmaların yok denecek kadar az olduğunu bizzat deneyimleyen araştırmacı, sahadaki tecrübelerini araştırma kapsamında elde ettiği bulgularla zenginleştiren akademik bir çalışma yapmayı hedeflemiştir. Araştırmacının alandaki bilgi birikimi ve deneyimi çalışmanın yürütülmesine önemli katkı sağlamıştır.

Çalışma kapsamında elde edilen veriler araştırmacı tarafından nesnel tarafsızlığa zarar verilmeden analiz edilmiş, şeffaflık ve doğruluk ilkeleri kapsamında yorumlanmıştır.

1.6. Etik İlkeler

Bu çalışma kapsamında; çalışmanın amacı ve detaylarını ana hatları ile belirten tez öneri formu hazırlanmış olup, ekine mağdurlara yönelik hazırlanan görüşme formu ve rıza beyanlarının alınması ile bilgilendirilmelerine ilişkin onam formunun da eklenmesi suretiyle Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'na sunulmuş ve onay alınmıştır. Akabinde alanda çalışma yapabilmek ve mağdurlar ile görüşmeler

gerçekleştirebilmek amacıyla GİB’den resmi izin alınmıştır. Görüşmeler GİB’in uygun gördüğü usul ve esaslar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelere başlanmadan önce araştırmacı tarafından görüşmecilere araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Elde edilen verilerin yalnızca araştırma kapsamında kullanılacağı ve üçüncü şahıslar ile paylaşılmayacağı ifade edilmiştir. Mağdurların çalışma hakkındaki soruları tüm gerçekliği ile cevaplandırılmıştır. Gerekli bilgilendirmeler yapılmasının akabinde görüşmecilerin yazılı onayını almak amacıyla onam formları imzalatılmıştır.

Görüşmeler esnasında görüşmecilerden kimlik bilgisi talep edilmemiş ve kişisel verilerin gizliliği hususuna riayet edilmiştir. Bu kapsamda görüşmecilerden elde edilen verileri analiz edebilmek amacıyla görüşmecilere, görüşme yapma sıralarına göre oluşturulmuş kodlar verilmiştir.

Görüşmeler esnasında GİB’in uygun gördüğü usuller gereği ses kaydı alınmamıştır. Araştırmacı verileri görüşme esnasında duyduklarını yazıya geçirerek kayıt altına almıştır. Bu durum görüşme sürelerinin uzamasına yol açmıştır.

2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç

Tarih boyunca ekonomik krizler, sosyal sebepler, savaşlar ve iç çatışma ortamları, küreselleşme, sanayileşme, teknolojik gelişmeler gibi etkenler bireylerin yaşadıkları yerleri değiştirmesine sebep olmuştur. Tarihi binlerce yıl öncesine dayanan göç kavramı insan hareketliliğini temel alan yalnızca coğrafi bir olgu değildir. Türk Dil Kurumu tarafından bireylerin veya bir toplumun bir yerden başka bir yere gidiş süreci olarak tanımlanan göç kavramı tarih boyunca birçok toplum bilimci tarafından farklı disiplinlerle açıklanmıştır. Koffman'a göre göç insanların yaşadıkları yerleri değiştirmelerinin yanı sıra sosyal ve kültürel olarak da bir değişim içine girdikleri, kısa veya uzun vadeli olarak yaşanan bir süreçtir (Kofman, 1999, s. 108-179). Göçü uluslararası boyutta ele alan Faist ise bu kavramı “Çok sayıda bağ ile çok sayıda ulus-devlet içindeki iki ya da daha çok konumu ve hareket edenlerle kalanlar arasındaki çeşitli bağları özetleyen, çok boyutlu ekonomik, siyasi, kültürel ve demografik bir süreç.” olarak tanımlamıştır (Faist, 2003, s. 30). Çağımızı “göçler çağı” olarak nitelendiren Castles ve Miller’a göre göç “*Toplumsal varoluşun her boyutunu etkileyen ve kendi karmaşık dinamiklerini geliştiren bir süreç*” dir (Castles & Miller, 2008, s. 30-32). İfadelerden de anlaşılacağı üzere bir çok araştırmacı göç olgusunun çok boyutlu bir kavram olduğuna dikkat çekmiştir. Göçler nedenlerine göre zorunlu ve gönüllü göç, coğrafi hareketin sınırına göre iç göç ve dış göç, gerçekleştiriliş şekline göre yasal göç ve yasadışı göç veya düzenli/düzensiz göç gibi farklı kavramlar ile kategorize edilmiştir.

İnsan ticareti açısından göç kavramı ele alındığında göç yalnızca sürecin bir parçası olarak kalmaktadır. Genellikle ekonomik kaygılar çerçevesinde iyi bir iş bulabilme ve daha iyi bir yaşam standardına kavuşabilme umudu ile menşei ülkelerinden göç eden bireyler göç sürecinde veya sonrasında bu suça maruz kalabilmektedir. Özellikle savaş, çatışma ortamı vb. sebeplerle zorla yerinden edilme, yasadışı bir şekilde yer değiştirme gibi bireyi görünmez kılan ve prosedür dışına çıkaran göç eylemleri onları savunmasız hale getirerek kırılganlıklarını arttırabilmekte ve sömürüye açık hale gelmelerine sebep olabilmektedir.

2.1.1. Düzenli Göç

Düzenli göç kavramı; menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri hareketidir. Bu kapsamda tanınan, izin verilen yasal kanallar kullanılarak gerçekleştirilen göç eylemini ifade etmektedir. (Perruchoud & Redpath, s. 26)

BMMYK'nın son paylaştığı rakamlara göre dünya üzerinde toplam 281 milyon insanın doğduğu yerden farklı bir yerde yaşadığı, göçmen olduğu ifade edilmektedir. Bu kişilerin yaklaşık 108 milyonu zorla yerinden edilmiş kişilerden oluşurken, yaklaşık 172 milyon insanında düzenli göçmen konumunda olduğu tahmin edilmektedir (UNCHR Türkiye, 2023) Düzenli olarak göç eden bireylerin göç etme sebepleri eğitim, sağlık, turizm, çalışma gibi farklı sebeplere dayanabilmektedir. Nihai olarak çoğunun temelinde “daha iyi bir yaşam elde edebilme arzusu” bulunmaktadır.

Uluslararası Göç Örgütü'nün 2018 yılında açıkladığı veriler şaşırtıcı bir tablo ortaya koymaktadır. Buna göre insan ticaretinin tek başına düzensiz göçle bağlantılı olmadığını, son 10 yılda gerçekleşen insan ticareti vakalarında yetişkin mağdurların yüzde 80'inin havalimanı ve kara sınır kapılarından resmi prosedürlere uygun olarak ülkelere geçiş yaptıklarını vurgulamıştır (IOM, 2018). Her ne kadar düzensiz göçün bireyleri yasadışı unsurlara itmesi sebebiyle daha görünmez ve savunmasız bir hale getirdiği bilinse de, insan ticareti açısından göç etme eyleminin herhangi bir sömürüye maruz kalmadan da tamamlanması mümkündür. Tacirler mağdur edecekleri kişiler ile ilişki kurarken onlara güven duygusunu da kazandırabilmek adına başlangıçta tüm süreci yasal yürütme yolunu tercih edebilmektedirler. Genellikle bireylerin vize ve pasaport temin işlemleri yasal ve tüm prosedürlere uygun olarak tamamlanmakta, akabinde şahıs ülkesinden düzenli bir şekilde varış ülkesine getirilmektedir. Böylelikle hem birey mağdur edilebileceğine dair bir şüphe taşımamakta, hem de hukuka aykırı bir eylem gerçekleştirilerek kamu otoritelerinin dikkati çekilmemektedir.

2.1.2. Düzensiz Göç

Ülkemiz Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan coğrafi konumu sebebiyle uzun yıllardır göç hareketlerine maruz kalmaktadır. Geçmiş yıllarda göçe kaynak ve transit ülke

konumunda iken; küreselleşme ile birlikte son yıllarda yaşanan sosyo ekonomik gelişmeler sebebiyle hedef ülke haline gelmiştir. Ayrıca dünyada genelinde, özellikle de komşu ülkelerimizde yaşanan iç karışıklıklar, çatışma ortamları, artan yoksulluk, gelir dağılımındaki adaletsizlik, fırsat eşitsizlikleri gibi etkenler resmi otoritesi olmayan veya zarar gören devletlerin vatandaşlarının hareketlerini düzensiz göç bağlamında tetiklemekte ve bu durum sınırlarımızda düzensiz göçmen hareketliliği yaşanmasına sebep olabilmektedir.

Göçün uluslararası sınırların aşarak gerçekleştirilmesi ve sınırları ihlal edilen devletin iç hukuku gereği belirttiği şartları taşımamış olması düzensiz göç, yasa dışı göç veya kayıt dışı göç olarak adlandırılmaktadır (Adıgüzel, 2016, s. 110). Tanım olarak düzensiz göç kavramı; bir ülkeye yasadışı yollardan giriş yapmak, bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girdiği halde bazı sebeplerden dolayı yasadışı konuma gelmek olarak ifade edilebilir. Düzensiz göç kavramını anlayabilmek için hedef ülke, kaynak ülke,transit ülke gibi kavramların doğru anlaşılabilmesi önem arz eder. Hedef ülke bir yabancıнын göç etme eyleminin sonunda ulaşabilmeyi amaçladığı ülkedir. Hedef ülkeler açısından düzensiz göç ülkelerine yasadışı yollardan gelen veya yasal yollarla gelip yasal çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişileri kapsar. Kaynak ülke göç olaylarına konu olan kişilerin menşe ülkesini ifade eder. Kaynak ülke bağlamında düzensiz göç kavramı ülkesini terk ederken gerekli prosedürlere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişilerin eylemlerini ifade eder. Transit ülke ise kaynak ülkesinden hareket eden bireylerin hedef ülkeye göç ettikleri rotada geçtikleri ülkeleri kapsar. Transit ülkeler açısından düzensiz göç kavramı kaynak ülkelerden hedef ülkeye ulaşmak için yasal ya da yasal olmayan yollarla ülkeye girip bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanıp ülke sınırını terk eden kişilerin eylemleri olarak ifade edilir. (GİB, 2023a)

Devletler düzensiz göçün “yasadışı” olma durumuna atıfta bulunarak çoğunlukla bu kavramı egemenlik haklarının bir ihlali olarak görmekte ve bu sebeple düzensiz göçe yönelik politikalarını anlatırken ağırlıklı olarak “mücadele” kavramını kullanmaktadırlar. (Şenses Özcan, 2005, s. 22-39) Ülkemizde de göç yönetiminde düzensiz göçle etkili mücadele stratejik hedefleri belirlenmiş ve bu kapsamda 2021-2025 yıllarını kapsayan Düzensiz Göçle Mücadele Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı hazırlanmış olup hali hazırda etkin bir şekilde uygulanmaktadır. Bu eylem planı ile; düzensiz göçü kaynağında önlemeye yönelik çalışmalar ve işbirliklerinin güçlendirilmesi, sınır güvenliğinin artırılması ve düzensiz göçle

mücadele alanında tedbirler geliştirilmesi, yabancı işgücü göçünün etkin ve etkili politikalar kapsamında yönetilebilmesi, düzensiz göçmenlere ilişkin gerçekleştirilen ülke içi işlemlerinde insan hakları odaklı bir yaklaşım benimsenmesi, hassas durumda olan düzensiz göçmenlerin korunmasına yönelik politikaların arttırılması ve düzensiz göçle mücadele de kanıta dayalı politikalar üretilmesi, düzensiz göçmenlerin geri gönderilme sisteminin insan hakları standartlarına uygun olarak güçlendirilmesi ve yeniden uyumlarının sağlanması stratejik öncelikleri belirlenmiş olup düzensiz göçle mücadele alanında görev alan tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının katkıları doğrultusunda bu stratejik önceliklerin hayata geçirilme çalışmaları devam etmektedir. (GİB, 2023b) Ülkelerce alınan tedbirlerle göç etme sürecinin zorlaştırılması, göçün bir parçası olduğu insan ticareti riskini de arttırabilmektedir. Sıkı tedbirler yüzünden sınırı geçemeyeceğini düşünen göçmenler sınır geçişi için aracılara- kaçakçılara başvurabilmekte, içinde bulundukları zor koşullar nedeniyle de sömürüye açık bir duruma gelebilmektedirler.

Düzensiz göçmenlerin yasadışı göç etme eylemini “kaçakçı” olarak ifade edilen organizatörlerin aracılığı ile gerçekleştirmesini ifade eden göçmen kaçakçılığı suçu Türk Ceza Kanunun 79. Maddesinde “Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan bir yabancıyı ülkeye sokmak veya ülkede kalmasına imkan sağlamak, Türk vatandaşı veya yabancının yurt dışına çıkmasına imkan sağlamak olarak ifade edilmiştir ve bu suçu işleyenlerin üç yıldan sekiz yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılması hükmolunmuştur.

Düzensiz göç eylemleri göç yolculuğundaki bireyleri daha hassas ve savunmasız bir duruma getirebilmekte, bu süreç önemli ölçüde insan hakları ihlallerinin yaşanmasına yol açabilmektedir. Tacirler genellikle mağdur edeceği kişileri düzensiz göçmenler arasından seçmektedir. Bu kişiler başka ülkelere geldiklerinde yasadışı girişleri, yasal statülerinin olmaması, yakalanma ve sınırdışı edilme korkusu ile tacire karşı bir bağımlılık geliştirir ve onun istedikleri doğrultusunda hareket etmeye başlar. (Yenidünya, İnsan Ticareti Suçu İle Etkin Mücadelede Nasıl Bir Ceza Kanunu, 2014, s. 2) Bu yönleri ile benzeşen ve birbirine kaynak oluşturan olan göçmen kaçakçılığı suçu insan ticareti suçu sıklıkla karıştırılabilmektedir. Ancak iki suç türü arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Göçmen kaçakçılığı devletlere karşı işlenen bir suç türü olup egemenlik haklarının ihlaline yol açar. Ancak insan ticareti bireysel bir suç olup, bireylerin hak ve özgürlüklerinin ihlaline yol açmaktadır. Göçmen kaçakçılığı suçu ile mücadele etme faaliyetleri kapsamında

devletlerin egemenlik hakları korunurken, insan ticareti suçu ile mücadele faaliyetleri kapsamında bireylerin hak ve özgürlükleri korunmuş olur. Göçmen kaçakçılığı suçunda kaçakçı ile göçmen arasındaki borç ilişkisi sınır geçişi odaklıdır ve sınır geçişi tamamlanıp para ödemesi yapıldığında son bulur. Ancak insan ticareti suçu bağlamında tacir ile mağdur arasındaki borç ilişkisi son bulmaz, aksine sömürü süreci boyunca artarak devam edebilmektedir. Mağdur tacire olan borcunu ödeyebilmek için daha fazla sömürüye maruz bırakılmak istenmektedir. Göçmen kaçakçılığı suçu organize bir suç türü iken insan ticareti suçunun organize veya bireysel olarak da işlendiği görülebilmektedir. İki suç arasındaki en önemli farklardan biri de “rıza” unsurudur. Göçmen kaçakçılığı suçunda göçmenin rızası vardır ve kendi hür iradesiyle kaçakçı ile para karşılığında sınır geçişi için anlaşır. Ancak insan ticareti suçunda rıza yoktur veya araç fiiller kullanılmak maksadıyla fesada uğratılmış bir rıza unsuru vardır. Yani kişi sömürüye tehditle, baskıyla, cebirle ikna edilmiş olabilir. Bu durum altında bireyin çaresizlik hali içerisinde göstermiş olduğu rıza unsuru insan ticareti suçunun oluşmasına engel değildir. Bazı durumlarda da bireyler insan ticareti suçu kapsamında değerlendirilebilecek eylemlere en başta kendi hür iradeleri ile rıza göstermişse de, ilerleyen süreçte içerisinde bulunduğu eylem bir sömürü türüne dönüşebilmektedir.

Tablo 1. Göçmen Kaçaklığı Suçu ile İnsan Ticareti Suçu Arasındaki Farklar

Unsur	Göçmen Kaçakçılığı	İnsan Ticareti
Kime karşı işlenir	Devlete	Kişi hak ve hürriyetlerine
Korunan Menfaat	Devletin egemenlik hakları	İnsan hakları
Kaçakçı/Tacir- Göçmen ilişkisi	Sınırdışı geçişi tamamlanıp ücret ödendiğinde sona erer	Sömürü devam ettiği sürece sürer.
Mantığı	Organize	Organize veya bireysel
Rıza	Vardır	Yoktur

Kaynak: (Dündar & Özer, 2017, s. 19)

2.2. İnsan Ticareti

Günümüzde modern kölelik olarak adlandırılan insan ticareti suçu en kısa tanımıyla bireylerin metalaştırılarak ticarete konu edilmeleri, alınıp satılarak üzerlerinden kazanç elde edilmesidir.

İnsanın varoluşundan bu yana süregelen göç hareketi küreselleşme ile birlikte ivme kazanmıştır. Bugün dünya üzerinde yaşanan göçlerin sebepleri incelendiğinde bireyler açısından birçok itici ve çekici faktörler saptanır. Ekonomik ve sosyal buhranlar sonucu ortaya çıkan eşitsizlikler ve adaletsizlikler, yaşanan iç karışıklıklar, savaşlar, aile içi şiddet, işsizlik, ülkeler arası ekonomik ve sosyal farklılıklar, iklim değişikliği sebebiyle yaşanan doğa olayları travmatik göç süreçlerini tetikler. Daha iyi bir yaşam elde edebilme umudu ile çıkılan bu yolculukta bireyler daha iyi koşullarda çalışabilmeyi, eğitim sağlık gibi temel kamu hizmetlerine erişim sağlanabilmeyi, insan onuruna yakışır şartlarda bir yaşam standardına kavuşabilmeyi hedefler. Ancak büyük umutlarla çıkılan bu göç yolculukları kimi zaman travmatik durumlara da sebep olabilmektedir. İnsan ticareti suçu yalnızca göç sebebiyle ortaya çıkan bir olgu değildir. Ancak göç hareketi insan ticareti suçuna kaynak sağlayan en önemli unsurlardandır. Göçün kırılğan ve savunmasız bir hale getirdiği bireyler bu süreçte birçok istismara uğrayabilmektedir.

İnsan ticareti suçu toplumda genellikle sadece yabancı bireylere yönelik olarak işlendiği düşünülür. Ancak bu suç sadece toplumda yaşayan yabancı uyruklu bireylere yönelik olarak değil aynı zamanda o ülkenin kendi vatandaşlarına karşı da işlenebilir. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin (UNODC) 2022 Küresel İnsan Ticareti raporu verilerine göre Dünya genelindeki insan ticareti mağdurlarının yüzde 42'si kadınlar, yüzde 23'ü erkekler, yüzde 18'i kız çocukları ve yüzde 17'si erkek çocuklarından oluşmaktadır. Rapor, tespit edilen insan ticareti mağdurları arasında çocukların payının üç kat arttığını, erkek çocukların payının ise son 15 yılda beş kat arttığını gösteriyor. Küresel olarak, tespit edilen her üç kurbandan biri çocuktur. Kızlar çoğunlukla cinsel sömürü için kaçırılırken, erkekler zorla çalıştırılmak üzere kullanılıyor. Tespit edilen erkek mağdurların oranı 2003'te yaklaşık yüzde 10'dan 2020'de yüzde 40'a yükseldi. (UNODC, 2022)

İnsanlığın yerleşik hayata geçmesinden sonra tarım toplumu oluşmuş ve bu yapı kölelik sistemini de beraberinde getirmiştir. 15. Yüzyılın başlarında ortaya çıkan Afrika, Amerika ve Avrupa kıtaları arasında gerçekleştirilen transatlantik köle ticareti tam 400 yıl varlığını sürdürmüştür. 18. yüzyılda Sanayi Devriminin başlaması yeni üretim alanlarının açılması ile ciddi bir işgücü açığı oluşturmuş, bu açığın kapanmasında yine köleler özellikle de çocuklar kullanılmıştır, Amerika kıtasının keşfi ve fethi, kapitalizmin yükselişi ve küresel ekonominin ortaya çıkışı, diğerlerinin yanı sıra geçtiğimiz beş asırdaki önemli gelişmeler, dünya çapında çoğu kültürde uzun süredir mevcut olan insan kaçakçılığı ve esaret

biçimlerini yoğunlaştırmıştır. Bir çok varyasyonu olan ve kavramsal belirsizlikleri ile modern köleliğin tespiti oldukça zordur , ancak tıpkı geçmişte köle sistemlerinin yaptığı gibi gelişmeye ve modern koşullara uyum sağlamaya devam etmektedir. (Burke, 2013, s. 24-25)

Köle ticareti 1926 yılında imzalanan “*Köleliğe Dair Antlaşma*” ile yasaklanmış olmasına rağmen insanlığın köleleştirme isteği son bulmadığı gibi zaman içerisinde değişip dönüşerek yeni formlarda karşımıza çıkmaktadır. Kölelik ile insan ticareti arasında bazı temel farklılıklar vardır. Kölelik olgusu 19. yüzyılın ilk çeyreğine kadar yasal bir faaliyet olarak varlık gösterirken; insan ticareti olgusu ise kavramsal köklerini özellikle 20. yüzyıldan itibaren gelişim gösteren çağdaş insan hakları teorilerinden almaktadır ve işlenmeye başlandığı andan itibaren suç olarak kabul edilmektedir. İki kavram arasında fark yaratan en önemli unsurlardan biri de “*irade*” dir. İnsan ticaretinde kişinin iradesi araç fiiller yoluyla fesada uğrattılmakta, bireyin kontrolü dışında bir irade göstermesi sağlanmaktadır. Ancak kölelik olgusunda her şey bireyin iradesi dışında gerçekleşir. (GİB, 2019, s. 18) Kölelik ve İnsan Ticareti arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarma üzerine birçok akademik çalışma yapılmıştır. Bu kapsamda Kaven Bales “*Kullanılıp Atılanlar, Küresel Ekonomide Yeni Kölelik*” adlı eserinde bu iki olgu arasındaki bağı ve farkları net bir biçimde ortaya koymuştur. Bales’a göre yasal mülkiyet kavramı eski kölelikte esastır ancak modern kölelik olarak adlandırılan insan ticaretinde yasal düzenlemelerden dolayı yasal mülkiyetten kaçınılmaktadır. Eski kölelikte köle sahibi olmak isteyen alıcılar köle tüccarlarına çok yüksek bedeller öderken, modern kölelikte çok düşük bedellerle de kişiler sömürülebilmektedir. Eski kölelikte kâr oranları oldukça düşükken; yeni kölelikte kâr oranları yüksektir. Eski kölelikte köle ile sahibi arasındaki ilişki çok uzun yıllar devam edebilmektedir. Ancak modern kölelikte bu ilişki daha kısa süreli olmaktadır. Bu kapsamda eski kölelikte köleler sürekli iken; modern kölelikte köleler kullanılıp atılmakta, yeni köleler edinilmektedir. Yeni köle temini eski zamanlarda zor bir eylemken; modern kölelikte köle çağın getirdiği konjonktürel farklılıklar sebebiyle köle potansiyeli oldukça fazladır. Eski köle anlayışına göre etnik farklılıklar köleleştirme için oldukça önem taşıyorken, modern kölelikte etnik farklılıkların önemi kalmamakla birlikte insan ticareti olgusu Dünyanın birçok yerinde görülmektedir (Bales, 2002, s. 22-23).

İnsan ticareti suçunu tüm yönleriyle tanımlayan ilk uluslararası sözleşme olan Palermo protokolünde “*insan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden*

yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması” olarak ifade edilmiştir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içermektedir. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesinde de bu tanımda yer alan esaslar aynen kabul edilmiştir.

Ülkemiz taraf olduğu uluslararası sözleşmelerinde bir gereği olarak TCK’nın 80. maddesinde insan ticareti suçuna yer vermiştir. Bu madde kapsamında insan ticareti suçu: kişilerin zorla çalıştırma, hizmet ettirme, fuhuş yaptırma veya esarete tabi kılma ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir, şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle; kişilerin ülkeye sokulması, ülke dışına çıkarılması, tedarik edilmesi, kaçırılması, bir yerden başka bir yere götürülmesi, sevk edilmesi veya barındırılması olarak tanımlanmıştır.

Tanımlardan da anlaşılabileceği üzere insan ticareti suçu bireylerin hak ve özgürlüklerini hiçe sayan, ağır insan hakları ihlallerine yol açan, insanın adeta bir eşya gibi alınıp satıldığı bir suç türüdür. Bireyin bu durumda bir eşya, bir meta haline gelmesi bu suçun “insan ticareti” olarak tanımlanmasına, suçu işleyen kişilerinde ticaretle uğraşan kişi anlamına gelen “tacir” kelimesi ile ifade edilmesine yol açmıştır. Doktrinde bu suça ilişkin “insan kaçakçılığı, insan sömürüsü” gibi tanımlamalarda kullanılmaktadır. Bu tanımlamalarında doğruluğunu kabul ediyor olmakla birlikte suçun temelinde insanın kar getiren bir meta olarak görülmesi, alınıp satılarak alışveriş eylemlerine konu ediliyor olması, cansız bir varlık misali insani duygulardan uzak bir tutumla bu suça konu edilmesi bakımından en kapsayıcı ifadenin insan ticareti olacağını söylemek yerinde olacaktır.

Palermo protokolünde yer alan ana tanıma göre insan ticareti suçu 3 unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar; araç fiiller, amaç fiiller ve suç eylemleri olarak ifade edilmiştir. Yine suçun oluşumunda literatürde 3 aşama olarak ifade edilmiştir. İlk olarak mağdur edilecek kişilerin temin ve tedariki sağlanır. İkinci olarak temin edilen bu kişiler sömürü yerlerine ulaştırılır ve son aşama olan üçüncü aşamada sömürü eylemi kapsamında istismarın gerçekleştiği aşamayı ifade etmektedir. Bazı çalışmalar insan ticareti suçunun aşamalarını

detaylandırarak 4 aşamadan oluştuğunu ifade etmektedir. Grame R. Newmann’a göre suçu oluşturan aşamalar; tedarik, nakil ve giriş, teslim ve pazarlama ve istismar aşamalarıdır. (Newmann, 2016, s. 7-8)

Araç fiiller insan ticareti suçunun doğrudan amacını taşımayan ancak amaç fiillerin işlenebilmesini kolaylaştırabilmek ve mağdurun iradesini fesada uğratarak sözde rızasını kazanabilmek amaçlı gerçekleştirilen eylemlerdir. Bu eylemler sözleşmede “tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak, kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden faydalanarak rızalarını elde etmek” olarak tanımlanmıştır. Tehdit eylemi kelime anlamı olarak “*bir kimseyi, gelecek herhangi bir tehlike ile korkutma*” eylemini ifade eder. (TDK, 2023) Bu kavram TCK’ nın 106. maddesinde ayrı bir suç olarak nitelendirilmiş ve “*bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit etmek*” olarak ifade edilmiştir. İnsan ticareti suçunun oluşması bakımından tacirler tehdit eylemine sıklıkla başvurmaktadır. Genellikle mağdurlar tacirin istediklerini yerine getirmeme durumunda bedensel vücut bütünlüklerine veya yakınlarına zarar verme tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadır. Baskı kavramı hak ve özgürlükleri kısıtlayarak etki altında bulundurma durumu olarak tanımlanmaktadır. (TDK, 2023) Tanımından da anlaşılacağı üzere bireylerin davranışlarında zorlayıcı bir etki yaratmakla birlikte istenilen yönde değiştirebilmektedir. Cebir kavramı zorlayış, zor kullanma anlamına gelir. (TDK, 2023). TCK’nın 108. maddesinde “*kişinin vücut bütünlüğüne zarar vermek sureti ile yani fiziki bir güç kullanarak karşıdaki kişinin bir eylemi yapmasını engellemek ya da tam tersi, kişiyi bir davranışı yapmaya zorlamak*” olarak tanımlanmıştır. Tanımda da belirtildiği üzere cebir kavramında fiziksel bir müdahale, zorlama durumu söz konusudur.

Nüfuz kelimesi sözlükte “*sözü geçer olma, istediğini yaptırabilme*” olarak ifade edilmektedir. (TDK, 2023). İnsan ticareti bağlamında nüfuz sahibi kimse mağdur üzerinde etkisi olan kişidir. Bir kimsenin başka bir kimse üzerinde nüfuz sahibi olması görevden kaynaklı hiyerarşiden, akrabalık ilişkisinden, kültürel değerlerden, aynı yerde yaşamaktan kaynaklanabilir (Önder, 1994, s. 475). Mağdurlar aile bireyleri, sevgilileri, çalıştıkları iş yerlerinde işverenleri, yakın arkadaşları gibi sosyal olarak ilişki içerisinde olduğu kişiler tarafından insan ticaretine konu edilebilmektedirler. Söz konusu kişiler mağdurun hayatındaki konumlarını onu suça sürüklenme amacıyla kullanabilmektedir. Bu açıdan nüfuz kullanmanın bir öneri veya tavsiyeden daha öteye gitmesi, mağdur üzerinde başka türlü

davranmaya olanak vermeyen bir baskı yaratması gerekmektedir (Hofmann, 2002, s. 356). Kandırmak; bireyin bir konuda kanmasını sağlamak, inandırmak onu ikna etmek demektir (TDK, 2023). İnsan ticareti suçu kapsamında kandırmak fiili tacirin mağdurun iradesini istediği yönde etkileyebilmek adına sergilediği hileli davranışlar olarak ifade edilebilir. Bu kapsamda sıkça başvurulanan yöntemlerden biri internet üzerinden sahte iş ilanları oluşturmaktır. Mağdurlara yüksek ücretlerde, konforlu ve güveli alanlarda çalışabileceği algısı oluşturularak işi kabul etmeleri sağlanır. Mağdur hileli söylem ve davranışlarla ikna edilip istenilen duruma geldiğinde sömürü süreci başlar.

Kişiler üzerindeki denetim olanaklarından yararlanmak araç fiili, kişi üzerinde denetleme yetkisi bulunan bir bireyin bu yetkisin, kişinin mağdur edilebilmesi yönünde kullanmasıdır. Bu duruma örnek olarak yabancı uyruklu bir kadının bulunduğu ülkede kaçak yollardan çalıştığını tespit eden bir kamu görevlisinin, mevzuata aykırı olan bu durumunu düzeltmesine karşılık olarak müstehcen fotoğraflarını çektiirmek üzere kadını pornografik yayın yapan bir sitenin sahibine yönlendirmesi gösterilebilir (Tezcan ve diğer., 2015, s. 110).

Tacirlerce sıklıkla kullanılan bir diğer araç fiil ise kişilerin çaresizliğinden yararlanmaktır. Çaresizlik kavramı göreceli bir kavram olup kişilerin bulunduğu koşullara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Burada suç eyleminin çaresizlik kapsamında işlenip işlenmediğinin tespiti yapılırken, mağdurun içinde bulunduğu durum tüm yönleri ile değerlendirilmelidir. Başkaları açısından çaresizlik hali olarak değerlendirilmeyecek bir durum, mağdur kişi açısından çaresizlik teşkil edebilmektedir. Burada esas alınması gereken husus, mağdurun bu durumdan kendi çabalarıyla kurtulamayacağı inancının, içinde bulunduğu somut olayın koşulları ile doğrulanabilmesi olmalıdır (Yücekul, 2011, s. 393).

İnsan ticareti suçunda rıza unsuru yoktur. Tacirler araç fiilleri kullanarak mağdurları bu suça konu ederler. Bu sebeple suçun insan ticareti kapsamında değerlendirilebilmesi açısından araç fiiller büyük önem taşır. Ancak bu suç on sekiz yaş altında bir bireye yani bir çocuğa karşı işlenmişse, araç fiillerin varlığı aranmamaktadır.

Sözleşme kapsamında insan ticareti suçunun asıl fiili olan ve suç teşkil eden eylemler ise “*kişileri ülkeye sokmak, ülke dışına çıkarmak, tedarik etmek, barındırmak, kaçırmak, bir yerden başka bir yere götürmek veya sevk etmek*” olarak belirtilmiştir. İnsan ticareti suçu kapsamında mağdurun ülkeye sokulması, sömürü amacı ile mağdurun menşe ülkesi veya bulunmakta olduğu üçüncü bir ülkeden suçun işleneceği ülkenin egemenlik sınırları içerisine

getirilmesi olarak ifade edilebilir. Ülke dışına çıkarma eylemi ise mağdurun yine suç kapsamında sömürü amacı ile bulunduğu ülkenin sınırlarından çıkarılmasıdır. İnsan ticareti suçu sınır aşan ve organize bir suç olduğundan bu suçun mağdurları sıklıkla yabancı uyruklu bireyler arasından seçilebilmekte, bu kişilerin sömürü eyleminin gerçekleşeceği ülkeye getirilmesi veya başka ülkelere gönderilmek üzere ülkesinden çıkarılması yine tacirler tarafından sağlanmaktadır. İnsan ticareti suçunun oluşmasında sınır geçişi şartı aranmamasına karşın, mağdurun yabancı uyruklu olması durumunda bu eylemler gerçekleştirilebilmektedir.

Tedarik etmek kelime anlamı olarak “*bulmak, sağlamak*” demektir (TDK, 2023). İnsan ticareti kapsamında tedarik etme eylemi sömürüye konu olacak mağdurun belirlenerek sömürünün gerçekleşeceği alana getirilmesini olarak ifade edilebilir. İnsanın ticari bir meta haline getirildiği ve ticarete konu edildiği bu suç türünde tıpkı ticari bir eşyanın temini gibi bireyler ele geçirilerek sömürüye hazır hale getirilir. Cinsel sömürü kapsamında mağdurlara fuhuş yaptırmak isteyen bir tacirin, mağdurları belirleyerek fuhuş yapacakları alana yönlendirmesi tedarik eylemine örnek olarak gösterilebilir.

Sözleşmede araç fiiller arasında yer alırken, TCK 80. maddesinde asıl fiil olarak ifade edilen kaçırmak eylemi “*mağdurun bulunduğu yerden başka bir yere götürülmesi, kendi güvenlik alanından çıkartılarak failin hakimiyet alanına getirilmesi*” olarak ifade edilebilir. (IOM, 2016, s. 123). Bir yerden başka bir yere götürmek veya sevk etmek eylemi mağdurun sömürü amaçlı bulunduğu ortamdan çıkarılarak sömürünün gerçekleşeceği alana tacir tarafından götürülmesi veya o alana gidebilmesinin sağlanmasıdır.

İnsan ticareti suçunun üçüncü aşaması sömürüdür. Sömürü kelimesi sözlükte “Bir kimseden veya bir şeyden haksız ve sürekli çıkarlar sağlamak” olarak belirtilmiştir (TDK, 2023). İnsan ticareti suçunda tacirler mağdurları kar getiren ticari bir nesne olarak görür ve sürekli olarak onlar üzerinden gelir elde etmek isterler. Sözleşme kapsamında belirtilen amaç fiiller ise cinsel sömürü ve istismarın diğer biçimlerini, zorla çalıştırma, hizmet ettirme, kölelik veya kölelik benzeri uygulamalar, vücut organlarının alınmasını sağlayabilmektir.

2.2.1. Aracı, Tacir, Mağdur ve Müşteri

Çalışmamızın başında insan ticareti suçunun 3 unsurdan oluştuğundan bahsetmiştik. Suçun oluşması için gerekli eylemleri yerine getiren kişiler gerçekleştirmiş oldukları

eylemlere göre farklı sıfatlarla ifade edilmektedir. Bu kapsamda araç fiillerin uygulanması noktasında irade göstererek mağduru tedarik eden, bir yerden başka bir yere götüren , barındıran kişiye “*aracı*” denilmektedir. Aracılar suçun farklı aşamalarında görev alabilirler ve genellikle suç örgütleri ile bağlantılı kişilerdir. Mağduru tacire teslim ettikten sonra rolleri bitmektedir. Aracıdan kişiyi alarak amaç fiillerden herhangi birini yerine getirmek sureti ile kişi üzerinden gelir elden kişiye ise “*tacir*” olarak ifade edilmektedir. İnsan ticareti vakalarında genellikle tacir ile aracı rolleri aynı kişi üzerinde de birleşmektedir (GİB, 2019). Tacirler mağdurların sömürülmesini sağlar ve bu faaliyetler üzerinden de büyük kazanç elde ederler. Tacirin mağduru ticari bir meta gibi sattığı ve kullanımına sunduğu kişiye “*müşteri*” denir. Müşteriler sömürü sonucu ortaya çıkan hizmetten faydalanan kişilerdir.

İnsan ticareti suçu kapsamında “*mağdur*” tanımının yapıldığı ilk uluslararası sözleşme Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesidir. Sözleşmenin 4. maddesi e bendinde mağdur; insan ticaretine maruz kalan kişi olarak ifade edilmiştir. Cinsel sömürü, emek sömürüsü, zorla evlendirme gibi ağır insan hakları ihlallerine uğrayan mağdurlar genellikle savunmasız ve kırılgan konumda olan kişilerden seçilmektedirler.

2.3. Sömürü Türleri

İnsan ticareti suçunda sömürü anahtar kavramdır. Uluslararası hukukta sömürü kavramının net bir tanımı yapılamadığından tespit edilmesi oldukça zor olan bu kavram zamana ve kültürel etkenlere de bağlı olarak değişebilmektedir. İnsan ticareti bağlamında sömürü “*süreklilik arz edecek şekilde haksız avantaj elde edilmesi*” tanımı kabul görmektedir (GRETA, 2020, s. 6-7). Uluslararası kuruluşların son dönemde yayınlanan dünya genelinde işlenen insan ticareti suçlarının genel analizi kapsamında ortaya koyduğu veriler bu suçun en sık işlenme biçimlerinin; cinsel sömürü, emek sömürüsü, zorla evlendirme, dilendirme, çocuk satışı, çocuk askerlik ve organ ve doku ticareti olduğunu göstermektedir.

2.3.1. Cinsel Sömürü

Uluslararası raporlara göre dünyada insan ticareti suçunun en sık görülme biçimlerinden biri cinsel sömürüdür. Avrupa Birliği Komisyonunun 19 Temmuz 2002 tarihli Çerçeve Kararı’na göre cinsel sömürü maksatlı insan ticareti; “*Cinsel sömürü maksatlı insan ticareti; bir kişinin; zorlama, güç kullanma veya tehdit yahut kaçırma, hile veya aldatmaya,*

nüfuzun kötüye kullanılmasına veya kişinin bu istismara boyun eğmek dışında gerçek ve kabul edilebilir bir seçeneğinin bulunmadığı çaresizlik halinden yararlanılmasına ya da, kişi üzerinde otorite sahibi olan bir başkasına rızasını elde etmek üzere para veya başka bir menfaat teklif edilmesine veya kabul edilmesine bağlı olarak, kişinin, asgari olarak zorla çalıştırılması veya hizmet ettirilmesi, köleliğe veya kölelik benzeri uygulamalara ya da esarete tabi kılınması da dâhil fuhşun sömürülmesi ve pornografik gösteri yahut pornografik materyal üretimi dâhil, cinsel istismarın diğer biçimlerinin gerçekleştirilmesi maksadıyla tedarik edilmesi, nakledilmesi, devredilmesi, üzerindeki denetim yetkisinin de el değiştirmesi, barındırılması ve sonradan kabul edilmesi” olarak tanımlanmıştır.

Kamuoyunda yaygın olan algıya göre cinsel sömürü genellikle fuhuş yaptırmakla bağdaştırılsa da farklı görülme biçimleri vardır. Palermo protokolünde cinsel istismar kavramını tanımlarken “*başkalarının fuhşunun istismarı veya cinsel istismarın başka biçimleri*” ifadelerine yer verilmiştir. Kapsam bakımından oldukça geniş tutulabilecek bu ifade fuhuş kapsamında olmasa da bir kimseyi cinsel yönden sömürmenin, esarete tabi kılmanın insan ticareti suçu kapsamında değerlendirilebileceğini ifade etmektedir (Yenidünya, 2019, s. 10). Ancak TCK’ nın 80. maddesinde insan ticareti suçunun tanımı yapılırken cinsel sömürü fuhuş yaptıрма eylemi ile sınırlı tutulmuştur. Bu durum cinsel istismarın kapsamını daraltması açısından hukuki açıdan eleştirilmektedir.

Cinsel sömürü amaçlı insan ticareti suçu ile fuhuş arasında büyük oranda benzerlikler bulunmakla birlikte ayrımın yapılabilmesi büyük önem taşır. Bu kapsamda en belirleyici faktör insan ticareti suçu tanımında belirtilen “*araç fiillerin*” varlığıdır. Fuhuş eylemi bir kişiye tehdit, baskı, cebir, şiddet uygulamak gibi kişinin iradesini fesada uğratacak bir araç fiil vasıtasıyla gerçekleştiriliyorsa, o eylemin insan ticareti suçu kapsamında değerlendirilmesi aksi takdirde TCK 227. maddesinde düzenlenen fuhuş suçu kapsamında ele alınması gerekir. (IOM, 2016, s. 123)

Seks endüstrisi kapsamında insan ticareti; dünya genelinde organize suç örgütlerinin kadınları cinsel sömürün amacıyla bir eşya misali alıp satmaları ve fuhuşa konu etmeleridir. (Kalfa, 2008, s. 23-25) UNDOC’ un açıkladığı verilere göre insan ticareti mağdurlarının yüzde 60’ını kadın ve kız çocukları oluşturmaktadır. Savaşlar, iç karışıklıklar, çatışma ortamları, yoksulluk, gelir dağılımındaki adaletsizlikler gibi sebeplerle göç eden veya göç etmeye zorlanan kadınlar bu sürecin onları daha da kırılgan hale getirmesi sebebiyle sömürüye açık hale gelebilmektedirler. Ukrayna Rusya savaşı nedeniyle Ukrayna

topraklarından göç etmek zorunda kalan kadınların göç sürecinde ve varış ülkelerinde cinsel sömürüye maruz kalmaları bu duruma en güncel örnek olarak gösterilebilir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Genel Sekreteri Helga Maria Schmid, Alman gazetesi Welt'e verdiği röportajda, Ukrayna savaşının uluslararası insan ticaretinde büyük bir artışa neden olduğunu dile getirerek savaşın başlangıcından bu yana dünya genelinde internet üzerinden Ukraynalı kadınlar ve çocuklarla ilgili cinsellik ve pornografik görsel amaçlı aramaların % 600 oranında arttığını belirtmiş, hamile kadın ticareti de savaşın beri büyük oranda çoğaldığını ifade etmiştir. (Schmid, 2023) Bu kapsamda savaş sebebiyle apar topar ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan bazı Ukraynalı kadınlar, varış ülkelerinde yardım sağlama, iş bulma gibi vaatlerle kandırılarak sömürüye maruz bırakılmışlardır.

Bazı ülkelerde uygulanan gelenekler de sömürü türlerinin ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Örneğin ; Hindistan, Nepal ve Gana da, genç kızların aile üyelerinin günahlarını kaldırmak için cinsel köleler olarak verildiği ritüel (din temelli) kölelik olarak bilinen bir insan ticareti türü vardır. (jodoinstitute.com, 2023)

2.3.2. Emek(İşgücü) Sömürüsü

Emek sömürüsü bireylerin çaresizliklerinden istifade edilerek ve yahut baskı, cebir, tehdit ile zorla veya kötü koşullarda çalıştırılmasıdır (IOM, 2016, s. 123). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 29 Haziran 1930 tarih ve 29 sayılı Zorla Çalıştırma Sözleşmesinde zorla çalıştırma “*herhangi bir ceza tehdidi ile herhangi bir kişiden alınan ve söz konusu kişinin gönüllü olarak sunmadığı her türlü iş ve hizmet*” olarak tanımlamıştır. Emek sömürüsünün en sık görülme biçimlerinin de ev içi hizmetlerde çalıştırma, zorla çalıştırma, kölelik, borç köleliği olduğu ifade edilmiştir.

Emek sömürüsü son yıllarda insan ticareti tacirlerinin en sık başvurduğu yöntem olmuştur. UNDOC' un yayınladığı 2022 Küresel İnsan Ticareti Raporunda; 2020 yılında tespit edilen mağdurların % 38,7'sinin cinsel sömürü için insan ticaretine maruz kaldığını, % 38,8'inin zorla çalıştırılmak üzere sömürüldüğünü, % 10,2'sinin zorla suç faaliyetine maruz kaldığını, % 0,9'unun zorla evlendirme için insan ticaretine maruz kaldığını ve daha az sayıda kişinin dilencilğe zorlandığını ifade edilmiştir. Bireylerin en fazla istismar edildiği sektörler tarım, inşaat, hazır giyim ve tekstil endüstrileri, restoranlar, ev işleri, eğlence ve seks endüstrisi olarak kategorize edilmiştir. (UNODC, 2022, s. 168) Özellikle ev içi emek sömürüsü tespitinin oldukça zor olması sebebiyle tacirlerce sık tercih edilen bir yöntemdir.

Çeşitli yollarla temin edilen mağdurlar çalıştırılacakları evlere kapatılmakta, tüm belgelerine, cep telefonuna el koyulmakta ,adeta dış dünya ile bağlantısı kesilmektedir. Bu mağdurlar genelde ev içinde onlar için ayrılan özensiz ve sağlık şartlarına uygun olmayan ortamlarda konaklatılarak evde hasta bakımı, çocuk bakımı, ev içi temizlik, yemek gibi rutin işlerin yapılmasına kadar çok uzun saatlerde çalışmaya zorlanırlar.

İnsan ticareti kapsamında emek sömürüsü kölelik benzeri uygulamalar altında zorla çalıştırma ve hizmet ettirmeyi ifade eder. Emek sömürüsüne maruz kalan bireylerle tacir arasında resmi ve hukuka uygun bir iş sözleşmesi bulunmamakla birlikte mağdur çok uzun saatlere varan mesai saatleri boyunca neredeyse molasız ve dinlenmesiz bir şekilde çalıştırılmaktadır. Çalışma ortamları genellikle insan onuruna ve sağlığına uygun olmamaktadır. Kötü koşullar altında sürekli olarak çalışmaya zorlanan birey çalışmasının da maddi karşılığını ya hiç alamamakta veya çok az bir kısmını alabilmektedir. Bireyleri bu koşullar altında böyle yoğun bir çalışmaya mecbur bırakan etken başka seçeneklerinin olmayışıdır. Çalışmanın başında belirtildiği üzere tacirler mağdurları cebir, baskı, şiddet kullanma, çaresizliğinden yararlanma gibi araç fiiller yoluyla kendisine dayatılana razı gelme durumuna getirerek mağdurları savunmasız bırakırlar. Bunu yaparken de sıklıkla mağdura şiddet uygulama, kimlik ve seyahat belgelerine el koyma, yakınlarına zarar verme, tutuklatma veya sınır dışı ettirme tehditlerine başvurmaktadırlar.

2.3.3. Zorla Evlendirme

Zorla evlendirme kavramı 1956 tarihli Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşmesinde “*Bir kadının geri çevirme hakkı tanınmadan ana babası, vasisi, ailesi ya da başka bir kişi ya da gruba para ya da mal olarak bir ödeme karşılığında evlendirilme sözü verilmesi ya da evlendirilmesi ya da kocası, ailesi ya da topluluğu tarafından bir kadının bedel karşılığında ya da başka yoldan bir başkasına aktarılma hakkı, ya da kocasının ölümünde bir kadının miras yoluyla bir başkasına aktarılma zorunda bırakılması*” olarak tanımlanmıştır (BM, 1964).

ILO, IOM ve Walk Free ortaklığında hazırlanan 2022 Küresel Modern Kölelik Tahminleri raporunda yer alan rakamlara göre dünyada 2016 yılında 40.6 milyon köleleştirilmiş insan varken 2021 yılı itibariyle bu rakam 49.6 milyona ulaşmıştır. Bu kişilerin yaklaşık 22 milyonu zorla evlendirilmiş bulunmaktadır. Zorla evlendirilen bireylerin büyük çoğunluğu kadın ve kız çocuklarından oluşmakta olup; menşei ülkeleri

Asya-Pasifik ve Arap ülkeleridir. Verilere göre 2016 yılında 15.4 milyon kişi zorla evlendirilmişken, 2021 yılında bu rakam 22 milyon olarak tespit edilmiştir. Rapora göre ülkelerde yaşanan silahlı çatışma ortamları, COVID-19 salgını ve iklim değişikliği gibi olaylar zorla evlendirme riskini arttırmaktadır. Silahlı çatışma ortamlarının yaşandığı ülkelerde bireyler kadın ve kız çocuklarını evlendirmeyi kadınları korumanın bir yolu olarak görmektedirler. Yine bu ortamlarda faaliyet gösteren silahlı suç örgütleri kadın ve kız çocuklarını kaçıracak her türlü istismara maruz bırakabilmektedir. (ILO ve diğer, 2022, s. 17).

İnsan ticareti suçu bağlamında zorla evlendirmenin tespiti oldukça zordur. Her zorla evlendirme vakası insan ticareti kapsamında değerlendirilmemektedir. Burada kilit unsur “sömürü” ve sömürüden elde edilen çıkar olarak ifade edilebilir. Örneğin bir birey cinsel sömürü amaçlı evliliğe zorlanıyor veya para karşılığında ticari bir eşya gibi evlilik kisvesi altında satılıyorsa insan ticareti suçu kapsamında değerlendirme yapmak gerekir.

2.3.4. Zorla Dilendirme

Dilencilik günümüzde sıklıkla karşılaşılan sosyal bir sorundur. TCK’nın 229. Maddesinde düzenlenen dilencilik suçu çocukları, beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyen kişileri kullanarak başkalarının insani duygularını sömürmek marifetiyle kazanç elde etmektir. Eğer dilendirme eylemi tehdit, baskı, cebir, şiddet gibi etkenlerin etkisi altında ve zorla çalıştırma, hizmet ettirme, esarete tabi kılma amacıyla yapılıyorsa insan ticareti kapsamında değerlendirilmelidir. Özellikle çocukların üçüncü kişilerce veya organize suç örgütlerince dilendirilmesi insan ticareti ihtimalini kuvvetlendirmektedir. ILO’ nun 2017 yılında yayınladığı Modern Köleliğin Küresel Değerlendirmesi Raporu’nda yer alan verilere göre dünya genelinde 400 bin kişi zorla dilendirme mağduru olup, bun kişilerin % 90’ını erkekler oluşturmaktadır. (ILO, 2017, s. 11)

2.3.5. Çocuk Askerlik

Silahlı oluşumlar tarafından çocukların çatışmalara katılmak üzere temin edilmesidir. Söz konusu çocuklar özellikle devlet otoritesinin olmadığı veya zayıf olduğu bölgelerde oluşan silahlı örgütler tarafından ailelerinden zorla alınarak istismara konu edilirler. Bu durum çocukların ciddi fiziksel ve psikolojik istismara maruz kalmasına, eğitim haklarına erişememelerine, temelde çocukluk çağının getirdiği deneyimleri yaşayamamalarına yol

açabilmektedir. Ayrıca çatışma ortamına sokulan çocuklar savaşın yıkıcı etkilerine maruz kalabilmekte, hatta yaşamlarını yitirebilmektedir. Suç örgütleri zaman zaman bu çocukları canlı kalkan olarak kullanabildiği gibi, casus, intihar bombacısı, temizlik işçisi, aşçı gibi farklı alanlarda çalıştırabilmektedir. Örgütler tarafından kaçırılan kız çocukları örgüt kapsamında faaliyet gösteren erkeklerin cinsel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kullanılmakta olup, ağır sömürüye maruz kalmaktadır. Çocukların asker olarak kullanılma sebeplerini etkileyen birçok sosyal, kültürel, ekonomik etkenler bulunmaktadır. Ekonomik olarak geçim sıkıntısı çeken, sosyo-kültürel seviyeleri düşük ailelerden para karşılığında çocuklar satın alınmaktadır. Yine internet üzerinden çocuklar ile sosyal medya kanallarından iletişime geçilmekte, örgütlerin propagandaları yapılmakta ve katılımları sağlanmaktadır.

1893 yılında imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesi, 20 Aralık 1993'te BM Genel Kurulunda kabul edilen Paris Prensipleri, 1997 yılında UNICEF inisiyatifiyle kabul edilen Cape Town İlkeleri gibi pek çok uluslararası düzenleme çocuk askerlik konusunu ele almış ve çocukların asker olarak çatışma faaliyetlerinde kullanılmasını yasaklamıştır. Ancak BM raporlarına göre 2016-2021 yılları arasındaki 5 yıllık süreçte 21 bin çocuğun çatışmalara sokulduğu, 2 binden fazla çocuğun da cinsel şiddete maruz kaldığı belirtilmektedir. Çatışmalar nedeniyle çocukların en fazla etkilendiği ülkeler arasında Burkina Faso, Kamerun, Çad, Kongo, Mali, Moritanya ve Nijer olarak ifade edilmiştir (TRT Haber, 2021).

2.3.6. Organ ve Doku Ticareti

Modern tıpta tedavi yöntemi olarak kullanılan organ ve doku nakli ülkemizde de ilk olarak 1979 yılında 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun kapsamında yasallaştırılmıştır. Bu kanun yaşayan veya ölü bireylerden kendisi veya yakınlarının rızası ve izni dahilinde organ ve doku alımına imkan sağlayabilmekte, alınan organ ve dokular tıbbi yönden ihtiyaç duyulan bir başka bireye nakledilebilmektedir. Ancak organ ve dokuların kişilerin rızası dışında veya sözde rızaları ile maddi çıkarlar doğrultusunda alınıp satılarak ticaretinin yapılması meseleyi insan ticareti boyutuna taşımaktadır. Özellikle az gelişmiş, yoksulluk içinde olan ülkelerde yaşayan bireyler bu suçun mağduru olabilmektedir. Ekonomik olarak zor durumda olan bireyler organize suç örgütleri tarafından sisteme dahil edilmekte, bu kişilerden alınan organlar ekonomik olarak iyi koşullarda olan, varlıklı bireylere pahalı rakamlarla satılabilmektedir. UNODC' un "2020 Küresel İnsan Ticareti" raporu verilerine göre özellikle Kuzey Afrika ve Orta Doğu

lkelerinde yaşayan bireyler organ ve doku ticaretine maruz bırakılmaktadır. (UNODC, 2020, s. 170)

2.3.7. ocuk Sömürüsü

Çocukların doğası gereği yetişkinlere nazaran daha kırılgan ve savunmasız olmaları suç örgütlerinin istismara sürüklemesini kolaylaştırmaktadır. Sosyo-ekonomik seviyeleri düşük, aile bağları koparılmış ve eğitim imkanlarına erişemeyen çocukların suça maruz bırakılma ihtimalleri de yükselmektedir. UNODC 2022 Küresel İnsan Ticareti Raporu verilerine göre dünyada tespit edilen insan ticareti mağduru sayısının % 35'i çocuklardan oluşmaktadır. Bu oranın % 18'ini kız çocukları, % 17 sini erkek çocukları kapsamaktadır (UNODC, 2020, s. 170). Çocuklar insan ticaretinin tüm sömürü türlerine maruz kalabilmekte; bu kapsamda zorla alıştırılmakta, cinsel sömürüye uğramakta, yasa dışı evlatlık verilebilmekte, dilendirilebilmekte, evlendirilebilmektedir. Dünya Sağlık rgt ocuk sömürüsü kavramını 18 yaşın altındaki bireylerin ihmal ve istismarı olarak tanımlar ve 4 grupta kategorize eder; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmal (WHO, 2022). Fiziksel istismar; ebeveynler veya üçüncü kişilerce çocuğun bedenine ve vücut bütünlüğüne zarar verilmesidir. Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda yaralanmalar, korku, depresyon, uykusuzluk gibi travmatik etkiler görülebilmektedir. Çocuğun cinsel istismarı bir birey tarafından cinsel amaçlı eylemlere maruz bırakılmasıdır. Bu istismar doğrudan fiziksel temasla olabileceği gibi cinsel içerikli eylemlere şahit olması şeklinde de olabilmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocuklarda; kaygı, depresyon, cinsel organda kanamalar, vücudun çeşitli yerlerinde darp izleri, aşırı mastürbasyon yapma durumu, cinsel içerikli konuşma gibi olumsuz tutum ve davranışlar gözlemlenebilmektedir. Duygusal istismar çocuğun ebeveyni veya üçüncü bir kişi tarafından zihinsel ve sosyal gelişimine zarar verecek eylemlerde bulunma halidir. Bu kapsamda çocuklar nemsenmeyerek, görmezden gelerek, utandırılarak, korkutularak, soyutlanarak veya suç teşkil edecek davranışlara yöneltilerek istismar edilmektedir. Duygusal istismara maruz kalan çocuklarda sıklıkla konuşma bozuklukları, davranışlarda aşırılık, yatağı ıslatma, uyku bozuklukları gibi davranışsal tepkiler görülmektedir. Çocuğa ebeveynleri veya bakmakla yükümlü kişiler tarafından yeterince zen ve iltimas gösterilmemesi yani çocuğun ihmal edilmesi de bir ocuk istismarı olarak görülmektedir. Çocuğun gelişimi ve sağlığı açısından duygusal yoksunluk içinde bırakılması, sağlık ve tedavi imkanlarına erişememesi, eğitime erişimin sağlanmaması, alkol ve uyuşturucu gibi zararlı maddelere maruz bırakılmasına müsaade

edilmesi, görmezden gelinmesi gibi durumlar çocuk ihmaline örnek olarak gösterilebilmektedir. İhmal edilen çocuklarda sıklıkla gözlemlenen belirtiler diğer istismar türlerinde olduğu gibi uyku problemleri, kaygı, stres, özgüven eksikliği, fiziki sağlığının bozulması, hijyen problemleri, mevsime uygun giyinememe durumları ile karşılaşılabilir.

İnsan ticareti suçu çocuk sömürüsü kapsamında gerçekleşebilmektedir. çocuklar tehdit, baskı, zorlama gibi araç fiillerle fuhuşa sürüklenmekte, fabrikalar, tarım alanları veya evlerde çalışmaya zorlanmakta, dilendirilmekte, pornografik materyallere konu edilebilmektedir. (IOM, 2016, s. 123)

3. BÖLÜM: İNSAN TİCARETİYLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

3.1. Ulusal Mevzuat

3.1.1. T.C. 1982 Anayasası

İnsan hakları ihlallerinin en ağır biçimlerini içeren insan ticareti suçu 1982 Anayasasında düzenlenen birçok temel hak ve hürriyeti de ihlal etmekte, bu kapsamda ceza hukuku aracılığı ile engellenmesi gerekmektedir. İlk olarak 1982 Anayasasının Başlangıç kısmında “*her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu*” belirtilmiştir. İnsanlık dışı ve onur kırıcı muamelelere maruz kalan, özgürlüğü kısıtlanan insan ticareti mağdurlarının elinden alınan en temel haklarından biri onurlu bir hayat sürdürebilme hakkıdır.

Anayasanın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” başlıklı 17. maddesinde; “*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz*” hükmüne yer verilmiştir. İnsan ticareti vakaları incelendiğinde bireylerin sıklıkla maddi ve manevi birliğini ihlal eden eylemlerin gerçekleştirildiği, işkenceye varan yaptırımlar uygulandığı, özellikle cinsel sömürüyü içeren vakalarda vücut bütünlüğüne dokunulmazlığın hiçe sayıldığı görülmektedir.

Anayasa’nın “zorla çalıştırma yasağı” başlıklı 18. maddesinde; “*hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır*” ve 50. maddesinde; “*Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar. Dinlenmek, çalışanların hakkıdır*” hükümlerine yer verilmiştir. Bu hükümler kimsenin rızası olmadan herhangi bir işi yapmaya zorlanamayacağı hususu güvence altına alınmıştır. Ancak insan ticareti suçunun ülkemizde

en sık görülme biçimlerinden birisi de emek sömürsüdür. Mağdurlar insani olmayan koşullarda ve yoğun mesai saatlerinde dinlenmesiz çalışmaya zorlanmaktadır.

Anayasa'nın "kişi hürriyeti ve güvenliği" başlıklı 19. maddesinde bireylerin keyfi bir şekilde özgürlüklerinden yoksun bırakılamayacakları esasına yer verilmiştir. Bu madde bireylerin hareketlerinin hem devlet hem de üçüncü şahıslar tarafından hukuki bir dayanağı olmadan, keyfi olarak kısıtlanamayacağını ifade eder. Çağımızda modern kölelik olarak adlandırılan insan ticareti suçunda mağdurların çoğunlukla hareket özgürlüğü bulunmadığı görülmektedir. Zorlayıcı uygulamalarla esarete tabi kılınabilmektedirler.

Anayasa'nın 20. maddesinde ise; *"herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz"* hükmü yer almaktadır. Bu madde ile "özel yaşam özgürlüğü" güvence altına alınmıştır. Özel yaşam, bireyin, davranış ve ilişkileri, tercihleri ve yaşam tarzı konusundaki taleplerini, dilediği gibi yaşama ve davranma imkânını ifade eder. Özel yaşam özgürlüğü, evlenme ve cinsel yaşamı, konut dokunulmazlığını ve haberleşmeyi kapsamaktadır. Böylece "özel yaşama saygı ilkesi", bireyin başka kişilerle ilişkiler kurma ve bu yönde girişimlerde bulunma ile özellikle kişiliğini geliştirmek ve tamamlamak için duygusal alanda da diğer insanlarla ilişkilere girişme ve kurma hakkını ve nihayet cinsel yaşam özgürlüğünü kapsamına almaktadır (Kabaoğlu, 2002, s. 304-305). İnsan ticareti mağdurlarının özel hayat gizliliği gerçekleştirilen suç eylemleri ile ihlal edilir. Cinsel sömürüye maruz kalan bireylerin cinsel yaşam özgürlükleri de ellerinden alınarak ticari bir faaliyete konu edinilmektedir.

3.1.2. Türk Ceza Kanunu

İnsan ticareti suçuna ilişkin özel bir hüküm içermeyen ancak dolaylı olarak ilişkilendirilebilen ilk kanun 1926 yılı tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunudur. Bu kanunun ikinci babının üçüncü faslında yer alan *"Şahıs Hürriyeti Aleyhinde Cürümler"* başlığı altında düzenlenmiş 179'ncü maddesinde *"Bir kimse diğer bir kimseyi gayrimeşru surette kişi hürriyetinden mahrum ederse bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin liradan az olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılır. Eğer suçlu bu fiili işlemek için yahut işlediği zamanda tehdit veya kötü muamele eder veya hile kullanır yahut bu fiili öç alma kastıyla veya dini veya milli bir maksatla yahut 499'uncu maddedeki haller dışında maddi çıkar sağlama kastıyla veya siyasi veya ideolojik veya sosyal görüş ayrılıklarından*

kaynaklanan herhangi bir amaçla işler yahut mağduru askerlikte kullanılmak üzere yabancı bir ülkeye teslim ederse verilecek ceza üç yıldan sekiz yıla kadar ağır hapis ve onbin liradan az olmamak üzere ağır para cezasıdır. Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiillerin silahla veya birden çok kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde ceza üçte birden yarıya kadar arttırılır’’ hükümlerine yer verilmiştir (Mülga TCK, 1926).

765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu’na 4771 sayılı Kanun ile 2002 yılında eklenen 201/b maddesi ile Türk Ceza Mevzuatında ilk olarak insan ticaretinin bir suç şeklinde düzenlenmesi gerçekleşmiştir (Yenidünya, 2007, s. 27). Düzenleme “*zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçırın, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir. Birinci fıkroda belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan eylemler var olduğu takdirde, mağdurun rızası yok sayılır. On sekiz yaşını doldurmamış çocukların birinci fıkroda belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hâllerinde suça ait araç fiillerden hiçbirisine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkroda belirtilen cezalar verilir. Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur’’* şeklinde hüküm altına alınmıştır (Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 2002).

Türkiye, insan ticaretini suç olarak tanımlayan en önemli belge olan Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ile bu sözleşmeye ek 4804 sayılı Kanun ile kabul edilen İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkili olan Protokole (Palermo Protokolü) 25 Mart 2003 tarihinde taraf olmuştur (www.mfa.gov.tr, 2023). Sözleşmenin 5. Maddesi “Suç Haline Getirme” başlığı altında “1. Her Taraf Devlet bu Protokol’ un 3. maddesinde belirtilen eylemlerin kasten gerçekleştirilmesi halinde cezalandırılmalarını teminen gerekli yasal ve diğer önlemleri alacaktır.

2. Her Taraf Devlet, aşağıdaki eylemlerin de suç sayılmaları için gerekli yasal ve diğer önlemleri alacaktır:

(a) *Kendi hukuk sisteminin temel kavramlarına bağlı kalmak kaydıyla, bu maddenin 1. fıkrası uyarınca ihdas edilen bir suçun işlenmesine teşebbüs edilmesi,*
(b) *Bu maddenin 1. Fıkrası uyarınca tesis edilen bir suçta, suç ortağı olarak iştirak edilmesi,*
(c) *Bu maddenin 1. Fıkrası uyarınca ihdas edilen bir suçta işlemek için başkalarının örgütlenmesi veya suçta teşvik edilmesi.”* hükümlerine yer vererek taraf devletlere ulusal mevzuatlarında da insan ticareti suçunu düzenleme zorunluluğu getirmiştir. Bu sebeple mevzuatımızda insan ticareti suçu konusunda bir revize yapma gereği hasıl olmuş ve bu suç 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 80. maddesinde hüküm altına alınmıştır. 2006 yılında 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile 80. maddede yapılan değişiklik ile de insan ticareti suçu maddenin birinci fıkrasında “ *Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran, tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden ya da barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası verilir”* ifadeleriyle hüküm altına alınmıştır. Bu değişiklik kapsamında insan ticareti suçu tanımına “fuhuş yaptırmak” ibaresi eklenmiş ve insan ticareti suçunun uluslararası niteliği vurgulanmıştır (Yılmaz, 2017, s. 894). Ayrıca suçun maddi yaptırımını olan hapis cezasının da süresinin arttırıldığı görülmektedir.

İkinci fıkrada “*Birinci fıkra da belirtilen amaçlarla girişilen ve suçta oluşturan fiiller var olduğu takdirde, mağdurun rızası geçersizdir*” hükmüne yer verilmiştir. Mağdur tanımlaması yaparken bilinmesi gereken en önemli hususlardan biri de bu maddenin belirttiği rıza hususudur. İnsan ticareti suçunda mağdurun rızası yoktur veya araç fiiller yoluyla (tehdit, baskı, cebir, kandırma) mağdur ikna edilmiştir, yani rızası fesada uğratılmıştır.

Üçüncü fıkrası “*on sekiz yaşını doldurmamış olanların birinci fıkra da belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hallerinde suçta ait araç fiillerden hiçbirine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkra da belirtilen cezalar verilir*” hükümleri yer almaktadır. Bu madde ile çocuklara karşı işlenen insan ticareti suçu kastedilmiştir. Mağdur tanımlaması yapılacak kişi eğer bir çocuksa araç fiillerin varlığı aranmaz. Araç fiiller

kullanılın veya kullanılmasın amaç fiiller gerçekleştirildiği takdirde suç insan ticareti suçu kapsamında değerlendirilir ve söz konusu çocuk insan ticareti mağduru olarak tanımlanır.

Dördüncü fıkra da tüzel kişilere uygulanacak yaptırımlar kapsamında “*bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur*” hükmüne yer verilmiştir.

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Durdurulması, Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolün (Palermo Protokolü) 3. maddesinde insan ticareti suçu tanımına ilişkin olarak şu maddelere yer verilmiştir; “(a) *İnsan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.*(b) *İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.* (c) *Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması “insan ticareti” olarak kabul edilecektir.* (d) *On sekiz yaşının altındaki herkes çocuk kabul edilecektir*”.

Palermo protokolündeki tanım ile TCK’ da yer alan tanım karşılaştırıldığında bazı farklılıklar olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan ilki kapsam bakımındandır. İnsan ticareti suçu dinamik bir suç türüdür. Sömürü çeşitleri sürekli olarak değişebilmektedir. Bu noktada Palermo protokolünde yer alan tanıma göre cinsel istismar “*asgari olarak başkalarının fuhuşunun istismarı veya cinsel istismarın başka biçimleri*” olarak tanımlanmış olup suç perspektifi daha geniş tutulmuştur. Ancak TCK’ nın 80. maddesinde yer alan cinsel istismar tanımının “*fuhuş yaptırmak*” olarak ifade edilmesinin daha sınırlı bir tanımlama olduğunu söylemek mümkündür.

Protokolde “*başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla...*” fiilin işlenebileceği

öngörülmüşken, TCK’ da bu araç fiillere yer verilmemiştir. TCK’ nın 80. maddesi ile failin mağdur üzerindeki denetim olanaklarından yararlanması olarak ifade edilmiştir. Ancak Protokol ile vurgulanan husus; vasi, veli ya da denetim ve gözetim yetkisi bulunan diğer bireylerin menfaat sağlama amacıyla rızalarını sağlayarak o bireylere yönelik istismar tutumlarının gerçekleştirilmesidir. TCK’ da bu ihtimalin göz ardı edilmiş olması yerinde değildir. (IOM, 2016, s. 61-62)

Protokolde belirtilen tanımda “kaçırma” eylemi araç fiiller arasında yer alırken; TCK’ nın 80. Maddesinde amaç ya da maddi unsuru oluşturan asıl fiil olarak düzenlenmiştir (IOM, 2016, s. 61-62).

İnsan ticareti suçunu işleyenlere TCK 80. Maddesi kapsamında 8 yıldan 12 yıla kadar hapis cezası ayrıca on bin güne kadar adli para cezası verilmektedir. Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanunun 100. Maddesinin 3.fikrasının 2. Bendinde suçun işlendiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe varsa insan ticareti suçundan yargılanan sanık veya şüphelilerin tutuklanabileceği hükmolunmuştur (Ceza Muhakemesi Kanunu, 2004).

Terörle Mücadele Kanununun 4. Maddesine göre de insan ticareti suçu devletin varlığını ve bütünlüğünü bozacak, Türk devletini ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürecek, kamu güvenliği ve düzenini bozmaya yönelik olarak tehdit, baskı, cebir, sindirme gibi yöntemlerle bir örgüte bağlı kişi veya kişilerce işlendiği takdirde terör suçu sayılabilecektir (Terörle Mücadele Kanunu, 1991).

3.1.3. Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun

Ülkemiz bulunduğu coğrafi ve özel konumu itibariyle uzun yıllardır yoğun göç hareketlerine maruz kalmaktadır. 1980’lerin sonuna kadar göç hareketlerine kaynak ve transit bir ülke iken; son yıllarda ülkemizde yaşanan sosyo-ekonomik gelişmeler, komşu ülkelerde yaşanan iç karışıklıklar ve çatışma ortamları gibi sebeplerden dolayı artık hedef ülke konumuna da geldiğimiz söylenebilir. Bu koşullar altında sınırlarımız içerisinde misafir ettiğimiz yabancı uyruklu bireylerin sayısı arttıkça önem kazanan konulardan bir tanesi de göç yönetimidir. Göç yönetimi yabancı uyruklu bireylerin ülkeye giriş süreçlerinin belirlenmesi aşamalarından başlayarak, ülkede kaldıkları ve ülkeden ayrıldıkları süreçlerin ulusal bir mekanizma tarafından yönetilmesini kapsar. Etkin ve etkili bir göç yönetimi göçün potansiyelinin değerlendirilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Göçmenlerin ülkede

kaldıkları süre boyunca yerel topluma uyum sağlayabilmeleri ve sosyal yardımlardan bağımsız olarak kendi ayakları üzerinde durabilmeleri açısından istihdama erişimlerinin sağlanması gerekir.

Ülkemizde yabancıların çalışmasına yönelik iş ve işlemler 27.02.2003 tarihli ve 4817 sayılı mülga Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun hükümleri kapsamında düzenlenmişken, 28/7/2016 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu 13/8/2016 tarih ve 29800 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun 27. maddesinin 7. fıkrası ile 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu “*Türkiye’de çalışmak için başvuruda bulunan veya çalışan, bir işveren yanında mesleki eğitim görmek üzere başvuruda bulunan veya görmekte olan, staj yapmak üzere başvuruda bulunan veya staj yapan yabancılar ile Türkiye’de geçici nitelikte hizmet sunumu amacıyla bulunan sınırötesi hizmet sunucusu yabancıları ve yabancı çalıştıran veya çalıştırmak üzere başvuruda bulunan gerçek ve tüzel kişileri*” kapsamaktadır (Uluslararası İşgücü Kanunu, 2016). Kanuna göre işlem yapmaya yetkili kurum Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığıdır. Kanunun 22. maddesi kapsamında çalışma izni değerlendirme kriterleri aktarılmıştır. Bakanlık çalışma izni verirken; yabancıların mesleği ile görev alacağı iş kolu arasındaki uyum, çalışacağı işyerinin öz kaynağı, brüt satışı, işyerinde istihdam edilen Türk ve yabancı sayısı gibi değerlendirme kriterlerini göz önünde bulundurur. Mağdur destek programları kapsamında mağdurlara sunulan destek hizmetlerinden biri de iş piyasasına erişiminin sağlanmasıdır. Bu kapsamda kanunun 22 maddesi 4/c fıkrasında “İnsan ticareti mağduru olarak ikamet izni verilmiş olan veya 17/3/2016 tarihli ve 29656 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik uyarınca mağdur destek programından yararlanan yabancılar çalışma izni verilirken değerlendirme kriterlerine tabi olmayabileceği hüküm altına alınmıştır. Kanun koyucu burada insan ticareti mağduru olarak tanımlanan yabancıların istihdama erişimlerinin ve yasal olarak çalışabilmesinin kolaylaştırılmasını amaçlamaktadır.

Mağdurların emek sömürüsü kapsamında ağır koşullarda, emeğinin karşılığı verilmeden çalıştırılması sıklıkla görülen bir insan ticareti suçudur. Çoğunlukla çalışmalarının karşılığında maddi bir kazanç elde edemezler veya çok az kazanç elde ederler. Çalıştırıldıkları ortamlar genellikle kirli, konforsuz alanlar olmakla birlikte, çalışma saatleri

açısından da sıklıkla uzun saatler çalıştırıldığı, mola zamanlarının yok denecek kadar az olabildiği bilinmektedir. Mağdurların bu sömürden kurtulma yolları ya kendi imkanları ile sesini yetkili makamlara duyurabilmesi ya da yetkili kurumların yaptığı operasyonlar, denetimler ve incelemeler sonucunda ortaya çıkabilmektedir. 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununun 23. maddesinde *“Bu Kanun kapsamındaki yabancıların ve işverenlerin bu Kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediikleri Bakanlık iş müfettişleri ile Sosyal Güvenlik Kurumu müfettişleri ve sosyal güvenlik denetmenleri tarafından denetlenir”* hükmü yer almaktadır (Uluslararası İşgücü Kanunu, 2016). Bakanlıkça bu alanda yapılan çalışmalar, denetimlerin artırılması ve yaptırımların uygulanması insan ticareti ile mücadele noktasında da önemli bir adımdır. Elbette her kaçak çalışma/çalıştırma insan ticareti vakası olarak değerlendirilmeyecektir ancak özellikle emek sömürüsü bağlamında insan ticareti mağdurları yasaya uygun çalıştırılmadığından bu denetimler esnasında da vakalara sıklıkla rastlanılabilmektedir. Yine 23. maddenin 8. fıkrasında *“çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilen yabancılar sınır dışı edilmek üzere İçişleri Bakanlığına bildirilir”* hükmü yer almaktadır (Uluslararası İşgücü Kanunu, 2016). Bu hükmün uygulanmasında kaçak çalışmaya konu olmuş insan ticareti mağdurlarının da eğer farkedilmezse sınırdışı edilebileceği ihtimali göz önüne alınarak 17.03.2016 tarihli ve 29656 sayılı İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunmasına İlişkin Yönetmeliğin 18. Maddesi 11. Fıkrasında; kaçak çalışma sebebiyle sınırdışı edilmek üzere Müdürlüğe teslim edilen kişilerin sınırdışı işlemine konu edilmeden önce mutlaka insan ticareti mağduru tespit mülakatı yapılması hükmü getirilmiştir (İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016).

3.1.4. Türk Vatandaşlığı Kanunu

İnsan ticareti suçunu işleyen tacirler mağdurların ülkede yasal olarak ikamet edebilmeleri, sömürü eylemlerinin farkedilmemesi ve bulundukları çevreden şüphe çekmemesi amacıyla zaman zaman mağdur ile evlenme yoluna başvurabilmektedir. Tacir, mağdur ile kendisi resmi olarak nikah kıyabilir ya da para karşılığı gönüllü üçüncü bir kişi ile evlilik yaptırabilir. Bazı vakalarda da evliliğin gerçek ve olağan koşullarda gerçekleştirildiği, ancak bir süre sonra eşlerden birinin diğerine insan ticareti suçu kapsamında değerlendirilebilecek eylemlerde bulunduğu da görülmektedir. Buna göre mağdur evlendikten bir süre sonra nikahlı eşi tarafından üçüncü kişilerle cinsel birlikteliğe zorlanabilmekte ya da farklı istihdam alanlarında zorla çalıştırılarak gelirine el

koyulabilmektedir. Öyle ki bu evliliklerin sonucunda yabancı uyruklu mağdurların Türk vatandaşlığına geçebilmesi de amaçlanmaktadır. Böylece mağdurun menşei ülkesi ile bağları tamamen koparılması, ülke vatandaşlığına alındığında yerine getirilmesi gereken birçok idari prosedüründe azalması ve sınır dışı edilme riskinin ortadan kalkması gibi sebeplerden dolayı daha kolay bir şekilde sömürülmesi amaçlanmaktadır.

29.05.2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 16. maddesi evlilik yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması hususunu hüküm altına alınmıştır. Buna göre; “*Bir Türk vatandaşı ile evlenme doğrudan Türk vatandaşlığını kazandırmaz. Ancak bir Türk vatandaşı ile en az üç yıldan beri evli olan ve evliliği devam eden yabancılar Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunabilir. Başvuru sahiplerinde; aile birliği içinde yaşama, evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama, şartları aranacağı belirtilmiştir* (Türk Vatandaşlığı Kanunu, 2009). Özellikle “aile birliği” hususunun vurgulanması sahte evliliklerin Türk vatandaşı olma amacıyla gerçekleştirilmesi durumuna engel olmayı amaçlamaktadır. 11.04.2013 tarihli ve 28615 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun 34. maddesi gereği Türk vatandaşı ile evlilik yapan yabancı uyruklu bireylere “aile ikamet izni” düzenlenir. 37. maddesinde de “anlaşmalı evlilik yoluyla talep edilen aile ikamet izni” ne ilişkin hususlar düzenlenmiştir (YUKK, 2013). Buna göre İGİM’lerce aile ikamet izni verilmeden önce veya uzatılması esnasında evliliğin gerçekliğine dair makul bir şüphe oluştuysa bu durum araştırılır. Toplanan bilgi ve belgelerin incelenmesi ve eşlerin beyanları sonucunda muvazaalı olduğu anlaşılan evliliklere ilişkin aile ikameti düzenlenmez, düzenlenmiş ise de süresi uzatılmaz, iptal edilir.

3.1.5. Karayolu Taşıma Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği

Palermo Protokolünde insan ticareti suçuna ilişkin amaç fiiller “*kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması*” olarak ifade edilmiştir. Tacirler suç eylemlerini gerçekleştirirken sömürü sürecinde şüphe çekmeme ve yetkili makamlarca yakalanmamak için mağdurları sıklıkla yer değiştirmeye zorlar. Bu değişim bireysel ulaşım araçları ile yapılabildiği gibi toplu taşıma araçları ile de yapılmaktadır. Kara yolu ulaşımında mağdurun fark edilme riski diğer ulaşım yollarına göre görece daha az olduğu kanıksandığından, tacirler mağdurların taşınması için sıklıkla karayolu ulaşımını tercih etmektedirler.

19.07.2003 tarihli ve 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu “*karayolu taşımalarını ülke ekonomisinin gerektirdiği şekilde düzenlemek, taşımada düzeni ve güvenliği sağlamak, taşımacı, acente ve taşıma işleri komisyoncuları ile nakliyat ambarı ve kargo işletmeciliği ve benzeri hizmetlerin şartlarını belirlemek, taşıma işlerinde istihdam edilenlerin niteliklerini, haklarını ve sorumluluklarını saptamak, karayolu taşımalarının, diğer taşıma sistemleri ile birlikte ve birbirlerini tamamlayıcı olarak hizmet vermesini ve mevcut imkânların daha yararlı bir şekilde kullanılmasını sağlamak*” amacıyla yürürlüğe girmiştir.

11.06.2009 tarihli ve 27255 sayılı Karayolu Taşıma Yönetmeliği 12. maddesinde yetki belgesi almanın ve uzatmanın genel şartları belirtilmiş olup; 4. fıkrasında “*kooperatiflerde, yönetim kurulu başkanı ve üyeleri ile kooperatifi temsil ve ilzama yetkili yöneticilerin, kaçakçılık, dolandırıcılık, dolanlı iflas, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, kaçak insan taşımacılığı veya ticareti, hırsızlık, rüşvet suçları ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununa giren suçlardan dolayı hürriyeti bağlayıcı ceza ile hükümlü olmamaları*” hususuna yer verilmiştir (Karayolu Taşıma Yönetmeliği, 2009). Bu suça ilişkin hakkında kesinleşmiş yargı kararı bulunan kişilerin yetki belgesi düzenlenmez, düzenlenmiş ise de iptal edilir.

Bu kanun ve yönetmelik kapsamında alınan önlemler insan ticareti suçu açısından da engelleyici ve caydırıcı bir rol oynamaktadır. Kanunda belirtilen hususların yerine getirilip getirilmediğine dair denetim yetkisi Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığına aittir.

3.1.6. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

11.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı kanun; yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir (YUKK, 2013). Kanun ile birlikte insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunması alanındaki çalışmalar yeni bir boyut kazanmıştır. Bu kapsamda İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve Genel Müdürlük bünyesinde insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunması alanında iş ve işlemleri yürütmek üzere İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Daire Başkanlığı oluşturulmuştur. Genel Müdürlük 29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Başkanlık statüsünü almış ve İnsan Ticareti

Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı da Uluslararası Koruma Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyetlerine devam etmektedir (GİB, 2023).

6458 sayılı Kanunun 48. maddesinde insan ticareti mağduru ikamet izni, düzenleneceği süreler ve düzenlenme koşulları belirtilmiştir. Buna göre; insan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılara, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle iş birliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri amacıyla valiliklerce otuz gün süreli ikamet izni verilir. Bu ikamet izinlerinde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmaz (YUKK, 2013). Diğer ikamet türlerinin verilme şartlarını incelediğimizde kanun koyucu yabancının yasal süre içerisinde başvuru yapması, belirli bir gelirinin bulunması, geçerli bir sağlık sigortasının olması gibi özel şartlar getirdiği görülmektedir. Ancak insan ticareti mağduru ikamet izni düzenlenirken bu şartlar aranmaz. Mağdurlar sömürü süreçlerinde yasa dışı yollarla ülkede kalışları sağlanarak düzensiz göçmen konumuna getirilebilmekte, belirli bir gelir elde edememekte veya var olan gelirlerine el koyulmakta, pasaport, doğum belgesi gibi şahsi belgeleri tacirlerce imha edilebilmektedir. Bu sebeplerle kanun koyucu, mağdur destek hizmeti almak isteyen ve yetkililerle işbirliği yapan mağdurların daha fazla mağduriyet yaşamasını engellemek adına özel şartların varlığına bakılmaksızın insan ticareti mağduru ikamet izni düzenler.

Kanunun 49. maddesinde insan ticareti mağduru ikamet izninin verilebileceği süreler ve iptal edilme hususu düzenlenmiştir. Buna göre; iyileşme ve düşünme süresi tanımak amacıyla verilen ikamet izni, mağdurun güvenliği, sağlığı veya özel durumu nedeniyle en fazla altışar aylık sürelerle uzatılabilir. Ancak, bu süreler hiçbir şekilde toplam üç yılı geçemez (YUKK, 2013). Bu süreç boyunca ülkede kalan ve işbirliği kapsamında mağdur destek hizmetlerinden faydalanan mağdurların uzun vadeli çözümlere erişimi amaçlanır ve bu süreden sonra eğer ülkemizde kalmaya devam edecekse kalışını kendi koşullarına göre yasal bir zemine kavuşturması beklenir. Örneğin; mağdur olarak tanımlanan ve mağdur destek programından faydalanan bir bireyi gelecek planları doğrultusunda iş piyasasına erişimi sağlayabilir veya eğitimine devam edebilir. Bu kapsamda kişilerin zaman içerisinde çalışma izni, öğrenci ikamet izni gibi içinde bulundukları duruma uygun bir statüye geçmeleri öngörülür. Aynı madde kapsamında insan ticareti mağduru ikamet izninin iptali mağdurların kendi girişimleriyle suçun failleriyle yeniden bağ kurduklarının belirlenmesi hususuna bağlanmıştır. Bu hususun tespiti ve belirlenmesi oldukça zordur. Mağdurun tacirle

bağ kurmasının birçok sebebi olabilir. Bazı tacirler mağdur destek sürecinde iken ortak tanıdıkları kişiler aracılığı ile mağdura yeniden ulaşmaya, onu geri dönmesi için tehdit etmeye ve ikna etmeye çalışabilirler. Bu süreçte mağdurun izleyeceği tutum çok önemlidir. Eğer mağdur kişi hiçbir tehdit ve baskı altında kalmadan, kendi rızası ile tacirle yeniden iletişim kurarak görüşmeye başlarsa bu durumda mağdur destek süreci sonlandırılır ve düzenlenmiş olan ikamet izni iptal edilir. Ancak mağdurun, bu durumu kendi iradesi dışında üçüncü kişilerin aracılığıyla veya tehdit,baskı,cebir gibi zorlamalara altında tutulmasıyla gerçekleştirebileceği ihtimaline karşı, mağdurun tacirle iletişim kurarken göstermiş olduğu irade beyanı çok yönlü araştırılmalıdır.

Kanunun 54. maddesinde hakkında sınır dışı kararı alınacak yabancılar belirtilmiştir. Buna göre maddenin  ve ğ bentlerinde; çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler ile geçimini gayri meşru yollardan sağlayanların sınır dışı işlemine konu olacağı ifade edilmiştir. Ancak daha önce de belirttiğimiz üzere bu kişilerin arasında insan ticareti mağduru bireyler olma ihtimali yüksek olduğundan bu kişilerle sınır dışı edilmeden önce bu ihtimal araştırılmalıdır. Kanunun 55. maddesi c bendi de bu hükmü destekler niteliktedir. Bu maddeye göre mağdur destek hizmetlerinden faydalanmakta olan insan ticareti mağdurları 54. madde kapsamında olsalar dahi sınır dışı işlemine konu edilemezler (YUKK, 2013).

3.1.7. İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik

Bu Yönetmeliğin amacı ve kapsamı; insan ticareti suçunun önlenmesi, insan ticaretiyle mücadele, insan hakları kapsamında Türk vatandaşı ve yabancı ayrımı gözetilmeksizin insan ticareti mağdurlarının korunması, yabancı mağdura ikamet izni verilmesi ve mağdurlara sunulacak destek hizmetlerine ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Türk vatandaşı veya yabancı ayrımı gözetilmeksizin insan ticaretine konu olmuş gerçek kişileri kapsar (İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016).

İnsan ticareti suçunun özellikle savunmasız göçmen grupları arasında sıklıkla görülmesi, toplumlarda bu suçun yalnızca yabancı uyruklu bireylere karşı işlendiği algısını düşündürebilir. Ancak bir toplumun kendi vatandaşları da insan ticareti suçuna maruz kalabilmektedir. Bu kapsamda sahada gözlemlenen sorunlardan bir tanesi de mağdur olduğuna dair kuvvetli şüphe duyulan Türk vatandaşlarının İGİM'lere bildirilmemesidir. Bu konuda Başkanlık ve İGİM'ler tarafından farkındalığı artırıcı faaliyetler düzenlenmektedir.

İnsan ticareti ile mücadele konusunda ulusal görev gücünün güçlendirilmesi ve tüm ilgili kurumların bu mücadelede resmi olarak yer alabilmesi adına Yönetmeliğin 5. maddesinde “koordinasyon kurulu” kurulması hususu düzenlenmiştir. Kurul ilgili Bakan Yardımcısının başkanlığında Yargıtay Başkanlığı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı temsilcisi, Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı , Avrupa Birliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlıkları ile Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı, Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Türkiye Barolar Birliğinin üst düzey temsilcileri ve Başkanlık temsilcilerinden oluşur. Kurulda ülkemizin insan ticaretiyle mücadelesine ilişkin politika ve stratejilerin oluşturulması, ulusal eylem planlarına ilişkin konularda görüş ve önerilerde bulunması, insan ticareti suçunun oluşmasını önleyici tedbirler alınması, mağdurların korunması gibi konulara ilişkin belirtilen görüş ve öneriler kapsamında kararlar alınmakta ve yol haritaları belirlenmektedir. Alınan kararların iller genelinde uygulanması ve ilde bulunan kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun geliştirebilmesi amacıyla da ilin Valisi veya ilgili Vali Yardımcısı başkanlığında; Belediye Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü, Sosyal Güvenlik Kurumu İl Müdürü, İl Milli Eğitim Müdürü, İl Kültür ve Turizm Müdürü, Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Emniyet Müdürü, İl Jandarma Komutanı, İl Göç İdaresi Müdürü veya temsilcileri ile varsa Sahil Güvenlik Komutanlığı, Gümrük Muhafaza Teşkilatı ve İldeki Baro temsilcisinin katılımları ile il komisyonları toplanmaktadır.

İnsan ticareti ile mücadeleye ilişkin ihbar ve bildirim mekanizmaları, mağdurların tanımlanması işlemleri, mağdur destek hizmetleri ve mağdurların yasal statülerine ilişkin iş ve işlemler Yönetmelik kapsamında ele alınan konulardır. Bu hususlar ilgili bölümlerde detaylandırılmıştır.

3.2. Uluslararası Mevzuat

Şekil 1. İnsan Ticaretine İlişkin Uluslararası Düzenlemeler

İnsan ticaretinin günümüzde “modern kölelik” olarak adlandırılmasında şüphesiz bu suçun kölelik müessesesi ile olan yakın ilişkisinden kaynaklanmadır. Kölelik; üzerinde mülkiyet hakkına bağlı yetkilerin herhangi birinin veya tamamının kullanıldığı bir kişinin statüsü veya durumu olarak tanımlanmıştır (Köleliğe Dair Antlaşma, 1926).

1789'da Fransız ihtilalinin yaşanması ile özgürlük akımları öne çıkmış ve kölelik konusu gündeme gelmeye başlamıştır. Bu kapsamda 18 Kasım 1889 tarihinde gerçekleştirilen Brüksel Konferansında köleliğin kaldırılması uluslararası boyutta dile getirilmiştir. Konferans sonucunda 2 Temmuz 1890 tarihinde Brüksel Senedi imzalanmış olup, katılan devletler Afrika'da esir ticaretine son verilmesi hususunda beyanda bulunmuşlardır. 7 bölüm 100 maddeden oluşan bu senetle daha önce yapılan düzenlemelerden farklı olarak olarak, zorla çalıştırma, uluslararası ve kıtalararası köle ticaretini, evlât edinme ya da borçlanma yolu ile gerçekleştirilen köleliğin ortadan kaldırılmasına yönelik somut adımlar atılmıştır (Parlatır, 1983, s. 805-830).

18 Mayıs 1904 tarihli Beyaz Kadın Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmede kölelik kapsamında kadın ve çocuk ticaretinden bahsedilmiş ancak bu suça karşı herhangi bir yaptırım öngörülmemiştir. Daha çok tavsiye niteliğinde yapılan bu sözleşme ile uluslararası taşımacılığın yapıldığı alanlarda tacirlerin tespit edilmesi ve mağdurların kaynak ülkeleri ile irtibat kurulması belirtilmiştir. Sözleşme daha çok polisiye tedbirlere yer vermiş olup beyaz kadın ticareti hakkında bilgilerin koordinesini düzenleyecek bir makam tesis etmiş ve mağdur kadınların ülkelerine geri gönderilmesi sözleşmeye taraf olan devletin sorumluluğuna bırakmıştır (Renk & Demir, 2011, s. 51-75).

4 Mayıs 1910 tarihinde imzalanan Beyaz Kadın Ticaretinin Engellenmesi sözleşmesi ile insan ticareti suçu beyaz kadın ticareti kapsamında ele alınmaya devam edilmiştir. Sözleşmenin 1. maddesi *“başkasının ihtiraslarını tatmin için, fuhuş maksadıyla, rızası ile olsa bile, reşit olmayan bir kadın yahut bir kızın fuhuş için hizmetlerini taahhüt eden, fuhşa sevk eden veya böyle birisini fuhuş amacıyla bir yerden başka bir yere götüren kimseler, suçun unsurlarını teşkil eden hareketler çeşitli ülkelerde işlenmiş bulunsalar da cezalandırılırlar”* şeklinde düzenlenmiştir. Bu hükümde suçun reşit olmayanlara kız çocuklara karşı işlenmesi durumunda rıza beyanı aranmayacağı hususuna vurgu yapılmış, aynı zamanda suçun sınıraşan yapısına dikkat çekilmiştir. Suçun reşit kadınlara karşı işlenmesi durumunda tacirin cezalandırılması mağdurun rızasının olmamasına bağlanmıştır. 2. maddesi: *“başkasının ihtiraslarını tatmin için, fuhuş maksadıyla, reşit bir kadın veya kızın cebir ve şiddet, tehdit, hile veya nüfuzun kötüye kullanılması ya da diğer herhangi bir zorlayıcı araç ile fuhuş için hizmetlerinin taahhüt edilmesi, fuhşa sevk edilmesi veya bir yerden başka bir yere götürülmesi”* olarak belirtilmiştir. Bu madde kapsamında da aslında suçun temelini oluşturan araç fiil-amaç fiil örgüsünün oluşturulduğu görülmektedir.

30 Eylül 1921 tarihinde imzalanan Kadın ve Çocuk Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesiyle isminden de anlaşılacağı üzere “beyaz kadın” olgusu terk edilmeye başlanmış ve cinsiyet belirtilmeden “çocuk” ibaresi kullanılmıştır.

12 Haziran 1926 tarihli Milletler Cemiyeti Esaret Komisyonu tarafından köleliğe dair bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapor doğrultusunda 26 Haziran 1926 tarihinde Köleliğe Dair Antlaşma ve 23 Ekim 1923 tarihli Ek Protokol imzalanmıştır (T.C. Resmi Gazete, 1933). Antlaşma köleliğin resmi olarak tanımının yapıldığı ve yasaklandığı ilk uluslararası belge olması açısından büyük önem taşır. İmzacı devletlere kendi topraklarında ve karasularında iç mevzuatlarında bir düzenleme olmasa dahi bu anlaşma kapsamında köle ticaretinin engellenmesine dair tedbirler alınmasını zorunlu kılmıştır.

11 Ekim 1933 tarihli Kadın Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesinde 1904, 1910, 1921 tarihli Sözleşmelerden farklı olarak; Sözleşmenin 5. maddesinde yer alan “*suç unsurlarını teşkil eden fiillerin her biri ayrı ayrı memleketlerde yapılmış bulunsa bile cezalandırılacaktır*” hükmü gereğince fiilin cezalandırılması hususu evrensel bir nitelik kazanarak suç nerede işlenirse işlensin tüm devletlere ceza verme yetkisi verilmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

2 Aralık 1949 tarihinde imzalanan Birleşmiş Milletler İnsan Ticaretinin ve Fuhuş Amacıyla İstismarın Önlenmesi Sözleşmesinde de insan ticareti suçu ilk kez BM nezdinde yasadışı bir faaliyet olarak değerlendirilse de insan ticaretinin tanımı tam olarak yapılmamış olup düzenlemeler yine kadın ve kız çocuklarına odaklanmıştır. Yine rıza unsuruna dikkat çekilerek kadınların istismara rıza göstermesinin suçun işlenmesine engel olmadığı ifade edilmiştir.

Milletler Cemiyeti tarafından 1926 ve 1931 tarihli köleliğe ilişkin raporlar hazırlanarak konu gündeme taşınsa da İkinci Dünya Savaşıyla süreç sekteye uğramıştır. 1946 yılında Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik Konseyi yeni bir komite kurarak kölelik konusunda çalışmalar başlatmıştır. Komite 1926 yılında imzalan Köleliğe dair Sözleşmede belirtilen köle tanımını kabul etmekle birlikte eksik bulduğu belirtmiş ve 1930 yılında imzalanan 29 nolu Zorla Çalıştırma Sözleşmesi hükümlerini de göz önüne alarak ilave düzenlemelerin yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu kapsamda 7 Eylül 1956 tarihli Köleliğin, Köle Ticaretinin ve Köleliğe Benzer Müessese ve Uygulamaların Lağvedilmesine Dair İlave Sözleşme imzalanmıştır. Sözleşmenin 1. maddesinde Köleliğe

Benzer Uygulamalar hususu; *“borç köleliği, serflik, bir kadının reddetme hakkı tanınmaksızın maddi bir çıkar karşılığında zorla evlendirilmesi, bir kadının bir bedel karşılığı ya da başka bir suretle üçüncü bir kişiye devri, bir kadının miras yolu ile devri, 18 yaşından küçük bir çocuğun kendisinin veya emeğinin sömürülmesi karşılığında üçüncü bir kişiye teslimi”* başlıkları altında tanımlanmıştır (Köleliğin, Köle Ticaretinin ve Köleliğe Benzer Müessese ve Uygulamaların Lağvedilmesine Dair İlave Sözleşme, 1956).

20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletlerce imzalanan ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe giren Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. Maddesinde; kanuna göre erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşına basmamış her birey çocuk olarak kabul edilmiştir. 2. maddesinde ayrımcılık yasağına dikkat çekilerek, taraf devletlere bu sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana–babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanıma ve taahhüt etme sorumluluğu yüklenmiştir. Sözleşmenin 36. maddesinde; taraf devletler her türlü sömürüye karşı çocuğu korumak durumundadır (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989).

9 Eylül 2000 tarihinde Birleşmiş Milletlerce Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokol imzalanmıştır. Protokol kapsamında çocuk satışı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisi kavramları detaylı olarak tanımlanmış olup çocukların bu eylemlerden korunması için taraf devletlere sorumluluklar yüklenmiştir. Bu suçlarla mücadelede üye ülkeler arasında işbirliğine de dikkat çekilmiştir.

3.2.1. Palermo Protokolü

Birleşmiş Milletler 15 Kasım 2000 tarihinde sınıraşan örgütlü suçların engellenmesi ve daha etkili bir şekilde mücadele edilebilmesi amacıyla Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesini imzalamıştır. 12-15 Aralık 2000 tarihinde de bu sözleşmeye ek olarak “İnsan ticaretinin, özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Durdurulması ve Cezalandırılmasına İlişkin Ek Protokol (Palermo Protokolü) imzalanmıştır. Sözleşmenin uygulama alanının insan ticareti suçunu da kapsayacak şekilde genişletilmesinin en önemli sonucu; sözleşmede yer alan delillerin elde edilmesi, suçluların

iadesi ve suç gelirlerinin müsadereesi gibi düzenlemelerin bu fiiller bakımından da geçerli kılınmasıdır (IOM, 2016, s. 61-62).

Palermo protokolü insan ticareti suçunun tam olarak tanımlandığı ilk uluslararası belge olması nedeniyle bu suçla mücadele noktasında da büyük önem arz eder. Palermo sonrası yapılan düzenlemelerde de sözleşmedeki tanım kullanılmaya devam edilmiştir. Protokolün 3. maddesinde insan ticareti *“kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınmasıdır. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir”* şeklinde tanımlanmıştır. Tanımlamada belirtilen eylemlerle suçun işlenmesi durumunda mağdurun rızasının olup olmadığının önem arz etmediği ifade edilmiştir. İnsan Ticareti suçunda rıza yoktur. Var olan rıza beyanlarında mağdurun iradesi “tehdit, baskı, cebir, şiddet” gibi araç fiiller kullanılarak fesada uğratılmıştır.

Palermo Protokolünden önceki uluslararası sözleşmelere bakıldığında düzenlemelerin kadın ve çocuk ticareti olgusu üzerinden yapıldığı görülmektedir. Ancak Palermo Protokolünde bu suça maruz kalan bireyler açısından “cinsiyet” vurgusu çıkarılarak profil genişletilmiştir. Ayrıca suçun “dinamik” yapısı ön plana çıkarılmış ve sömürü biçimlerinin sürekli olarak değişebileceği vurgulanmıştır.

3.2.2. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi

Avrupa Konseyi önceki yıllarda almış olduğu kadın ticareti, fuhşa zorlama, esaret, organ ticareti konulu tavsiye kararlarını da göz önünde bulundurarak mağdurların haklarına saygı gösterilmesi, mağdurların korunması ve insan ticareti ile mücadelenin üstün amaç olabilmesi adına üye ülkeler arasında daha güçlü bir işbirliği oluşturabilmek adına 16 Mayıs 2005 tarihinde bu sözleşmeyi imzalamıştır (Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi, 2005).

Sözleşmenin amaçları arasında *“insan ticaretini, toplumsal cinsiyet eşitliğini güvence altına alarak önlemek ve mücadele etmek”* hükmüne yer verilmiştir. İlk olarak Palermo Protokolü ile daha önce kadın ve kız çocukları üzerinde işlendiği varsayılan insan ticareti suçundan cinsiyet vurgusu çıkarılmakla birlikte, bu sözleşme ile de cinsiyet temelli ayrımcılığı engellemek üzere toplumsal cinsiyet eşitliği hususu da belirtilmiştir.

Sözleşmede insan ticaretinin tanımı yapılırken Palermo Protokolündeki tanım yeterli bulunmuş ve değişiklik yapılmadan aynı şekilde ifade edilmiştir. Bu hususun insan ticareti suçunun tanımlanmasında uygulamada farklılıklar yaşanmasını da engellenmesi açısından önem taşımaktadır.

Sözleşmenin 2. maddesinde *“bu sözleşme ulusal veya sınıraşan olup olmadığına, örgütlü suç olup olmadığına bakılmaksızın insan ticaretinin her şekli için uygulanır”* ifadelerine yer verilerek sözleşmenin kapsamı oldukça geniş tutulmuştur. Bazı sözleşmelerde vurgulanan insan ticaretinin yalnızca sınıraşan bir suç olduğu olgusunun aksine bu sözleşmede ulusal sınırlar içerisinde de gerçekleşebileceğini belirtilmiştir.

Sözleşmenin 3. maddesinde ayrımcılık yapmama ilkesi doğrultusunda sözleşme hükümlerinin ırk, dil, din, cinsiyet , siyasi görüş, toplumsal köken gibi sebeplerle ayırım yapılmaksızın herkes için uygulanabilmesi hususu vurgulanmıştır.

Önceki sözleşmelerden farklı olarak insan ticaretinin oluşma aşamasını düzenlemesinin yanı sıra birde suça maruz kalan kişilere yani mağdurlara ilişkin hükümlere yer verilmiştir. İnsan ticareti mağduru tanımı yapılarak üye ülkelere mağdurların fiziksel, sosyal ve ruhsal anlamda iyileşebilmeleri için gerekli tedbirleri alma zorunluluğu getirilmiştir. Yabancı uyruklu mağdurların ülkede yasal olarak barınabilmeleri adına düşünme ve iyileşme süresini, akabinde ikamet izni hususlarını düzenlemiştir. 13. madde kapsamında mağdura yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmesi ve yetkililerle işbirliği yapıp yapmayacağının kararını sağlıklı bir şekilde verebilmesi amacıyla en az 30 gün süreli düşünme süresi verilmesi belirtilmiştir. Mağdurlara sunulacak destek hizmetlerinden, ülkelere geri dönüş programlarına kadar birçok husus mağdur odaklı bir yaklaşım ile düzenlenmiştir.

4. BÖLÜM: ULUSAL YÖNLENDİRME SÜRECİ VE MAĞDUR TESPİT İŞLEMLERİ

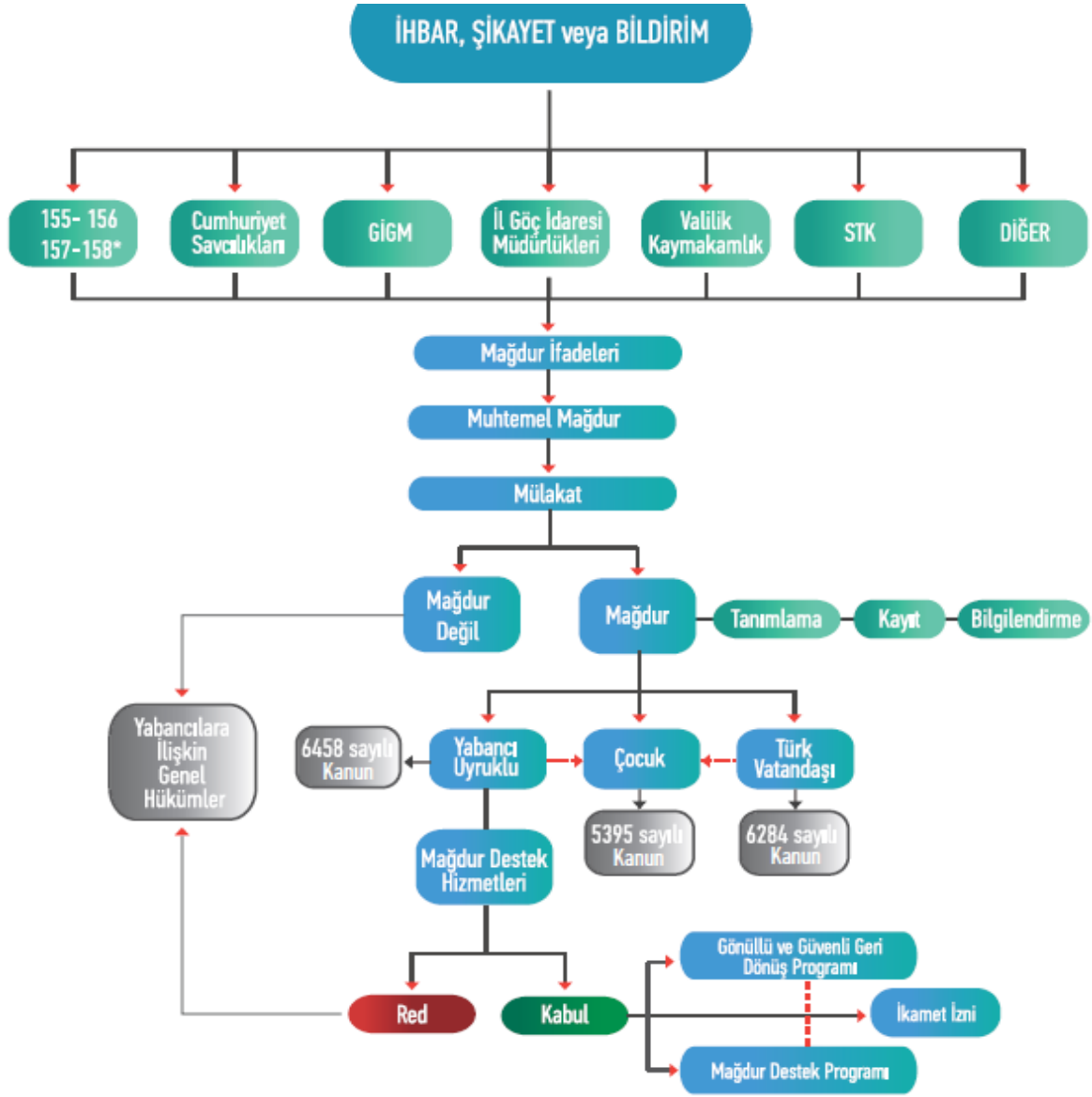
4.1. İhbar, Şikayet ve Bildirim Mekanizmaları

İnsan ticareti sınıraşan bir suç olduğundan devletlerin bireysel mücadelesi bu suçla mücadele için yeterli olmayıp, bu alanda mutlak suretle uluslararası somut işbirliği gerekir. İnsan ticareti ile mücadele uluslararası literatürde önleme (provention), tespit edilen mağdurların korunması (protection), soruşturma ve kovuşturma (prosecution) ve ortaklık (partnership) olarak dört ana başlıkta kategorize edilmiştir (GİB, 2023).

Ülkemizde insan ticareti mağduru tespit ve tanımlama işlemleri 6458 sayılı YUKK hükümleri çerçevesinde GİB koordinesinde 81 ilimizde bulunan İGİM'lerce yürütülmektedir. Bu konuda izlenecek usul ve esaslar 17 Mart 2016 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “*İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik*” kapsamında belirlenmiştir. Bu yönetmelik Türk vatandaşı veya yabancı ayrımı gözetmeksizin insan ticaretine konu olmuş gerçek kişileri kapsar. Mağdur tespit işlemlerinde en çok sorun yaşanan alanlardan biri de bu husustur. 6458 sayılı kanun kapsamında Türk vatandaşı insan ticareti mağdurlarının tespiti ve tanımlanması işlemlerini GİB tarafından yürütülmektedir. Ancak günümüzde hala bazı kurum ve kuruluşlar tarafından Başkanlığın yalnızca yabancı uyruklu bireylere yönelik iş ve işlemlerini yürüttüğü düşünülmekte ise de bu hüküm konuya açıklık getirmiştir. İnsan ticareti suçuna maruz kalan birey ister Türk vatandaşı ister yabancı uyruklu olsun tespit ve tanımlama işlemleri GİB koordinesinde İGİM'lerce gerçekleştirilir.

İnsan ticareti ile mücadele konusunda suçun mağdurlarına ulaşabilmek her zaman kolay olmayabilir. Bu durum suçun dinamik yapısı sebebiyle sömürü şekillerinin her geçen gün çeşitlenmesinden kaynaklanan sebeplerle mağdurların tespit süreçlerinin zorlaşmasından kaynaklanabileceği gibi bazen de mağdura ulaşan bireylerin konuya ilişkin bilgi sahibi olmaması veya mağdur olduğunu anlasa dahi hangi kurumlara ihbarda bulunabileceği, mağduru nasıl yönlendireceğini bilmemesinden de kaynaklanabilir. Yönetmelik bu konuya açıklık getirebilmek amacıyla bu alanda yaşanan boşluğu doldurmuş ve ülkemiz için Ulusal Yönlendirme Mekanizmasının net çerçevesini çizmiştir. Bu kapsamda kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşu çalışanları veya sivil

vatandaşların insan ticareti mağduru olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan kişileri bildirmeleri gereken mekanizmaları ve sonrasında izlenecek usulleri ayrıntılı olarak belirtmiştir. Yönetmeliğin 16. maddesi ihbar ve şikâyet ve bildirim başlığı altında şu hükümlere yer vermiştir; *“Mağdur olduğunu beyan eden veya insan ticareti suçundan haberdar olan herkes durumu yazılı, sözlü veya elektronik olarak, acil yardım ve ihbar hattına, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluğa ihbar eder. Genel Müdürlüğe, Müdürlüklere, acil yardım ve ihbar hattına yapılan ihbar ve şikâyetler derhal Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluğa bildirilir. Valilik veya Kaymakamlığa yapılan ihbar veya şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Sivil toplum kuruluşları kendilerine yapılan insan ticareti suçu ile ilgili ihbarları, Müdürlüğe, kolluğa veya Cumhuriyet Başsavcılığına bildirir. Sözlü yapılan şikâyet ve ihbarlar hakkında tutanak düzenlenir ve tutanak Cumhuriyet Başsavcılığına en seri vasıtalarla iletilir. Kolluk, insan ticareti suçu kapsamında soruşturma başlatılan kamu görevlileri hakkında Cumhuriyet Savcılığının izniyle Genel Müdürlüğe derhal bilgi verir. İnsan ticareti mağduru ile karşılaşma ihtimali yüksek olan Aile ve Sosyal Politikalar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik ve Sağlık Bakanlığı gibi kurum ve kuruluşlar mağdur olduklarından şüphelendikleri kişiyi Acil Yardım ve İhbar Hattına ve ayrıca ivedilikle Müdürlüğe, kolluğa veya Cumhuriyet Başsavcılığına bildirir”* (İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016).

* Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER 157), 155 Polis İmdat Hattı, 156 Jandarma İmdat Hattı, 158 Sahil Güvenlik İhbar ve Talep Hattı.

Şekil 2. Ulusal Yönlendirme Mekanizması

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/INSAN-TIC/Kitapcik.pdf>

4.2. Mağdur Tespit ve Tanımlama İşlemleri

İnsan ticareti suçu şikayete tabi olan suçlardan olmadığından savcılık bu suçu re'sen soruşturur. Bu kapsamda mağdur tanımlama işlemi de şikayete tabi değildir. İnsan ticareti mağduru olduğuna kanaat getirilen kişi şikayetçi olsun veya olmasın idarece re'sen mağdur olarak tanımlanır (İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016).

İnsan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunan kişiler İGİM'lere bildirilir. Müdürlüklerde görev yapan il göç uzmanı/uzman yardımcıları sıklıkla bu alanda eğitim almış uzman personellerdir. İGİM'ler bünyesinde “İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Çalışma Grup Başkanlığı” bulunmaktadır. Bu grup başkanlığı altında görev yapan personeller müdürlüğe gelen ihbar ve bildirimleri ivedilikle değerlendirir.

4.2.1. Mülakat

İdari işlemin ilk aşaması insan ticareti mağduru tespit mülakatıdır. Bilindiği üzere mülakat, herhangi bir sosyal konu ya da sorunun üzerinde, uzman kişi ya da kişilerle yapılmış konuşmaları yansıtan yazı türüdür (wikipedia.org, 2023). Bu kapsamda mağdur tespit mülakatı İGİM'lerde görev yapan uzman personellerce gerçekleştirilir. İnsan ticareti suçunun karmaşık yapısı ve dinamik bir suç türü olması mağdur tespit sürecini de zorlaştırmaktadır. Mülakatın amacı insan ticareti mağduru olabileceği yönünde kuvvetli şüphe ile Müdürlüğe yönlendirilen kişilerin gerçekten mağdur olup olmadığının anlaşılabilmesidir. Özellikle düzensiz konumda bulunan, kırılgan durumda olan ve korunma ihtiyacı içerisinde olan göçmenlerin bireyler hakkında da mağdur şüphesi ile bildirim yapılmakta, ancak mülakat sonunda insan ticareti mağduru olmadıkları, ancak hassas durumda olmaları sebebiyle farklı koruma mekanizmalarına yönlendirilmeleri gerekebilmektedir. Bu sebeple mülakatın uzman personellerce gerektiği şekilde alınabilmesi ve tanımlamanın doğru kriterler üzerinden yapılabilmesi hayati önem taşır.

Mülakatın gereği gibi gerçekleştirilebilmesi için ihtiyaç duyulan unsurlardan bir tanesi de mülakat için uygun bir fiziki ortamın sağlanmasıdır. Müdürlüklerde gerçekleştirilen mülakatlar kapalı ve mahrem alanlarda, ayrı bir oda da gerçekleştirilmektedir. Odanın içerisi sade döşenmiş, ferah ve mağdurun durumunu etkileyebilecek afiş, resim vb görselleri içermeyecek şekilde dizayn edilmesine, çevreden duyulabilecek gürültü, ses gibi unsurlardan uzak olmasına özen gösterilir.

İnsan ticareti mağdurları birçok varış ülkesinde kaçak göçmen muamelesi görmekte ve gerektiği şekilde teşhis edilmeden ve gerekli resmi işlemler yapılmadan apar topar sınır dışı edilmekte ya da gözetli merkezlerine yerleştirilmektedir (IOM, 2008, s. 21-22). Ülkemizde bu durumun önüne geçilebilmek amacıyla Yönetmeliğe “6458 sayılı Kanunun 54 üncü maddesinin birinci fıkrasının (ç) ve (ğ) bentleri uyarınca hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılarla Müdürlük tarafından insan ticareti göstergelerine yönelik olarak

mülakat gerçekleştirilir'' hususu eklenmiştir (İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016). İlgili maddeler incelendiğinde Kanunun 54. maddesi ç bendinin *''Türkiye’de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar''* ile ğ bendinin *“çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler”* olduğu görülmektedir (YUKK, 2013). Kanun koyucu bu hususlarla ülkemize kaçak yollardan gelmiş veya çalışma izni olmadan çalışan, geçimini uygun olmayan yollarla sağlayan bireylerin de insan ticareti mağduru olabileceği şüphesi ile hareket edilerek bu kişilerle mülakat gerçekleştirilmesini hüküm altına almıştır.

İnsan ticareti suçunun göstergelerinden biri de mağdurların kamu görevlileri konusunda korkutulmalarıdır. Tacirler mağdurun kaçmasını engellemek ve kurtuluş umudunu kırmak amacı ile kendisinin yetkili makamlarla iletişimde olduğu, yetkililerinde kendisi ile işbirliği içerisinde olduğu gibi gerçek dışı beyanlarda bulunur. Hatta tacirlerin, kamu görevlisi kılığına girmiş sahte kişileri mağdurlar ile tanıştırdığı, kendileri ile işbirliğindeymiş gibi gösterdikleri bilinmektedir. Bu eylemlerle mağdur üzerinde diğer insanlara özellikle de kamu görevlilerine karşı güvensizlik duygusu oluşturmak hedeflenir. İçinde bulunduğu zor durumlardan dolayı ülkesine dönmek istemeyen ve sınır dışı edilme korkusu yaşayan mağdur bu sebeplerle çaresizlik içinde tacirin isteklerini yerine getirmeye devam eder. Bu durum mülakat gerçekleştirirken sahada uzmanları da zorlayan hususlardan biridir. Sömürü boyunca bu duruma maruz bırakılan mağdur kamu görevlisine karşı güven problemi yaşamakta ve kendisini rahat hissedememektedir. Bu noktada mağdurla güven ilişkisi kurabilmek, onun rahat hissedebilmesi sağlamak mağdurun kendisini ifade edebilmesi için çok önemlidir. Mülakatör öncelikli olarak kendisini ve kurumunda temsil ettiği görevini tanıtmalı, mülakatın amacını, ne için yapıldığını, paylaşılan bilgilerin gizli tutulacağını, ne amaçla ve ne şekilde kullanılacağını sade ve açık bir dille anlatmalıdır. Yine mağdura hazır hissettiğinde mülakata başlanılacağı ve mülakat esnasında istediği zaman ara verilebileceği ifade edilir. Mülakat yabancıнын kendi dilinde veya anlayabileceği bir dilde gerçekleştirilmelidir. Bu sebeple yabancı uyruklu insan ticareti mağduru tespit mülakatlarında sıklıkla tercüman desteği alınır. Mağdurun içinde bulunduğu hassas durum gözetilerek tercümanlık yapacak olan kişi de kendisini tanıttıktan sonra, mülakata katılım amacını açıklar. Tercümanın söylenenleri olduğu gibi, hiçbir değişiklik yapmadan aktarması ve aktarırken de duygu ve düşüncelerini sözlü veya beden dili ile belli etmemesi beklenir. İnsan ticareti suçu insan hakları ihlallerinin en ağır formlarının görülebildiği bir suç olmakla birlikte, bireylerin bu travmatik mağduriyet süreçlerini dinleyen personellerin bu konuda

hassas davranmaları, mülakat esnasında mağduru etkileyebilecek tutum ve davranış sergilememeleri büyük önem taşır. Bu sebeple mülakata katılacak olan tercümanlar bu alanda eğitimli ve tecrübeli olan kişiler arasından seçilmelidir.

İnsan ticareti mağduru tanımlama işlemleri yetkinlik ve hassasiyet gerektiren bir süreçtir. Mülakat boyunca mağdur ile karşılıklı güven ilişkisi kurulduktan sonra, mağdur başından geçen olayları anlatmaya başladığında anlattığı her ayrıntı sabırla aktif bir şekilde dinlenmelidir. Mülakat boyunca mağdura menşe ülke bilgisi, sosyo-ekonomik durumu, sömürüye uğrama sebebi, sömürü biçimi gibi alanlarda genellikle açık uçlu olmak üzere kimi zamanda kapalı uçlu sorular sorularak olay örgüsünün derinlemesine anlaşılması hedeflenir. Mülakat sorularının soruluş sırası ve ifade ediliş biçimi çok önemlidir. Mağdurların hassas ve kırılgan bir durumda bulunabilecekleri göz önüne alınmalı ve bu sürecin mağdura zarar vermemesi hedeflenmelidir.

Mülakat esnasında edinilen bilgiler uzman personelce kronolojik olarak detaylı bir şekilde mülakat tutanağına yazılır. Mülakat bittikten sonra uzman personel mülakatın sonucuna dair görüşünü yansıtan uzman raporunu yazar. Kişinin insan ticareti mağduru olup olmadığına dair kanaatini gerekçeleri ve hukuki dayanakları ile ifade eder. Şayet mülakat esnasında kolluk birimleri tarafından alınan ifadede yer almayan ve suç soruşturmasına ışık tutacak bilgiler elde edilmesi hâlinde bu bilgiler kolluk veya Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilir (İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016). Bu kapsamda mülakatlar yalnızca mağdurun kendisine tanınan hak ve hizmetlere erişebilmesi açısından değil, insan ticareti suç eylemini gerçekleştiren tacirlerinde yargılanma safhalarına ışık tutabilecek bilgiler edinilebilmesi açısından da önemlidir. Mülakat mağdurun içinde bulunduğu fiziksel veya psikolojik durumun uygunluğuna göre yapılır. Kişinin durumu uygun değilse ileri bir tarihe ertelenebilir.

4.2.2. Çocuklarla Yapılan Mülakatlar

Dünyada mağdurların %35'i çocuklardan oluştuğu bilinmektedir (UNODC, 2022). Çocuklar zorla evlendirilerek, para karşılığı satılarak, dilendirilerek sömürünün doğrudan merkezinde olabileceği gibi bazen de ebeveynlerinin veya onlara refakat eden kişilerin mağduriyet süreçlerine tanık olarak da farklı mağdurduriyetlere konu edilebilirler. Örneğin; zorla çalıştırılarak emek sömürüsüne maruz bırakılan, karşılığında ücretini alamayan, yeme içme ihtiyaçlarından mahrum bırakılan bir annenin varsa beraberindeki çocuğu da aynı

ortama maruz kalabilmektedir. Yine bu süreçte çocuklar eğitim hakkından mahrum bırakılmakta ve sosyalleşme imkanlarına erişememektedir.

Çocuklar, içinde bulundukları yaş ve gelişimleri itibariyle yetişkinlere kıyasla kendilerini daha az ifade edebilmektedir. İnsan ticareti mağduru bir çocukla mülakat gerçekleştirecek olan bir görevlinin yalnızca insan ticareti alanında değil, çocuklarla yaş gruplarına göre iletişim kurabilme konusunda da eğitilmiş olması büyük önem arz eder. Yönetmeliğin 24. maddesine göre “*çocuk mağdurla ilgili tanımlama sürecinde çocuğun yüksek yararı ilkesi gözetilir. Çocuklarla yapılan görüşmelerde mutlaka psikolog ya da sosyal çalışmacı bulunur*” hükümleri yer almaktadır (İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016). Bu düzenleme ile çocuklara doğru bir yaklaşım sergilenebilmesi açısından yapılacak olan mülakatın bir meslek personelinin refakatinde ve gözetiminde olması hedeflenmiştir.

Çocuklarla yapılacak mülakatlarda yine en önemli unsurlardan biri yetişkinlerde olduğu gibi sakin, güvenli ve mahrem bir mülakat alanıdır. Mülakatör mülakata başlamadan önce çocukla güven ilişkisi kurabilmesi, mülakatın amacını, ne için yapıldığını ona anlayabileceği bir dilden aktarabilmesi çok önemlidir. Mülakat esnasında çocuğun içinde bulunduğu yaş grubuna uygun iletişim teknikleri kullanılabilir. Ancak yaş grubundan bağımsız olarak mülakat esnasında mülakatörün çocuğu anladığını, empati kurabildiğini göstermesi, hal ve tavırları ile onu yargılamaması uygulamada çocuk mağdurları rahatlatan ve kendilerini daha iyi ifade edebilmelerini sağlayan hususlardandır.

Yönetmeliğin 24/3. maddesinde belirtildiği üzere; mülakat sonrası mağdur olduğuna kanaat getirilen çocuk ile ilgili işlemler Türk vatandaşı veya yabancı uyruklu olması farketmeksizin 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümlerine göre yürütülür. Mağdur olarak tanımlanan çocuk, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın ilgili birimlerine teslim edilir.

4.3. Tanımlamada Yaşanan Sorunlar

Mağdur tespit işlemlerinde sorun yaşanabilecek hususlardan biri mağdur yabancı uyruklu ise dil bariyeridir. Mağdurlarla ana dillerinde veya anlayabilecekleri bir dilde mülakat gerçekleştirilir. Bu noktada mülakatların tercüman aracılığı ile yapılması gerekir. Mülakata girecek olan tercümanın insan ticareti mağdurlarına yaklaşım konusunda eğitilmiş

ve mümkünse de tecrübeli olması büyük önem taşır. Çünkü düzgün yapılmayan bir çeviri ifadesi tanımlama işleminin seyrini değiştirebilir. Yine tercümanın çeviri yaparken duygularını jest ve mimikleri ile yansıtmaması mağduru rahatsız edebilir ve kişi kendisini ifade etmekten çekinebilir.

Bazen mağdurlar aynı dilden iletişim kurabilseler bile tercümanları üçüncü bir kişi olarak görüp, mülakata girmesinden rahatsızlık duyabilmektedir. Yaşadıkları zor durumlar sebebiyle travmatik bir durumda olabildiklerinden, anlatacaklarını üçüncü bir kişinin duymasını istemeyebilmektedir. Bu durumda da tercümanın bulunuş amacı mağdura iyi açıklanmalı ve paylaşacağı bilgilerin gizliliğine riayet edileceği hususu bildirilmelidir.

Mülakat esnasında sorun yaşanabilecek hususlardan biri de mağdurun kendisini ifade etmede yaşamış olduğu isteksizlik ve utanma duygusudur. Mağdurlar çoğunlukla mağduriyet süreci boyunca kurtulma girişimlerinde bulunur, ancak başarısız olurlar. Sömürü süresince karşısına çıkan üçüncü kişilerden yardım talebinde bulunmuşsa da bu talepleri sonuçsuz bırakılabilmektedir. Bu sebeple mağdurlarda umutsuz bir ruh hali ve yardım istese dahi sonucun değişmeyeceğine dair olumsuz bir algı oluşabilmektedir. Bu durumu yaşayan bir mağdur, mülakata geldiğinde kamu görevlisine güven duyamazsa başından geçenleri anlatmanın kendisi için fayda sağlamayacağını düşünebilir ve olayları aktarma konusunda isteksiz davranabilir. Utanma duygusu da mağdurlarda sıklıkla gözlenen bir duygudur. İnsan ticareti suçunun günümüzde en sık görülme biçimlerinden biri cinsel sömürüdür. Cinsel sömürü kapsamında özellikle fuhuşa zorlanmış kişiler mülakat esnasında bu durumu yaşayabilmektedir. Başından geçen olayları anlatırken rahatsızlık duymakta, utanma duygusu hissetmekte ve olayları ifade etmekten kaçınabilmektedir.

Mağdurun tacirle öncesinde duygusal bir bağ kurmuş olması ve onun hakkında yaşadığı olumsuz bir durumdan bahsetmekten imtina etmesi hususu da tanımlama işlemini zorlaştıran durumlardan biridir. Literatürde “*Stockholm Sendromu*” ile ilişkilendirilen bu durum tacirin sömürü boyunca zaman zaman şiddetin dozunu azaltması, mağdura hediyeler alması, kısıtlıda olsa bir miktar ödeme yapması veya bazı ihtiyaçlarını karşılaması gibi tutumlardan kaynaklanabilmektedir (Dündar & Özer, 2017, s. 14). Bu duyguyu yaşayan mağdur genellikle tacirin kendisini sevdiğini, yaşanan olumsuz durumları isteyerek yapmadığını düşünür. Bu sebeple maruz bırakıldığı suç eylemlerinden taciri sorumlu tutmaz. Mülakat esnasında da tacir ve eylemleri hakkında bilgi vermek istemez. Mağdurun tacire karşı duygusal bir bağlanma yaşaması uygulamada tacirin sömürüyü gerçekleştirmesini

kolaylaştıran bir etkidir. Çünkü mağdur yaşamış olduğu yoğun duygular sebebiyle tacire karşı daha savunmasız bir hale gelebilir ve taciri kaybetmemek için onun taleplerini yerine getirmeye başlar. Bu sebeple sevgili olma methodu tacirlerin sık kullandığı bir yöntemdir. Sevgililik ilişkisi sömürü esnasında veya sömürü başlamadan önce de kurulmuş olabilir.

5. BÖLÜM: MAĞDUR DESTEK HİZMETLERİ

5.1. İnsan Ticareti Mağduru İkamet izni

Gerçekleştirilen mülakat sonrası uzman personelce mağdur olduğuna kanaat getirilen kişiler hakkında İGİM tarafından mağdur tanımlama belgesi düzenlenir. Bu belge yasal kalış izin hakları bulunmayan yabancı uyruklu mağdurlara ülkemizde otuz gün süreli yasal kalış hakkı tanır. Bu sürenin adı düşünme süresidir. Kanun koyucunun bu süreyi tanımasındaki esas amaç; mağdurun insan ticareti suç eylemlerinin kendisinde yarattığı travmatik etkilerden kısmen de olsa arınarak sağlıklı bir karar verebilmesini sağlamaktır. Mağdurun bu süre içerisinde yetkili makamlarla işbirliği yapıp yapmayacağına, mağdur destek hizmetlerinden faydalanmak isteyip istemediğine karar vermesi beklenir. Mağdur destek hizmetleri programından faydalanmak istemez ise genel hükümler kapsamında işlem yapılır (İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016) . Mağdur işbirliği yapmaya karar vererek destek hizmeti almak isterse tanımlama belgesinin olanak sağladığı yasal kalış süresinin bitmesinin akabinde Valiliklerce insan ticareti mağduru ikamet izni düzenlenir. İnsan ticareti mağduru ikamet izni 6458 sayılı kanunun 48. maddesinde düzenlenmiştir. Bu izin altışar aylık süreler ile uzatılarak toplamda en fazla üç yıllığına verilebilir. Bu üç yıllık sürede mağdurun travmatik etkilerden kurtulması ve yeniden sağlıklı bir birey olarak hayatını idame ettirmesi hedeflenir. Bu süreç içerisinde veya sonunda mağdurlar genel hükümler kapsamında; içinde bulundukları duruma uygun olarak farklı yasal kalış seçeneklerine başvurabilir (çalışma izni vb.), kendi ülkelerine veya üçüncü bir ülkeye dönebilirler.

5.1.1. Düzenli Göçmen Durumunda Olan İnsan Ticareti Mağdurlarının Yasal Statüsü

Düzenli göç menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2009, s. 26). İnsan ticareti mağdurlarının ülkemizde kalış statüleri inceliginde bir kısmının düzenli göçmen kapsamında oldukları görülecektir. Özellikle iş vaadiyle kandırılan mağdurlar ülkeye tacirler tarafından genellikle düzenli göçmen olarak getirilirler. Hatta birçok vakada mağdur vize, uçak bileti vs argümanları tacirin desteği ile edinip ülkeye yasal yollardan giriş yapmıştır. Tacirler

mağdurla güven ilişkisi kurabilmek adına en başta her şeyin yasal olmasına dikkat ederler. Pasaport temin eden ve bulunduğu ülkenin durumuna göre vize/vize muafiyeti kapsamında ülkemize getirilen mağdurların belgelerine el koyulup tacirler tarafından düzensiz konuma getirilebilecekleri gibi bazı tacirler de mağdurun kurumlarla olan iş ve işlemlerinde (hastane muayenesi vb.) sorun yaşamaması adına düzenli göçmen konumunda kalmasını isteyebilir. Tacirin mevcut durumuna göre kanunda belirtilen ikamet izin türlerini alabilmek adına başvuru yaparlar. Bazı tacirler mağdurun oturma izni alabilmesi adına mağdurla resmi evlilik gerçekleştirebilmektedir. YUKK'un 34. maddesinde *“Türk vatandaşlarının, 5901 sayılı Kanunun 28. maddesi kapsamında olanların veya ikamet izinlerinden birine sahip olan yabancılar ile mültecilerin ve ikincil koruma statüsü sahiplerinin; yabancı eşine, kendisinin veya eşinin ergin olmayan yabancı çocuğuna, kendisinin veya eşinin bağımlı yabancı çocuğuna aile ikamet izni düzenlenebileceği”* hüküm altına alınmıştır (YUKK, 2013). Bu kapsamda tacirler resmîyette var olan, ancak amacı dışında sahte olan evlilikler yapabilmektedir. Böylece sosyal çevrenin dikkatini çekmeme adına mağdurla olan ilişkisini eş kimliği altında sürdürmeyi ve sömürü eylemini daha rahat bir şekilde gerçekleştirmeyi hedeflerler. Kanun koyucu benzer istismar durumlarının engellenebilmesi adına ilgili kanunun 37. maddesinde *“Aile ikamet izni verilmeden veya uzatılmadan önce makul şüphe varsa, evliliğin sırf ikamet izni alabilme amacıyla yapılıp yapılmadığı valiliklerce araştırılır. Araştırma sonucunda, evliliğin bu amaçla yapıldığı tespit edilirse aile ikamet izni verilmez, verilmişse iptal edilir. Aile ikamet izni verildikten sonra da evliliğin anlaşılabilir olup olmadığı konusunda valiliklerce denetim yapılabilir”* hükümlerine yer vermiştir (YUKK, 2013). Bu konudaki talimatlar İGİM'ler tarafından titizlikle uygulanmaktadır.

Bazı yabancı uyruklu bireylerde ülkede düzenli göçmen olarak hayatlarını idame ettirdikleri sırada mağduriyete uğramış olabilirler. Bu kişiler kısa dönem ikamet izni, öğrenci ikamet izni veya çalışma izni gibi yasal bir izin kapsamında ülkede bulundukları esnada sömürüye maruz kalmış ve insan ticareti mağduru olarak tanımlanmış olabilirler. Yine dili, dini, siyasi düşüncesi, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti nedeniyle ülkesine döndüğünde insanlık dışı ve onur kırıcı bir muamele ile karşılaşacağını ifade ederek uluslararası koruma talep eden mülteci ve şartlı mülteci statü sahibi /başvuru sahibi bireyler ile ülkesinde yaşanan yaygın şiddet olayları sebebiyle sınırlarımıza kitlesel olarak gelen ve acil koruma talep eden geçici koruma kimlik belgesi sahipleri de ülkede kalış süreleri esnasında mağduriyete uğrayabilirler. Düzenli göçmen konumunda olan bir yabancıya insan ticareti mağduru

olması durumunda mağdur tanımlaması yapılır. Mağdurların sahip olduğu tüm hak ve hizmetlere erişimi sağlanır.

5.1.2. Düzensiz Göçmen Durumunda olan İnsan Ticareti Mağdurlarının Yasal Statüsü

Düzensiz göç; en genel tanımıyla bir ülkeye yasadışı giriş yapmak, bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girip yasal süresi içerisinde çıkmamak anlamına gelmektedir. Düzensiz göç hedef, transit ve kaynak ülkeler açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken bir konudur. Düzensiz göç; hedef ülkeler için ülkelere yasadışı yollardan gelen veya yasal yollarla gelip yasal çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişileri kapsarken; kaynak ülke için ülkesini terk ederken gerekli prosedürlere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişileri içerir. Transit ülkeler içinse; kaynak ülkelerden hedef ülkeye ulaşmak için yasal ya da yasal olmayan yollarla ülkeye girip bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanıp ülke sınırlarını terk eden kişilerdir (GİB, 2023).

Ülkemiz son yıllarda düzensiz göçmenler açısından hem hedef hem de transit ülke konumundadır. Özellikle sınır coğrafyalarımızda meydana gelen iç karışıklıklar, yaygın şiddet olayları, çatışma ortamları mevcut devlet otoritelerine zarar vermekle birlikte o ülkelerin vatandaşları ile devletlerin bağlarını koparabilmektedir. Bu durumdan kurtulmak isteyen ülke vatandaşları göç etme süreçleri için gerekli resmi prosedürlerini tamamlayabilecekleri mercilere sıklıkla ulaşamamakta, gerekli evrakların temininde sorun yaşamakta veya yasal başvuruyu yapmasına rağmen varış ülkesi makamlarınca başvurusu olumsuz değerlendirilebilmektedir. Yasal prosedürü tamamlayamayacağını düşünen bireyler yasa dışı yollara başvurmayı bir kaçış yolu olarak görebilmektedir. Bu kapsamda göçmen kaçakçılarına belirli bir meblağ ücret ödeyerek yasa dışı yollarla varış ülkelerine gitmektedirler. En yasal haliyle bile göçmenler açısından farklı riskler barındıran göç yolculuğu, düzensiz göç şeklinde gerçekleştirildiğinde daha tehlikeli hale gelebilmektedir. Düzensiz göç süreci boyunca bireyin maruz kaldığı riskler onu daha hassas ve savunmasız bir duruma getirebilmekte, kişi sömürüye açık hale gelebilmektedir. Düzensiz göçmenlerin en büyük korkularından biri varış ülkelerinden sınır dışı edilme korkusudur. Bu durumu yaşamama adına ülkeye giriş yaptıktan sonrada resmi otoritelerle karşılaşmamaya özen göstermekte, hayatlarını gayri resmi yollardan idame ettirmeye çalışmaktadırlar.

İnsan ticareti mağdurlarının bir kısmı da bu sebeple düzensiz göçmenlerden oluşmaktadır. Mağdurların sınır dışı edilme korkusu, tacirlerin elindeki etkili silahlardan biridir ve bu durumu istediklerini yaptırabilme noktasında büyük bir koz olarak kullanırlar. Cinsel sömürü ve emek sömürüsü düzensiz göçmenlerin maruz bırakıldıkları sömürü türlerindendir. Mağdurlar sınır dışı ettirilme tehdidi ile fuhuş yapmaya zorlanmakta veya çok yoğun mesai saatleri boyunca, yeterli beslenme ve dinlenme imkanı sunulmadan insani olmayan koşullarda çalışmaya zorlanmaktadır.

Düzensiz göçmen konumunda olan bir yabancı insan ticareti mağduru olarak tanımlanması durumunda otuz gün süreli düşünme süresini içeren ilk ikamet izni düzenlenir. Bu süre boyunca mağdurun güvenliği ve özel durumu göz önünde bulundurularak, mağdurun ülkede kalmak istemesi hâlinde sığınmaevinde barındırılması esastır (İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016). Mağdur düşünme süresi içerisinde veya bitiminde ülkemizde kalmaya ve mağdur destek hizmetlerinden faydalanmaya karar verirse düzenlenen ikamet izni yönetmelikte belirtilen süre durumları göz önüne alınarak uzatılır. Düzensiz göçmen konumunda olan bir mağdura etkin ve verimli bir mağdur destek programı sunulabilmesinin öncelikli şartı onu ülkede yasal bir konuma getirebilmektir. Yine mağdurların içinde bulundukları durum eğer mevzuatta yer alan farklı statülere (şartlı mülteci, geçici koruma vb.) başvurabilmesine imkan tanıyorsa bu statülere de başvuruları Valiliklerce alınır ve değerlendirilir.

5.2. Mağdur Destek Programı

İGİM uzmanlarınca insan ticareti mağduru olarak tanımlanan bireylerle yapılan mesleki görüşmeler kapsamında mağdur destek hizmetlerinden faydalanmak isteyip istemedikleri sorulmaktadır. Mağdur destek programından faydalanmak “gönüllülük esasına” tabiidir. Süreç öncesi sığınmaevleri ve destek programı hakkında detaylı olarak bilgilendirilen mağdurlar tercihlerini düşünme süresi içerisinde yetkililere bildirmektedir. Bu kapsamda mağdur olarak tanımlanan kişi mağdur destek programından faydalanmak istiyorsa sığınmaevlerine yerleştirilmesi sağlanır. Mağdur, yetkililerle işbirliği yapmayı kabul etmeyerek programdan faydalanmak istemediğini belirttiği takdirde yabancılara ilişkin genel hükümlere tabii olur (İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016).

Mağdur destek programları insan ticareti mağdurlarını yaşadıkları olayların travmatik etkilerinden arındırarak yeniden hayata tutundurmayı amaçlar. Sığınmaevine yerleştirilen mağdurlar ile sığınmaevi personellerince mesleki görüşmeler yapılarak vaka bazlı müdahale planları oluşturulur. Yapılan görüşmelerde mağdurun mevcut durumu ve gelecek beklentileri değerlendirilerek desteklenmeye ihtiyaç duyduğu hizmet alanları tespit edilir. Vaka bazlı olmayan, matbu müdahale planları her mağdur için aynı ölçüde fayda sağlamayabilir. Sömürü türü aynı olsa bile her bireydeki etkisi ve yansımaları farklı olabilmektedir. Bu kapsamda vakalar ayrı ayrı değerlendirilmeli, her bir mağdura özgü olarak kişisel müdahale planları hazırlanmalıdır. Bu planlamalar yapılırken mağdurun fikirlerini almak oldukça önemlidir. Mağdurun sürece sonradan dahil olduğu değil, süreci doğrudan yönetebileceği doğrultuda çalışmalar yapılması önemlidir. Mağdurun sömürü dönemi boyunca maruz kaldığı olumsuz durumlar sağlıklı karar alabilme yetisini bozabilmektedir. Bu kapsamda mağdurların psikolojik desteğe ve sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanması öncelikli ihtiyaçlardandır. Mühim olan destek programı ile bu sorunları gidererek mağdurun yeniden toparlanmasının sağlanabilmesidir.

Sığınmaevleri kamu otoriteleri, yerel yönetimler veya sivil toplum kuruluşlarınca işletilebilmektedir. Ülkemizde yalnızca insan ticareti mağdurları için hizmet vermekte olan iki adet sığınmaevi bulunmaktadır. İnsan ticareti mağduru olarak tanımlanan ve destek hizmetlerinden yararlanmak isteyen yabancı uyruklu bireyler 6458 sayılı YUKK hükümleri gereği GİB bünyesinde hizmet veren sığınmaevlerine yerleştirilmektedir. Başkanlık insan ticareti ile mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin hususları 29656 sayılı ve 17/03/2016 tarihli yönetmelik ile belirlemiştir. İlgili yönetmeliğin 28. maddesi kapsamında mağdurlara sunulacak destek hizmetlerinin içeriği ifade edilmiştir. Buna göre mağdur destek programı;

- a) Güvenli barınma imkanının sağlanması,
- b) Sağlık hizmetlerine erişim,
- c) Psiko-sosyal destek,
- ç) Sosyal hizmet ve yardımlara erişim,
- d) Hukuki yardıma erişim ve mağdurların yasal haklarına ilişkin danışmanlık hizmeti ve bilgi verilmesi,
- e) Eğitim ve öğretim hizmetlerine erişim konusunda rehberlik yapılması,
- f) Mesleki eğitim alması ve iş gücü piyasasına erişiminin desteklenmesi,

- g) Temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde geçici maddi destek temini amacıyla 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu hükümleri uyarınca maddi destek konusunda gerekli rehberliğin sağlanması,
- ė) İlgili sivil toplum kuruluşları ile uluslararası ve hkmetler arası kuruluşlar tarafından sağlanabilecek danışmanlık hizmetlerine erişimi,
- h) Tercümanlık hizmeti verilmesi,
- ı) Vatandaşı olduğu ülkenin büyükelçiliği veya konsolosluğuna, rızası hâlinde bilgi verilmesi,
- i) Vatandaşı olduğu ülke büyükelçilik veya konsolosluk yetkilileriyle görüşebilme imkânı tanınması,
- j) Kimlik tespiti ve seyahat belgelerinin temini konusunda yardım sağlanması,
- k) Genel Müdürlük (Başkanlık) tarafından uygun görülen diğer hizmetlerin sunulmasını kapsamaktadır (İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016).

5.2.1. Güvenli Bir Barınma Ortamı

İnsan ticareti suçunun tehdit, baskı, cebir, şiddet kullanımı gibi araç fiiller vasıtası ile işlendiği göz önüne alındığında mağdurların genellikle ilk ihtiyaç duyduğu hizmetin güvenlik tehdidinin ortadan kaldırılması ve güvenli bir ortama geçebilme durumu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Sömürü süreci boyunca kötü muamelelere maruz kalan ve örselenen, zaman zaman can güvenliği dahi tehlikeye atılan bireyler güvenli ve huzurlu bir ortamda vakit geçirebilme ihtiyaı hissetmektedirler. Bu kapsamda sığınmaevleri alınan bir dizi güvenlik tedbiri kapsamında mağdurlar için güvenli bir liman olmakla birlikte onu i ve dış tehditlere karşı koruma altına almaktadır. Ancak ne kadar güvenlik önlemi alınmış olursa olsun mağdurlara yönelik risk unsurları tam anlamıyla ortadan kalkmaz. Tacirlerin ellerinden kaçan veya haklarında kolluk kuvvetleri ile işbirliği yapmış mağdurlara misilleme yapma eğilimleri oldukça yüksektir (IOM, 2008, s. 9).

5.2.2. Sağlık Hizmetlerine Erişim

İnsan ticareti mağdurlarının ivedi olarak desteklenmesi gereken alanlardan bir tanesi de sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanmasıdır. Sömürü süreçlerinde sürekli olarak kötü

muameleye, insanlık dışı koşullarda yaşamaya, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalan bireylerde sağlık sorunlarının yaşanması kaçınılmaz bir sonudur. Bu kapsamda mağdurla temas kurulan ilk andan itibaren sağlık hizmetlerine erişimler sağlanmalı, tanı ve tedavi işlemleri takip edilmelidir. Özellikle cinsel sömürüye maruz kalan mağdurların bulaşıcı hastalık taşıyor olma ihtimalleri yüksektir. Bu durumlarda zaman kaybetmeden gerekli tetkikler yapılmalı, mevcut hastalıkların tedavisi gerçekleştirilmelidir.

Yabancı uyruklu bireylerin ücretli veya ücretsiz olarak sağlık hizmetlerinden faydalanma durumu ülkemizde bulunduğu yasal statüsüne göre değişebilmektedir. Ancak insan ticaretine maruz kalan bireyler mevzuat gereği bazı durumlarda ücretsiz olarak tedaviye erişim hakkına sahiptirler. Yönetmeliğin 32. maddesinde “*Resmi sağlık kurum ve kuruluşlarınca sunulan sağlık hizmetleri, insan ticareti mağduru olduğu tespit edilen ve sağlık hizmetleri giderlerini karşılayacak durumda olmayan yabancı uyruklu hastalara, 5/12/2003 tarihli ve 2003/6565 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca, 8/1/2002 tarihli ve 4736 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 1 inci maddesinin birinci fıkrası hükmünden muaf olarak ücretsiz verilir*” ve “*İnsan ticareti mağduru olup, ayakta tedavilerine yönelik ilaç ihtiyacının mağdur tarafından karşılanamaması durumunda mağdurun ikametinin bulunduğu ildeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından karşılanır*” hükümleri yer almaktadır (İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016). Burada maddenin içeriğinden de anlaşılabileceği üzere temel alınan kıstas “*mağdurun sağlık giderlerini karşılayacak durumda olup olmama*” halidir. Karşılayacak durumda olmadığı resmi prosedürler kapsamında tespit edilen mağdurlar sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanabilmektedir. Bu hususun tespiti her zaman kolay olmayabilmektedir. Özellikle sığınmaevlerinde kalmayı tercih etmeyerek yaşamlarını bağımsız olarak idame ettirmeye çalışan mağdurlar bu desteklerle ilgili olarak başvurması gereken kurumlar konusunda bilgi sahibi olamayabilmektedir. Ayrıca yabancı uyruklu bireylerin ülkemizde yaşamış olduğu dil bariyeri sorunu sağlık hizmetlerine erişimi de olumsuz etkileyebilmektedir. Türkçe bilmeyen bir mağdurun sağlık problemleri için hastaneye gittiğinde tercümanlık hizmetine erişimi mevcut şartlarda her zaman mümkün olmayabilmektedir.

İnsan ticareti mağdurları ağır insan hakları ihlallerine uğratıldığından genellikle bireyler travmatik bir durumda olabilmektedir. Bu durumdaki bir mağdurun hastaneye

gittiğinde sağlık hizmetlerine ücretsiz erişiminin bir takım şartlara bağlanıyor olmasının tedaviye erişimini sınırlayabileceği değerlendirilmektedir. Mağdurların s3m3r3 s3reçleri boyunca neredeyse hiç gelir elde edememesi, aksine borç k3leliğine s3r3klenmesi, fiziken de istismara uğramaları sebebiyle AIDS, Hepatit gibi kamu sağlığını da tehdit eden bulaşıcı hastalıklar taşıyabilme ihtimalinin y3ksekliği g3z 3n3nde bulundurularak mağdurun gelir seviyesinin tespitine ihtiyaç duyulmadan ücretsiz olarak sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanması hem mağdur hem de kamu sağlığı açasından daha faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Sığınmaevlerinde kalan insan ticareti mağduru yetişkin bireyler ve refakatinde bulunan çocukları için ayrı sağlık dosyaları oluşturularak tanı ve tedavi s3reçleri ilgili personellerce yakinen takip edilmektedir.

5.2.3. Psiko-Sosyal Destek

Mağdurlara sunulan psiko-sosyal destek hizmetleri onları travmaların etkisinden kuratabilmeyi, kendi ayakları 3zerinde durabilen bireyler haline getirebilmeyi ve toplum ile uyum s3recini destekleyebilmeyi amaçlamaktadır. Bu hizmetler sığınmaevlerinde g3rev yapan meslek personellerince (psikolog, sosyal hizmet uzmanı vb.) planlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu alışmalar mağdurlarla bireysel olarak gerçekleştirilen g3r3şmeler ve seanslar olarak yapılabileceği gibi, ev içi grup çalışmaları, toplumsal sorumluluk veya uyuma y3nelik projelere katılımlarının sağlanması, mağdura bireysel olarak bazı sorumlulukların y3klenmesi gibi y3ntemlerle de yapılabilmektedir. Bu kapsamda sığınmaevi y3netimleri tarafından genellikle dış alan gezileri, ev içi etkinlikler, 3zel g3n kutlamaları, kişisel gelişim ve becerileri arttırmaya y3nelik faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetler mağdurların iletişimini g3lendirmekte, sorumluluk alanlarını genişletmekte ve 3zg3ven duygusunun kazanımını desteklemektedir.

5.2.4. Eğitim Hizmetlerine Erişim

Literat3rdeki araştırmalar genellikle eğitim seviyesi d3ř3k, eğitime erişimi olmayan veya çok sınırlı olan bireylerin insan ticareti mağduru olabilme ihtimallerinin y3ksek olduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda sığınmaevlerine yerleştirilen mağdurların ve varsa refakatindeki çocuklarının eğitim hizmetlerine erişimlerinin sağlanması 3nceliklendirilmesi gereken durumlardandır. Mağdurların eğitim hizmetlerine erişimi sosyo-ekonomik veya

kültürel etkenler sebebiyle kısıtlanabileceği gibi bazı vakalarda da sömürü sürecinde tacir tarafından engellendiği görülmektedir. Sığınmaevine yerleştirilen bireylerin eğitim ve öğretim hizmetlerine erişimleri kapsamında; kişisel gelişimlerinin ve becerilerini destekleyici kurslar ve seminerlere erişimleri, dil öğrenimlerinin desteklenmesi, denklik belgelerinin temini ve öğrenime devam edilmesi, çocukların yaş gruplarına ve seviyelerine uygun olarak okul kayıtlarının yaptırılması sağlanmaktadır.

Çalışma kapsamında görüşme yapılan ve sığınmaevinde kalmakta olan mağdurlardan bir tanesi ait olduğu coğrafyada kız çocuklarının okumasına izin verilmediğini ve en büyük hayalinin çocuklarının okula giderek eğitim alabilmeleri olduğunu ifade etmiştir.

“Bizde okumak ne mümkün, on üç yaşına basar basmaz ailem tarafından tanımadığım biri ile evlendirildim. Bizde kızların erken yaşta evlendirilmesinin sebebi başlarında sahiplerinin olması ve başkaları tarafından kaçırılıp tecavüz edilmemesi içindir (ülkesinde faaliyet gösteren silahlı grupları kastediyor). Tek hayalim çocuklarımın da benim gibi olmaması. Onların okuyup meslek sahibi olmasını istiyorum. Allah razı olsun burada çalışanlar biz gelir gelmez çocuklarımızı okula yazdırdılar ve şuanda eğitim almaya devam ediyorlar. Çok teşekkürler” (K6)

5.2.5. Hukuki Destek

Mağdur destek programlarının en önemli ayaklarından birini de hukuki destek oluşturmaktadır. Program boyunca mağdurlar ülkemizdeki hak ve yükümlülüklerine dair bilgilendirilirken aynı zamanda da hukuki yardıma erişimleri sağlanmaktadır. Sömürü sürecine ilişkin adli süreç başladığında avukatı olmayan mağdurlar için bulundukları ilin barosu ile iletişime geçilerek avukat talebinde bulunmaktadır.

5.2.6. İş gücü Piyasasına Erişim ve Bütçe Yönetimi

Mağdur destek programlarının nihai amacı mağdurların sömürü sürecinin travmatik etkilerinden arındırılması ve sosyal yardımlara bağımlı kalmadan kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler haline getirilmesidir. Bu kapsamda yapılan önemli çalışmalardan biri de mağdurların meslek öğrenimin desteklenmesi ve akabinde iş piyasasına erişiminin sağlanmasıdır. İstismar süreçleri mağdurların öz güvenlerini azaltmakta ve finansal olarak kendi kendine yetebilme becerisini kaybetmesine yol açabilmektedir. Bu sebeple, kişinin

kendi mali durumunu yönetme becerisine ilişkin bilgi ve güveninin artması, mağdurların kendilerini daha kontrollü ve güçlü hissetmelerine yardımcı olabilir (Postmus ve diğer., 2012, s. 411). İstihdama erişim sağlayarak gelir elde etmeye başlayan veya sosyal yardımlardan faydalanan mağdurlara bütçe yönetiminin öğretilmesi psiko-sosyal destekle birlikte uygulanmalıdır. Bu kapsamda mağdurun varsa mevcutta olan borçlarını azaltmanın yanı sıra, aynı zamanda da borçluluğun onlarda yarattığı psikolojik yükü başa çıkmasına da katkı sunar (Tsai ve diğer., 2023, s. 13).

Sığınmaevlerinde ikamet eden mağdurların istihdama erişimlerinin sağlanabilmesi amacıyla bilgi ve becerilerine uygun olarak işbirliği içerisinde olunan Halk Eğitim Merkezleri, Toplum Merkezleri, Uluslararası Kuruluşların meslek edindirmeye yönelik projeleri gibi merciiler aracılığı ile meslek kurslarına katılımları sağlanmakta, iş bulma mekanizmaları hakkında da bilgilendirme çalışmaları yapılmaktadır. Aynı zamanda da bütçe yönetimiyle alakalı danışmanlık hizmetine erişimleri sağlanmaktadır.

5.3. Mağdur Destek Programının Sonlandırılması

Mağdur destek programının sona erdirileceği haller Yönetmeliğin 29. maddesinde düzenlenmiştir. Bu kapsamda mağdurun;

- Destek programından faydalanmak istememesi,
- İradeyi sakatlayan haller dışında, özgür iradesiyle suçun failleriyle bağlantı kurduğunun tespit edilmesi,
- Sığınmaevinden haber vermeden ayrılması,
- Destek programında alınan tedbirlere uymaması,
- Yetkililerle işbirliği yapmaması,
- Mağdur olmadığının anlaşılması,
- Gerçek dışı beyanda bulunduğu anlaşılması

durumlarında idarece düzenlenecek olan değerlendirme raporlarına istinaden program sonlandırılmaktadır. Mağdurlar destek programına dahil olduktan bir süre sonra karar değiştirebilmekte, ülkelerine dönmek isteyebilmektedir. Yine tüm alınan tedbirlere ve sağlanan desteklere rağmen tacirle bağlantısını kesmemekte ısrarcı olabilmektedir. Bu durumlarda diğer mağdurlarında can güvenliğinin riske atılmaması ve sığınmaevi gizliliğinin ihlal edilmemesi adına mağdura sunulan destek programı sonlandırılmaktadır.

Ayrıca başlangıçta mağdur olarak tanımlanan bir bireyin sonraki süreçte edinilen bilgi ve belgeler doğrultusunda mağdur olmadığı hususu ortaya çıkabilmektedir. Özellikle tacir konumunda olan kişiler yetkili kurumlarca yakalandıklarında haklarında işlem yapılmaması için gerçek dışı beyanlarda bulunarak mağdur rolüne girebilmektedir. Çabuk, 2021 yılında yayımladığı ve cinsel sömürüye maruz kalan insan ticareti mağdurlarını konu alan doktora tezinde bu konuya dikkat çekerek çalışma yaptığı mağdurlardan bir tanesinin aslında tacir olduğunu, yetkililere yanıltıcı beyanlarda bulunarak kendisini mağdur olarak tanıttığını ortaya koymuştur (Çabuk, 2021, s. 144).

5.4. İnsan Ticareti Mağduru Sığınmaevleri

Uluslararası literatürde insan ticareti ile mücadele 4 grupta kategorize edilmiş olup 4P yaklaşımı ile ifade edilmiştir. Bunlar önleme, koruma, soruşturma ve kovuşturma aşamalarıdır. Yardım ve koruma, insan ticaretiyle mücadele çalışmalarında önemli bir aşamadır ve güvenli barınma sağlanması birçok kuruluşun yardım çalışmalarının merkezinde yer almaktadır. Ayrıca, farklı uluslararası belgeler insan ticaretine maruz kalmış kişiler için sığınma evleri sağlanmasını öngörmektedir. Birçok hizmete tek bir merkezden erişim sağlayan sığınma evleri genellikle insan ticareti mağdurlarının çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması için en uygun çözüm olarak görülmektedir (UNODC, 2006, s. 76). Ülkemizde GİB bünyesinde hizmet veren 2 adet insan ticareti mağduru sığınmaevi bulunmaktadır. Bu merkezlerden kadınlar için olan merkez 30 kişi kapasite ile hizmet verirken; dünyada sayılı örneklerden biri olan erkekler için hizmet veren sığınmaevi 12 kişi kapasiteli olarak hizmet sunumuna devam etmektedir (GİB, 2023).

Sığınmaevi mağdurların güvenli barınma imkanı olmak üzere pek çok alanda desteklendiği ve mağdur destek programlarının uygulandığı yerlerdir. Sığınmaevlerinin amacı mağduru sömürü sürecinden kurtararak, fiziksel ve ruhsal olarak iyileşebilmesini sağlamaktır. Mağdurların şiddetten kurtulmaları, özgüvenlerini yeniden kazanmaları, kimseye bağımlı olmadan bağımsız bir yaşama sahip olabilmeleri hedeflenmektedir. İlk olarak, güvenli, istikrarlı ve konforlu bir yaşam ortamı, insan ticareti mağdurları için hayati bir güvence sağlar. Özellikle sömürü sürecinden yeni kurtulan bireyler, geri dönebilecekleri güvenli bir ortamdan yoksun olabilmektedirler. Bu nedenle sığınmaevleri, bu mağdurların yeniden toparlanmalarına ve güvenli bir başlangıç yapmalarına olanak tanımaktadır. Mağdurların gidecek bir evleri olmaması durumunun psikolojik travma ve stres durumlarına

yol açabileceği muhtemeldir. Bu kapsamda, sığınmaevleri mağdurların bu tür olumsuz etkilerden kaçınmalarına yardımcı olabilir ve iyileşme sürecine olumlu bir katkıda bulunabilir.

Literatürde insan ticareti mağdurlarına hizmet sunan farklı sığınmaevi modelleri mevcut olup, bir araştırma kapsamında söz konusu barınmanın türünü belirken baz alınan etkenler şöyle ifade edilmiştir; (Surtees, 2008, s. 9-10)

Mağdurun özellikleri:

- ✓ Yabancı veya ülke vatandaşı olup olmadıkları
- ✓ Maruz kalınan insan ticareti/sömürü türü
- ✓ İyileşme aşaması
- ✓ Mağdurun özel profili; (Bağımlı çocukları veya aile üyeleri olanlar, engellilik durumu olanlar (zihinsel ve fiziksel), madde bağımlılığı sorunları olanlar, ruhsal sağlık sorunları olanlar, ciddi tıbbi durumları olanlar)

Sığınmaevi konutunun/tesisinin türü:

- ✓ Ortak barınak tesisleri;
- ✓ Özel evlerde veya apartmanlarda toplu yaşam.

Yardım süresi:

- ✓ Acil bakım ve stabilizasyon için kısa dönem;
- ✓ Geçiş aşamasında orta vadeli
- ✓ Uzun vadeli yeniden entegrasyon yardımı ve desteği

Bu etkenlere yönelik olarak yapılan analizler sonucunda her bir mağdur için ayrı bir değerlendirme yapılmalıdır. Mağdurun içinde bulunduğu duruma göre doğru sığınmaevine yönlendirilmesi önem arz etmektedir. Örneğin sömürü süresi boyunca esarete tabi tutulmuş ve baskı altına alınmış, mevcutta aktif bir güvenlik tehdidi olmayan mağdurun yüksek güvenli bir sığınmaevine yerleştirilmesi onun travmatik durumlarını daha da tetikleyebilmektedir. Yine ciddi ruhsal sağlık sorunları olan veya uyuşturucu madde bağımlısı olan bir mağdurun diğer mağdurlar ile aynı sığınmaevine yerleştirilmesi, diğer mağdurların destek sürecini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durumda olan mağdurların

uygun kurumlar nezdinde hizmet veren durumuna uygun merkezlerde rehabilite edilmeleri gerekmektedir.

5.4.1. Fiziki Özellikler

Dünya çapında uygulanan sığınmaevi modelleri incelendiğinde genel olarak müstakil ev tipi, apartman dairesi şeklinde veya kurumlar içerisinde ayrılmış ayrı bölümler şeklinde yapılandırıldığı görülmektedir. Sığınmaevleri 7/24 esasına göre hizmet verebilecek ve mağdurların ihtiyaçlarını karşılayarak onlara ev konforu yaşatabilecek şekilde dizayn edilmektedir. Sığınmaevlerinin nihai amacı mağdura kendisini evinde hissettirerek rehabilite sürecini en güzel şekilde tamamlayabilmektir. Bu sebeple fiziki özellikler büyük önem taşımaktadır. Hizmet modeli farketmeksizin her sığınmaevinde olan bölümler; mutfak, yemek salonu, ortak yaşam alanı(salon), etkinlik odası, yatakhaneler, banyo ve tuvaletler, özel danışmanlık odası, çocuk oyun alanı, çamaşırhane, idari oda,revir, ve depodur (IOM, 2008).

Mutfaklar sığınmaevlerinde yemeklerin hazırlandığı ve servis edildiği alanlardır. Mutfaklar her daim steril olmalı ve hijyen kurallarına çok dikkat edilmelidir. Sığınmaevlerinde mutfaklar aynı zamanda mağdurların rehabilite edilebildiği alanlardır. Mağdurların zaman zaman mutfaka girerek çalışanlar gözetiminde yemek yapabilmeleri sağlanır. Ayrıca profesyoneller tarafından yemek eğitimlerinin verildiği kurslar da düzenlenebilmektedir. Bu tarz etkinlikler mağdurların yemek yapabilme becerilerini geliştirmesinin yanı sıra, gün içinde bir meşguliyet sağlayarak psikolojik olarak da rahatlatılabilmektedir. Mutfak aynı zamanda sığınmaevinde kalan mağdurların kendi kültürlerini yaşamalarına fırsat tanıyan bir alandır. Bu sebeple sığınmaevlerinde belirli günlerde mağdurlara kendi yörelerine ait yemekleri pişirebilme fırsatının tanınması büyük önem taşımaktadır. Sığınmaevlerinde yemekler öğün saatlerine uygun olarak yemek salonlarında servis edilirler.

Sığınmaevlerinde mağdurların toplu olarak zaman geçirebilecekleri sosyal alanlar bulunmaktadır. Mağdurlar bu alanlarda toplanarak sohbet etme, tv izleme gibi aktiviteler gerçekleştirebilmektedir. Psiko-sosyal destek çalışmaları kapsamında hazırlanan etkinlikler bu odalarda sunulur. Bu etkinlikler mağdurlarla bireysel veya toplu/grup çalışması şeklinde sunulabilmektedir.

Mağdurların en özel alanı olan yatakhaneler mağdurların dinlendiği kişisel alanlardır. Oda içerisinde mağdurlara ait bireysel yataklar ve giysilerini muhafaza edebileceği dolaplar bulunmaktadır. Odaların dizaynı mağdurun kendini “evinde gibi hissedebilmesi” açısından büyük önem taşımaktadır. Odalarda konaklayacak kişi sayıları sığınmaevinin kapasitesi, fiziki büyüklüğü veya hizmet verilen grupların niteliğine göre değişebilmektedir. Aynı ailenin üyesi olan bireyler genellikle aynı odada barındırılır. İnsan ticareti mağdurlarının sömürü süreçleri boyunca genelde çok kötü şartlarda barındırılması, kendilerine ait kişisel alanlardan mahrum bırakılması ve sığınmaevlerinin yapısı gereği farklı uyruktan mağdurların bir arada barınıyor olması unsurları göz önüne alınarak aynı odada konaklayan birey sayısının sınırlı tutulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Banyo ve tuvaletler bazı sığınmaevlerin de her odada ayrı olarak yer alırken, bazılarında da ortak kullanım alanları olarak yer almaktadır. İnsan ticareti mağdurlarının uzun süre kötü koşullarda yaşamaları, uğramış oldukları sömürüler sebebiyle bulaşıcı hastalık taşıma ihtimalleri artış göstermekte, ayrıca farklı kültürel değerlere mensup bireyler olmaları sebebiyle temizlik algıları değişebilmektedir. Bu sebeple bu alanlar sürekli olarak temiz ve steril tutulmalı, görevliler tarafından temizlenmelidir.

Sığınmaevinde mağdurların yaşayabileceği sağlık problemlerine karşı ilk müdahaleyi yapabilecek, aynı zamanda sığınmaevinde kalan ve hasta olan bireylerin muayene ve tedavi süreçlerini takip edebilecek bir sağlık personelinin olması ve bu müdahaleleri yapabileceği bağımsız bir oda olması önemlidir. Bu odalar revir olarak adlandırılır. Bu odada ilk yardım malzemeleri ve gerekli diğer tıbbi malzemeler bulundurulur.

Sığınmaevinde mağdurlara destek verilen en önemli alanlardan biri de kişisel temizlik hususudur. Mağdurların ihtiyaç duyduğu zamanlarda giysilerini yıkayıp kurutabiliyor olması önemlidir. Bu kapsamda çamaşırhane denen alanlara çamaşır ve kurutma makineleri konulur. Mağdurlar ihtiyaçları doğrultusunda çamaşırlarını yıkama imkanı bulabilmektedir.

Sığınmaevlerinde mağdurlara verilecek kıyafetler, kişisel hijyen malzemeleri, genel temizlik malzemeleri ve eşyaların muhafaza edildiği depo alanları bulunmaktadır. İnsan ticareti mağdurları sığınmaevlerine sevk edildiklerinde genellikle yanlarında hiç kişisel eşyası olmamakta veya çok az eşyası olabilmektedir. Çünkü mağdurlar sömürü süreçlerinden kurtulabilmek için ya kaçmakta ya da kolluk operasyonlarıyla kurtarılmaktadır. Bu durumlarda kişisel eşyalarını yanlarına alamamaktadırlar. Bu nedenle

mağdurlar sığınmaevine geldiklerinde pijama, çamaşır, kişisel hijyen malzemesi gibi temel ihtiyaçları ivedilikle temin edilir. Depolarda bulunan malzemeler mağdurun ihtiyaçları doğrultusunda kullanımına uygun olarak verilmelidir.

Sığınmaevlerinde ebeveynleri refakatlerindeki çocukların durumu en hassasiyet gösterilmesi gereken hususlardan biridir. Sığınmaevine yerleştirilen çocuklar genellikle ebeveynin mağduriyet sürecine şahit olduğu veya onunla birlikte aynı koşullarda yaşamaya mecbur bırakıldığı için travmatik durumda olabilmektedir. Bu durumda toplu yaşanan bir yere gelmek onları daha da rahatsız edebilmektedir. Bu sebeple Sığınmaevlerinde yalnızca çocuklara ait olan, onların akranları ile keyifli vakit geçirebileceği çocuk dostu alanlar kurulur. Çocukların gelişimlerine ve yaş gruplarına uygun olarak dizayn edilmiş bu alanlarda meslek personelleri çocukların psiko-sosyal gelişimlerine uygun etkinlikler yapmaktadır.

Sığınmaevlerinde ortak kullanım alanlarından uzakta, sessiz ve sakin bir alanda bulunan bazı odalar özel danışmanlık odası olarak ayrılmaktadır. Bu odalarda sığınmaevinde görev yapan meslek personelleri tarafından mağdurlarla mesleki ve özel görüşmeler yapılabilmektedir. Aynı zamanda mağdurlarla idari personellerin sürekli olarak aynı ortamda olmaları mağdurları evindeymiş hissiyatından uzaklaştıracağından bu alanlar mağdurların yaşam alanlarından ayrı bir bölüme konumlandırılmalıdır.

5.4.2. Alınması Gereken Tedbirler

Sığınmaevlerinde mağdurlara etkin ve verimli bir hizmet sunumu gerçekleştirilebilmesi için alınması gereken bir dizi tedbir bulunmaktadır. Bunlardan bazıları;

5.4.2.1. Güvenlik tedbirleri

Mağdur destek hizmetlerinin ilk aşaması mağdura güvenli bir barınma imkanının sağlanabilmesidir. Bu kapsamda mağdurların güvenliğinin sağlanması sığınmaevi yönetimlerinin önceliğidir. Sığınmaevlerinde gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması ve uygulanması için yeterli sayıda güvenlik personeli görev yapmalı ve güvenlik hizmeti 7/24 esaslı olarak verilmelidir. Sığınmaevinde mağdurların gizliliğini ve can güvenliğini tehlikeye sokabilecek eşyaların kullanımına izin verilmemektedir.

5.4.2.2. Hijyen Tedbirleri

Sığınmaevlerinin toplu yaşanan alanlar olması ve farklı kültürlerden insanlar barındırması sebebiyle sığınmaevi temizliği kalan bireylerin inisiyatifine bırakılmamalıdır. Sığınmaevlerinde yeterli sayıda temizlik personeli istihdam edilmeli ve bu personeller kullanım alanlarını sıklıkla temizlemelidir. Yine bireylerin kişisel temizliği sağlamaları için gerekli malzemelerin temini sağlanmalı ve malzemelerin kullanılması teşvik edilmelidir. Özellikle ortak kullanım alanlarının temizliği hususunda riayet edilmesi gereken kurallar belirlenmesi ve barınan mağdurlara tebliğ edilmesi önemlidir..

5.4.2.3. Sağlık Tedbirleri

Mağdurların sığınmaevine kabulü yapılmadan önce çeşitli sağlık testleri yapılmakta, özellikle bulaşıcı hastalık taşıyan mağdurların sığınmaevine kabulü yapılamamaktadır. Bu durumun tespiti evde barınan diğer mağdurların sağlığı açısından hayati önem taşımaktadır. Ayrıca ev içinde kaldıkları süreler boyunca da yaşamış oldukları sağlık problemleri kapsamında muayene ve tedavi süreçleri takip edilmeli, çocukların aşı süreçlerinin takibi, rutin sağlık kontrollerinin yaptırılması hususunda gerekli tedbirler alınmalıdır.

5.4.2.4. Çocuklar İçin İlave Güvenlik Tedbirleri

Sığınmaevlerinde ebeveynleri ile birlikte ikamet eden çocukların dışardan gelebilecek tehlikelere karşı korunmasının yanı sıra ev içerisinde de gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması gerekmektedir. Bu kapsamda evde bulunan büyük eşyalar duvara monte edilmesi, elektrik prizler, uzatma kabloları gibi elektrikli eşyalar çocukların ulaşamayacağı şekilde kilitlenmesi, pencerelerin çocukların açamayacağı şekilde dizayn edilmesi gibi bir takım önlemler alınmalıdır. Çocuk oyun alanlarının tasarımı güvenlik standartlarına uygun olarak yapılmalıdır.

5.4.3. Sığınmaevinde Görev Yapan Personeller

Sığınmaevlerinde bir yönetici koordinesinde yeterli sayıda meslek personelleri (sosyolog,sosyal çalışmacı,psikolog), sağlık personeli,çocuk gelişim uzmanı,temizlik ve güvenlik personelleri görev yapmaktadır.

5.5. Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş

Gönüllü ve güvenli geri dönüş programı mağdur destek hizmetlerinin son aşamasını oluşturmaktadır. Mağdur destek programından faydalanmak istemeyen, destek programı uygulandığı sırada veya bitmesinin akabinde ülkesine veya üçüncü bir ülkeye dönüş yapmak isteyen mağdurların ülkemizden güvenli çıkışının sağlanması ve varış ülkesine gidebilmesi için gereken tedbirler GİB tarafından alınmaktadır (GİB, 2023).

Bu kapsamda bazı uluslar arası kuruluşlardan da destek alınabilmektedir. Örneğin IOM bünyesinde yürütülen Destekli Gönüllü Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyon (AVRR), 2009 yılından bu yana IOM Türkiye'nin temel faaliyetlerinden biridir ve göç yönetimine kapsamlı bir yaklaşım sağlamaktadır. AVRR programı, ev sahibi veya transit ülkelerde kalamayan veya kalmak istemeyen ve menşe ülkelerine gönüllü olarak dönmek isteyen göçmenlerin düzenli ve insani bir şekilde geri dönüşünü ve yeniden entegrasyonunu kolaylaştırma amacı taşımaktadır. Program kapsamında GİB ile işbirliği içerisinde, bu kişilerin geri dönmeleri ve hayatlarını yeniden inşa etmeleri için güvenli ve destekleyici bir yol sağlanmaktadır (IOM, 2023).

6. BÖLÜM: YÖNTEM

Ülkemizde yaşayan yabancı uyruklu insan ticareti mağdurlarının göç etme süreçlerini, mağduriyete konu olma nedenlerini, sömürü süreçlerini ve sömürü sonrası mağdur destek programlarına erişim süreçlerini derinlemesine ele almayı amaçlayan bu çalışma da nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Nitel araştırma varsayımlarla birlikte bireyler veya grupların bir sosyal ya da insana ilişkin bir soruna atfettikleri anlamlara değinen ve araştırma sorunlarının ele alınmasını içeren yorumlayıcı/kuramsal çerçevelerin kullanımı ile başlar. Bu sorunları araştırmak için, nitel araştırmacılar; araştırmada, çalışmadaki veri koleksiyonlarını hem tümevarım hem de tümdengelimli, örüntü ve temalar kuran veri analizlerini içeren nitel bir yaklaşım kullanarak incelemektedir (Denzin & Lincoln, 1994). Nitel araştırma literatürde çok fazla bilginin olmadığı durumlarda, üzerinde az çalışılmış, keşfedilmesi ve hakkında fikir sahibi olunması gereken konular çalışırken tercih edilmektedir (Neuman, 2007, s. 227).

Weber' göre anlamacı yaklaşım; bir davranışı anlama ya ve bu anlama vasıtasıyla onu yorumlayıcı bir biçimde açıklama olarak ikiye ayrılır. Doğrudan anlama ile açıklayıcı anlama arasında farklar mevcuttur (Weber, 2012, s. 67). Bireylerin deneyimlerindeki ayrıntıları ve altında yatan anlamları çıkarmayı hedefleyen yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşımda araştırmacı katılımcıların deneyimlerinden elde etmiş olduğu verileri yorumlarken kendi düşüncelerini ve inançlarını da yorumuna katmaktadır.

İnsan ticareti mağdurlarına ilişkin süreçlerin gizlilik ilkesine uygun olarak yürütülmesi sebebiyle literatürde mağdur destek hizmetleri sürecine ilişkin yapılabilen çalışmalar sınırlı kalmıştır. Bu sebeple alanı itibariyle özgün olan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılarak yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşım kapsamında mağdurlar ile bireysel görüşmeler yapılmış olup, onların kendi deneyimleri üzerinden ülkemize göç etme sürecinde ve göç sonrasında karşılaştıkları sorunları, nasıl mağdur olarak tanımlandıkları, kurumlarla nasıl iletişime geçtikleri, mağdur destek hizmetlerine erişip erişemedikleri ve bu süreçte yaşadıkları sorunların belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmacı elde ettiği bulguları sahadaki bilgi ve deneyimleri ile yorumlayarak değerlendirmiş ve tespit ettiği sorunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirmiştir.

6.1. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak nitel araştırma yöntemi kapsamında fenomenolojik yaklaşım çerçevesinde yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme kapsamında hazırlanmış soru formuna dayalı mülakat tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme, araştırılan konunun tüm yönlerini kapsayan bir veri toplama tekniğidir. Bu yöntem, genellikle yüz yüze gerçekleşir ve açık uçlu sorular aracılığıyla karşıdaki kişiden detaylı cevaplar almayı amaçlar. Bu sayede duygu, bilgi, tecrübe ve gözlemlere daha derinlemesine ulaşarak kapsamlı bir bilgi tabanı oluşturulur (Tekin, 2006, s. 101).

Fenomenolojik çalışma bireylerin bir fenomen veya kavrama ilişkin olarak yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlamaktadır. Fenomenoloji kapsamında yalnızca betimleme yapılmamakta, bu yaklaşım aynı zamanda araştırmacının yaşanmış deneyimlerin anlamlarına ilişkin yorumlarını da içermektedir (Creswell, 2013, s. 77-79). İş bu çalışma kapsamında insan ticareti mağduru olarak tanımlanmış, Sığınmaevinde ve Eskişehir ilinde ikamet eden 20 yabancı uyruklu mağdur ile yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak görüşme yapılmıştır. Mağdurlara daha etkin ve verimli bir mağdur destek programı sunulabilmesi hususuna katkı sunabilmek amacıyla mağdurların destek hizmetlerine erişimlerinde yaşanan sorunlar irdelenmiştir. Katılımcılara kendi süreçlerine ilişkin yorum yapabilme imkanı da tanınan bu görüşmelerde araştırmacı ve tez danışmanı ortaklığında hazırlanan 33 temel soruyu içeren yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır (Ek 1).

Saha çalışmasına başlamadan önce mülakat formu Üniversitemiz etik kuruluna gönderilerek etik kurul onayı alınmıştır. Onay alınmasının akabinde Ekim-Aralık 2023 tarihleri arasında saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar esnasında mağdurların deneyimlerini aktarırken yeni hususlar ortaya çıkardığı durumlarda konuyu detaylandırmaları istenmiştir. Ancak travmatik durumlara ve duygusal çöküntülere sebep olmamak adına sömürü sürecine ilişkin sorular yüzeysel olarak ele alınmıştır. Araştırmanın örneklemi olarak belirlenen bireylerle uygun mekan ve zamanlarda görüşmeler yapılmıştır. Mağdurlarla yapılan görüşmeler her bir mağdur ile yaklaşık 50 ila 70 dakika aralığında sürmüştür. Etik kurallar gereği görüşme esnasında mağdurun kişisel bilgileri istenmemiş ve ses kaydı alınmamıştır. Bu sebeple yapılan görüşme esnasında elde edilen veriler not alma yöntemi ile yazıya geçirilmiştir. Mülakata başlamadan önce mağdurlara ilişkin elde edilen verilerin yalnızca bu çalışma kapsamında kullanılacağı, kişisel verilerin korunacağı, ses kaydı alınmayacağı, her soruya cevap vermek zorunda olmadığı, istediği zaman mülakata

ara verebileceği veya mülakatı sonlandırabileceği hususları aktarılmıştır. Görüşmeler çoğunlukla Türkçe dilinde gerçekleştirilmiş olup, Türkçe bilmeyen mağdurların mülakatlarında tercüman desteği alınmıştır. Mağdurların kimliklerine ilişkin bilgiler gizli tutulduğundan görüşme esnasında hiçbir mağdurdan kişisel bilgi talep edilmemiştir. Elde edilen verilerin sağlıklı bir şekilde deşifre edilebilmesi adına her bir mağdur için bir kod belirlenmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen metinler derinlemesine incelenerek araştırmacı tarafından analiz edilmiş ve raporlanmıştır.

6.2. Örneklem Seçimi

İş bu çalışmanın evreni ülkemizde yaşayan, insan ticaretine maruz kalan ve mağdur olarak tanımlanan yabancı uyruklu bireylerdir. Çalışma kapsamında amaca yönelik örneklem olarak İnsan Ticareti Mağdurları Sığınmaevinde ve Eskişehir ilinde ikamet eden yabancı uyruklu insan ticareti mağdurları belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik yönteminin sağlanabilmesi adına mümkün olduğunca farklı uyruklardan ve farklı cinsiyetlerden mağdurlar seçilmiştir. Erkek mağdur sayısının kadın mağdur sayısına göre görece daha az olması sebebiyle çalışma kapsamında yalnızca iki erkek mağdurlarla görüşme yapabilmek mümkün olmuştur. Çalışma kapsamında farklı uyruklardan ve farklı yaş gruplarında toplam 20 insan ticareti mağduru yetişkin birey ile görüşme yapılmıştır.

İnsan ticareti ile ilgili çalışmalarda gizliliğin sağlanması oldukça önemli bir husustur. Mağdurlar gündelik yaşantısı ve gelecek kaygıları açısından bu hususun üçüncü bir kişi tarafından bilinmesini istemezler. Bu sebeple mülakatlar esnasında katılımcıların gizliliğinin sağlanabilmesi adına hiçbir kişisel bilgi talep edilmemiştir. Verilerin etkin ve verimli bir şekilde değerlendirilebilmesi adına katılımcılara K1,K2,K3... şeklinde kodlar verilmiştir.

6.3. Verilerin Analizi

Nitel araştırmada araştırma sürecinde toplanan veriler betimsel, içerik, söylev ve metin analizi gibi farklı ayrıştırma işlemlerinden geçirilerek analiz edilmektedir. Bu çalışma kapsamında içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin daha ayrıntılı incelenmesini ve bu verileri açıklayan kod, kategori ve temalara ulaşılmasını gerektiren bir yöntemdir. İçerik analizinde, toplanan verilere odaklanılır; veri setinde sıklıkla tekrarlanan veya katılımcının yoğun vurgu yaptığı olay ve olgulardan kodlar çıkarılır. Kodlardan kategorilere ve kategorilerden de temalara gidilmektedir. Birbirine benzeyen ve

birbiri ile ilişkisi olduğu tespit edilen veriler (kodlar) belirli kavramlar (kategoriler) ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek yorumlanmaktadır (Baltacı, 2019, s. 368-388).

Çalışma kapsamında görüşme yapılan insan ticareti mağdurlarının deneyimleri üzerinden veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Mülakat formundaki sorular öncesinde bölümlere ayrılarak yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen veriler bu bölümler altında toplanmış, incelenmesi kolaylaşmıştır. Toplanan veriler araştırmacı tarafından defaatle okunmak suretiyle detaylı bir şekilde incelenerek mağdurların sıklıkla dile getirdiği, vurguladığı ve birbiri ile ilişkilendirilen hususlar belirlenerek kodlar oluşturulmuştur. Elde edilen kodlar sınıflandırılarak ortak yönleri olan kodların birleştirilmesiyle kategoriler belirlenmiştir. Son olarak da birbiri ile ilişkili olan kategoriler bir araya getirilerek genel düzeyde temalara ulaşılmıştır (Ek 2).

Belirlenen kod, kategori ve temalar çalışmanın “Bulgular” kısmında açıklanmış ve araştırmacı tarafından da yorumlanmıştır. Araştırmacıların görüş ve yorumları nitel araştırmalarda önem arz etmektedir. İstenen verilerin yalnızca toplanması yeterli değildir. Elde edilen verilere anlam kazandırmak, sebep sonuç ilişkisini kurabilmek, bulgulardan sonuçlara ulaşabilmek araştırmacının verileri yorumlaması ile mümkündür (Yıldırım & Şimşek, 2008, s. 238). Araştırmacı bu çalışma kapsamında elde ettiği verileri uzun yıllardır sahada insan ticareti mağdurları ile çalışmasıyla edindiği bilgi ve tecrübeleri ışığında yorumlamıştır.

7. BÖLÜM: BULGULAR VE TARTIŞMA

7.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 2. Mağdurlara Ait Sosyo-Demografik Bilgiler

Katılımcı	Eğitim Durumu	Meslek	Medeni Durum	Çocuk Sayısı
K1	İlkokul	Ev Hanımı	Boşanmış	3
K2	Okuma Yazma Bilmeyen	Temizlik İşçisi	Boşanmış	2
K3	Okuma Yazma Bilmeyen	Kuaför	Boşanmış	2
K4	Lise	Ev Hanımı	Bekar	0
K5	Okuma Yazma Bilmeyen	Kuaför	Boşanmış	4
K6	Okuma Yazma Bilmeyen	Ev Hanımı	Evli	3
K7	Ortaokul	Garson	Bekar	0
K8	Lise	Güzellik Uzmanı	Boşanmış	0
K9	Önlisans	Çocuk Bakıcısı	Bekar	0
K10	İlkokul	Kaynak İşçisi	Evli	3
K11	Lisans	Hemşire/Güzellik Uzmanı	Boşanmış	0
K12	İlkokul	İşçi	Bekar	0
K13	Lisans	Satış Temsilcisi	Bekar	1
K14	İlkokul	Çiftçi	Evli	1
K15	Lise	İşçi	Bekar	0
K16	İlkokul	Terzi	Evli	1
K17	Lise	Temizlik İşçisi	Boşanmış	1
K18	Lise	Garson	Bekar	0
K19	Lisans	Öğretmen	Evli	3
K20	Lise	Ev Hanımı	Evli	3

Görüşme yapılan mağdurların demografik özellikleri tabloda sunulmuştur. Buna göre; farklı uyruklara mensup 20 mağdurun yaş ortalaması 29 dur. 6 kişi evli, 7 kişi bekar, 7 kişi de boşanmış durumdadır. Mağdurlardan 4 kişi okuma yazma bilmeyen, 5 kişi ilkokul, 1 kişi ortaokul, 6 kişi lise, 1 kişi ön lisans, 3 kişi lisans mezunudur. Meslekleri bakımından 2 kişi fabrika işçisi, 1 kişi kaynak işçisi, 4 kişi ev hanımı, 2 kişi temizlik işçisi, 2 kişi kuaför, 2 kişi garson, 2 kişi güzellik uzmanı ve hemşire, 1 kişi çocuk bakıcısı, 1 kişi terzi, 1 kişi satış temsilcisi, 1 kişi çiftçi, 1 kişi öğretmendir. Mağdurlardan 8 kişinin çocuğu bulunmazken, 1 kişi 4 çocuk, 5 kişi 3 çocuk, 2 kişi 2 çocuk, 4 kişi de 1 çocuk sahibidir.

7.2. Katılımcıların Sosyo- Ekonomik Durumları

7.2.1. Aile İlişkileri

Bir toplumun en temel taşı olarak ifade edilen aile birimi, bireylerin dış dünyaya adım atığı, yaş aldığı, kişiliğinin ve karakterinin şekillendiği ilk kurumdur. Çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdurların aileleri ile olan ilişkileri incelendiğinde “maddi zorluklar, aile üyelerinden haber alamama, aile içi şiddete maruz kalma, boşanmalar, aile üyelerinin vefatı, gelenek ve görenekler doğrultusunda istemediği durumlara zorlanma” gibi bazı sorunlar ön plana çıkmıştır.

7.2.2. Ebeveyn İlişkileri

Bireylerin insan ticareti mağduru olmasına zemin hazırlayan unsurlardan biri aile içinde yaşadıkları olumsuzluklardır. Mağdurların bir kısmı aile içi ilişkilerin normal olduğu bir ortamda büyümüşken, bir kısmı da parçalanmış ailelerde büyüdüklerini ifade etmişlerdir. Ebeveynini erken yaşlarda kaybeden veya terkedilen mağdurlar, çocukluk çağından itibaren maddi kaygılar başta olmak üzere birçok sorun yaşamakta ve erken yaşlarda sorumluluk almak zorunda kalmaktadırlar.

“İlkokul mezunuyum ortaokula başladım ama bitirmedim. Annem ve babam vefat etti. Onlar vefat ettikten sonra ablamla geçimimizi sağlayabilmek için çalışmak durumunda kaldık. Aile durumum çok zordu biz küçükken iç savaş vardı. Bugün yemek vardı ama yarın ne olacak bilmiyorduk. Aç kalıyorduk çoğu zaman.”(K12)

Ülkelerde yaşanan çatışma ortamları ve terör olayları can kayıpları, zorla yerinden edilme gibi aileleri parçalayacak trajik olaylara sebep olmaktadır. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları ebeveynlerinin teröristler tarafından öldürüldüğünü, bu sebeple çok erken yaşta çalışmak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir.

“Annem ve babam ben çocukken vefat ettiler. Teröristler tarafından öldürüldüler. Ben tek çocuğum ailem öldükten sonra anneannemin yanında yaşamaya başladım. Anneannemin ekonomik durumu iyi değildi, bana bakmakta çok zorlandı. Maddi yetersizlikten dolayı okula gittim ama bitiremedim.”(K10)

Bazı ailelerin çocuklarının bakımını üstlenemedikleri veya çocuğun giderlerini kendileri için maddi bir yük olarak gördüklerinden; bu durumdan kurtulabilmek için çocuklarını evlenmeye zorladıkları görülmektedir.

“Ben daha bebekken ülkemde yaşanan terör olayları sebebiyle ailemle başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalmışım. 13 yaşımdayken babam vefat etti. Babam öldükten sonra bu durumu fırsat bilen aile üyeleri tarafından zorla evlendirilmek istendim. Ailedeki masrafım azalsın istiyorlardı.”(K5)

“Babam öldükten sonra annemde beni bırakarak başka bir ülkeye gitti. Çocuk denecek yaşta da olsam zaten evliydim. Bizde evlendikten sonra aileden koparsın, kimse seni umursamaz”(K1)

7.2.3. Boşanmalar/Eşinden Haber Alamama

Mağdurların genel olarak aile yapılarının düzensiz olduğu görülmektedir. Bazı mağdurlar eşleri ile boşanmışken, bazıları da evliliği devam ettiği halde eşinden haber alamadığını ifade etmişlerdir. Bu duruma maruz kalan mağdurların çocuklarının bakımını tek başlarına üstlenmek zorunda kaldıkları, ekonomik zorluklar başta olmak üzere birçok sorun yaşadıkları, bu durumun onları daha hassas ve kırılgan bir hale getirdiği tespit edilmiştir.

“Eşimden resmi olarak Türkiye’de boşandım. Nerede olduğunu bilmiyorum. Şuanda çocuklarıma kendim bakmak zorundayım. Annem ve babamla görüşmüyorum. Beni zorla evlendirdiler.”(K3)

“Eşimle 7 yıl önce boşandım. Kendisi ile bir bağım yok, nerede olduğunu dahi bilmiyorum. Boşandıktan sonra maddi olarak çok zorluk çektim. Çalışmak zorunda kaldım.”(K8)

“Eşimle resmiyette hala evliyim ama kendisinden haber alamıyorum, nerede olduğunu bilmiyorum. Ailem bana onunda Türkiye’ye geldiğini söyledi. Ancak bizi hiç aramadı. Çocuklarıma tek başıma bakıyorum.(K1)

“Eşimin durumu bilmiyorum. Tam 4 senedir haberim yok. Kendisiyle iletişimimiz olmadı. Beni bu hale getiren kendisi nasıl onunla iletişimim olsun. Çocuklarım benimle kalıyor. Çocuklarımı da arayıp sormuyor. Onlara ben bakıyorum.”(K2)

“Çocuğumun babasından ayrıldım iki yıldır ayrıyım, nerede ne yapıyor bilmiyorum. Çocuğum memleketimde annemin yanında çok özledim onu”(K17)

7.2.4. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet kişilerin aile bireylerin zarar verme amaçlı yaptığı saldırgan davranışlar bütünüdür. Şiddet doğrudan kişinin vücut bütünlüğüne yönelik fiziksel veya cinsel türde olabileceği gibi psikolojik ve ekonomik olarak da uygulanabilmektedir. Şiddetin var olduğu bir aile ortamı, o ailede sağlıklı bireyler yetişmesini engellemektedir.

Aile içi şiddet mağduru bireylerin sosyal destek görmediği durumlarda çeşitli suç örgütlerine, uyuşturucu çetelerine, insan ticareti yapan kişilerin tuzaklarına düşme ihtimalleri de artmaktadır (Bozdağlı & Polater, 2022, s. 542). İnsan ticareti mağdurlarının birçoğu çocukken aile üyelerinin şiddetine, sömürü döneminde de tacirlerin yoğun şiddetine maruz kalmaktadır. Çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdurlardan bazıları da çocuk yaşta istismara uğradığını, evlilikleri boyunca eşlerinden fiziksel, ekonomik ve cinsel şiddet gördüklerini, aile bireyleri tarafından zorbalığa maruz kaldıklarını ifade etmiştir.

“Eşim aklınıza gelebilecek her şey için beni dövüyordu. Hiç bir zaman rızam ile onunla olmadım. Kimsem yoktu şikâyet etsem de kimse bana yardım etmezdi ailem bile müdahale etmiyordu. Mecbur kaldım. Dayanmaya çalıştım bebeğim beşikteyken onu beşikten alıp, duvara çarpıyordu. Eşim çocuklarıma hamileyken bile beni dövüyordu. Hamile iken 2 defa beni bıçakladı elimden ve belimden olmak üzere.”(K2)

“Eşimle zorla evlendirildim. Eşimi hiç sevmedim beni dövüyordu beni neden hiç sevmedin diye. Elimi arkadan bağlıyordu kablo gibi bir şey ile dövüyordu. Şiddet o kadar fazlaydı ki bir süre sonra bir şey hissetmemeye başladım.”(K1)

“Eşimle çocuk yaşta evlendirildim. Evlendiğimiz günden beri şiddet uyguladı. Ailesi beni hiç istemedi. Ailesi bana sürekli eziyet etti. Beni resmen onlara sattılar babam onlardan para almış. Evlenmeden önce bana eşim zaten tecavüz etti. Ve ben de sırf bu yüzden evlenmeyi kabul ettim. Eşimin ailesi de yıllarca bana psikolojik baskı yaptı.

Sadece hizmet ettiriyorlardı. Yemek. Temizlik, çocuklara baktırıyorlardı. 3 ay boyunca evden çıkamadım üzerime kapıyı kilitliyorlardı. Beni hiç evden çıkarmadılar. Buraya geldikten bir süre sonra eşimle yine kavga ettik hiç markete bile gidemezsin dedi O işe gittiği gün saklı bir şekilde evden çıktım beni takip etmiş. Pazara gittim diye beni dövdü sen bana ihanet ettin diye mutfaktan bıçak aldı ve beni 11 yerimden bıçaklandı. Sonra çocuklar çok bağırdığı için ev sahibim ambulans ve polis çağırmış. 1 ay hastanede yattım. Eşimden şikâyetçi oldum boşandım ve eşim hapis yattı. Şu anda hapisten kaçtığını duydum. Uzaklaştırma kararı var ama nerede olduğunu bilmiyorum.”(K3)

“23 yaşında ailemin zoruyla istemediğim biriyle evlendim. 1 yıl evli kaldım. Bu 1 yıl evlilikte çok fazla şiddet gördüm. Eşimin psikolojik hastalıkları vardı. Bana zorla tecavüz ediyordu. İstemediğim zamanlarda elimde ve vücudumda sigara söndürüyordu.”(K8)

“Eşim madde bağımlısıydı. Ben evlendiğimde 14 yaşındaydım. Eşim çalışmazdı bana para olup getirmemi söylerdi, başka erkeklerle arkadaşlık edip para getirmemi istiyordu. Bende başka semtlere gidip oralarda kendimi acındırıp para istiyordum. Getirdiğim parayla da eşim kendisine madde alırdı. Beni de alıştırdı bende içmeye başlamıştım onun yanında. Sonra başka bir iş buldum. Oradaki paralarımı da el koyuyordu.”(K5)

“Küçük çocuğuma hamileyken eşim vefat etti. Eşim vefat ettikten sonra eşimin ailesi bana eziyet etmeye başladı. Ailem de Türkiye’deydi bana yardım edemiyordu. Çocuklarımı elimden alacaklardı. Bir gün çocuklarımı alıp Türkiye’ye geldim. Eşimin ailesinden kaçtım”(K19)

7.2.5. Ekonomik Durum

Ekonomik olarak güçsüz durumda olan bireylerin insan ticareti mağduru olabilme ihtimalleri de daha fazla olabilmektedir. Borç, istihdam ve tasarruf eksikliği, ailevi mali baskılar ve yetersiz sosyal güvenlik ağı gibi mali zorluklar, mağdurların daha fazla istismara maruz kalma konusundaki kırılganlıklarını artırabilir. Finansal istikrarsızlık, mağdurların ticaretle olan bağlantısını kesme kapasitelerini sınırlandırmanın yanı sıra yardım aramanın önünde daha fazla engel oluşturmaktadır (Brunovskis & Surtees, 2013, s. 454-472).

Görüşme yapılan mağdurlarında bir çoğunun ekonomik açıdan geçim sıkıntısı içinde oldukları, gelir seviyelerinin düşüklüğü ve birtakım maddi kaygılar yaşadıkları; bu durumunda göç etme sürecini de tetiklediği görülmüştür. Mağdurlardan bazıları ülkelerinde yaşadıkları ekonomik sıkıntıları şöyle ifade etmiştir;

“Eşim ve çocuğumla birlikte yaşıyordum. Yedi yıldır evliyiz ilk başta eşimin ailesi ile birlikte yaşıyorduk sonra onlardan ayrıldık. İkimizde çiftçilik yapıyorduk. Hayatımız çok zordu para kazanmak çok zor maddi durumumuz çok kötüydü bu yüzden eşim de ben de ülke dışına gidip çalışmaya karar verdik.”(K14)

“Türkiye’ye kaçak yollardan geldik. Babamın maddi durumu çok kötüydü, kaçakçıya çalışıp parasını ödeyeceğini söyledi ama adam kabul etmedi. Paran yoksa kızını ver dedi ve babam beni kaçakçıya para karşılığında verdi.”(K4)

“Ülkemde annem ve kardeşlerim ile yaşıyordum, oradayken bir çok işte çalıştım ama para az alıyordum. Çok zor geçiniyorduk, maddi sıkıntılar içindeydim. Bu nedenle başka ülkelerde iş bulmaya karar verdim.”(K15)

Ülke içinde yaşanan ekonomik krizler, iç çatışma ortamları gibi ülkenin bağımsızlığını ve istikrarını olumsuz yönde etkileyen olaylar, bireylerin de yaşam kalitelerini ve ekonomik refah seviyelerini düşürmektedir. Görüşmeler kapsamında bazı mağdurlar ülkelerinde yaşanan ekonomik kriz ve iç savaş sebebiyle maddi olarak çok zor duruma düştüklerini ifade etmişlerdir.

“Ülkemizde ekonomik kriz vardı. Maddi olarak çok zor durumdaydık. Kazancımız geçimizi sağlamaya yetmiyordu. Günde 1 öğün yemek yiyebiliyorduk. Ben liseyi bitirdikten sonra üniversite okuyamadım maddi imkânlarımız yoktu.”(K11)

“Aile durumum çok zordu biz küçükken iç savaş vardı. Bugün yemek vardı ama yarın ne olacak bilmiyorduk. Aç kalıyorduk çoğu zaman.”(K12)

“Maddi durumumuz çok kötüydü. Ailem çalışmıyordu o yüzden ben hep çalışmak için iş aradım cafelerde çalıştım. Ben Üniversite mezunuyum. 2 yıl Hukuk okudum. Ülkeminde ekonomik durumu kötü olduğu olduğu için iş yoktu, tanımadığım kişilerle farklı yerlere gidip çalışmayı kabul ettim. Ülkeden ayrılma sürecimde bu şekilde başladı.”(K13)

7.3. Göç Etme Süreci

Literatürde bireyleri göç etmeye teşvik eden itici ve çekici faktörler vardır. İtici faktörler bireyin kaynak ülkesinde göç etmesine sebebiyet veren durumlarken; çekici faktörler ise hedef (varış) ülkesini birey açısından cazip kılan faktörlerdir. Çalışmanın bu bölümünde mağdurlara ülkemize göç etme sebepleri ve geliş şekillerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Her vaka birbirinden farklı olmasına rağmen geliş amaçları ve şekillerine göre ortak yanları açısından kodlar çıkarılarak kategorize edilmiştir.

Tablo 3. Göç Etme Sürecine İlişkin Kategori ve Kodlar

Temalar	Kategoriler	Kodlar
Göç Etme Süreci	Göç Etme Nedenleri	Kültürel sebepler Ailevi sebepler Siyasi sebepler İş bulma umudu Evlenme amacı Türkiye Hakkındaki Düşünceler
	Göç Etme Şekli	Yasal Yollarla Göç Edenler – Seyahat Masraflarını Kendisi Karşılamanlar – Seyahat Masrafları 3. Kişilerce Karşılananlar Yasa Dışı Yollarla Göç Edenler

7.3.1. Göç Etme Nedenleri

Görüşme yapılan mağdurların ailevi, ekonomik, siyasi durumlar gibi göç etmek için farklı sebepleri olsa da nihayetinde hepsinin ortak gayesi “daha iyi bir yaşama kavuşabilme arzusudur.” Kaynak ülkelerden büyük umutlarla başlayan zorlu göç yolculuklarının temelinde genellikle mağdurun kendisini ve varsa beraberindeki aile üyelerini başta can güvenliğinin sağlanması olmak üzere, rahat ve konforlu bir yaşama erişebilme gayesi yatmaktadır. Bunun yanında savaş, iç çatışma ortamları, gelenekler sonucu alınan kararların kişilerin yaşamlarını olumsuz etkilemesi gibi bireylerin zorunlu göçünü tetikleyen etkenlerde bulunmaktadır.

7.3.1.1. Kültürel Sebepler

Sosyal bilimlerde, insan hakları ihlallerinin temel sebepleri toplumdaki sosyal, politik, ekonomik ve kültürel etkenlere bağlı olarak değişebilmektedir. İnsan hakları uluslararası sözleşmeler ve kanunlarla güvence altına alınmış olsa bile uygulamalar toplumdaki hâkim olan sosyo-kültürel yapılardan etkilenmektedir (Hussein, 2021, s. 1). Kültürel değerlerin ön plana çıktığı toplumlarda yazılı olmayan, gelenek ve göreneklere dayalı kurallar ön planda tutulmaktadır. Zaman zaman bu kurallar suçun işlenmesine sebebiyet verebilecek uygulamalar içermektedir. İnsan hakları ihlallerinin en ağır formlarını içeren insan ticareti suçu da toplumdaki kültürel uygulamalarca tetiklenebilmektedir. Görüşme yapılan mağdurlardan bir tanesi “kan davası” sebebiyle ülkesinde barınamadıklarını ve göç etmek zorunda kaldıklarını ifade ederken; bir diğeri ise eşiyle bağlı bulundukları iki ayrı kabile arasındaki kültürel çatışma nedeniyle şiddete maruz kaldıklarını ve göç etmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

“Eşimin bir akrabasını ailevi problemlerden dolayı vurdu öldürdü. Bizi de aldı kaçırdı başka şehre götürdü bizi orada da buldukları için Türkiye’ye kaçmaya karar verdik. Onlar bizden para istediği için küçük kızımı satacağım onun parasını kan parası yapacağım diyordu kumara da bulaşmıştı bu yüzden. Ben kızımı vermek istemedim onu bir şekilde ikna ettim. Benim abim eşime sen bir suç işledin hem de bu adamlar sizin peşinizi bırakmayacak diyerek bizi Türkiye’ye göndermeye ikna etti. Normalde eşim asla gelmezdi bize çok eziyet etti ona kalsa kızımı onlara para karşılığı satacaktı ama işlediği suç korkusu yüzünden Türkiye’ye gelmeyi kabul etti.”(K1)

“Eşimle ikimizin kabilesi farklıydı. Eşimle sorunlar yaşamaya başlamam bizim Türkiye’ye gelmemize neden oldu. Eşimin kabilesi farklı idi karşılıklı sorunlar yaşıyorduk. Eşimi kabilesini hiç istemediler. Benim kabilemdeki insanlar eşimi istemiyordu ve bir gün ben isteyken evimize gelmişler eşime tecavüz etmişler. Bu olaydan sonra Türkiye’ye gelmeye karar verdik.”(K10)

7.3.1.2. Ailevi Sebepler

Aile içi şiddet bireylerin kırılganlıklarını arttırarak göç etmelerine sebebiyet veren etkenlerdir. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları evlilikleri süresince eşlerinden sistematik olarak şiddet gördüklerini ve bu durumdan kurtulmak için göç etmeye karar

verdiklerini ifade etmişlerdir. Mağdurların can güvenliklerini koruyabilmek ve şiddetten kurtulabilmek için ülke değiştirmeyi bile göze almaları, yaşanan şiddetin boyutlarının ne kadar büyük olduğunu da göstermektedir.

“Evliliğim boyunca sürekli eşimden ve ailesinden şiddet gördüm. Bir gün eşimle kavga ederken yüzüme kızgın bir şey fırlattı. Yüzüm çok yandı hala izlerim var. Ben hep kaçmak istiyordum ama olmadı en sonunda eşimin arkadaşı sürekli Türkiye’ye çağırıyordu.Sonunda kaçıp Türkiye’ye geldim”(K3)

“Boşanmama rağmen eşimin tehditleri devam ediyordu. Yüzüne asit dökkeceğim diyordu. Beni öldüreceğini biliyordum. Hatta bir gün arkadaşının elinde asit şişesiyle beni takip ettiğini gördüm. O günden sonra ben Türkiye’ye gelmeye karar verdim. 2017 yılında yasal yollarla Türkiye’ye girdim.”(K8)

Bireylerin göç etmesine neden olan etkenlerden birisi de sağlıktır. Bulundukları bölgelerde sağlık hizmetine erişemeyen veya sınırlı erişimi olan bireyler tedavileri için farklı ülkelere göç edebilmektedir. Görüşme yapılan mağdurlardan bir tanesi de kardeşinin yakalandığı hastalığın ülkesinde tedavisi olmadığı için ailesiyle birlikte ülkemize göç etmeye mecbur kaldığını ifade etmiştir.

“Kardeşim amansız bir hastalığa yakalandı, ülkemde tedavisi yoktu. Bizde onun tedavisinin yaptırabilmek için Türkiye’ye gelmeye karar verdik”(K4)

7.3.1.3. Siyasi Sebepler

Hükümetlerin ideolojik yönelişleri göçün seyrini belirlemekte ve toplumsal yapıya yön vermektedir. Bu sebeple göç alan ve göç veren ülkelerin “etnik farklılıkları, bu ülkelerde yapılan ayrımcılık, siyasi istikrarsızlık ve siyasi etkenler” göç hareketlerini tetiklemektedir. (Günay ve diğer., 2017, s. 51). Gelir dağılımındaki adaletsizlikler, kişilerin mensubu olduğu ırk, din, cinsiyet, mezhep kaynaklı maruz kaldıkları olumsuz tutum ve davranışlar göç için bir motivasyon ortaya çıkaran önemli siyasi etkenlerdir (Turan, 2023, s. 340). Ülkemizde din ve vicdan özgürlüğü hakkının anayasal bir güvence altına alınmış olması, benzer durum yaşayan bireylerin ülkemize göç etmesine sebep olmaktadır. Görüşmeler kapsamında mağdurlardan biri Türkiye’ye göç etme sebebini mensubu olduğu din sebebiyle ülke yönetiminden baskı ve zulüm görmesi ve can güvenliğinin tehlikeye girmesi olarak ifade etmiştir.

“Ailem ile birlikte yaklaşık 10 yıl önce İslam dininden ayrılarak Hristiyan dinine iman getirdik ve bu nedenle annem menşe ülkede devlet ile problem yaşamaya, tehditler almaya başladı. Durumun açığa çıkmasından çok korkuyorduk. Türkiye özgür bir ülkeydi ve herkesin dinine saygı vardı. İnancımızı burada özgürce yaşayabileceğimizi biliyorduk. Ülkemizde bu sebeple can güvenliğimizin de olmamasından dolayı Türkiye’ye göç ettik.”(K7)

Savaşlar, terör olayları, iç çatışma ortamları, siyasi tutum ve davranışlar göç etme sürecini özellikle zorunlu göç bağlamında tetikleyen siyasi unsurlardır. Bazı mağdurlar ülkemize geliş sebeplerini kendi ülkelerinde yaşanan savaş, iç çatışma ortamları ve terör faaliyetlerinden dolayı güvende hissetmeme ve mevcut yaşantısını sürdürememe olarak ifade etmiştir.

“Savaştan önce ailemle birlikte ülkemde yaşıyordum. Huzurlu bir hayatımız vardı. Savaş çıkınca her şey değişti, her gün evimizin yakınlarına bombalar düşüyordu. Sonradan yaşadığımız bölgeye Daeş geldi, her gün olaylar oluyordu. Can güvenliğimiz kalmamıştı. Bu sebeple Türkiye’ye göç etmeye karar verdik, sadece yaşamak için.”(K19)

“İç savaştan dolayı her şeyimiz mahvoldu. Ekonomik durumum normal diyebilirim çünkü çalışıyordum başkasına muhtaç olmuyordum. Aile bağlarımız da hiç sorun yoktu ama ırkçılık çok fazlaydı yaşadığım yerde. Bize rahat vermiyorlardı. İç savaş çok fazlaydı orada rahat hissetmiyordum. Savaştan kurtulabilmek için göç etmek zorunda kaldım” (K9)

“Aile durumum çok zordu biz küçükken iç savaş vardı. Bugün yemek vardı ama yarın ne olacak bilmiyorduk. Aç kalıyorduk çoğu zaman. Türkiye’yi hiç bilmiyordum duymamıştım ama biz savaştan kaçıyorduk. İç savaştan dolayı ülkemizi terk etmek zorunda kaldık”.(K12)

“Ülkemizde Taliban vardı, her gün bizleri tehdit ediyorlardı. Kadınların ve kız çocuklarının dışarı çıkması yasaktı. Bazı kadınlara tecavüz edildiğini, zorla götürüldüğünü duyuyorduk, kendime ve çocuklarıma zarar geleceğinden korkuyordum.”(K2)

“Ülkemizde ekonomik kriz vardı. Her şey çok pahalıydı, temel ihtiyaçlarımızı dahi karşılayamıyorduk. Maddi olarak çok zor durumdaydık. Kazancımız geçimizi sağlamaya yetmiyordu. Günde 1 öğün yemek yiyebiliyorduk. Ayrıca bazı siyasi sebeplerden tehditlerde almaya başladım. Daha rahat yaşabilmek için göç ettim.”(K11)

“Bir akrabam şarkıcıydı ve siyasi liderler aleyhine şarkılar yazıyordu. Eve gelip akrabalarımızı almaya başlayınca ben de korktum, beni de alacakları korkusuyla kaçmaya karar verdim ve başka bir ülkeye gittim. Orada sokakta kalırken bir kadın bana yardım etti bir ev var hepimiz orada kalıyoruz dedi ve beni o eve götürdü. Gittiğimiz evin fuhuş yapılan ev olduğunu sonradan öğrendim. 1.5 ay boyunca o evde kaldım. Bana pasaport falan çıkardılar. O evde bir sürü kadın vardı. Ben orada kalmak istemiyordum ama mecbur kaldım. Çünkü gidecek hiçbir yerim yoktu. Ülkeme dönersem öldürüleceğimi de biliyordum. O evde yaşayan kadınlarla birlikte toplam 6 kişi Türkiye’ye geldik. Bizim burada iyi olacağımızı söylediler. Güzel bir iş vereceklerini söylediler. Biz de hepimiz inandık. İlk önce bizi İstanbul’a götürdüler. Oradan başka bir şehre götürdüler. O gittiğimiz ilin neresi olduğunu bilmiyordum. Ama geldiğimizde orada da aynı işi yaptırılmaya devam ettik”(K11)

7.3.1.4. İş Bulma Umudu

İnsan ticaretinde tacirlerin sıklıkla kullandığı yöntemlerden biri de mağdurları asılsız iş ilanları ile kandırmaktır. Ekonomik olarak güç durumda olan ve çalışmak isteyen mağdurlar ya bir tanıdıkları (arkadaş, akraba vb.) aracılığıyla ya da sosyal medya platformları üzerinden sahte iş ilanlarına başvuru yaparak tacirlerin ağına düşmektedir. Çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdurlardan bir kısmının Türkiye’ye iş bulma umudu ile geldiği/getirildiği ancak sonrasında istismara uğrayarak mağdur edildiği anlaşılmıştır.

“Çocuk bakıcılığı yapmak üzere önce ülkemden başka bir ülkeye gittim. Orada bir ailenin yanında kalıyor ve 2 çocuğuna bakıcılık yapıyordum, çalışma iznim vardı, her şey yolunda gidiyordu. Daha sonra o aile işleri dolayısıyla Türkiye’ye göç etme kararı aldı. Beni de yanlarında götürmek istediler. Başlangıçta çok çekindim. Türkiye’yi bilmiyordum. Ancak sonra daha fazla maaş vereceğiz diyerek beni ikna ettiler.

Türkiye'ye geldiğimizde işler değişti. Kimliğime, telefonuma el koyuldu ve neredeyse 1 yıl köle gibi çalıştırıldım”(K9)

“Ülkemden ayrılınca başka bir ülkeye gittim ve orada sokakta kalırken bir kadın bana yardım etti bir ev var hepimiz orada kalıyoruz dedi ve beni o eve götürdü. Gittiğimiz evin fuhuş yapılan ev olduğunu sonradan öğrendim. 1.5 ay boyunca o evde kaldım. Bana pasaport falan çıkardılar. O evde bir sürü kadın vardı. Ben orada kalmak istemiyordum ama mecbur kaldım. Çünkü gidecek hiçbir yerim yoktu. Ülkeme dönersem öldürüleceğimi de biliyordum. O evde yaşayan kadınlarla birlikte toplam 6 kişi Türkiye'ye geldik. Bizim burada iyi olacağımızı söylediler. Güzel bir iş vereceklerini söylediler. Biz de hepimiz inandık. İlk önce bizi İstanbul'a götürdüler. Oradan başka bir şehre götürdüler. O gittiğimiz ilin neresi olduğunu bilmiyordum. Ama geldiğimizde orada da aynı işi yaptırılmaya devam ettik” (K11)

“Hayatımız çok zordu para kazanmak çok zor maddi durumumuz çok kötüydü bu yüzden eşim de ben de ülke dışına gidip çalışmaya karar verdik. İnternet üzerinden bir acenta ile görüştük bize Türkiye de bir çiftlikte çalışabileceğimizi ve iyi maaş alabileceğimizi söylediler. Çalışma amacıyla buraya geldik”(K14)

“Ülkemde annem ve kardeşlerim ile yaşıyordum, oradayken bir çok işte çalıştım ama para az alıyordum. Çok zor geçiniyorduk, maddi sıkıntılar içindeydim. Bu nedenle başka ülkelerde iş bulmaya karar verdim. Bir arkadaşımın aracılığıyla bir acentaya gittik ve o acenta bana Türkiye de iş olduğunu söyledi ve bana yapacağım işi bir video ile gösterdiler. Ben o acentaya bir miktar para ödedim, bu paranın içinde bilet masraflarım ve yol giderlerim dahildi. Daha sonra Türkiye ye gelerek fabrikada çalışmaya başladım”(K15)

“Eşim çalışmazdı, doğru düzgün bir işi yoktu. Bu evlilikten bir kızım oldu. Eşimle gayri resmi boşandıktan sonra eşim başka bir ülkeye gitti ve orada başka bir evlilik yapmış. Benim maddi gelirim çok iyi değildi ama bize yetiyordu. Ben çocuğumla birlikte ailemin yanında kalıyordum. Daha çok para kazanmak için Türkiye'ye gelmek istedim”(K16)

7.3.1.5. Evlenme Amacı

Evlilik bireylerin hayatlarını değiştiren bir olgudur. Birlikte yaşama kararı alan iki insanın farklı özelliklerinden kaynaklanan ortak yaşamın getirdiği bazı zorluklar olabiliyorken; iki farklı uyruktan insanın evliliğinde bu duruma kültürel farklılıklarda eklenebilmektedir. Bir ülkeye göç eden ve orada evlilik yapan göçmen kadınlar, hiç ummadıkları biçimde şiddetin özellikle sözel, psikolojik ve ekonomik yüzüyle karşı kalabilmektedir. Karma evlilikler, göçle birlikte hassas bir sürece giren kadının, evliliğinde dezavantajları ile birlikte şiddeti besleyen bir sürece girmesine sebep olabilmektedir (Sili Kalem, 2017, s. 1038). Evlenme maksadıyla başlayan bir süreç zaman içerisinde kadının şiddet gördüğü, örselendiği, özgürlüğünden alı konulduğu ve kısıtlandığı bir duruma dönüşerek insan ticaretine zemin hazırlayabilmektedir. Mağdurların evlenme amacı ile ülkemize getirilmesi sahada sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Mağdurlar genellikle tanıdıkları aracı bir kişi tarafından Türkiye’de evlendirilme vaadi ile ülkemize getirildikten sonra insan ticareti suçuna maruz kalabilmektedir. Sanal ortamdan evlendirileceği kişi ile tanıştırılan mağdur, güveni kazanmaya yönelik ikna edici yöntemlerle ülkeye getirilir. Geldikten sonrada kişisel belgelerine, iletişim araçlarına el koyularak sömürü süreci başlar. Çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdurlardan bir tanesi de benzer bir durum yaşamış ve şöyle ifade etmiştir;

“Daha önce Türkiye’ye gelmemiştim. Benim bir arkadaşım var , o Türkiye’de evliydi. Eşinin bir arkadaşıyla tanıştırdı beni internetten tanıştırdı. Çok düzgün, efendi birisi olduğunu söylediler. Bu kişi ile bir süre internetten konuştuk. Beni aile üyeleri ile tanıştırdı, her gün görüntülü görüşme yapıyorduk. Çok güven vermişti. Bende onunla evlenmek için Türkiye’ye geldim. Sonradan haberim oldu, meğerse bizi tanıştıran arkadaşım bu evlilik karşılığında ondan para almış. Ben Türkiye’ye geleyim diye çok uğraştılar, beni ikna ettiler. Türkiye’ye gelmem için para gönderdi, uçak biletimi aldım. Gelince imam nikahı yapıp birlikte yaşamaya başladık. Geldiğime her şey çok değişti. Bana her gün fiziksel şiddet uyguluyordu, benimle zorla birlikte oluyordu. Pasaportuma ve telefonuma el koydu. Ailemle görüşmeme izin yoktu. Evden çıkarken kapıyı üzerime kilitlerdi. Bir keresinde müstehcen fotoğraflarımı çekti. Eğer ona karşı bir yanlış yaparsam bunları aileme gösterir seni rezil ederim diyordu. Çok korkuyordum. Onun kölesi gibiydim.”(K17)

7.3.1.6. Türkiye Hakkındaki Düşünceler

Bireylerin göç etme süreçlerini tetikleyen unsurlardan biri de aile üyeleri veya arkadaşları gibi iletişim halinde oldukları kişilerin yaşamış oldukları göç deneyimlerini aktarmasıdır. Görüşme yapılan mağdurların çoğunluğu Türkiye hakkında bir bilgileri olmaması rağmen, ülkemize geliş sebeplerini daha önce gelen akraba veya arkadaşlarının/üçüncü kişilerin Türkiye hakkındaki olumlu söylemleri veya iş bulma umudu ile başvuru yaptıkları şirketlerin yönlendirmesi olarak ifade etmişlerdir.

“Eşime yalvardım kaçak bir şekilde Türkiye’ye gelmeye karar verdik. Önce İran’a geldik ve nerede oturduğumuz kumar oynayan adamlar tarafından bulundu. Sonra 1 hafta süren yolculuk sonunda Türkiye’ye geldik. Türkiye’ye daha önce hiç gelmemiştim ancak güzel bir ülke olduğunu gidenlerden duyuyordum.”(K1)

“Hayır, Türkiye’yi hiç ziyaret etmemiştim, bir bilgim de yoktu. Bir tane arkadaşım vardı Karamanda yaşıyordu onun söyledikleri ile Türkiye hakkında bilgi sahibi oldum.”(K8)

“Orada Türk aile ile tanıştım beni evlerine bakıcı olarak almak istediler. Türkiye’ye de beraber geldik benim Türkiye’ye gelişimde bu aile etki oldu diyebilirim. Çünkü Türkiye’yi bilmiyordum.”(K9)

“Türkiye hakkında bir bilgim yoktu, ülkemden uzaklaşmak istedim. Sadece daha önce gelenler vardı, onların iyi olduğunu duyuyordum. Bu olaydan sonra Türkiye’ye gelmeye karar verdik.”(K10)

“Biz direk abimle kendimizi kurtarmaya geldik. Türkiye’ye daha önce hiç gelmedim ama gelenlerden hakkında iyi şeyler duyuyordum. Amacım kocamdan kaçmaktı benim aklımda iş yoktu. Bu sebeple her şeyi göze alarak kaçtım.”(K5)

“Türkiye’yi hiç bilmiyordum. Kocamın akrabası bize söyledi, Türkiye çok güzel, orda yaşam rahat. Çocukların okula gider. Burada Taliban var, her an yaşamımız tehlikede. Size Türkiye ye gidin diyordu.”(K6)

“Gelmeden önce Türkiye’yi hiç bilmiyordum. Eşim Dubai’de çalışmak için bir acenteye kaydolmuştu aynı acente Türkiye’de de iş olduğunu söyleyince ben de iş için acenteye kayıt yaptırdım. Eşimle ortak karar aldık bu kararı. hiç bildiğimiz bir ülke

değildi. İnternetten bakınca İstanbul'u gördüm, çok güzeldi. Geleceğimiz zaman sevinçle geldik.”(K14)

“Çok zor geçiniyorduk, maddi sıkıntılar içindeydim. Bu nedenle başka ülkelerde iş bulmaya karar verdim. Bir arkadaşımın aracılığıyla bir acentaya gittik ve o acenta bana Türkiye de iş olduğunu söyledi ve bana yapacağım işi bir video ile gösterdiler. Türkiye’ye daha önce hiç gelmedim, hakkında pek bir şey bilmiyordum. Acentadakiler bana iş imkanlarının çok olduğunu, rahat yaşayabileceğimi söylediler.”(K15)

“Türkiye’ye daha önce hiç gelmedim, burada kimsem yok.Türkiye’ye gelmek istememin sebebi daha çok para kazanmaktı. Ülkemde bir arkadaşımın ablası bana Türkiye’de iş bulabileceğini söyledi. Bende o nedenle Türkiye’ye geldim.”(K16)

“Türkiye hakkında herhangi bir bilgim yoktu sadece eşimin hayvancılık yaptığını biliyordum. Onun için köy yerinde her şeyin farklı olacağını düşünüyordum, buralara benzemez diye düşünüyordum. Fazla bir şey bilmiyordum, o zamanlar benim Türkçem de sıfırdı, hiç Türkçem yoktu. Daha önce turist olarak ya da başka bir şekilde Türkiye’ye hiç gelmedim. Türkiye’de hiç tanıdığım ya da akrabalarım yoktur. Eşimle evlenmek için geldim.”(K20)

Bulunduğu ortamda güvende hissetmeme, can güvenliğini tehlikeye düşürecek durumların yaşanması zorunlu göçü tetikleyen unsurlardandır. Mağdurlardan bazıları kendi ülkelerinde yaşanan siyasi olaylardan dolayı can güvenliklerinin tehlikede olması sebebiyle, güvenli bir sığınak olarak gördükleri Türkiye’ye gelmeye karar verdiklerini ifade etmiştir.

“Türkiye özgür bir ülkeydi ve herkesin dinine saygı vardı. İnancımızı burada özgürce yaşayabileceğimizi biliyorduk. Ülkemizde bu sebeple can güvenliğimizin de olmamasından dolayı Türkiye’ye göç ettik.”(K7)

“Savaştan sonra kardeşlerim Türkiye’ye gelmişti. Ben de ilk kez 2014 te gelmiştim. Kısa süre kalıp dönmüştüm. Sonra İŞİD yaşadığımız yere girdiğinde yeniden gelmiştim. En son 2019 yılında çocuklarımla birlikte geldim. Biliyordum, seviyordum zaten Türkiye’yi. Ablalarım ve abim Türkiye’de yaşıyor. Burası bizim ülkemize göre cennet gibi. Çünkü bizim ülkemizi cehenneme çevirdiler. Biz çocukken her şey çok güzeldi, ülkede insanlar mutluydu. Toprakla uğraşırdı. Ama şimdi yaşama şansımız yok.”(K19)

Ülkemiz bulunduğu coğrafi konumu sebebiyle Asya ile Avrupa kıtaları arasında bir köprü niteliğinde olması nedeniyle Avrupa'ya geçiş yapmak isteyen göçmenlerin hedef noktası haline gelmektedir. Mağdurlardan bazıları Türkiye hakkında hiç bir şey bilmediğini, yalnızca Avrupa'ya gidebilmek için geldiklerini ifade etmiştir. Onlara göre Türkiye Avrupa güzergahında bulunan transit bir ülke ve geçici süreli bir ikamet yeridir.

“Türkiye hakkında bir bilgin yoktu, yola çıktığımızda bizi Avrupa'ya götüreceklerini sanıyorduk ancak bizi buraya getirdiler.”(K11)

“Türkiye nasıl bir yerdir hiç bilmiyordum. Sadece burayı Avrupa'ya geçiş olarak bir yer olduğunu düşünüyordum. Türkiye'nin bir ülke olduğunu buraya geldikten sonra öğrendim.”(K13)

ABD den sonra dizi ihracatında dünyada ön sıralarda gelen ülkemiz bu güne kadar 150 den fazla televizyon yapımını Avrupa'dan Orta Doğu'ya, Afrika'dan Amerika'ya kadar 146 ülkeye yayılan geniş bir skalada izleyicilerle buluşturmuştur. (Uştuk, 2019) Yunus Emre Enstitüsü ve Rtük ortaklığında 125 ülkeden yaklaşık 5 bin kişinin katılımı ile yapılmış olan “Türk dizileri ve Türkçe” konulu bir saha araştırması sonuçlarına göre; Türk dizileri izleyicilerin ülkemiz hakkında fikir sahibi olmasına olanak tanıyarak onları Türkçe öğrenmeye, Türk kültürünü tanımaya ve Türkiye'ye seyahat etmeye iten temel bir motivasyondur (Yunus Emre Enstitüsü, 2022). Bu araştırma kapsamında görüşme yapılan mağdurlardan bazıları da Türkiye hakkında daha önce bir bilgileri olmadığını, yalnızca izledikleri Türk dizilerinde gördükleri görüntüler ve aktarılan olaylar neticesinde Türkiye'nin güzel bir ülke olduğu kanaatine vardıklarını, bunda göç etme motivasyonlarını olumlu yönde etkilediğini ifade etmiştir.

“Daha önce Türkiye'ye gelmemiştim. Ama dizilerden görüyordum, çok güzel bir ülkedydi. Hep gelmek istiyordum. Benim bir arkadaşım var Y, o Türkiye'de evliydi. Eşinin bir arkadaşıyla tanıştırdı beni internetten tanıştırdı. Çok düzgün, efendi birisi olduğunu söylediler. Bu kişi ile bir süre internetten konuştuk. Beni aile üyeleri ile tanıştırdı, her gün görüntülü görüşme yapıyorduk. Çok güven vermişti. Bende onunla evlenmek için Türkiye'ye geldim.”(K17)

“Türkiye'de akrabam hiç yoktu. Ama diziler vardı televizyonda. Güzel bir ülke olduğunu biliyordum. Sadece dizilerinden biliyordum Türkiye'yi. Dublaj yaparak

Türkiye dizilerini bizim kanallarda yayınlıyorlardı. Yasak Elma, Karadayı bunların hepsini izliyordum. Daha önce Türkiye'ye hiç gelmemiştim.”(K3)

7.3.2. Göç Etme Şekli

Mağdurların Türkiye'ye göç etme şekilleri yasal ve yasa dışı olmak üzere 2 kategoride incelenmiştir.

7.3.2.1. Yasal Yollardan Giriş Yapanlar

Ülkemize yasal yollarla gelen mağdurlar pasaport hamili olan ve ülkeye giriş için gerekli tüm yasal süreci yerine getirerek giriş yapan kişilerdir. Bu kişilerin genellikle iş bulma vaadi ile ülkemize getirilen mağdurlar olduğu görülmektedir. Burada ikinci bir ayrıma gidilmesinde fayda görülmüştür. Yasal olarak gelen mağdurlardan bazıları seyahat ve doküman (vize,pasaport) masraflarını kendisi karşılamış, bir kısmı ise 3. kişilerce (tacir veya tacirle bağlantılı kişiler) karşılandığı görülmüştür. Masrafları üçüncü kişilerce karşılanan mağdurlar ile karşılayan kişiler arasında borç ilişkisi kurulmuş ve mevcut borç sömürü sürecinde artarak devam ettirilerek bir borç köleliği oluşturulduğu görülmüştür. Bu durum insan ticareti suçunun başlangıç aşamasını oluşturması bakımından önemlidir.

Seyahat Masraflarını Kendisi Karşılayanlar

Uluslararası alanda çalışan kurumsal firmalar ülkeler arası işçi temini yapabilmekte ve bu süreç için gerekli tüm yasal prosedürlerin tamamlanabilmesi açısından da danışmanlık hizmeti vermektedir. Kurumsal acentalar aracılığıyla Türkiye'ye gelen mağdurların seyahat ve doküman masraflarını bireysel olarak karşıladıkları görülmüştür. Ülkemiz ve mevcut iş olanakları hakkında bu şirketlerden bilgi alan mağdurlar çalışmak istedikleri işi daha ülkemize gelmeden şirket vasıtası ile ayarladıklarını ve yasal olarak giriş yaptıklarını ifade etmişlerdir. Ancak internette bireylerin mağduriyetine yol açabilecek fazla sayıda sahte firma ilanları da mevcuttur. Bu ilanlarda belirtilen kişi veya kuruluşlarla iletişime geçen bireyler ülkeye geldikleri zaman kendilerine vaadedilen koşullarda çalışmamakta, sömürüye maruz kalabilmektedir. Görüşme yapılan mağdurlardan bazılarının bu konudaki beyanları şöyledir;

“20 ay önce pasaportumla, uçakla geldim. Acenta benimle birlikte 20 kişiyi daha getirmişti. O kişileri uçakta gördüm daha önce tanıımıyordum. Benimle birlikte 20 kişi daha geldi çalışmaya. Seyahat ve doküman masraflarımın hepsini ben karşıladım. Türkiye’ye gelince acentalardan birisi bizi karşıladı ve çalışmamız için X şehrine götürdü. Benimle birlikte gelen herkes aynı işte çalıştık.”(K14)

“Çok zor geçiniyorduk, maddi sıkıntılar içindeydim. Bu nedenle başka ülkelerde iş bulmaya karar verdim. Bir arkadaşımın aracılığıyla bir şirkete gittik ve o şirket bana Türkiye de iş olduğunu söyledi ve bana yapacağım işi bir video ile gösterdiler. Ben o şirkete bir miktar para ödedim, bu paranın içinde bilet masraflarım ve yol giderlerim dahildi. Daha sonra Türkiye ye getirildim.”(K15)

“Türkiye’ye Yasal yollarla tek başıma geldim.Tüm masraflarımı kendi birikimim ile ödedim. 2017 yılında giriş yaptım. ablamın bir arkadaşı bana yardım etti ve 1-2 hafta onun yanında kaldım.”(K8)

Seyahat Masrafları Üçüncü Kişilerce Karşılananlar

İnsan ticaretinde tacirlerin mağdurları kontrolü altına alabilmesi için sıkça başvurduğu mekanizmalardan birisi borçlandırmadır. Maddi olarak yoksunluk içinde olan bireyler iş bulma umuduyla göç ederken yasal dökümanlarının temini ve seyahat masrafları için paraya ihtiyaç duyarlar. Bu durum tacirler için bir fırsat niteliğindedir. Genellikle mağdurun tüm doküman ve seyahat masrafları tacir tarafından karşılanarak mağdur bir borç köleliğinin içine çekilir. Böylelikle mağdur üzerindeki etkisini arttıran tacir, mağdura istediğini yaptırabilme konusunda avantajlı konuma gelmektedir. Tedarik aşamasında kurulan borç köleliği, mağdur ülkeye geldikten sonra da artarak devam eder. Görüşme yaptığımız mağdurlardan bazıları maddi durumlarının iyi olmadığını, bu sebeple Türkiye’ye gelmesine aracı olan kişilerin seyahat masraflarını karşılayarak kendilerini borçlandırdığını, akabinde bu borcu ödeyebilmek için onların istediği ve uygun gördüğü işlerde çalışmak zorunda bırakıldıklarını ifade etmiştir.

“Türkiye’ye yasal yollardan, hava yoluyla geldim. Seyahat masraflarımın tamamını gelmeme aracı olan arkadaşımın ablası karşıladı. Geldikten sonra bana masraflardan dolayı çok borcum olduğunu ve onun için çalışmak zorunda olduğumu söyledi, beni fuhuş yapmaya zorladı.”K(16)

“Türkiye ’ye gelirken tüm masraflarımı evleneceğim kişi karşıladı. Hava yoluyla yasal bir şekilde geldim. Geldiğimde aracı olan arkadaşım, kocası ve evleneceğim kişi beni karşıladı.”(K17)

“Mahalleden tanıdığım bir abla vardı, kendisi Türkiye ’deydi, çocuğu bizim ülkedeydi. Bana çocuğumu yanıma getirir misin diye rica etti. Bende Türkiye ’ye hiç gelmemiştim, gezip görmek istedim. Bu sebeple çocuğu getirmeyi kabul ettim. Yasal olarak giriş yaptım. Gelirken tüm yol masrafımı abla karşıladı. Geldikten sonra bana çok borcum olduğunu ve onun uygun göreceği yerlerde çalışmak zorunda olduğumu söyledi.”(K18)

“Türkiye ’ye yanlarında çalıştığım aile ile birlikte geldim. Yasal yollardan pasaport ile giriş yaptık. Seyahat masraflarımı onlar karşıladılar. Sonrada çok masraflı olduğumu, borcumun çok arttığını, maaşımdan keseceklerini söylediler.”(K9)

“İlk gittiğimiz ülkede kaldığımız süre boyunca istismar edildik, bize zorla fuhuş yaptırıyorlardı. Biz isyan etmeye başladık. Sonra iş sahipleri tamam artık sizi Avrupa ’ya götürüyoruz dedi, pasaportlarımızı geri dağıttılar. Biletlerimizi aldılar, bizi uçağa bindirdiler. Ancak indiğimizde oranın İstanbul olduğunu fark ettim.”(K13)

7.3.2.2. Yasa Dışı Yollardan Giriş Yapanlar

Ülkelerinden yasal olarak gelmek için gerekli prosedürleri yerine getiremeyen, getiremeyeceğini düşünen kişiler yasadışı yollarla göç etmeyi tercih edebilmektedir. Yine ülkelerde yaşanan savaş, iç çatışma ortamları gibi devlet otoritelerini sarsan durumlarda resmi devlet kurumlarının hizmetleri sekteye uğrayacağından bireyler göç etmek için gerekli koşulları sağlayamamaktadır. Bu sebepler yasa dışı göçü tetikleyen unsurlardır. Çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdurlardan bazıları “savaş, iç karışıklık, yasal prosedürleri bilmeme” gibi sebeplerle ülkemize kaçak yollardan geldiklerini ifade etmiştir. Göçmen kaçakçılığı kapsamında “kaçakçı” denen kişilere para ödemek kaydıyla ülkemize getirildiklerini, göç sürecinde istismar edildiklerini, bir çok olumsuzluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kaçak durumda olan bireyler kaçakçılar tarafından resmi otoritelere yakalatılmakla tehdit edilebilmekte, bu sayede sömürüye açık hale gelebilmektedir. Zorlu göç sürecinin daha hassas ve savunmasız hale getirdiği bu mağdurlardan bazılarının

gördükleri muamele göçmen kaçakçılığı ile başlamış ancak sonraki süreçte sömürünün sürekli hale gelmesiyle insan ticaretine evrilmiştir.

“Eşimin kumar bağımlılığı vardı. Sürekli borçlarından dolayı kızımı onlara satacağını söylüyordu. Birkaç sefer evimizin önüne kumar oynayan adamlar kızımı almaya geldi. Sürekli bizi kontrol ediyorlardı. Şehir değiştirmek zorunda kaldık. Başka bir şehre gittik. Orada da bu korkularım bitmedi kızımı gelip elimden alacaklar diye Türkiye’ye kaçmaya karar verdim. Eşime yalvardım kaçak bir şekilde Türkiye’ye gelmeye karar verdik. Kaçakçılara yüklü miktarda para ödedik. Önce İran’a geldik ve nereden oturduğumuz kumar oynayan adamlar tarafından bulundu. Sonra 1 hafta süren yolculuk sonunda Türkiye’ye geldik. Kadın erkek ayrı geldik yolda gelirken bu sebepten dolayı biraz eziyet gördük, kaçak giriş yaptık. Daha sonra kendi imkânlarımızla başka şehre gittik.”(K1)

“Türkiye’ye kaçak yollarla geldik. Kaçakçıların parasını eşim ödedi. Farklı şehirler dolaştık. Uzun süre kimlik alamadık sonra Eskişehir’de yaşamaya başladık ve buradan sığınma başvurusunda bulunduk.”(K3)

“Ben askere gitmediğim için pasaport temin edemedim bu yüzden kaçak gelmem gerekti. Ailem yasal bir şekilde Türkiye’ye geldi. Benim gelişimi ve paramı Türkiye’den bir arkadaşım ayarladı, yolculuk 2 gün sürdü, göç güzergahında hatta kaçakçılar böbreğimi satmam için teklifte bulundular, yolculuk için ne kadar para ödediğimizi hatırlamıyorum.”(K7)

“Ülkemizde bir tanıdığımız bize para verdi bu şekilde onların yardımı ile kaçakçılara para vererek geldik. Zaten yol güzergâhında maalesef gelirken başımıza kötü olaylar geldi. Kaçırıldık eşimin kardeşi ile birlikte bir eve hapsedik, 1 sene o evde çalışmaya mecbur bırakıldık. Kurtulduktan sonra Eskişehir’e geldim eşim benden önce buraya gelmişti.”(K10)

“Kaçak olarak giriş yaptık. Eniştem ve ablam ile çıkmıştık yola ablam hamile idi. Göç sürecimiz çok zorlu geçti.”(K12)

“Türkiye’ye kaçak yollardan giriş yaptık. Babam bizi getirmesi için bir kaçakçı ile anlaştı. Türkiye’ye geldikten sonra babamın parası yetişmedi, üstünü çalışıp ödeyebileceğini söyledi. Ancak kaçakçı kabul etmedi. Kalan borca karşılık benimle

evlenmek istedi. Babam durumu kabul etti ama annem yaşıam küçük olduğu için karşı çıktı.”(K4)

“Eşim madde bağımlıydı. Beni çalıştırıp gelirime el koyardı, çalışmam için sürekli döverdi. Oradaki paralarımı da el koyuyordu. Daha sonra abimle konuşup dayanamadığımı,artık kurtulmak istediğimi söyledim. Onunla Türkiye ye kaçmaya karar verdik.Kaçakçılarla anlaştık. Yanıma çocuğumu da alıp Türkiye ye geldik. kaçak yollarla Türkiye ye giriş yaptık.”(K5)

“Ülkemde savaş vardı, ayrıca DAESH her yeri ele geçirmişti. Çocuklarımla birlikte Türkiye’de yaşayan ablamın yanına gelmeye karar verdim. Kaçakçıyı eniştem ayarladı, parasını ben ödedim. Çocuklarımla beraber Türkiye’ye geldik. Geldikten sonra kaçakçı beni sürekli rahatsız etti, benimle evlenmek istediğini söylüyordu”(K19)

7.4. Mağduriyet Süreci

Tablo 4. Mağduriyet Sürecine İlişkin Kategori ve Kodlar

Temalar	Kategoriler	Kodlar
Mağduriyet Süreci	Sömürü Tipi	Cinsel Sömürü Emek Sömürüsü Zorla Evlendirilme Esarete Tabi Kılma
	Çalışma Koşulları	Çalışma Saatleri Kazanç Durumu Beslenme Belgelere El Koyulma Özgürlüğün Kısıtlanması
	Sömürüden Kurtuluş	Kendi Girişimleri ile Kolluk Operasyonları Sonucu 3. Kişilerin Yardımı Tacirin Bırakması

7.4.1. Sömürü Tipi

Dinamik bir suç türü olan insan ticareti sürekli olarak yeni formlarda ortaya çıkmaktadır. Günümüzde en sık karşılaşılan sömürü türleri; cinsel sömürü, emek sömürüsü, zorla evlendirme, çocuk satışı, zorla dilendirme, çocuk askerlik, organ ve doku ticaretidir (UNODC, 2022). Çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdurlar ağırlıklı olarak cinsel sömürüye maruz kalmakla birlikte bir kısmı zorla evlendirilmiş, bir kısmı da emek sömürüsüne maruz kalmıştır.

7.4.1.1. Cinsel Sömürü

İnsan ticaretinin dünyada en sık görülme biçimlerinden biri olan cinsel sömürü, cinsiyet odaklı, kadın ve kız çocuklarının erkeklere nazaran daha çok maruz kaldığı bir sömürü türüdür. Kişilerin bedenlerinin para karşılığı başka kişilerce istismar edilmesi şeklinde olabileceği gibi; pornografik görüntülerin çekilmesi, çevrim içi görüntülü cinsel içerik oluşturma şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Bu sebeple Palermo Protokolünde cinsel sömürü tanımlanırken “*başkalarının fuhşunun istismarı ve cinsel istismarın diğer biçimleri*” olarak ifade edilmiştir. Palermo protokolünün aksine TCK’nın 80. maddesinde cinsel istismar “zorla fuhuş yaptırmak” kavramı ile sınırlı tutulmuştur. Bu durum cinsel istismarın diğer biçimlerini tanım dışında bırakmakta ve insan ticareti eylemi olarak değerlendirilmesinin zorlaşmasına sebebiyet vermektedir. Cinsel sömürüye uğrayan bireyler tacirlerin acımasız muamelelerine maruz kalmakta, kazanç odaklı kişilerce insani değerler hiçe sayılarak günde çok uzun saatler çalıştırılmaktadır. Kişilerin pornografik görüntüleri çekilerek hem üzerlerinden ticari kazanç elde edilmekte hem de bir çoğu bu görüntülerin ailelerine ulaştırılması ile tehdit edilerek daha fazla sömürüye uğratılmaktadır. Mağdurların cinsel sömürü amaçlı tedarik edilmesinde genelde onların çok güvendikleri aile bireyleri, arkadaşları, komşuları gibi yakın iletişimde olduğu kişiler aracılığıyla kandırıldığı ve temin edildiği görülmüştür.

“Ülkemden fabrikada çalışmak için gelmiştim. Çalıştığımız fabrikada işler çok yoğundu. Günde 12 saat çalışıyorduk, molalarımız çok azdı. Maaşımız yatıyordu, paramızı alabiliyorduk. Sonra daha iyi bir iş bulabilme umudu ile İstanbul’da yaşayan bir yabancı ile iletişime geçtik. Bizi İstanbul’a davet etti. Orada çok iş imkanı ve yüksek maaşlar olduğunu söyledi. İstanbul’a gittiğimizde bu kişi bizi karşıladı, bir eve kapattı. Günlerce bize başka erkekler tarafından istismara uğradık. Herşeyimize el

koydular.Dışarı çıkışımız yasaklandı. Aç susuz kaldık, uyku neredeyse hiç yoktu. Ancak onlara para verirsek bizi bırakacaklarını söylüyorlardı”(K14)

“Bir arkadaşımın ablası aracılığıyla iş bulma umudu ile Türkiye’ye getirildim. Gelir gelmez beni başka bir ile götürdüler ve bir eve kapattılar. Telefonum, pasaportum her şeyime el koyuldu. Sürekli fuhuş yapmaya zorlandım. Eve sürekli müşteriler geliyordu.Bana hiç para vermiyorlardı. Uçak biletlerimden dolayı borcum olduğunu söylüyorlardı. Ama borcum hiç bitmiyordu, evde yediğiniz her yemeği borcunuza ekliyorlardı. Günde çok uzun saatler fuhuş yapmaya zorlanıyordum.”(K16)

“Mahalleden tanıdığım X isimli bir abla vardı, kendisi Türkiye’deydi, çocuğu bizim ülkedeydi. Bana çocuğumu yanıma getirir misin diye rica etti. Bende Türkiye’ye hiç gelmemiştim, gezip görmek istedim. Bu sebeple çocuğu getirmeyi kabul ettim. Yasal olarak giriş yaptım. Gelirken tüm yol masrafımı abla karşıladı. Geldikten sonra ona çok borcum olduğunu ve onun uygun göreceği yerlerde çalışmak zorunda olduğumu söyledi. Türkiye’ye gelir gelmez beni bir eve kapattılar bana fuhuş yaptırdı. Bir ara kasıklarımnda çiban gibi yaralar çıkmıştı buna rağmen beni çalıştırmaya devam ettiler. Her gün müşteriye gidiyordum. Günde 7 müşteriye gidip, 2 saat kadar kalıyordum.”(K18)

“Aileme ekonomik olarak destekte bulunmak için bir kafeteryada iş buldum ve çalışmaya başladım, 3 ay içerisinde Türkçe öğrendim, kafeterya sahibi bir kadındı. Patronum benden hoşlandığını söyledi ve birlikte olmak için bana teklifte bulundu, ben yaşımın küçük olduğunu ve böyle bir durum istemediğimi söyledim ve teklifini geri çevirdim. O bu durumu kabul etmedi, teklifini kabul etmemem halinde zorluk çıkartacağını, aileme zarar vereceğini, kız kardeşini kaçıracığını söyledi tehditlerine aldırış etmedim ve iş yerinden ayrıldım. Birkaç gün sonra kız kardeşimin okul çıkışı kaçırıldığına dair haber aldım, mecburi olarak yanına gittim. Beni evine kapattı, defalarca istismara uğradım. Sonra tekrar kaçtım, bu seferde aile üyelerimden başka birine zarar verdi. Sürekli olarak beni ailemle tehdit ediyordu.”(K7)

“5 kadın 2 erkek iş için gitmeyi kabul ettik ama işin içeriğini bilmiyorduk. Havalimanında bizi 4 erkek bekliyordu bizi taksiyle bir eve götürdüler orada kaldık bize yemek verdiler daha sonra emrivaki bir şekilde bir erkek geldi bununla birlikte olacaksın dediler. İşin o olduğunu orada anladım. Reddedersen bana şiddet

uygulayacaklarını söylediler. Herkesin bir odası vardı ve odaların kapıları üzerimizden kilitliydi. 17 yaşındaydım korktum ve dediklerini yapmaya başladım. Eve gelen erkekler bizimle birlikte oluyorlardı ve sonra bizi evde tutan kişilere para veriyorlardı. O evde 2 sene kaldım aynı olaylar devam etti. Bizimle birlikte gelen erkek o evde cinsel istismardan vefat etti. Evde kalan kişiler olarak sesimizi çıkarmaya başladık isyan ettik ama bizi kandırdılar sizi Avrupa'ya götüreceğiz serbest bırakacağız dediler. O olaydan sonra evi taşımaya karar verdiler ve evdeki kişilerle birlikte otobüse bindirdiler nereye gittiğimizi bilmiyorduk bizi bir köye getirdiler. 1 sene boyunca 5 kadın 1 erkek (diğeri vefat etti) olarak o köy evinde aynı olayları yaşamaya devam ettik. Bize daha sonra tamam sizi artık Avrupa'ya götüreceğiz dediler ve pasaportlarımızı istediler verdik. Nereye yolculuk yaptığınızı bilmiyorduk uçağa bindik ve indiğimizde İstanbul'da olduğumuzu fark ettim.”(K13)

7.4.1.2. Emek Sömürüsü

Emek sömürüsü bireylerin kişisel çaba ve çalışmaları üzerinden hak ettikleri kazanç başkaları tarafından el koyulmasıdır. Son yıllarda insan ticaretinin en sık karşılaşılan türlerinden biri olan emek sömürüsünde bireyler ya hiç kazanç elde edememekte ya da çok az kazanç elde etmekte, çok uzun saatler çalıştırılmakta ve özgürlükleri kısıtlanmaktadır. Emek sömürüsü açısından en çok risk oluşturan sektörler tarım, inşaat, evde bakım, restorasyon, eğlence, hazır giyim endüstrisi, ve çöp toplama sektörleridir (Avrupa Konseyi, 2022, s. 23). Görüşme yapılan mağdurların önemli bir kısmı, emek sömürüsüne maruz kaldığını belirtmiştir. Bu kişilerin tarım ve hayvancılık, fabrikasyon üretim ve ev hizmetlerinde çalıştırıldığı tespit edilmiştir. Mağdurların kimi zaman aile üyelerince kimi zamanda işverenlerce kötü koşullarda çalıştırılıp gelirlerine el koyulduğu görülmüştür.

“Eşim madde bağımlıydı. Beni çalıştırıp gelirime el koyardı, çalışmam için sürekli döverdi. Oradaki paralarımı da el koyuyordu. Daha sonra abimle konuşup dayanamadığımı,artık kurtulmak istediğimi söyledim. Onunla Türkiye ye kaçmaya karar verdik. Kaçakçılarla anlaştık. Yanıma çocuğumu da alıp Türkiye ye geldik..Ülkemde çalışırken eşim gelirime el koyardı, maaşımı hiç göremezdim. Türkiye'ye geldiğimde bir yabancı grubu ile beraber kaldım. Ancak onlarda çocuğumu suça sürüklemeye çalıştılar. Onların yanından kaçıp başka bir kadının yanına

sığındım, oda madde bağımlısı idi. Beni de madde kullanımına alıştırmaya çalıştı. Onun yanından da kaçtım.”(K5)

“Türkiye’ye gelince hiç para vermemeye başladı. Diğer ülkedeyken en azından çalıştığının karşılığını alıyordum ama burada alamadım. Orda bana çalışma izni çıkardığım için devlet beni takip ediyordu. Türkiye’ye gelince onların evinde yatılı bakıcılık yapmaya başladım gece 1 de bile kalkıp çocuklara bakıyordum. Misafirler geldiği zaman temizlik yemek bile yaptırıyorlardı. Verdikleri sözü tutmadılar. Beklediğim gibi çalışma koşullarını sağlayamadılar. Türkiye’ye gelince paramı hiç vermedi. Hem evin her işini yapmaya başlamıştım hem de çocuklara bakmaya devam ediyordum. Saat sınırim yoktu.Bana artık yemeklerden veriyorlardı, yemek kalmazsa yiyemezdin. Beni tehdit ediyordu başka birine söylersen seni sınırışı ettiririm diyordu. Şikâyet etmeye korktum 1 sene boyunca böyle köle gibi çalıştım çünkü benim kimliğim bile yoktu vizem bitti kaçak duruma düştüm.”(K9)

“Bir akrabamla birlikte, eşim hamile yemek ihtiyacımız var diye yolda gördüğüm birinden el işaretleriyle yardım istedim. Bize gelin dedi arkasından yürümeye başladık.. Onu takip ediyorduk. Köy dışına çıktık bir eve geldik yalnız bir evdi. Bu adamın yanında 2 kişi daha vardı. Bizi o eve soktular ben hala yardım edileceğini düşünüyordum. O evde bize sorular sormaya başladılar ama hiç anlaşıyorlardı işaret dili ve mimiklerle anlaşmaya çalıştık. Bizi dövmeye başladılar. Biz ne dediklerini anlamadık onlarda bizi anlamadığı için bize vurmaya başladılar. Ondan sonra birisi bir işaret yaptı. Siz burada kalacaksınız der gibi bir işaret yaptı. Onlar dışarı çıkarken kapıyı kilitliyorlardı. Bize iş yaptırmaya başladılar. Otları kesiyorduk, evin içinde çalışıyorduk, evin içinde bulaşık temizlik bütün işleri yapıyorduk. dillerini bilmiyordum ne konuştuklarını anlamıyordum. Bazen günlerce yemek vermediler. Aç kaldığımız günler oldu. Defalarca kaçmayı denedik. Ama başaramadık. Yaklaşık 1 yıl o evde kaldık. Sabah 11 çalışmaya başlıyorduk önce bulaşıkları yıkayıp evde temizlik yapıyorduk, sonra tarlaya gidiyorduk sebzeleri vardı onların işleriyle uğraşıyorduk. Patlıcanları vardı ektikleri onları topluyorduk. Çok büyük bir tarlaydı. Sonra hayvanların ahırlarındaki pislikleri temizlemeye gidiyorduk. Koyunları vardı.. Tavukları vardı onları yemliyorduk. Sadece ben ve akrabam vardık bu işleri yapan başka kimse yoktu ıssız ve uzak bir yerdi.”(K10)

“Türkiye ’ye gelince bir fabrikaya götürüldük.Sonrasında fabrika sahibi kimliklerimizi topladı,ancak sonra bize geri vermedi. Fabrikanın bodrum katında kalıyoruz, yerde yer yatakları vardı. Havasız ve basıktı. Fabrika şehrin dışında bir yerdeydi, dışarı çıkmamıza izin vermiyorlardı. Kapıda sürekli adamlar vardı. Yemekler çok kötüydü, soğuktu, ekmekler bayattı. Bazı günler aç kalıyorduk. Günde 14 saate yakın çalışıyorduk. Molamız yoktu, sadece tuvalete gidebiliyorduk. İş bitince de neredeyse baygın halde yatmaya gidiyorduk.”(K12)

“Köyde bütün işleri ben yapıyordum ve karşılığında herhangi bir ücret almıyordum. Tüm parayı o adam alıyordu ve bize ihtiyaçlarımızı karşılamak için para vermiyordu. Ben çocuklarımın ihtiyaçlarını karşılayamıyordum. Mesela bir yere gitmem gerekse hep benimleydi, benim tek başına dışarı çıkma, işlerimi halletme ya da çocuklarımı okula götürme gibi bir durumum yoktu.”(K20)

Özellikle kadınlar iş hayatlarında işverenlerin veya iş yerinde iletişim içinde olduğu başka kişilerin tacizlerine de maruz kalabilmektedir. Bu tacizler zaman zaman sömürüye varan boyutlara dönüşebilmektedir. Hali hazırda emek sömürüsüne maruz kalan mağdur aynı zamanda cinsel sömürüye de uğratılmakta, “çifte mağduriyetler” yaşanabilmektedir. Görüşme yapılan mağdurlardan bir tanesi iş hayatı boyunca sürekli olarak işveren veya üçüncü kişilerin tacizine uğradığını, bu durumun artık çalışma motivasyonunu düşürdüğünü ve kendisini koruyabilmek için farklı görünümlere büründüğü (erkek gibi giyinmek) ifade etmiştir.

“Garsonluk yaptım, cafelerin mutfak bölümünde çalıştım. Tüm çalıştığım yerlerde tacize uğradım sürekli bana tek gecelik ilişki teklif ediliyordu. Daha sonra işsiz kaldığım bir dönemde telegram uygulamasında bir kişinin terzi arıyoruz ilanını gördüm. 6 ay orada çalıştım. Her maaş günü yarısını diğer ay vereceğim diyordu. Sürekli eksik para veriyordu. Aylık 1.800 olarak anlaşmıştık ama aylık 600 TL ödeme yaptı. Hak ettiğim parayı istediğim zaman sürekli beni geçiştiriyordu. Günde 12 saat çalışıyordum, molalarım neredeyse yoktu. Pasaportumu çalışma izni çıkaracağım diye aldı ama geri vermedi, çalışma izni de çıkartmadı. Sürekli beni sınır dışı ettirmekle tehdit ediyordu. En sonunda bana küfürler etmeye başladı senin evini biliyorum sen burada yabancısın bana bir şey olmaz diyordu. Ve ağır küfürler ediyordu. Şikâyetçi oldum ama bir şey yapamadım. Sonra belgelerimi onda bırakıp kaçtım. Başka bir lokantada işe girdim. Sürekli bana sen çok güzelsin diye tacizler ediliyordu. En

sonunda saçlarımı kısacık kestirdim. Erkek gibi görünmek istedim. Şu anda çalışmak istemiyorum çünkü çok sıkıntılar çektim. Bir sürü tacize maruz kaldım. Artık bunları yaşamak istemiyorum.”(K8)

7.4.1.3. Zorla Evlendirme

Kültürel etkenler, gelenek ve görenekler, maddi yetersizlikler, eğitime erişimin olmaması veya sınırlı olması gibi etkenler bireylerin zorla evlendirilmesi, özellikle de çocuk yaşta evlendirilmesi hususunu etkileyen faktörlerdendir. Nitekim Hindistan’ın Rajatshan eyaletinde 125 ailenin katılımı ile yapılan bir araştırma bu hususu doğrular nitelikte verilere erişmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; eğitim ve erken evliliğe yönelik tutum arasında olumlu bir ilişki olduğu, eğitim seviyesi düşük olanların erken evliliği daha çok destekledikleri tespit edilmiştir (Azeez & Poonia, 2015, s. 4).

Çalışmamız kapsamında yapılan görüşmelerde mağdurlardan bazıları çocuk yaşta iken ailelerinin baskısı ile zorla evlendirildiklerini ifade etmişlerdir. Söz konusu mağdurların sosyo ekonomik özelliklerine bakıldığında kalabalık aile üyelerinin barındığı, maddi sıkıntıların var olduğu ve eğitim seviyesinin düşük olduğu ailelere mensup kişiler olduğu görülmüştür.

“Babam Türkiye’ye gelirken kaçakçının parasının tamamını ödeyemedi, bunun üzerine kaçakçı benimle evlenmek istedi. Babam beni ona verdi ancak annem karşı çıktı, ben çok korkuyordum, asla evlenmek istemiyordum. Okulda öğretmenime durumu anlattım ve öğretmenim beni kurtararak çocuk esirgeme kurumuna yerleştirdi. Ancak ailem beni orada da rahat bırakmadı. Babam sürekli tehdit ediyordu. Baskısına dayanamayarak eve döndüm. Kaçakçı ile zorla evlendirildim.”(K4)

“Ben 11 yaşında evlendirildim. Annem ve babamla aram iyiydi. Ama maddi sıkıntıları olduğu için ailem para karşılığı beni 40 yaşında biriyle evlendirdi. Ben hiç okula gitmedim. Ülkemi hiç sevmiyordum. Ekonomik durum orada iyi değildi. Kadınlar kötü durumdaydı. Hep zorla evlilikler yapılıyordu. Ben de zorla evlendirildim. Eşimi hiç sevmedim beni dövüyordu beni neden hiç sevmedin diye.”(K1)

“15 sene önce 15-16 yaşlarındayken babamın zoruyla para karşılığı biri ile evlendirildim. Benden 15 yaş büyüktü. Babam ne derse onu yaptım, bir köle gibi beni ona sattı yaşıma küçüktü çok fazla algılayamıyordum. Aklınıza gelebilecek her şey için

beni dövüyordu. Hiç bir zaman rızam ile onunla olmadım. Kimsem yoktu şikâyet etsem de kimse bana yardım etmezdi ailem bile müdahale etmiyordu. Mecbur kaldım. Dayanmaya çalıştım bebeğim beşikteyken onu beşikten alıp, duvara çarpıyordu. Eşim çocuklarıma hamileyken bile beni dövüyordu. Hamile iken 2 defa beni bıçakladı elimden ve belimden olmak üzere.”(K2)

“14 yaşında babam beni zorla kendimden 10 yaş büyük biriyle evlendirdi. Evlendiğimiz günden beri şiddet uyguladı. Ailesi beni hiç istemedi. Ailesi bana sürekli eziyet etti. Beni resmen onlara sattılar babam onlardan para almış. Evlenmeden önce bana eşim zaten tecavüz etti. Ve ben de sırf bu yüzden evlenmeyi kabul ettim.”(K3)

7.4.1.4. Esarete Tabi Kılma

İnsan ticareti suçunda mağdurun rızası bulunmamaktadır veya görünürde var olan rıza fesade uğratılmıştır. Bireyler sömürü süreçlerine rıza göstermemekle birlikte; tehdit, baskı, cebir, çaresizlik gibi durumlardan dolayı rıza göstermek durumunda kalıyor olabilmektedir. Ya da bazı durumlarda mağdur sürece baştan rıza göstermiş olsa bile sonrasında süreç sömürüye dönebilmekte, insan ticareti suçu kapsamına girebilmektedir. Görüşme yapılan mağdurlardan bir tanesi yaşadığı süreci şöyle ifade etmiştir;

“Ben ülkemde mütevazi bir hayat sürüyordum, maddi olarak zorluk içerisindeydik. Bir arkadaşım Türkiye’den biriyle evlenmişti ve bana sürekli çok mutlu olduğunu ve buranın çok güzel olduğunu söylüyordu. Bir gün beni aradı ve kocamın bir arkadaşı var. Çok düzgün ve efendi biri. Onu seninle tanıştırmak istiyorum dedi. Numaramı vermiş, adam beni aradı ve konuşmaya başladık. Başlangıçta her şey güzel gidiyordu. Bir süre telefonda görüştük, beni tüm aile üyeleri ile tanıştırdı. Sürekli niyetinin ciddi olduğunu ve evlenmek istediğini söylüyordu. Beni de ikna etti ve Türkiye’ye gelmem için para gönderdi, uçak biletimi aldım. Gelince imam nikahı yapıp birlikte yaşamaya başladık. Geldiğime her şey çok değişti. Bana her gün fiziksel şiddet uyguluyordu, benimle zorla birlikte oluyordu. Pasaportuma ve telefonuma el koydu. Ailemle görüşmeme izin yoktu. Evden çıkarken kapıyı üzerime kilitlerdi. Bir keresinde müstehcen fotoğraflarımı çekti. Eğer ona karşı bir yanlışı yaparsam bunları ailene gösterir seni rezil ederim diyordu. Çok korkuyordum.”(K17)

Bu vakada görüleceği üzere mağdur en başta evliliğe ve Türkiye'ye gelmeye rıza göstermiştir. Şahısla anlaşarak gayri resmi bir evlilik yapmıştır. Ancak sonrasında şartlar değişmiş, mağdur uzunca bir süre fiziksel ve cinsel istismara uğramış, pornografik görüntülerinin yayılması ile tehdit edilmiş, özgürlüğünden alıkonularak esarete tabi kılınmıştır. Belgelerine el koyulması, telefonunun elinden alınması, eve hapis edilmesi süreci insan ticaretine eviren faktörlerdendir.

7.4.2. Çalışma Koşulları

İnsan ticaretinin tasviri yapılırken “insan onuruna yakışmayacak” ifadesi sıklıkla kullanılmakla birlikte bu ifadenin en iyi tanımladığı alanlardan biri de mağdurların çalışma koşullarıdır. İster emek ister cinsel sömürü olsun mağdurlar tacirler tarafından ticari bir obje olarak görülmekte, beden ve ruh sağlıkları hiçe sayılmakta, çok uzun saatler çalışmaya zorlanarak daha fazla para kazanmanın yolları aranmaktadır.

7.4.2.1. Çalışma Saatleri

Görüşme yapılan mağdurlar günde ortalama 10 saatin üzerinde çalıştıklarını, dinlenme ve mola saatlerinin neredeyse olmadığını, zaman zaman sağlık problemleri yaşadıklarını, ancak o zamanlarda bile tacirlerce çalışmaya zorlandıklarını, çalışmak istemediklerinde fiziksel olarak da şiddete maruz bırakıldıklarını, çalıştıkları alanların kirli olduğunu, yeterli barınma imkanına sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir.

“Ülkemden fabrikada çalışmak için gelmiştim. Çalıştığımız fabrikada işler çok yoğundu. Günde 12 saat çalışıyorduk, molalarımız çok azdı. İstanbul'a gittiğimizde bu kişi bizi karşıladı, bir eve kapattı. Günlerce bize başka erkekler tarafından tecavüz edildi. Fuhuş yaptırdılar. Herşeyimize el koydular. Dışarı çıkışımız yasaklandı. Aç susuz kaldık, uyku neredeyse hiç yoktu. Günde 10 saat çalışıyordum. Bazı günler çok hasta oluyordum, çalışmak istemiyorum. O zamanda dövüyorlardı ve yemek vermiyorlardı. Yaşayabilmek için onların dediklerini yapmak zorundaydım.”(K14)

“Türkiye'ye gelince bir fabrikaya götürüldük. Sonrasında fabrika sahibi kimliklerimizi topladı, ancak sonra bize geri vermedi. Fabrikanın bodrum katında kalıyorduk, yerde yer yatakları vardı. Havasız ve basıktı. Fabrika şehrin dışında bir yerdeydi, dışarı çıkmamıza izin vermiyorlardı. Kapıda sürekli adamlar vardı. Yemekler çok kötüydü,

soğuktu, ekmekler bayattı. Bazı günler aç kalıyorduk. Günde 14 saate yakın çalışıyorduk. Molamız yoktu, sadece tuvalete gidebiliyorduk. İş bitince de neredeyse baygın halde yatmaya gidiyorduk.”(K12)

“Gelir gelmez fuhuşa zorlandım. Bize hiç para verilmiyordu. Günde 3-4 müşteriye gidiyordum. Evde üşürdüm. Hep açık kıyafetler aldılar. Bir hırkam bile yoktu. Çoğunlukla geceleri de çalıştırılırdık. Uyku saatimiz çok azdı. Gelen müşterilerden bazıları iyi davranırdı, ama bazısı çok kötüydü. Her türlü eziyeti gördüm. Ben sana para verdim her istediğimi yapacaksın derdi. Eğer çalışmazsam kemerle dayak yedim.”(K16)

7.4.2.2. Kazanç Durumu

İnsan ticaretinin temel amacı mağdurlar üzerinden kazanç elde edilmesidir. Uluslararası rakamlara göre dünyada en çok gelir sağlayan üçüncü suç türü olan insan ticareti suçundan elde edilen kazancın büyüklüğü suçun cazibesini arttırmaktadır. Ayrıca mağdurların tehdit, baskı, cebir, şiddet gibi araç fiiller yardımıyla tamamen savunmasız hale getirilmesi de tacirle mağdur arasında kurulan emir komuta zincirini sağlamlaştırmakta, mağdur tacirin istediklerini yerine getirmek zorunda kalmaktadır. Mağdurun sömürülmesi ile elde edilen gelire tacir tarafından el koyulmakta, mağdur ya hiç gelir elde edememekte ya da çok az gelir elde edebilmektedir. Görüşme yapılan mağdurlarda çalıştıkları süre boyunca tacir tarafından borç köleliğine sürüklendiklerini, gelirlerine el koyulduğunu ya da çok az bir kısmının kendilerine ödendiğini ifade etmiştir.

“Fabrikadayken az da olsa bir maaş alıyordu. Ancak fuhuş yaptırılırken hiç para vermediler. Bize sadece çalışırken giymemiz için kıyafet ve ölmeyecek kadar beslenmemiz için yemek parası harcanıyordu. Hatta onlar da borcumuza yazılıyordu.”(K14)

“Çalıştığım süre boyunca hiç para almadım. Üstüne bir de beni yol masraflarımdan dolayı borçlandırdılar. Borcum bir türlü bitmiyordu.”(K16)

“Kazancım beklediğim gibi olmadı. Özellikle çalıştığım lokantalar paramı bazen aynı gün vermiyordu. Sonraki günlerde veriyorlardı. Bazen de eksik alıyordum ama çalışma iznim olmadığı için susuyordum.”(K1)

7.4.2.3. Beslenme

İnsan ticaretinde tacirlerin mağduru savunmasız hale getirebilmek için kullandığı yöntemlerden biri de mağduru aç bırakmaktır. Sömürü kapsamında tacirin istediğini yapmak istemeyen mağdur tabiri caizse açlıkla cezalandırılmaktadır. İnsanın hayatı idame ettirebilesi için en temel gereksinimlerden biri olan beslenme, insan ticareti suçunda bir araç fiil gibi kullanılmakta mağdur aç bırakılarak savunmasız bir hale getirilmektedir. Mağdurlar yeterli ve kaliteli bir beslenmeye çoğunlukla erişim imkanı bulamamaktadır. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları sömürünün ne kadar acımasız boyutlara ulaştığını belirterek sömürü esnasındaki beslenme durumlarını aktarabilmek için *“bize ölmeyeceğimiz kadar yemek veriyorlardı”* ve *“yaşayabilmek için yemek yemem gerekiyordu bu yüzden söyleneni yapmak durumunda kaldım”* ifadelerini kullanmıştır. Tacirler için mağdur bir eşya niteliğindedir. Nasıl ki üzerinden kazanç sağladığımız bir eşyanın bozulmasını istemiyorsak tacir de mağdurun sağlık problemleri yaşayarak çalışma verimini düşürecek bir konuma gelmesini istemez. *“Ölmeyecek kadar yemek veriliyordu”* ifadesi bu durumu en iyi şekilde özetlemektedir.

“Bazı günler çok hasta oluyordum, çalışmak istemiyorum. O zaman da dövüyorlardı ve yemek vermiyorlardı. Bize sadece çalışırken giymemiz için kıyafet ve ölmeyecek kadar beslenmemiz için yemek parası harcanıyordu Yaşayabilmek için onların dediklerini yapmak zorundaydım.”(K14)

“Günde 2 öğün yemek verilirdi, evde yediğiniz her yemeği borcunuza ekliyorlardı.”(K16)

“Kapıda sürekli adamlar vardı. Yemekler çok kötüydü, soğuktu, ekmekler bayattı. Bazı günler aç kalıyorduk. Günde 14 saate yakın çalışıyorduk. Molamız yoktu, sadece tualete gidebiliyorduk. İş bitince de neredeyse baygın halde yatmaya gidiyorduk.”(K12)

7.4.2.4. Belgelere El Koyulma

Bir bireyin belgelerine el koyulmuş olması, insan ticaretine maruz kaldığını gösteren önemli göstergelerdendir. Özellikle yabancı uyruklu bireyler için bulundukları ülkede yasal olarak ikamet edebilmelerini sağlayan oturum izinleri, ülke kimlikleri, pasaport gibi seyahat belgeleri hayati önem taşır. Mağdurun hareket özgürlüğünü kısıtlamak ve onu kontrol altına

almak isteyen tacirler bu dökümanlara el koymaktadır. Sömürüden kurtulmak isteyen mağdur, kaçma fırsatı olsa bile belgeleri yoksa kaçmaktan korkar. Çünkü yasal mercilerce yapılabilecek denetimler sonucu kendi deyimleri ile “kimliksiz yakalanırsa” sınır dışı edileceğini düşünür. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları tacirlerin belgelerine doğrudan el koyduğunu, bazıları da çalışma izni çıkarma gerekçesi ile kendisinden alındığını ancak sonrasında geri verilmediğini ifade etmiştir.

“Fabrika sahibi çalışma izni alma bahanesiyle kimliklerimize el koydu, İstanbul’a giderken kaçtığım için belgelerimi ondan alamadım. Belgelerim orada kaldı.” (K14)

“Hiç para kazanamadım. Bana yol masraflarım için borçlu olduğumu söyledi ve beni zorladılar. Pasaportumu elimden aldılar. Hiç kimseye şikayet etmedim çünkü kimseyi tanımıyorum ve korkuyordum.” (K16)

7.4.2.5. Özgürlüğün Kısıtlanması

Kişinin hareketlerinin doğrudan ya da dolaylı olarak kontrol ediliyor olması, özgürlüğünün kısıtlanması insan ticareti suçunun ortak göstergelerindendir (GİGM, 2020, s. 13). Kısıtlama doğrudan kişinin kapalı bir alanda kilit altında tutulması şeklinde olabileceği gibi, özellikle cinsel sömürde sıklıkla görülen ve görevi mağduru gözetlemek olan kişilerin sürekli takibinde olmakla da gerçekleşebilmektedir. Bu şekilde olan mağdurların kendi başlarına hareket etme ve seçim yapma şansları yoktur. Mağdurlar özgürlüklerinin kısıtlandığını ve sürekli takip altında tutulduklarını şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Eve kapatıldığımızda hiç dışarı çıkamadık. Kapıda sürekli adamlar bekliyordu. Kapılar üzerimizden kilitliydi. Ara sıra başka evlere götürüldük. Arabalarla gidiyorduk, yanımızda sürekli birileri oluyordu. Dışarı çıkma şansımız yoktu.” (K14)

“Tek başımıza dışarıya çıkmamıza izin verilmezdi, çıkacağımız zaman yanımızda mutlaka adamlar olurdu. Bir gün çok kötü hastalandım. Hastaneye götürmek zorunda kaldılar. O halimde bile ses çıkarırsam ölümle tehdit edildim. Sakın kimseye bir şey söyleme diye tehdit ettiler. Onlardan çok korkuyordum. Çok kötülerdi.” (K16)

7.4.3. Sömürüden Kurtuluş

7.4.3.1. Kendi Girişimleri Sonucu Kurtulanlar

Görüşme yapılan mağdurlardan 10 kişi sömürüden kendi girişimleri sonucunda kurtulmayı başardıklarını ifade etmişlerdir. Zaman zaman kurtulma girişiminde bulunan mağdurlar her şeye rağmen umutlarını kaybetmediklerini ve fırsat kolladıklarını, resmi bir kurumla(kolluk, göç idaresi) irtibat kurana kadar girişimlerine devam ettiklerini aktarmışlardır.

“Bir gün eşimle hastaneye gittik, o muayene olurken ben oradan kaçtım. Türkiye de bir akrabam vardı, hemen onu aradım. Bana para yolladı. Onun yanına gittim. Sonra polise gittik ve şikayetçi oldum.”(K17)

“Eşim en son gözümün önünde başka bir kadına tecavüz ettikten sonra tak etti ve kaçıp Türkiye'ye gelmeye karar verdim. Bir genç kıza gözlerimin önünde tecavüz ettikten sonra eğer onu şikâyet edersem kafanı keserim diye beni tehdit edip dayak attı, ancak bu duruma sessiz kalamadım ve polise şikâyet ettim bu olayın ardından kocam tutuklandı, bende kaçak yollardan Türkiye'ye kaçtım.”(K2)

“3 yıl önce eşimle kavga ettik hiç markete bile gidemezsin dedi O işe gittiği gün saklı bir şekilde evden çıktım beni takip etmiş. Pazara gittim diye beni dövdü sen bana ihanet ettin diye mutfaktan bıçak aldı ve beni 11 yerimden bıçaklandı. Sonra çocuklar çok bağırdığı için ev sahibim ambulans ve polis çağırmış. 1 ay hastanede yattım. O olaydan sonra hapse girmemek için kaçtı, böyle kurtuldum esaretten.”(K3)

“2 adam o evde beni bekliyordu, beni tutmak için görevliydi. Ellerim bağlıydı yalvardım açtırdım lavaboya gitmek istediğimi söyledim. Lavabonın orda 2. Kattan atladım bir eve sığındım yardım istedim onlar jandarmayı aradılar.”(K7)

“Eşimin psikolojik hastalıkları vardı. Bana zorla tecavüz ediyordu. İstemediğim zamanlarda elimde ve vücudumda sigara söndürüyordu. Eşimle bir gün yolculukta iken çantama esrar koyduğunu fark ettim. Bana kuryelik yaptırmış farkında olmadan. Tam o sırada polisler geldi sonra itiraf etti kendi yaptığını ve hapse gitti. O hapse gittikten sonra boşanmaya ve ondan kurtulmaya çalıştım.”(K8)

Mağdurların sömürüden kurtulma yöntemlerinden birinin de tacirle karşılıklı güven ilişkisi kurma olduğu tespit edilmiştir. Belirli bir süre tacirin istediklerini yapan ve ona çıkar sağlayan mağdurlar, tacirin kendisine güvenmesiyle birlikte özgürlüğünü kısıtlayıcı tedbirleri azaltmasını fırsat bilerek kurtulma girişiminde bulunmuşlardır.

“Bir süre sonra artık onların işlerini yapmaya itiraz etmeden devam ettiğimiz için bize güvenmişlerdi. 11 ay o evde kalmıştık. 11. Ayın sonunda Haziran ayında evden çıktılar ve ilk defa kapıyı kilitlememişlerdi. Ve akrabamla kaçmaya başladık. Yol boyunca koşmaya başladık. Daha sonra bir köye kadar geldik. Köyün içerisinden çevre yoluna geldik. Orada tekrar koşmaya başladık. Bir büyük kamyon gördük ve işaret yapıp şoförü durdurduk. Zor durumda olduğumuzu söyledik. Bizi İstanbul’a kadar getirdi.”(K10)

“Bir gün bize güvenerek pazara gitmemize izin verdiler. 3 kadın evden çıktık pazara gittik. Pazarda benim gibi yabancı gördüm ve ondan yardım istedim. Diğer 2 kişi alışveriş yapıyordu. Ben zor durumda olduğumu ve yardım istediğimi söyledim. Beni polise götürdü.”(K11)

“Eşimin başka bir şehirde ikinci eşi vardı.Ara sıra oraya da gidip geliyordu. Bende onunla birlikte yaşayabileceğimi söyledim. Ona iki ayrı evin masrafı olmasın dedim. Güvenini kazanmıştım. Başlangıçta karşı çıktı ama sonra kabul etti. Beni hiç evden çıkarmazdı, Beraber otobüse bindik ve yola çıktık. Yolda otobüsü polisler çevirdi, kimlik baktılar. Bende o sırada ağladım ve yardım istedim Polisler beni aldı.”(K19)

7.4.3.2. Kolluk Operasyonları Sonucu Kurtarılanlar

Ülkemizde insan ticaretiyle mücadelede konusunda Emniyet Genel Müdürlüğünce yürütülen işlemler Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığınca koordine edilmektedir. Bu kapsamda suçla mücadele etmek, yeni gelişen sömürü türlerine ilişkin mücadele yöntemleri üretmek, kurumlar arası işbirliğinin sağlanması ve görevli personellerin eğitim alması sağlanmaktadır. (EGM, 2024) Kolluk kuvvetlerinin mağdura yaklaşım ve suçun niteliği konusunda eğitilmiş olması suçla mücadeledeki başarı oranını da arttıran bir unsurdur. Mağdurlar zaman zaman kendi girişimleri ile kolluğa ulaşmakta, kimi zaman da kolluğun takibi ve operasyonları sonucu sömürüden kurtarılmaktadır. Görüşme

yapılan mağdurlar sömürü süresince kilit altında tutulduklarını, kolluğun bulundukları adreslere baskın yapması sonucu kurtarıldıklarını ifade etmişlerdir.

“Oraya gelmemizde bize yardımcı olan bir abi vardı o bize ulaşamayınca polise haber vermiş. Kapalı tutulduğumuz adrese giderken yanımdaki arkadaşım o abiye konum atmıştı, ne olu ne olmaz diye bizi alıŖmak için bu adrese getiriyolar diye. abi de polise haber verince polis gelip bizi kurtardı. Biz o zaman başka bir adresteydik ama yine de buldular. Günlerce kapalı kaldık o evde.”(K14)

“Bir gün polis sabaha karşı baskın yaptı, hepimizi topladılar. Kurtulduğumuza çok seviniyordum. Karakolda her Ŗeyi anlattım. Bizi göç idaresine götürdüler.”(K12)

7.4.3.3. 3. Kişiler/Kuruluş Yardımı ile Kurtarılanlar

Sivil toplum, toplumsal sorunların çözümünde etkili bir “arabulucu” görevi üstlenen devlet ile işbirliği içerisinde bulunan kurumlar bütünüdür (Özütürk, 2019, s. 89). Bireyler yaşamlarını idame ettirirken sosyal yardım alabilmek, sahip oldukları hak ve yükümlölüklerle erişim konusunda danışmanlık hizmeti alabilmek, diğerkuruluşlara ve kamu kurumlarına erişim sağlayabilmek amacıyla STK’lara başvurabilmektedir. Özellikle yabancı uyruklu bireyler göç ettikleri ölkelerin sistemlerine dair çok fazla bir bilgi sahibi olmadıkları için zorlanabilmekte ve STK’lardan destek talep etmektedir. Görüşme yapılan mağdurlardan bir kısmı sömürüden kurtulmak istediğini, ancak nasıl kurtulacağını ve başvurması gereken mercileri bilmediğini, görüşmüş olduğu bir STK vasıtasıyla bilgi aldığını ve kolluk güçlerine ulaşarak kurtulduğunu ifade etmiştir;

“Bir dernek vardı, yabancılara yardım ediyor diye duymuştum. Bir tanıdığımdan numarasını buldum, gizlice aradım. Onlarla o numaradan gizli gizli görüştüm. Onlar bana bu süreç hakkında bilgi verdi beni cesaretlendirdiler. Bende onların sayesinde polise gittim. Sonra sığınmaevine getirildim. Artık sorunlarım bitsin istiyordum.”(K4)

Mağdurlar resmi kamu kurumlarından hizmet alımları sırasında da yardım talep edebilmektedir. Yabancı uyruklu bireyler nezdinde sıklıkla ziyarete edilen kurumların başında il müdürlükleri, hastaneler, okullar gibi temel kamu hizmeti veren kurumlar gelmektedir. Bu kurumlarda görev yapan personellerin görevlerini ifa esnasında hizmet almaya gelen muhtemel insan ticareti mağdurlarını tespit edebilmeleri açısından bu alana dair eğitim almaları ve farkındalık sahibi olmaları büyük önem taşımaktadır. Nitekim

görüşme yapılan mağdurlardan bazıları resmi kurumlara kamu hizmeti alma amacıyla gittiklerini ancak orada özel durumları sebebiyle çalışanlardan yardım isteyerek kurtulduklarını beyan etmiştir.

“Benim kimliğimin yenilenmesi gerekiyordu ve o adamla birlikte Göç İdaresine gelmiştim ve onun telefonu çalınca dışarı çıktı ve bu esnada her şeyi anlattım ve yardım istedim. Onlar beni kurtardı.”(K20)

“Defalarca evden kaçmayı denedim. Engel oluyordu. Bir gün evde kimse yoktu çocuklar vardı onlara bakıyordum. Kaçtım ve dışarı çıktım Afrikalı olduğumu tahmin ettiğim bir kişiye durumumu anlattım beni göç idaresine götürdü, onlara durumumu anlattım ve o şekilde kurtulabildim.”(K9)

7.4.3.4. Tacirin Bırakması Sonucu Kurtulanlar

Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları tacirlerin çalıştırıldıkları mekanlara polis baskını yapılacağını öncesinde haber aldığını, bir anda kaçıp kaybolduklarını ve bu şekilde sömürüden kurtulduklarını ifade etmiştir.

“Biz evde yokken baskın yapılacağı haberini almışlar, polis geleceği için evden kaçmışlar. Bizi o sırada müşteriye götürmüşlerdi. Biz diğer arkadaşım ile eve geldiğimizde evde kimse yoktu sonra bizi aradılar, sizde evden kaçın dediler. Sakın kimseye bir şey anlatmayın yoksa sizi öldürürüz dediler. Bizde böylelikle evden kaçtık ama gidecek hiçbir yerimiz yoktu. Birkaç gün sokakta kaldık. Sonra arkadaşım annesini aradı, O’da bize bir arkadaşının numarasını verdi. Sonra o kişi bizim biletlerimizi aldı ve onun yanına geldik. Bizi hiç yalnız bırakmadıkları için öncesinde hiç kaçma girişimim olamamıştı. Bu olay olunca bizi bırakmak zorunda kaldılar. O kişi bizi karakola götürdü ve polisten yardım istedik.”(K16)

“Ben ülkeme geri gitmek istedim, kavga ettim ama yine de Türkiye’de kaldım. Pasaportuma el koymuştu, sürekli aileme zarar vermekle tehdit ediyordu. Gece boyunca müşterideydim, sabah eve geldiğimde evde kimse yoktu. Evin anahtarını buldum, eve girdim, eşyaları yoktu. Onu aradım ama açmadı sonrasında “o eve gitmeyin polisler gelecek” diye mesaj atmış. Biz de bunun için evden ayrıldık. O kişide polisler gelecek diye kaçıp, gitmiş. Böylelikle kurtuldum.”(K18)

Sömürü süreci boyunca kötü şartlarda barındırılan, yeterli beslenme imkanına sahip olmayan, şiddete maruz kalan ve istismara uğrayan mağdurlar sıklıkla fiziksel ve ruhsal sağlık problemleri yaşamaktadır. Çoğunlukla tacirler mağdurların bu rahatsızlıklarını görmezden gelmekte, hasta durumda olsalar dahi çalışmalarını isteyebilmektedir. Bazı mağdurlar tedavi ve ilaç desteğine erişim sağlayamadıkları için artan sağlık problemlerinden dolayı çalışamaz bir hale gelebilmektedir. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları sömürü sürecinin başlangıcından bir süre sonra ciddi sağlık problemleri yaşadıklarını ve tacirin artık çalışmadığı için kendilerini bıraktığını ifade etmiştir.

“Fuhuş yaparken çok hastalandım. Artık işe yaramadığımı düşündükleri için beni bıraktılar. Çocuklarımla sokakta kaldım. Bir vatandaş bana yardım etti, beni polise götürdü, polisler beni göç idaresine götürdü, oradan da sığınmaevine geldim.”(K6)

“Gelen kişilerle birlikte olmayı reddedersek ve kaçmaya çalışırsak eğer hem şiddet vardı hem de asla ve asla yemek vermiyorlardı. Ben daha sonra hastalandım epilepsi hastası oldum sürekli bayıldığım için adamlardan birisi benim için ben bu kadını istemiyorum atalım bunu evden dedi pasaportumu verdiler ve beni sokağa bıraktılar.”(K13)

Zaman zaman sömürünün şiddeti artabilmekte, mağdurlar yaşadıkları ciddi sağlık problemleri ve tedaviye erişim imkanları bulunmadığından hayatlarını tehlikeye sokacak durumlar da yaşanabilmektedir. Nitekim görüşme yapılan mağdurlardan biri öncesinde bulunduğu farklı bir ülkede cinsel sömürüye uğradıklarını, çalıştırıldıkları evde bir erkek mağdurun sömürünün şiddetinden dolayı yaşadıkları sağlık problemleri sebebiyle vefat ettiğini ifade etmiştir.

“Eve gelen erkekler bizimle birlikte oluyorlardı ve sonra bizi evde tutan kişilere para veriyorlardı. O evde 2 sene kaldım aynı olaylar devam etti. Bizimle birlikte gelen erkek o evde cinsel istismardan vefat etti.”(K13)

7.5. Hukuki ve İdari Süreçler

Tablo 5. Hukuki ve İdari Süreçlere İlişkin Kategori ve Kodlar

<i>Temalar</i>	<i>Kategoriler</i>	<i>Kodlar</i>
Hukuki ve İdari Süreçler	Yasal Statü	İkamet izni/Uluslararası Koruma/Geçici Koruma Statüsü Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu
	Mağdur Destek Programından Faydalananlar	Programı Kabul Etme Nedenleri Sığınmaevinde Kalış Süreci Hizmetlere Erişimde Yaşanan Sorunlar
	Mağdur Destek Programından Faydalanmayanlar	Programa Katılmama Nedenleri Mevcutta Alınan Psiko-Sosyal Destekler

7.5.1. Yasal Statü

7.5.1.1. İkamet İzni/Uluslar arası Koruma/Geçici Koruma

Görüşme yapılan mağdurların ülkemizde farklı statülerde barınmakta olduğu görülmüştür. Bazıları insan ticareti mağduru olmasının dışında da mevcut durumuna uygun olan geçici koruma, uluslararası koruma gibi farklı statülerle ülkemizde ikamet etmektedir. Mağdurlardan bir kısmı sömürü süreci öncesinde de yasal bir şekilde ülkemizde barınırken, bir kısmı da sömürü süreci sonrası insan ticareti mağduru olarak tanımlanmasının akabinde yasal kalış iznine eriştiği görülmüştür. Statülerin detayları çalışmanın 5. Bölümünde ayrıntılı olarak aktarılmıştır. Bu bölümde öncelikle araştırılan husus mağdurların sahip oldukları statünün anlamını bilip bilmedikleri, hak ve yükümlülükleri konusunda ne kadar bilgi sahibi olduklarının anlaşılabilmesidir.

7.5.1.2. Statüsü Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu

Görüşme yapılan bireylerin çoğunlukla sahip oldukları yasal statülerini bilmedikleri görülmüştür. Mağdurların beyanlarından anlaşılacağı üzere statüleri gereği kendilerine verilen belgenin rengine göre “mavi kimlik-pembe kimlik” olarak adlandırmakta bu

belgelerin kendilerine sağladığı hak ve yükümlülükleri bilmemektedir. Mağdurlar için erişim sağlamak istedikleri temel kamu hizmetlerinden en öncelikli olanının “sağlık hizmeti” olduğu anlaşılmaktadır. Sahip oldukları yasal kalış belgelerini “sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanıp faydalanmama” ekseninde değerlendirdikleri görülmüştür. Geçici koruma, uluslararası koruma gibi farklı bir statüde bulunmayıp yalnızca insan ticareti mağduru olan ve bu doğrultuda yasal kalış izni alan mağdurlar hastaneye gittiklerinde kendilerinden ücret talep edildiğini belirterek bu ücreti karşılamada zorlandıklarını aktarmıştır.

“Hayır bilmiyorum. Kimliğimde şartlı mülteci yazıyor ama bilgin yok, ne demek olduğunu tam bilmiyorum. Mağdur olduğum durumla ilgili de bir durumum var ama onu da bilmiyorum, biraz anlattılar anlamadım, bazı şeyleri aklımda tutamıyorum. Sigortam falan bu sebeple açıldı. Galiba yaşadıklarım ile ilgili özel bir durumum oldu. Özel bir durumum olduğunu biliyorum ama detaylı bilmiyorum. Benimle burada çok mülakat alındı. Aslında söylendi ama kimseye söyleme dediler. Bunun için de teşekkür ederim.”(K1)

“Tam hatırlamıyorum adını söylenmişti ama mavi bir kimliğim var, sigortamın açık olduğunu biliyorum, o benim için çok önemli.”(K9)

“Ne demek istediğinizi anlamadım. Statü nedir?(Statü kavramı açıklanarak tekrar soruldu.) Evet evet benimle alınan mülakatı hatırlıyorum. Burada bana mülakat sonrası mağdur olduğum ve istersem güvenli bir yere gidebileceğim söylenmişti.”(K10)

Evet, eniştemle başımıza gelen olayları göç idaresinde anlattığımız için ayrıcalıklı bir statümüz var ama adını tam bilmiyorum. Mavi kimlik. Sigortamın açık olması gibi faydası var. Bu bizim için önemli, yoksa hastalıktan ölürüz. Hastane masrafları çok pahalı, karşılamaya gücümüz yetmiyor.”(K12)

“Hayır bilmiyorum söylendi ama unutmuş olabilirim. Benim kafam problem. Her şeyi hatırlamıyorum. Çok stres yaşıyorum. Çalışmıyorum sabahdan akşama kadar evdeyim çalışmayı denedim ama çocuğuma bakacak kimse yok bu yüzden stresliyim.”(K13)

“Bir tane kimliğim var, buradan verdiler. Haklarımı bilmiyorum. Buradaki ablalar biraz anlattı ama hatırlamıyorum. Sanırım hastaneye gitsem benden para almazlar, neyse umarım gitmem.”(K14)

“Göç idaresinden bir kimlik almıştık, ne kimliği olduğunu bilmiyorum. Benim okuma yazmam yok.Ama faydalarını biliyorum elbet.Hastaneye gidebiliyorum, ilaç alabiliyorum. Çocuklarımı okula yazdırabildim.”(K6)

“Hayır bilmiyorum. Bana buradan kimlik verdiler. Uluslararası koruma, kimliğim var. Kimliği Türkiye’ye ilk geldiğimizde almıştık. Ama fazla bilmiyorum. Sordum bu kimlikle çalışabileceğim söylendi ve üç yıl ikamet hakkım olduğunu biliyorum. Sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanamayacağım. Sürem geçmiş.”(K15)

“Hiç bilmiyorum, bir tane pembe kartım var.Ama hastaneye gittiğimde benden para istiyorlar. Bir keresinde hastalandım. Buradaki ablalar beni götürdü, onlar konuştular yoksa para alacaklardı.Ödeyecek durumum yok ki, tedavi olamadan gelirdim.”(K16)

“Bir kimliğim var ama adı ne bilmiyorum. Ne işe yaradığını da bilmem.Burda ablalar biraz anlattı. Ama hastaneye gidebiliyorum. Çocuklarımın da var, onları da götürüyorum. Bide polis sorsa gösteririm, kaçak değilim evvel Allah.”(K19)

“Uluslararası koruma, kimliğim var. Kimliği Türkiye ye ilk geldiğimizde almıştık.Ama detaylı bilmiyorum. Sadece sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanabileceğimi biliyorum.Buda bana yeter valla. Ülkemde hiç böyle bir şey yoktu. Hastalanırsan kaderine razı olcan. Hastaneye gitsen evini satsan ödeyemezsin masrafını. Hoş evimde yoktu zaten.”(K4)

Mağdurlardan bazıları statülerini bildiklerini ifade etmiştir. Ancak bildiğini söyleyenlerinde bilmeyenlerle benzer şekilde kimliklerin rengine, sağlık, eğitim gibi kamu hizmetlerine erişebilme imkanı üzerinden süreci değerlendirdikleri görülmüştür. Mağdur destek hizmetlerinden faydalanan mağdurların faydalanmayanlara göre hak ve yükümlülükleri konusunda daha bilinçli olduğu tespit edilmiştir. Sığınmaevi personellerince yapılan bilgilendirme ve danışmanlık hizmetlerinin mağdurların hak ve yükümlülükleri konusunda bilinçlenme düzeyini arttırdığı görülmektedir.

“Evet, mülakatım alındıktan sonra bana söylendi. Ben güvenli üçüncü bir ülkeye çıkacağım günü bekliyorum. Şu an sıradayım. Eşimden korktuğum için bir an önce daha güvenli bir yere gitmek istiyorum.”(K2)

“Evet, şartlı mülteci statüsü sahibiyim. Hem de benimle yaşadığım problemler ile ilgili detaylı bir mülakat alınmıştı. Mağdur olduğum söylenmişti. Özel bir durumum olduğunu biliyordum. Sigortam açık. Hastaneye gidip muayene olabiliyorum.”(K3)

“Evet biliyorum bizim ülkeden gelenlere hep bu kimlikten veriliyor, şartlı mülteci. Bana buradan (sığınmaevi) kimlik verdiler. Haklarımı da biliyorum. Mesela çocuklar okula gidebilir, hastaneye gidebiliriz değil mi? Ama bana bir keresinde ücret çıkmıştı, niye para istediler bilmiyorum. Buradaki görevliler bu sorunun giderileceğini söyledi.”(K5)

“Uluslararası Koruma başvuru sahibi olarak ikamet etmekteyim. Hala benimle görüşme gerçekleşmedi. İl göç idaresine gelerek sığınma talebinde bulundum daha sonra çalıştığım yerden paramı alamadığım için bildirimde bulundum ve benimle mülakat yapıldı. Mağdur statüsünde olduğum söylendi ,sigortamda açık.”(K8)

“Biraz biliyorum. Mağdur olmamdan kaynaklı. Çok fazla da değil. Mülteci ne hakka sahipse ben de o hakka sahibim. Şartlı mülteci olmak istiyorum lütfen söyleyin benimle bu görüşmeyi alsınlar. Ülkemden bin bir zorlukla geldim, ne olur artık Avrupa’ya gitmek istiyorum.”(K11)

“Ben pasaportumla girmişt看 üç ay süren var o süren daha bitmedi benim. Benim pasaport sürem var daha kimliğim yok. Buradaki ablalar anlattı, bana mağdur olduğum için oturma izni verilecekti. Arkadaşımda gördüm galiba bana da pembe kimlikten vereceklermiş.”(K17)

“Oturma iznim var, sığınmaevindeki abla verdi. Artık polisten korkmam. Dışarı çıkınca sorarlarsa kimliğimi gösteririm.”(K18)

“Beni çalıştırdıkları ve bana para vermedikleri için bana resmen hapis hayatı yaşattıkları için bu bir suç dediler. Bunun için bana insan ticareti mağduru sıfatı ile tanımlama yaptılar. Onun için statüm insan ticareti mağduru oldu ve kimliğim de ona göre değişti. Bu konu hakkında bana sığınmaevinde görevli personeller gerekli bilgilendirmeyi yaptılar.”(K20)

7.5.2. Mağdur Destek Programından Faydalananlar

7.5.2.1. Programı Kabul Etme Nedenleri

Çalışma kapsamında yetkililerle iş birliği yaparak mağdur destek programından faydalanmak isteyen ve sığınmaevinde kalmakta olan 10 mağdur ile görüşme yapılmıştır. Mağdurlar mağdur destek programından faydalanma nedenlerini şöyle ifade etmiştir;

Gidecek Bir Yeri Olmaması

Bireyleri kırılgan ve hassas bir konuma getirerek insan ticareti mağduru olmasına zemin hazırlayan durumlardan biri de kendisine destek olacak aile üyeleri veya üçüncü bir kişinin hayatta olmaması veya onlardan ayrı yaşaması, ya da kendisine ait bir yaşam alanı oluşturamamasıdır. Hayatta kimsenin desteğini almadan yalnız yaşamak zorunda olan ve bu süreci de sağlıklı bir şekilde yönetmeyi başaramayan bireyler sömürüye açık hale gelebilmektedir. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları bu riski bertaraf edebilmek için sığınmaevine gelmeyi talep ettiklerini belirtmişlerdir. Sığınmaevlerinin onlar için ön planda olan özelliği kalacak bir yer sağlama yani barınma unsuru olduğu görülmüştür.

“Sokakta kaldığım için polise sığındım. Beni göç idaresine götürdüler. Göç idaresindeyken bana buradan bahsettiler. Çocuklarımla sokakta kalmıştım, gidecek yerim yoktu. O yüzden buraya gelmeyi kabul ettim. Daha önce hiç sığınmaevinde kalmadım. Böyle güzel bir yer olduğundan haberim yoktu. Bilsem sokaklarda perişanlık çekmezdim. Göç İdaresi bana söyledi, bende kabul ettim. Beni buraya getirdiler.”(K6)

“Konsoloslüğüm göç idaresine götürmüştü beni orda görüşünce söylediler. Kalacak yerim olmadığı için otele yerleştirmişlerdi beni sonra gelip beni otelden aldılar sığınmaevine getirdiler. Önceden kalmamıştım böyle bir yerde, kalacak yerim olmadığı için geldim.”(K17)

“Geçmişte hiç sığınmaevi deneyimim olmadı. Bir arkadaşım sayesinde sığınmaevine geldik. O daha önce sığınmada kalmış bana o anlattı. Beni de bir yere götürdü, oradan buraya getirdiler. Kalacak yerim olmadığı için geldim.”(K16)

Aile İçi Sorunlar

Aile çoğunlukla bireylerin sığındığı en güvenli liman olarak düşünülür. Ancak bazı durumlarda bireyler aile içinde de istismar durumlarına maruz kalabilmekte, insan ticareti mağduru olabilmektedir. Mağdurlardan biri sığınmaevine geliş sürecinin üvey babasının kendisine uyguladığı şiddetten kurtulma düşüncesi olduğunu ifade etmiştir.

“Bir dernek vardı, yabancılara yardım ediyor diye duymuştum. Bir tanıdığımdan numarasını buldum, gizlice aradım. Onlarla o numaradan gizli gizli görüştüm. Onlar bana bu süreç hakkında bilgi verdi beni cesaretlendirdiler. Bende onların sayesinde polise gittim. Sonra Sığınmaevine getirildim. Artık sorunlarım bitsin istiyordum. Tam olarak süreci bilmiyordum buraya gelince öğrendim ben sadece sığınmaevine geleceğimi biliyordum. Sığınmaevine gelmeme sebep üvey babamla yaşadığım sorunla bu nedenle kabul ettim.”(K4)

Güvende Hissetme İhtiyacı

Sığınmaevlerinin öncelikli fonksiyonlarından birisi mağdurlara güvenli bir barınma imkanı sunabilmesidir. Özellikle insan ticaretine maruz kalan bireyler açısından tacirlerin onları yeniden bulabilme ihtimaline karşı sığınmaevlerinin güvenli bir yerde olması büyük önem arz eder. Bu sebeple sığınmaevlerinin açık adresleri gizli tutulmakta ve üst düzey güvenlik önlemleri alınmaktadır. Sömürü süreci boyunca şiddete maruz kalan, örselenen bireyler bu sürecin tamamen bitmesini ve güvende hissedebilmeyi isterler. Ancak bu tedbirlerin hangi amaçlarla alındığı mağdurlara anlayabileceği bir dille net bir şekilde izah edilmelidir. Aksi takdirde mağdurun yeniden bir kontrol mekanizması altına girdiğini ve baskı gördüğünü düşünebilmesi muhtemeldir. Çalışma kapsamında görüşülen mağdurlardan bazıları güvende hissetme ihtiyacını dile getirmiş olup, sığınmaevinde alınan tedbirlerin asıl amacının onların can güvenliğini sağlamak olduğunu anladıkları ve bu durumu benimsedikleri görülmüştür.

“Sığınmaevinde daha öncede kalmıştım ama göç idaresinin de sığınmaevi olduğunu bilmiyordum. Bana burası hakkında bilgi verdiler. Bende ülkeme dönene kadar kalabileceğim güvenli bir yer olduğu için buraya geldim.”(K20)

“Polisten yardım istediğimde bir 15 gün başka sığınmaevinde kalmıştım. Orası pek güzel değildi, yabancı olduğum için benimle pek ilgilenmiyorlardı. Ama göç idaresinin

sığınmaevi olduğunu bilmiyordum. İl göçe gidince söylediler. Bende gelmeyi kabul ettim. Burada benim gibi yabancılar olduğunu söylediler. Bu benim için daha iyiydi, diğer tarafta kendimi dışlanmış gibi hissettim. Adamlar peşimdeydi. Beni bulamasınlar diye sığınmaevine geldim.”(K19)

Geri Gönderilmek İstememe

Sınır dışı edilme, bir ülkede yaşayan yabancı uyruklu bireyler açısından en çok korkulan durumlardan biridir. İnsan ticareti suçunda da tacirler sıklıkla mağdurları kontrol altına alabilmek için onları sınır dışı ettirme tehdidini kullanırlar. Mağdurlar bu sebeple kamu otoriteleri ile temas etmek istemezler. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları mağdur destek hizmetleri sürecine dahil olmasını “ülkesine geri gönderilmek istememe/sınır dışı edilmeme” olarak ifade etmiştir.

“Benim ve çocuğumun kimliği yoktu hiç bir şeyden faydalanamıyordum. Sonra bizim hemşerilerin gittiği bir dernek vardı bende oraya gittim. Durumumu anlattım , beni polise götürdüler. Polisler beni geri gönderme merkezine götürdü oradan da buraya geldim. Bana geri gönderme merkezinde anlattılar sığınmaevi var oraya gideceksin dediler. Zaten kimsem yok gidecek yerimde yoktu bende kabul ettim. gideceğim söyledi. Bende kendi ülkeme gitmemek için kabul ettim.”(K5)

“Polisler bizi kurtarınca GGM’ye götürdüler oradaki abla da bizi bu eve gönderdi.Ben burayı bilmiyordum. Abla seni sığınmaevine göndereceğiz yavaş yavaş hayatın düzelecek dedi bizi bu eve getirdiler, ülkeme dönmek için kabul ettim.”(K14)

“Polisler bizi aldıktan sonra önce karakola götürdüler sonrasında geri gönderme merkezine gittik. Bizimle görüşme yaptıktan sonra sığınmaevine gideceğimizi söylediler ve buraya geldik. Ben süreci bilmiyordum sadece geri gönderme merkezinde sığınmaya gideceğim söyledi. Bende kendi ülkeme gitmemek için kabul ettim. Tam olarak süreci bilmiyordum buraya gelince öğrendim.”(K15)

Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş

Mağdur destek hizmetlerinin sac ayaklarından birisi gönüllü ve güvenli geri dönüş programlarıdır. Menşe ülkesinde mağduriyet sürecine yol açan ve aktif durumda olan bir tehdidi bulunmayan mağdurlar ülkesine dönüş yapmak isteyebilmektedir. Ancak mağdurun

uğradığı sömürü sebebiyle ülkesine dönüşü için yeterli geliri olmayabilmekte, yabancı bir ülkede olmasından dolayı gerekli resmi işlemleri tamamlayacak bilgiye de sahip olamayabilmektedir. Bu durumda ülkesine dönmek isteyen mağdurların mağdur destek programı kapsamında süreci başlatıldıktan sonra, GİB'in koordinesinde mağduru bulunduğu ilde bulunan İl Göç İdaresi Müdürlüklerince uçak biletleri temin edilir. Seyahati için gerekli olan resmi belgeleri tamamlanır. Ayrıca işbirliği kapsamında uluslararası kuruluşlarca mağdurun ülkesine dönüş yaptıktan sonra da desteklenebilmesi sağlanır. Görüşme yapılan mağdurlardan biri sığınmaevinde kalış sebebini ülkesine güvenli bir şekilde geri dönebilmek olarak ifade etmiştir. Ülkesine dönüş yapmak isteyen mağdurlar gönüllülük esasına göre, dönüş işlemleri tamamlanana kadar sığınmaevinde ikamet edebilmektedir.

“Nasıl anlatayım bilmiyorum. Buraya gelene kadar sığınmaevinin olduğunu bilmiyordum. Ülkeme geri dönebilmek için sığınmaevine geldim. Güvendiğim için buraya gelmeyi uygun buldum. Ülkeme gidene kadar kalacağım. Bana bir şey olsa polis gelir, burada güvendeyim diye düşündüm.”(K18)

7.5.2.2. Sığınmaevinde Kalış Süreci

Mağdur destek hizmetlerinden faydalanmayı kabul ederek sığınmaevine yerleşen mağdurlar sığınmaevinde kalıyor olmanın avantajlarını şöyle ifade etmişlerdir;

- Güvenli bir yerde kalıyor olma
- Eğitim, sağlık gibi temel kamu hizmetlerine çocukları ile birlikte kolayca erişebiliyor olma
- Kaçak durumdan kurtulma/yasal kalış izni elde edilmesi
- Yalnız hissetmeme (etrafında benzer durumda olan bireyler olması)
- Birileri tarafından önemsenme ve merak edilme duygusu (sığınmaevi yönetimince)
- Temel ihtiyaç temini ve kira, gıda, giyim vs masraflarının olmaması
- Nakdi yardım alabilme
- Dil öğrenebilme

Sömürü türleri farklı olsa bile mağdurlar sığınmaevlerinde ortak yaşam alanlarını paylaşmak durumunda kalırlar. Bu kişiler farklı uyruklara mensup ise, ortak yaşamın getirdiği sorunlara kültürel farklılıklardan kaynaklanan sorunlarda eklenebilmektedir. Ancak bazı durumlarda tüm yaşanan olumsuz durumlara rağmen benzer durumda olan, sömürüye

uğrayan kişilerle bir arada yaşıyor olmak mağdura kendisinin tek olmadığını ve bu tarz olayların sadece onun başına gelmediğini hissettirerek güçlendirme sürecine katkı sunabilmektedir. İnsan ticareti suçuna ilişkin bazı sömürü türlerinde bireyler esarete tabi tutulabilmekte, uzun süre üçüncü bir kişi ile bağlantı kuramayabilmektedir. Bu duruma maruz kalan mağdurlar sığınmaevlerine geldiklerinde birbirleriyle görüşebilme ve konuşabilme imkanı bulmaktadır. Nitekim Taşdemir Afşar(2020)'ın kadınların sığınmaevleri deneyimleri hakkında yapmış olduğu çalışmasında da kadınların sığınmaevlerinde diğerleri ile ortak bir yaşamda buluşmasının yalnızlık duygusunu baskıladığı, kadınların birbirleri ile olan deneyim paylaşımlarının iletişim kurmalarında etkili olduğu, ayrıca kıyaslama yoluyla daha kötü deneyimler yaşayan bireylerin yaşadıkları üzerinden kendi durumlarını kabullenebildiği ve baş etme mekanizmaları geliştirdiği ortaya konulmuştur (Taşdemir Afşar, 2020, s. 406). Çalışmamız kapsamında görüşme yapılan mağdurlardan biri sığınmaevinde kalmanın avantajlı yanını “yalnız olmadığını anlamak” olarak vurgularken, kendisi ile benzer durumda olan kişilerle paylaşımda bulunmanın iyi geldiğini ifade etmiştir.

“Ben burayı seviyorum gidecek yerim yok bana yardımcı oldular çocuğumla birlikte kalıyoruz. Burada benim gibi arkadaşlar var onu seviyorum. Birbirimizle dertleşiyoruz, kendim gibi birilerini görmek iyi geliyor. En azından yalnız değilmişim. Bazen insan bu kötü olayları tek başına kendisinin yaşadığını zannediyor. Buradakiler benim kimliğimi hemen çıkardılar bu benim için iyi oldu. Yoksa kimliksizdim, polis yakalasa deport ederdi belki.3 öğün yemekler geliyor. Onlarda güzel.”(K5)

“Burada farklı kültürden insanlar var evet zor ama ben zorlanmadım çünkü orada (kaldığı ilde) bana çok yükleniyorlardı. Buradakilerde benim gibi mağdur. Beni zorlayan dil yani Türkçe konuşmamaları beni zorluyor ve kızıyorum. Hem Türkiye’de kalmak istiyor hem Türkçe bilmiyor. Sen hem çocuklarını burada büyütmek istiyorsun hem de dil öğrenmek gibi bir çaban yok. Senin dile ihtiyacın var. Kendini geliştir, biraz çaba sarf et. Biz her şeyi sizden beklemiyoruz. Buraya hoca geliyor, Türkçe öğrenme dersleri veriyor. Bizim de çaba göstermemiz gerekiyor.”(K20)

Sığınmaevleri mağdurlar açısından güvenli bir liman olarak görülmektedir. Sömürü süreci boyunca tacirlerin şiddetine ve tehditlerine maruz kalan bireyler, kurtulduktan sonra ilk olarak güvenli bir ortamda barınmayı talep eder. Mağdur sömürü sürecinden kurtarılmış olsa bile tacirin ona yeniden ulaşabilmek için girişimleri devam edebileceğinden, gerekli

güvenlik tedbirlerinin ivedilikle alınması gerekir. Sığınmaevlerinin adreslerinin gizli olması ve alınan güvenlik önlemleri ile korunaklı hale getirilmiş olması mağdurların kendilerini güvende hissetmelerine olanak tanır. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları sığınmaevinin kendilerini güvende hissettirdiğini ifade ederek, gece daha rahat uyuyabildiklerini belirtmişlerdir.

“Sığınmaevinde kalmak güzel. Başımı sokacak yerim var.Yoksa sokakta kalmıştım.Hemde burası çok güvenli. Güvenlikler hep bizimle kalıyor. Burada rahatça uyuyabiliyorum. Siz bunu anlayamazsınız. Başımı yastığa koyunca biri bana bir şey yapacak mı korkusu yok. Ben bu duyguyu ilk defa burada yaşadım. Eğitim sağlık ve diğer hizmetlere erişebiliyorum.”(K4)

“Burada korkmuyoruz, dışarı çıkabildiğimiz için çok mutluyuz. Biz yıllarca korkumuzdan dışarı çıkamadık burada güvendedeyiz biliyoruz çocuklarımız da çok mutlu dışarı çıkabildiğimiz için. Onları her gün parka götürüyorum.”(K19)

“Burası güzel, burada güvendedeyiz. O kişi beni artık bulamaz. Burada bize kimlik verdiler, para verdiler, yemek veriyorlar, çok teşekkür ederim. Ablalar benimle sürekli görüşüyor. Bir ihtiyacım olduğunda onlara söylüyorum. Buraya gelirken hiç kıyafetim yoktu,polis bizi kurtarınca geri dönüp eşyalarımı yanıma alamadım.Üzerimdekilerle geldim,bir de çantam. Ama burada bana bir sürü kıyafet verdiler, hepside yeni. Sağolsunlar.”(K14)

İnsan ticareti mağdurlarının öncelikli ihtiyaçlarından birisi sağlık hizmetlerine erişimdir. Sömürü sürecinde kötü muameleye maruz kalan bireyler zamanla sağlık sorunları yaşabilmekte ve çoğunlukla tedaviye erişim imkanları bulunmamaktadır. Bu sebeple mağdurlar sığınmaevlerine yerleştirilmeden önce rutin bir sağlık kontrolünden geçirilmekte, bulaşıcı hastalık taşıyıp taşımadıkları tespit edilmektedir. Mağdurlar sığınmaevlerine yerleştirildikten sonra da sağlık durumları takip edilmekte, ihtiyaç halinde muayene ve tedaviye erişimleri sağlanmaktadır.

Mağdurların uzun vadeli çözümlere erişimleri açısından eğitim hizmetlerine erişimleri de önem arz eder. Özellikle mağdurların refakatinden bulunan çocukları genellikle ebeveynlerinin yaşamış olduğu sömürü sürecinden dolayı eğitim hayatlarına devam edememektedir. Bu sebeple sığınmaevine yerleştirilen kadın ve çocukların eğitime erişimleri sağlanır. İnsan ticareti mağdurlarının sağlık ve psikolojik destek hizmetlerine erişimini ele

alan bir çalışma, sığınmaevlerinde ikamete eden mağdurların etmeyen mağdurlara göre erişimlerinin daha yüksek olduğu olasılığını ortaya çıkarmıştır. (Zimmerman ve diğerleri, 2006, s. 61)

Görüşme yapılan mağdurlar bu konulardaki memnuniyetlerini dile getirerek sığınmaevi çalışanlarının desteği ile sağlık problemlerinin tedavi ettirildiğini, çocuklarının okul kayıtlarının yaptırıldığını ve eğitim hayatlarına devam edebilmeleri için gerekli desteklemelerin yapılmakta olduğunu ifade etmiştir.

“Burası çok güzel. Burada her ihtiyacımızı karşılıyorlar. Bize mont, ayakkabı , kıyafet bile verdiler. Çocuklarım ilk defa yeni giysiler giydi. Çocuklarımı okula yazdırdılar. Onlarda ilk defa okula gidiyorlar. Onlara kitap defter aldılar. Hastalanırsak hastaneye götürüyorlar, ilaçlarımızı alıyorlar. Çocuklarımıza bez veriyorlar. Yemeklerimiz veriliyor. Aylık para yardımı alıyoruz. Daha ne olsun. Bizde okumak ne mümkün, on üç yaşına basar basmaz ailem tarafından tanımadığım biri ile evlendirildim. Bizde kızların erken yaşta evlendirilmesinin sebebi başlarında sahiplerinin olması ve başkaları tarafından kaçırılıp tecavüz edilmemesi içindir(ülkesinde faaliyet gösteren silahlı grupları kastediyor).Tek hayalim çocuklarımın da benim gibi olmaması. Onların okuyup meslek sahibi olmasını istiyorum. Allah razı olsun burada çalışanlar biz gelir gelmez çocuklarımı okula yazdırdılar ve şuanda eğitim almaya devam ediyorlar. Çok teşekkürler.”(K6)

“Bize para da verdiler. Onlara canlarının istediğini alabiliyorum. Bu çok güzel. Burada kalıyoruz, bize kıyafet verdiler, çocuklarım okula da başlayacak. Onların okumasını çok istiyorum”.(K19)

“Başkonsolosluğuna gittim, oranın vatandaşıyım ve onlardan yardım istedim ama bana kimse sahip çıkmadı. Eğer Göç İdaresi bana sahip çıkmasaydı; ben hala orada otururdum ve beni kurtaracaklar diye beklerdim. Allah razı olsun kötü bir şey diyemem. Onlar olmasaydı ben çocuklarıma böyle hayat sunamazdım mesela ben ilk defa çocuklarımla birlikte burada alışverişe gittim. İlk defa ben tek başıma çocuklarımı okula götürebildim. Hasta olsak hemen hastaneye götürüyorlar”(K20)

Sığınmaevi çalışanlarının görevleri gereği de olsa mağdurlarla görüşme yapması ve ilgilenmesinin onlar üzerinde olumlu izlenimler yarattığı görülmüştür. Görüşme yapılan

mağdurlardan bazıları bu görüşmelerin önemini ve “birileri tarafından merak ediliyor olma/önemsenme” duygusunun kendilerini iyi hissettirdiğini ifade etmiştir.

“Burada güvendeyim, hiç ücret ödemedem kalıyorum herhangi bir yeme içmeye para ödemiyoruz. Her şey bedava. Bunu ilk defa yaşıyorum. Devletin böyle hizmet vermesi çok iyi. Bizim ülkede böyle yerler var mı bilmiyorum hiç duymadım. Sıkılınca dertleşebilecek birileri var. Ablalar bizimle sohbet ediyor, bizi önemsiyorlar. İlk defa birileri beni önemsiyor merak ediyor. Mesela dışarıdayken saatimiz gecikirse hemen arıyorlar. Bazen bu durumdan rahatsız oluyordum ama bizi sevdikleri için merak ediyorlar.”(K15)

“Elbise alıyorum, yemek yiyorum, ilaç içmedim hiç. Şampuan, peçete gibi ihtiyaçlar için ihtiyaç gününü bekliyorum. Burada kalmak benim için zor değil, burada sakinleştim. Sabretmeyi öğrendim, sabır iyi. Her şeye iyi (olumlu) bakıyorum. Buradaki görevliler benimle görüşme yapıyorlar, onlarla plan yapıyoruz. Hayatıma dair planlar yapınca heyecanlanıyorum.”(K18)

“Buradaki insanlar çok iyi, herkes bize çok iyi davranıyor. Ben ilk geldiğimde bana bir sürü malzemeler verdiler. Benim yanımda hiç eşyam yoktu, evden kaçınca alamadım. Burada bana yeni yeni kıyafetler verdiler, diş fırçası, krem her şeyimi verdiler. Rahatım yerinde. Ben ülkeme dönmek istediğimi söyledim. Benim biletimi de aldılar. Yakında vatanıma kavuşacağım.”(K17)

7.5.2.3. Hizmetlere Erişimde Yaşanan Sorunlar

GİB koordinesinde yürütülen mağdur destek programlarının etkinliğinin belirlenebilmesine içerden bir bakış açısı sunabilmek amacıyla sığınmaevinde kalarak programdan faydalanmakta olan mağdurların sığınmaevi deneyimlerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Bu kapsamda mağdurların hizmetlere erişimde bazı sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Sorunların bazıları mağdurlardan kaynaklı olup bazıları da genel işleyişten kaynaklandığı görülmüştür. Mağdurların ortak olarak dile getirdikleri başlıca sorunlar şöyledir;

- Diğer kurumlarca sunulan hizmetlere erişimde gecikme sorunu, işlemlerin zaman alması
- Sığınmaevi kurallarının katı olması

- Ev içerisinde cep telefonu kullanamama, bu sebeple iş arama imkanının kısıtlanması
- Başkaları ile aynı odada kalmak
- Çocukların evde kalan diğer mağdurların hikayelerine tanık olması, olumsuz etkilenmesi
- Farklı ülkelerden kişiler ile aynı ortamda yaşamının getirdiği sorunlar
- Diğer mağdurların sergilediği travmatik davranışlar
- Dil bariyeri
- Ortak kullanım alanlarının bulunması (hijyen sorunu)
- Gürültülü ortam
- Kültürel sorunlar

Görüşme yapılan mağdurların neredeyse tamamı öncelikli olarak ortak yaşamın getirdiği sorunlara değinmiştir. Toplu yaşamının getirdiği kural ve sorumlulukların fazlalığından bahsederken, bu duruma birde farklı kültürlerden insanlarla bir arada yaşamasının zorluklarının eklendiğini dile getirmişlerdir. Tanımadığın birisi ile aynı odayı paylaşıyor olmak, evde çocuk sayısının fazlalığından dolayı sürekli gürültülü bir ortam olması; banyo, tuvalet, Tv odası gibi ortak kullanım alanlarının mağdurlarca temiz bırakılmamasından kaynaklı hijyen sorunları, ev içinde yaşayan diğer bireylerin travmatik durumlarına şahit olmak gibi durumlara maruz kalmanın hem kendilerini hem de çocuklarını rahatsız ettiğini dile getirmişlerdir. Mağdurlar sığınmaevinde sunulan yemek hizmeti kapsamında verilen yemeklerin Türk yemekleri olduğunu, kaliteli ve besleyici olmasına rağmen bazı kültürel sebeplerle zaman zaman yemek istemediklerini ifade etmiştir.

“Burada olmanın en zor yanı başkaları ile birlikte kalmak. Odamız ayrı ama diğer tüm her yeri ortak kullanıyoruz. Bazıları tuvaletleri pis bırakıyor, görevli abla temizliyor. Evde çok gürültü var, kalabalık olduğu için, çok çocuk var. Benim çocuklarımda ses yapıyor. Çocuklar ders çalışmakta zorlanıyor. Birde çocuklarım yöresel yemeklerimizi çok özleyiyor. Buraya gelen yemekler güzel ama hepsi Türk yemekleri, çocuklar bizim yemeklerden yemek istiyor. Bazen ağlıyorlar. Yemek yemek istemiyorlar. Kendi evimde olsam onlara bizim yemeklerden yapardım.”(K6)

“Çocukların sesi (gürültü yapmaları) beni çok rahatsız ediyor. Birde bi kadın var. Psikolojisi pek normal değil gibi. Garip hareketleri var. Bakışları beni rahatsız ediyor. Ondan korkuyorum. Tuvalet ve banyoyu ortak kullanıyoruz. Bu çok kötü. Başkası temiz bırakmıyor. Buradaki görevliler sürekli uyarıyor ama özellikle çocuklar hep pis

bırakıyor. Anneleri de arkalarından girip temizlemiyor. Ancak görevli abla gelip temizliyor. Hastalık kaparım diye korkuyorum. İstediğim gibi banyo yapamıyorum. Kapısı kilitleniyor ama ben banyodayken mutlaka birilerinin tuvaleti geliyor, işi oluyor. Çabuk çıkmak zorunda kalıyorum. Odamda tek başıma değilim. Başka bir kadınla beraber kalıyorum, onunla burada tanıştım. Onunda başına benim gibi kötü şeyler gelmiş, tam anlaşıyoruz ama zar zor konuşuyoruz. Ama temizliğine pek dikkat etmiyor. Bazen odanın içi kötü kokuyor.”(K16)

“Tabi bazı zorluklarda var. Ben sakinlik seviyorum ve istiyorum ama buradaki çocuklar çok bağıyorlar. Başım ağrıyor bazen erkenden odama çıkıyorum. Evde sadece salonda televizyon var. Akşamları herkes farklı bir şey izlemek istiyor. Benimde takip ettiğim diziler var. Ama maalesef hepsini izleyemiyorum. Odada benimle birlikte kalan bir kişi daha var. O farklı bir ülkeden. Temiz biri ama çok horluyor. Geceleri onun horlamasından uyuyamıyorum. Keşke odada tek başıma kalabilme imkanım olsaydı”(K18).

“Burada bazı sıkıntılar var. Kalabalık olması zor tabi çok kalabalık bir de herkes yüksek sesle konuşuyo sestten rahatsız oluyorum.Çocuklar bazen diğer çocuklarla anlaşamıyor, kavga ediyorlar. Bir de herkes temizliğe dikkat etmiyo ben temiz bırakıyorum bi bakıyorum başkası hemen kirletmiş, tuvaletler bazen kirli kalıyor. Akşam televizyon izlerken istediğimiz kanalı izleyemiyoruz. Oylama yapılıyor, en çok oyu hangisi alırsa onu izliyoruz. Kendi sevdiğim şeyleri izlemek isterdim. Birde burada herkesin çamaşır günü var. Görevliler hepimize gün verdi, sadece o günlerde çamaşır yıkayabiliyorsun. Benim çocuklarım çok çamaşır kirletiyor. Sürekli çamaşır yıkamam gerekiyor. Bu sorun oluyor bazen.”(K19)

“Bir sıkıntıda çocuklarımın evdeki olaylara şahit olması. Mesela iki kadın aralarında konuşurken çocuklar duyuyor. Onların ahlakı bozulsun istemiyorum. Böyle bir durum olduğunda onları hep uyarıyorum, her şey çocukların yanında konuşulmaz. Bazıları buna dikkat etmiyor. Birde temizlik sorunu, banyo ve tuvaletleri pis bırakanlar var. Çocuklarla her kullanmadan önce her yeri yıkıyorum. Buda beni çok yoruyor.”(K20)

Farklı uyruktan insanların bir arada yaşadığı sığınmaevindeki en büyük sorunlardan biri de dil bariyeridir. Sığınmaevi yönetimi yaptığı mesleki görüşmelerde tercüman desteği olsa da, sürekli görevli bir tercüman olamadığından günlük yaşamda mağdurların ev

içerisinde de birbirleri ile anlaşabilme konusunda sıkıntı çektikleri görülmüştür. Özellikle farklı coğrafyalardan gelen ve kültürel olarak da benzerliği bulunmayan uyruklara mensup mağdurların anlaşmada ciddi sıkıntılar yaşadığı, bu anlaşmazlıklarında zaman zaman ev içerisinde çatışmaya dönebildiği görülmüştür.

Mağdurun bulunduğu ortama uyumunun sağlanmasını kolaylaştırabilecek en önemli unsurlardan biri dil öğrenebilmesidir. Bu sebeple sığınmaevlerinde mağdurların dil öğrenebilme becerilerine yönelik olarak yapılan çalışmalar çok önemlidir.

“Beni zorlayan dil yani burada kalan diğer kadınların Türkçe konuşmamaları beni zorluyor ve kızıyorum. Hem Türkiye’de kalmak istiyor hem Türkçe bilmiyor. Sen hem çocuklarını burada büyütmek istiyorsun hem de dil öğrenmek gibi bir çaban yok. Senin dile ihtiyacın var. Kendini geliştir, biraz çaba sarf et. Hoca ayağımıza kadar geliyor. Biz herşeyi sizden beklemiyoruz. Bizim de çaba göstermemiz gerekiyor. Yoksa hep kavgalar çıkabiliyor, anlaşmazlıklar oluyor.”(K20)

İnsan ticareti ile mücadele ve mağdurların desteklenmesi tek bir kurum veya kuruluşun çalışmaları ile yürütülmesi mümkün olmayan, çok yönlü multidispliner bir yaklaşım benimsenmesi gereken bir alandır. Bu noktada kurumlararası işbirliği ve koordinasyonun sağlanması gerekir. Öznesinde insan olan mağdur destek hizmetleri ancak çoklu kurumların birlikte çalışması ile etkin ve verimli bir şekilde sunulabilir. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları destek hizmetleri kapsamında sunulan hizmetlere sığınmaevinde erişim sağladıklarını, ancak bu süreçlerde zaman zaman gecikme yaşadıklarını, işlemlerin uzun sürdüğünü bildirmiştir. Bu durumun kurumların iç işleyişlerinden ve bürokratik sürecin yavaş ilerlemesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Ancak mağdur destek hizmetlerinin sunumunda zamanında ve hızlı müdahale büyük önem arz eder. Hizmet sunan kuruluş dışındaki diğer kurumlardan alınacak destek hizmetlerinin gecikmemesi için kurumlar arası işbirliği arttırılarak devam ettirilmelidir.

“Hizmetler güzel ama ben istediğim süre içinde erişim sağlayamıyorum biraz geç oluyor. Ablalara söyleyince biraz beklemem gerekiyor. Ücretsiz bir yerde kalıyoruz bu benim için iyi ama kalabalık her çeşit insan var ve telefon kullanamıyoruz sonuçta bu durumu sevmiyorum. Ama burada çalışanların bizi yönlendirmesi iyi oluyor.”(K4)

“Bura kötü değil ama burada iş yok çalışmak istiyorum iş olmaması kötü. Ablalara çalışmak istediğimi söyledim, ama bana hala iş bulamadılar. Başvurular yapıldı

bekliyoruz.Bu şehirde iş imkanları kısıtlı galiba, İstanbul'da bir sürü iş var.Benim çalışmam lazım. Ülkeme para göndermem gerekiyor.”(K14)

Dijitalleşmeyle birlikte hayatımızın her alanına temas eden cep telefonları günlük yaşantımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Cep telefonu mağdurlar açısından acil durumlarda gerekli yerlere ulaşmasını sağlayarak hayat kurtarabilecek bir araçken, aynı zamanda gizliliğini ihlal eden bir mekanizmaya da dönüşebilir. Bu sebeple mağdurlara cep telefonunu kullanırken dikkat etmesi gereken hususlar titizlikle aktarılmalıdır. Sığınmaevinin gizliliği ve evde yaşayan diğer mağdurların güvenliği açısından ev içerisinde telefon kullanımına izin verilmemektedir. Mağdurlar istisnai durumlar dışında telefonlarını dışarıya çıktıklarında kullanabilmektedir. Görüşme yapılan mağdurların bir çoğu ev içerisindeyken cep telefonu kullanamama durumuna ilişkin duyduğu rahatsızlığı dile getirirken, başka bir mağdurda evde bulunduğu zamanlarda telefonunu kullanamamasından dolayı bazı iş görüşmelerini gerçekleştiremediğini belirtmiştir.

“Hizmetlerden memnunum, bize yardımcı oluyorlar ama biraz kurallar fazla. Telefon kullanamıyoruz ve istediğimiz kadar dışarı da kalamıyoruz. Bazen insanın canı daha fazla gezmek istiyor. Ama kurallar gereği belli bir saatte gelmemiz gerekiyor. Eve girerken üstüm ve çantam aranıyor, bundan pek hoşlanmıyorum. Ama bu bizim iyiliğimiz için yapılıyor, biliyorum. Sonuçta birisi içeriye bıçak falan sokabilir, bize zarar verebilir.”(K5)

“Ama burada kapalı olmaktan ben sıkılıyorum.Bazı günler ruhum daralıyor. Eve gelince telefonu idareye teslim ediyorum.Telefonda kullanamayınca canım çok sıkılıyor.”(K16)

“Hizmetler iyi ama benim bir an önce işe girmem lazım bir sürü borcum var hemen işe girmem lazım. Bu şehirdeki işlerde ücretler çok az, bir işe girdim fakat çok az para aldım. İş arayabilmek için yeterli zamanım olmuyor.Evde telefon kullanamıyorum, bazen başvurduğum iş verenler arıyor bana ulaşamıyorlar, sonra arayınca işe başkasını aldık diyorlar.Ayrıca telefonumuz yok ve kısıtlı bir şekilde telefon kullanıyoruz ve sıkılıyorum acıcası bazen. Diğer çocukların seslerinden de rahatsız oluyorum.Çok gürültü yapıyorlar.”(K15)

“Burada hiç sıkıntım yok. Tek sorun annemi ve çocuğumu çok özledim. Ayrılık hasreti çok zor. Allah kimseye yaşatmasın. Onlardan ayrı kalmak istemiyorum. Tek tesellim

telefonda görüntülü konuşma, onu da burada yapmam yasak. Ancak dışarı çıktığım saatlerde arayabiliyorum.”K(17)

7.5.3. Mağdur Destek Programından Faydalanmayanlar

Mevcutta yürütülen mağdur destek hizmetlerine ilişkin var olan sorunları ortaya çıkararak hizmetlerin etkin ve verimli yürütülmesine katkı sunmayı amaçlayan bu çalışmada, insan ticareti mağdurlarının mağdur destek hizmetleri programına katılmak istememe nedenleri de araştırılmıştır. Bu kapsamda mağdur olarak tanımlanmasına rağmen sığınmaevinde kalmayı tercih etmeyen 10 yabancı uyruklu mağdur ile görüşme yapılmıştır. Mağdurların programa katılmama nedenleri ortaya koyma amacıyla yöneltile sorularla, sunulan destek hizmetlerinin dışarıdan bir bakış açısı perspektifiyle de değerlendirebilmesi hedeflenmiştir.

7.5.3.1. Mağdurların Programa Katılmama Nedenleri

Çalışma kapsamında mağdur destek hizmetlerinden faydalanmak istemeyen mağdurların programa katılmama nedenleri şöyle tespit edilmiştir;

- Geçmişteki olumsuz sığınmaevi deneyimleri
- 3. kişilerin sığınma evleri hakkındaki olumsuz beyanları
- Deşifre olma korkusu/Kendileri hakkında oluşabilecek önyargılar
- Özgürlüğünün kısıtlanacağı düşüncesi
- Çocuklarının ahlaki ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmesini istememe
- Aile üyelerinden ayrı kalmak istememe
- Ev içerisinde cep telefonu kullanamayacak olma
- Mevcut psikolojik sıkıntılarının artabileceği korkusu
- Aidiyet duygusu eksikliği
- Kültürel etkenler

Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları geçmişte yaşadığı şiddet olaylarından dolayı farklı kurumlara ait sığınmaevlerinde kaldıklarını, orada edindikleri olumsuz tecrübeler nedeniyle GİB koordinesinde hizmet veren sığınmaevlerine de gelmek istemediklerini belirtmiştir. Mağdurların yaşadıkları olumsuz sığınmaevi deneyimlerinin onların bu alana karşı önyargılı yaklaşımlarına sebep olduğu görülmüştür.

“Evet, bana söylendi fakat ben geçmiş tecrübemden dolayı gitmek istemedim. Sığınma evlerinde camların açılmasına izin vermiyorlardı. Çocuklar bahçeye çıkamıyorlardı. Güvenlik riskinden dolayı dışarı çıkmalarına izin verilmiyordu. Telefonumuz da olmuyordu. Çocuklar çok sıkılıyordu. En çok onlar için yeniden gitmek istemedim Çünkü farklı şehirlerde toplam 2 sene sığınma evinde zamanım geçti benim. Sığınma evleri bana hapisane gibi hissettiriyor. Ben o psikolojik ilaçlara hep sığınma evinde başladım.”(K2)

İnsan ticareti mağdurları yaşamış oldukları sömürü süreçlerinin ortaya çıkacağı korkusu ile bu durumun aileleri ve yakın çevrelerince duyulmasını istememeleri sebebiyle sığınmaevlerine gitmek istemeyebilirler. Bu noktada bu sürecin yetkili makamlarca “gizli” yürütülebilmesi mağdurların özel hayatı bakımından da büyük önem taşımaktadır. Ayrıca sığınmaevinde kaldığı anlaşılan bir birey bazı toplumsal ön yargılara da maruz kalabilmektedir. Tayland’da insan ticareti mağdurları özelinde yapılan bir çalışmada bazı mağdurların sürecin gizlilik prosedürleri altında yürütülmemesi ve deşifre olma korkusu ile yardım almayı reddettiği belirtilmiştir (ICCO, 2004, s. 32). Çalışmamız kapsamında görüşme yapılan mağdurlardan bazıları da bu konudaki çekincesi nedeniyle sığınmaevine gitmeyi kabul etmediğini beyan etmiştir;

“Sığınmaevine gitmek istemedim, çünkü gidersem başıma gelen bu kötü olaylar anlaşılır diye düşünüyorum. Ben bu durumları ailemden akrabalarımın sakladım, eğer duyulursa rezil olurum. Bu utancı yaşamak istemem. Ülkemde kimse yüzüme bakmaz. O yüzden gitmeyi kabul etmedim, gidersem başıma gelenler anlaşılırdı”(K11)

Birarada ve ortak yaşam doğası gereği belirli kurallara tabi olmayı gerektirir. Sığınmaevlerinde mağdurlara en iyi ve en etkin hizmeti sunabilme ve hizmetlere adaletli bir şekilde erişimin sağlanabilmesi açısından ev içi bir dizi kurallar koyulmakta ve mağdurların bu kurallara uyması beklenmektedir. Bu kurallar ortak alanların kullanımı, yeme-içme saatleri, temizlik kuralları gibi ev içerisinde uyulması gereken bir dizi kuralın yanında eve giriş-çıkış saatlerinin belirlenmesi, bazı elektronik eşyaların ev içi kullanımın yasaklanması (cep telefonu, kayıt cihazı vb.) gibi sistemin sağlıklı işleyebilmesi adına sığınmaevi yönetimlerince belirlenmektedir. Ancak bu kuralların varlığı mağdurların özgürlüklerinin kısıtlanabileceği düşüncesine sebebiyet verdiğinden sığınmaevinde kalma seçeneğinin cazibesini azaltabilmektedir. Sığınmaevinde kalan mağdurlar bu kuralların varlığından rahatsızlık duyabiliyorken, kalmayanlarda daha önce kalanların (3. kişilerin) olumsuz

söylemlerinden etkilenebilmekte, bu sebeple sığınmaevine gitmek istemeyebilmektedir. Görüşme yapılan mağdurlardan bazılarının daha önce hiç sığınmaevi deneyimi olmamasına rağmen, 3. kişilerin (akraba, arkadaş vb.) olumsuz söylemleri nedeniyle sığınmaevlerine gitmek istemedikleri görülmüştür.

“Bir arkadaşım kaldığını anlatmıştı. Aslında burada da söylendi ama asıl kalan kişi o olduğu için onun söyledikleri benim için daha geçerli oldu hep aklımda iyi bir yer olarak kalmadı. Özgürlüğümün kısıtlanmasını istemedim. Dışarı çıkışlarda kontrol olduğunu ve kısıtlı zaman olduğunu biliyorum.”(K8)

“Çok bilmiyorum ama oraya gittiğinde galiba telefonlar elinden alınıyormuş. Dışarı çıkmak da yasakmış. Bir tanıdığımdan öyle duydum. Çok fazla kural varmış. Çocuklarım için gitmek istemedim. Psikolojimiz bozulur diye düşündüm. Çocuklar rahat edemez dedin. Telefonların elimizden alınması bizim için büyük bir etken. Benim çocuklarım şimdi bile hep tatile gitmek istiyor. Evde bile sıkılıyor. Sığınma evinde hiç yapamazlar.. Ben zaten yıllarca sıkıntı çektim, bir de sığınmaevindeki kurallar olsaydı hiç dayanamazdım. Orada daha güzel yemekler vardır eminim ama az yemeyi özgür olmaya tercih ederim.”(K3)

“Bana söylendi fakat ben kızımın yalnız evde kalmak istedim. Kızım telefonla çok oynuyor ve hareketli bir çocuk. Telefonun olmaması gibi sebepler bizi çok etkilerdi. Ben de dayanamam. Orada çok fazla kural var.”(K13)

İnsan ticareti suçu ağır insan hakları ihlallerini içermektedir ve mağdurların iyileşme süreçlerinde birbirlerinin yaşadığı travmatik olayları öğrenmesi olumsuz etkiler doğurabilmektedir. Bu sebeple sığınmaevi personelleri tarafından mağdurlar ile yapılan görüşmeler bireysel ve diğer mağdurlardan ayrı bir ortamda yapılırken; mağdurlara da günlük hayatta birbirleri ile konuşurken yaşadıkları travmatik olaylara değinmemeleri istenir. Sömürü süreçlerinin profesyoneller dışındaki kişilerle tekrar tekrar konuşulması o olayın travmatik etkilerini arttırabilmektedir. Görüşme yapılan mağdurlardan biri bu hususta diğer mağdurların yaşadıklarından, travmatik durumlarından etkilenmek istemediği için sığınmaevine gelmek istemediğini belirtmiştir.

“Kapalı bir alanda bir kontrol altında kalmak istemedim. Evet, biliyorum bu yerlerde toplu kalınıyor ve çok ses oluyor ben çok sessiz biriyim. Nerede çok kişi var kaçırım ben kalabalık yer sevmem. Çok nadir dışarıda kalabalık yerlere giderim. Toplu yaşam

olmasa kalırdım ama farklı insanlarla bir arada yaşamak istemiyorum. Normal insanlar sığınmaevine gelmez. Başından kötü olaylar geçenler geliyor. Onları gördükçe ben iyice kötü olurum.”(K9)

“Burada yapılan mülakat sonrasında bana söylendi ama kabul etmedim. Çünkü ben çocuklarımın toplumun içine karışmasını istediğim için kendim bu çileyi çekmeye razı geldim o yüzden bu evlere gitmeyi kabul etmedim. Çocuklarımın yemeğini kıyafetlerini ben hazırlamak istedim. Çocuklarımın iyi ahlak sahibi olmalarını istiyorum. Çocuklarımın başında bu şekilde durmak istedim. Kuralları biliyorum aslında yani sonuçta bir kuruluş. Ev gibi olmaz. Çocuklarım da istedikleri gibi yaşayamaz. Onları benim yaptığım yemeklerle büyütmek istedim.”(K1)

“Ailem özellikle annem benim olaylarımdan dolayı çok rahatsızlandı. Psikolojik sıkıntılar yaşadığı için onları bırakıp ayrı bir yerde yaşamak istemedim. Onlarla birlikte(anne ve babası) gidebileceğim bir sığınmaevi olsaydı seve seve giderdik. Çünkü hala can güvenliğimden endişeliyim. Hala korku ile yaşıyorum. Orada güvende olurduk.”(K7)

“Ailem var ailemin yanından ayrılamazdım. Onları böyle bir duruma sokamazdım. Bu sebeple sığınmaevine gitmek istemedim. Ben çalışıp onlara bakmak zorundayım.”(K10)

“Ablamın yanında kalmak istedim. Ailemin yanında olmak istedim. Başka bir sebebi yok bizim annemiz ve babamızı kaybettiğimiz için ablam benim hem annem hem babamdı o yüzden onunla kalmak istedim”.(K12)

Bireylerin fikirleri, düşünce yapılarının oluşması ve şekillenmesinde kültürel kodların etkisi vardır. İnsan ticareti mağdurlarına destek hizmeti sunumunda kültürel faktörler hem hizmet sunucular açısından hem de mağdurlar açısından önem taşımaktadır. Ülkelerce belirlenen destek modelleri genellikle mevcut ülkenin şartları ve kültürel etkenleri göz önüne alarak hazırlanmaktadır. Kurumlar, nasıl bir yardım sağlayacaklarına ve hangi yardımları sağlamaya istekli olduklarına dair perspektiflerini, çıkarlarını ve tutumlarını belirlerken genellikle kendi kültürel değerlerini yansıtır (Surtees & Somach, 2008). Bu durumda farklı uyruklara ve kültürel değerlere mensup bireyler bu koşullara uyum sağlamakta zorluk çekebilmektedir. Bu kişilerin hizmet aldıkları sığınmaevlerinde bireylerin kendi kültürel değerlerini günlük yaşantısına yansıtma olanağı daha kısıtlıdır. Bu çalışma kapsamında

görüşme yapılan mağdurlardan bazıları sığınmaevine gitmek istememe nedenlerini kültürel etkenler olarak belirtmiştir. Kendi yörelerine ait yemekler yiyememe, yöresel giysilerini giyememe gibi kültürel alışkanlıklarını devam ettiremeyecek olma durumunun mağdurların programa dahil olma konusundaki talepkarlığını azalttığı görülmüştür.

“Biz her gün istisnasız banyo yapıyoruz. Orada bu tarz kısıtlamalar olabilir. Biz buna gelemezdik. Bazen ben yaz günleri sadece bir kumaş bağıyorum evde kıyafet giymiyorum. Hatta bizim köylerimizde bu bir gelenek. Bazen bende evde bu şekilde bir kumaş parçası ile geziyorum. Orada kalanların önünde böyle gezemeyiz. Ev insanın en rahat olduğu yer değil mi? Bunu yaşayamayacaksak kalmamızda bir anlamı yoktu. O yüzden orası benim için bir seçenek olmadı. Kurallar çokmuş.”(K13)

Sığınmaevinde Kalmıyor Olmanın Avantajları ve Dezavantajları

Görüşme yapılan mağdurlardan sığınmaevine gitmeyerek bağımsız hayatlarına devam eden bireyler, bu durumun avantajlarını genel olarak şöyle ifade etmiştir;

- Kendini özgür hissetme
- Aile ile bir arada olabilme
- Yaşam alanını bir başkası ile paylaşmak zorunda kalmama

İnsan ticaretinin uluslararası düzeyde suç olarak tanımlandığı ilk sözleşme olan Palermo Protokolünde istismar terimi açıklanırken “kişilerin esaret veya esaret benzeri uygulamalara” maruz kalmasına vurgu yapılmıştır. Bu kapsamda insan ticareti suçunun ortaya çıkış biçimlerinde bireylerin esarete tabi tutulması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Mağdurlar genellikle sömürü süreci boyunca kilitli kapılar ardında veya gözetimde tutularak; özgürce hareket edememekte, tacirin izni dışındaki kişilerle iletişim kuramamaktadırlar. Bu duruma maruz kalan mağdurlarda travmatik durumlar gelişebilmekte, sömürü süreci sona erse bile etkileri uzun sürebilmektedir. Bu kişiler özgürlüklerinin kısıtlanacağı düşüncesi ile kendisine fayda sağlayacak mağdur destek programlarına dahil olmak istemeyebilmektedir.

Çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdurlardan bazıları sığınmaevine gitmeme nedenini sığınmaevindeki otorite tarafından kontrol altında tutulmak ve kurallara tabi olmak istememe olarak ifade etmiştir. Sığınmaevinde ortak kurallar altında yaşamayı özgürlüklerini kısıtlayan bir durum olarak nitelendirdikleri görülmüştür.

“Kalmadığım için kendimi daha özgür hissediyorum. Çocukları babasız büyütüyorum zaten. Psikolojim bozulur gibi hissediyorum.”(K3)

“Avantajı ise zaten söylediğim gibi biraz daha özgür olmak eşimden yana zaten hep sıkıntı yaşadım oradan kaçıp geldim burada da bir baskı olsun istemedim üzerimde.”(K7)

“Sığınmaevinde kalmamanın en büyük avantajı özgürlük benim için. Yıllarca yaşayamadığım bir duygu. Bunun yararına bile olsa yeniden kısıtlanmasını istemedim”(K8)

Aidiyet, ait olma durumu; bir oluşa, bir zaman dilimine, bir mekâna, bir kültüre, insana, bir duyguya ait olmaktır (Dede, 2020, s. 62). Göç bireylerin aidiyet duygusunu etkileyen bir olgudur. Yaşadıkları mekanı, çevreyi değiştiren bireyler göç etmiş olmaktan kaynaklanan sosyal ve ekonomik sıkıntıların yanı sıra birde aidiyet duygusunun eksikliğini yaşayabilmektedir. Bir şeye sahip olma, bir nesneyi sahiplenebilme göçmenler açısından önem arz eden bir durumdur. Sığınmaevlerinde ortak yaşam kurallarının geçerli olması ve yatakhanelerin dahi başka birileriyle paylaşıyor olma durumu bir şeye bireysel olara sahiplenebilme duygusuna olanak tanımamaktadır. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları bu konuya değinerek, sığınmaevine gitmeme nedenlerini başkaları ile ortak yaşamak istememe, kendisine ait bir yaşam alanı yaratabilme olarak ifade etmiştir.

“Kendime ait evimin olması güzel. Ülkemde böyle fırsatım olmadı, bir şeyin sadece bana ait olması çok güzel. Çocuklarımla rahat olması, telefonları var benim internetim var ondan oyun oynuyorlar. Mesela akşamları acıkıyorlar istedikleri gibi mutfaktan gidip yemek yiyorlar. Orada öyle değildi yemek saatleri belliydi. Belli zamanlarda yemek yiyorlardı. Kuralları vardı (farklı sığınmaevlerindeki deneyimlerini aktarıyor). Çocuklar buna gelemedi. Benim için onların mutlu olması her şeyden önemli.”(K2)

“Ben kendim yemeğimi kendim yapmak istiyorum. Kendi odamda tek başıma kalmak istiyorum. Tuvalet paylaşmak istemiyorum ben tek yaşamayı seviyorum. Orada bu imkânlar yok ortak tuvalet ortak odan ortak. Ben bunlara gelemem.”(K9)

Mağdurların sığınmaevine gitmek istememe ve bağımsız yaşamının avantajı olarak gördüğü durumlardan birisi de “ailesiyle birlikte yaşayabilme” durumudur. Yapılan görüşmelerde bazı mağdurların sığınmaevine gitmek istedikleri ancak aile üyelerinden

(ebeveyn, yetişkin çocuk vb.) ayrılmak istemediği için gitmediği anlaşılmıştır. Uğradığı istismarlardan dolayı örselenmiş durumda olan ve desteklenmeye ihtiyaç duyan bu kişilerin aile üyelerinden ayrı bir yerde kalmayı göze alamadığı ve bu sebeple mağdur destek programlarına dahil olmak istemedikleri görülmüştür.

“Ailemle birlikte evde hep birlikte kendimize ait hayatımızın olması güzel. İmkanlarımız kısıtlı olsa onlarla aynı evde yaşamak bana yetiyor. Onlardan ayrılamazdım. Sığınmaevinin avantajı belki daha güzel yemekleri giysilerdir bilmiyorum. Ama ailem söz konusuysen hiç birinin önemi yok.”(K10)

“Benim bu konuda hiçbir fikrim yok. Ama kesinlikle aklamla ayrılmam. Benim için dezavantajı ondan ayrı kalmak olurdu. Bu yüzden sığınmaevine gitmedim.”(K12)

Sığınmaevinde kalmayarak hayatını kendisi idame ettiren mağdurlar bu durumun dezavantajları da olduğunu ifade etmiştir. Genellikle ekonomik durumlarının yetersiz olmasından dolayı yaşadıkları maddi sıkıntıların yanı sıra güvenlik problemleri yaşadıkların da bahsetmişlerdir. Ev kirası ve yeme içme giderlerinin yüksek olması, kendilerini güvende hissetmeme, çocuklarının bakımını tek başına üstlenmek zorunda kalma gibi problemler yaşamaktadırlar. Ancak bir mağdurun sarfetmiş olduğu şu sözler durumun özeti gibidir; “kazancım pek yetmiyor ama napalım mecbur az yiyoruz ama en azından özgürüz istediğimiz zaman istediğimiz şekilde davranabiliyoruz(K3)”. Bu kapsamda bazı mağdurların sığınmaevinde kalıyor olmayı özgürlüklerine bir müdahale olarak gördükleri ve özgürce hareket edebilme duygusunu yemek yeme, barınma gibi temel ihtiyaçların dahi ötesine konumlandıkları görülmüştür.

“Zorluğu da benim için kira ödemek. Kiram 7 bin TL oldu onu ödemek konusunda zorlanıyorum.”(K3)

“Dezavantajı orada emniyette olabilirdim belki ama burada bazen emniyette olduğumu hissedemiyorum. Ben hala kâbus görüyorum geceleri eski eşimin beni bulduğunu düşünüyorum.”(K7)

“Ama dışarıda yaşamakta çok zor. Kiralar, yiyecekler hepsi çok pahalı. Zor yetiştiriyorum. Ek işlere gitmesem aç kalırım.”(K8)

“Ben yıllarca kapalı kaldım, zorla çalıştırıldım. Üzerime kapı kilitlenmesine dayanamıyorum. Psikolojim iyi değil. Bu yüzden dışarıda özgürüm. Ama

sığınmaevinde olsaydım da daha güvende olabilirdim. Hep sıcak yemek yedim. Bazen kazancımız iyi olmuyor, yiyecek almakta zorlanıyoruz”.(K11)

“Ben zaten dezavantajlarını söyledim. Her gün duş almak mümkün değil, telefonlarımızı alacaklar. Ama gitseydim burada 5 bin TL kira ödüyorum çok zorlanıyorum orada kira ödemeyecektim.”(K13)

7.5.3.2. Mevcutta Alınan Psiko-Sosyal Destekler

Mağdurlarla yapılan görüşmelerde ekonomik sıkıntılar içinde oldukları, iş bulmakta zorlandıkları, bazılarının bakmakla yükümlü oldukları çocukları sebebiyle çalışmadıkları ve bir kişi hariç olmak üzere diğerlerinin sosyal yardımlardan faydalandığı tespit edilmiştir. Çalışma izni olmadan ve süreklilik arz etmeyen, gününbirlik işlerde çalıştığı görülen mağdurların gelirlerinin temel ihtiyaçlarını dahi karşılayacak seviyede olmadığı, kendilerinin ve çocuklarının bakımını üstlenmekte zorlandıkları, sosyal yardımlara ihtiyaç duydukları görülmüştür.

“3 tane çocuğum var. Bir STK’dan destek alıyorum. Yardımlarla geçiniyorum ve arada sırada temizliği gidiyorum.”(K1)

“Bir vakıftan destek alıyorum. Bazı dernekler de yardımda bulunuyor. Ara sıra evlere iş yerlerine temizliğe gidiyorum. Çocuklarım küçük olduğu için sürekli bir işte çalışamıyorum onları kime emanet edeyim. Kreşler zaten çok pahalı, böyle bir gücüm yok. Ancak temizliğe gidince küçük olanı da yanımda götürüyorum.”(K2)

“STK’dan destek alıyorum Psikologla da görüştürüyorlar.. Bir de sosyal yardımlaşmadan yardım alıyorum. Bu yardımlarla geçinmeye çalışıyorum.”(K3)

“Annem ve babamla çalışıyoruz. Birde sosyal yardım alıyoruz.”(K7)

“Güzellik işleri ile uğraşıyorum. Tanıdığım kişilere takma kirpik yapıyorum. 150 tl karşılığında. Çalışma iznim olmadığı için bu şekilde çalışmak zorundayım. İşveren izin çıkaramıyor çok pahalı diyor.Birde bir STK’dan yardım alıyorum.”(K8)

“Her ay BM yardımını alıyorum Kimse bana yardım etmese de BM bana yardım ediyor. Arada sırada part time çocuk bakıcılığı yapıyorum oralardan da kazanıyorum.”(K9)

“Kaynak işinde çalışarak geçimimi sağlıyorum. Aileme bakıyorum. Hiç yardım almıyorum.”(K10)

“Yeni evlendiğim eşim çalışıyor, o bize bakıyor. STK’dan da yardım alıyoruz.”(K11)

“Şuanda eniştem ve ben çalışıyoruz. Çalışma iznimiz yok, çıkarmıyorlar. Önceki aldığım yardım kesilmiş ama sebebini bilmiyorum. BM den yardım alıyoruz.”(K12)

“Şuanda çalışmıyorum. İş bulamadım. BM’den yardım alıyorum.Onlarla yetinmeye çalışıyorum.Psikolojim pek iyi değil, beni psikologla da görüştürüyorlar.”(K13)

7.6. Gelecek Projeksiyonu

Tablo 6. Mağdurların Gelecek Projeksiyonuna İlişkin Kategori ve Kodlar

Temalar	Kategoriler	Kodlar
Gelecek Projeksiyonu	Gelecek Beklentisi	Umutlu olma
		Umutsuz olma
	Bulunmak İstedikleri Yer	Ülkesine dönmek isteme
		Türkiye’de kalmak isteme
		Üçüncü ülkeye yerleşmek isteme

5 Yıl Sonra Neredesin?

Mağdurlar sömürü süreçlerinde tacirlerin uzun süreli baskı ve tehditlerine maruz kalmaları, kaçma girişimlerinin her seferinde başarısızlıkla sonuçlanması gibi sebeplerden dolayı çaresizlik duygusunu yoğun olarak yaşayabilmektedir. Bir şeyleri değiştirebilme umudunu yitiren bu bireyler geleceklerini planlama noktasında da zorluk yaşamakta ve karamsar bir ruh hali içerisine girebilmektedir. Nitekim çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdurlardan bazılarının gelecek yaşantıları konusunda umutsuz olduğu ve bir planlama yapmakta zorlandığı, mali kaygılarının ön planda olduğu görülmüştür.

“Hiç umutla bakmıyorum. O kadar çok şey yaşadım ki başıma yine kötü şeyler gelecek diye korkuyorum. 5 yıl sonra kendimi düşünmedim hiç. Belki yeniden çalışırım ama biraz zamana ihtiyacım var.”(K5)

“Umutla bakamıyorum. Benim çok borcum var Türkiye de çalışma koşulları da iyi değil az para veriliyor. Benim çok borcum ve aileme destek olmak istiyorum. Ama burada da doğru düzgün iş yok ne yapacağımı bilmiyorum.”(K15)

“5 yıl çok. Ben kendimi başka bir ülkede görmek istiyorum bir an önce, umudum azalıyor. Eğitim aldım ama sonuçta bir şey yapamıyorum zor durumdayım. Gidersem üçüncü bir ülkeye isteklerimi gerçekleştireceğim.”(K13)

“5 yıl sonra kendimi çalışıp para kazanan, kendi evimde çocuklarımla yaşayan biri olarak hayal ediyorum. Ama umutsuzum çünkü çok korkuyorum. Bunu nasıl başaracağımı bilmiyorum, iyi ki burası var (sığınmaevi). Burdakiler bana yardımcı olacaklar.”(K6)

Çalışmamız kapsamında elde edilen çarpıcı sonuçlardan birisi de görüşme yapılan mağdurlardan büyük çoğunluğunun, yaşadığı onca olumsuz duruma rağmen geleceğe dair umutlu söylemleri olmuştur. Mağdurlar geleceğe dair beklentilerini “maddi kaygılardan arınma, ailelerine kavuşma, eğitim hayatlarına devam edebilme, iş bulup birikim yapma, ev/araba sahibi olabilme, çocuklarının eğitime erişebilmesi ve güvenli üçüncü ülkeye yerleşebilme” olarak ifade etmiştir. Mağdurların, mağdur olarak tanımlanmış olmanın sağladığı haklardan yararlanırken(yasal kalış izni vb.); sığınmaevleri veya STK’ lar aracılığı ile de psiko-sosyal ve ekonomik desteklerden de faydalandığı görülmüştür. Sosyal destek travmatik olaylara maruz kalan bireylerin bu olayların etkileri ile başa çıkabilmelerinde etkili bir araçtır. Bu alanda yapılan araştırmalar sosyal destek ve başa çıkma mekanizmalarını etkin kullananların daha az psikolojik semptom gösterdiğini ortaya koymaktadır. (Hood ve diğer., 2009, s. 438) Nitekim maddi kaygıların da mağdurların sömürülmesine zemin hazırlayan bir etken olduğu göz önüne alındığında, mevcutta alınan psiko-sosyal ve ekonomik desteğin mağdurların mevcut şartlarını iyileştirerek, gelecek beklentilerini de olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

“Korkmuyorum, umutla bakıyorum. Buradakiler de beni destekliyor (sığınmaevi). 5 yıl sonra paramı biriktirmiş bir şekilde ailemin yanında olmak isterim ve bunu gerçekleştirebileceğime dair inancım var.”(K16)

“Evet umutla bakıyorum, sığınmaevine gelmek ben son şansım ve ben bunu değerlendireceğim. 5 yıl sonra çalışan hayatını kurmuş biri olarak görmek istiyorum. Evet inanıyorum.”(K4)

“Üniversite okuyacağım, çalışacağım, ev ve araba alacağım. Medine’de yaşamayı çok istiyorum. Umudum var tabi korkmuyorum. Neden korkayım ki? Bunları yapabileceğime inanıyorum. İnsanlara güvenmiyorum, özüme güveniyorum.”(K18)

“Gelecekte umutluyum. 5 yıl sonra kendimi Amerika’da görüyorum, durumumu düzeltmeye başladım, yapacağımı inanıyorum. Umarım Türkiye beni gönderir. Orada bir iş bulacağım ve ömrümün sonuna kadar ailemi de yanıma alıp orada yaşayacağım. Coğrafya kader değildir, ben bu kadarı bozmak istiyorum. Bizimde güzel yaşamaya hakkımız var.”(K8)

“Benim küçük hayallerim var, ben sadece çocuklarımla birlikte mutlu bir yaşam sürmek istiyorum. Korkmuyorum tabiki umutlarım var. Bu süreçte ailem benim en büyük destekçimdir. Şimdi de öyledir.”(K20)

“Ben sadece bütün hayatımı çocuklarıma adadım. Çalışıp çocuklarımla okutup iyi meslek sahibi olmalarını istiyorum. Gelecekle ilgili tek beklentim bu. Mesela büyük oğlum mühendis olmak istediğini söyledi, diğeri motorla ilgili bir bölüm okumak istediğini kızım da doktor olmak istediğini söyledi benim tek amacım bu hayallerini gerçekleştirebilmek. Ben bunun böyle olacağına çok inanıyorum.Şu anda desteklerle geçiniyorum ama elimden geleni yapacağım, pes etmek yok.”(K1)

“Umutluyum. Çocuklarımla beraber daha güvenli bir ülkede olmak istiyorum.”(K2)

“5 yıl sonra sıkıntılarımın bittiğini ve Amerika’da yaşadığımızı hayal ediyorum. Evim ve arabam olduğunu ve güzel bir yaşam sürdürdüğümü düşünmek istiyorum.”(K7)

7.6.1. Ülkesine Dönmek İsteme/İstememe

Ülkelerinden büyük umutlarla ayrılan bireyler, göç süreci ve sonrasında insan ticareti suçuna maruz kalmış olsalar dahi ülkelerine dönmek istemeyebilmektedir. Bu durumun çeşitli sebepleri olabileceği gibi çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdurların beyanları doğrultusunda öne çıkan nedenleri “siyasi sebepler, ailevi sebepler, can güvenliği riski, ülkelerinde istihdam olanaklarının bulunmaması” olarak tespit edilmiştir.

Bireylerin göç etmesine sebep olan en önemli faktörlerden biri istihdama erişim sağlayabilmektir. Maddi sıkıntılar içinde olan ve ülkesinde iş bulamayan veya iyi şartlarda

çalışamayan bireyler, daha iyi bir iş bulabilme amacı ile farklı ülkelere göç edebilmektedir. Emek göçü insan ticaretine kaynak sağlayabilecek önemli alanlardan biridir. Tacirler sahte ilanlar üzerinden hayali iş vaatlerinde bulunarak veya var olan işte belirlenen anlaşma şartlarına uymayarak mağdurları sömürmektedir. Çalışma kapsamında görüşme yapılan bazı mağdurlar iş bulma umudu ile tacirler tarafından kandırıldıklarını ve sömürüye maruz bırakıldıklarını ifade etmişlerdir. Ülkelerinden ekonomik kaygılar sebebiyle göç eden ve genelde borç sahibi olan bu bireylerin ülkelerine geri dönmek istemedikleri görülmüştür.

“Hayır, dönmek mümkün değil. Ülkemde iş imkânı yok ben zaten parasızlık yüzünden geldim. Ailemle görüşüyorum.” (K13)

“Ülkeme dönmek istemiyorum. Orada ki çalışma koşulları çok kötü. Maddi durumlarımız çok kötü. Çocuklarımız okuyamıyor. İş bulmak imkansız. Türkiye’de kalmak isterim ama kaygım var ne olacağını bilmiyorum. Bizde insanız. keşke bizi de anlasalar. Oturum izni verseler, çalışıp paramızı kazansak. Şuanda otururumum var ama sonra ne olacak bilmiyorum.” (K15)

Bireylerin zorunlu olarak göç etmeye sevk eden önemli etkenlerden biri de “siyasi sebepler”dir. Ülke içinde yaşanan terör olayları, çatışma ortamları, iç savaşlar, silahlı grupların faaliyetleri, siyasi kimlik sebebiyle yaşanan can güvenliği riski bireyleri zorunlu olarak göç etmeye sevk etmektedir. Bu sebeplerden dolayı göç etmek zorunda kalan bireyler göç ettikleri ülkelerde olumsuz muamelelerle karşılaşmış olsalar da ülkesine dönemeyebilmektedirler. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları siyasi sebeplerle göç etmiş olduğunu, başta can güvenliği olmak üzere ülkesinde kendisi için birçok risk faktörünün varlığını ve dönmek istemediklerini dile getirmişlerdir.

“Hayır dönemeyiz. Biz daha havaalanına adım attığımızda öldüreceklerini biliyorum. Yillardır ülke dışındayım ve bunun bir bedeli olacaktır. Bana başkaları ile istihbarat için çalışmış yaftası vuracaklardır. Onlar aslında Müslüman değil, sadece görünüşleri öyledir. Oraya gitme durumum olursa kendimi öldürürüm.” (K7)

“Hiç mümkün değil. Benim rahmetli babam siyasetçi idi. Bu sebeple geri dönmem çok tehlikeli. İç savaş durumlarında hayatım tehlikede olur.” (K9)

“Şu an ülkemde çok kötü iç savaş var mümkün değil dönemem. Türkiye bu açıdan daha güvenli elbette. Türkiye ile bizim ülke arasında çok çok büyük farklar var en basiti

orası güvenli değil orada her gün sorunlar yaşanıyor. Türkiye 'de bir hayat kurabilirim yeter ki güvenli olsun.”(K10)

“Ülkeme dönmek istemiyorum. Daha önce orada hiç yaşamadım, nasıl bir yer olduğunu da bilmiyorum. Orada, can güvenliğimiz yok Taliban var şimdi kadınların hiç bir hakkı yok. Türkiye ile kendi ülkemi karşılaştırdığımda burası çok güzel. Benim ülkem çok kötü kadınların hiç bir hakkı yok çalışmıyorlar yaşlı adamlarla evlendiriyorlar. Oraya asla gitmem”(K5)

“Ülkeme asla dönmek istemem. Orası benim ve çocuklarım için güvenli değil.Keşke düzelse gitmek isterdim ama her şey çok farklı ve burası gibi olması imkansız gibi geliyor.”(K6)

Bireylerin aile içinde maruz bırakıldıkları şiddet olayları, istemedikleri durumlara zorlanma gibi hususlar da göç etmeye sebebiyet vermektedir. Görüşme yapılan mağdurlardan bazıları zorla evlendirileceği, eşinden veya aile üyelerinden şiddet gördüğü için göç etmek zorunda kaldığını ve bu sebeple ülkesine dönmek istemediğini belirtmiştir.

“Kardeşlerimin hepsi Türkiye de annem babam da öldü ülkemde yanına gideceğim kimse yok. Zaten oradan eşimin ailesinin zulmünden kaçtım. Dönemem.”(K19)

“Mümkün değil asla istemiyorum. Canım tehlikede olur eşimin bana yaptığı şiddet hala bedenimde.”(K8)

“Ülkeme asla dönmek istemem. Şu an orada olsak kızımı belki de evlendireceklerdi. İyi ki buradayım çocuklarıma bakabiliyorum.”(K3)

Çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdurlardan bazıları da ülkesine dönmek istediğini belirtmiştir. Mağdurların beyanları üzerine geri dönebilmeleri açısından en önemli kriterin “ülkesindeki durumun kendisi açısından tehlike arz etmemesi” olduğu görülmüştür. “Tehlike” kelimesine sıklıkla vurgu yapan mağdurlar, aile üyeleriyle de birlikte yaşamak istediklerini belirtmişlerdir.

“Ülkeme gidebilirim ama hemen girmek istemiyorum çalışıp para biriktirmek istiyorum. Ülkemde güvendeyim benim için tehlikeli bir durum yok.”(K14)

“Ülkeme döneceğim. Ailemin yanına gideceğim. Bunun için tehlikeli bir durum söz konusu değil.”(K16)

“Evet ülkeme gitmek istiyorum tehlike yok bana orada”(K17)

“Ülkeme dönmek istiyorum. Annemin yanına gitmek istiyorum. Benim için tehlikeli bir durum yok. Türkiye’de kötülük gördüğüm için Türkiye’yi sevmedim.”(K18)

“Tabi ki ülkeme dönmek istiyorum zaten ailem bizi bekliyor. Gittiğimizde ilk olarak onların yanında kalırız ama en kısa sürede bir iş bulup, kendi düzenimizi kurup, çocuklarımızla birlikte mutlu bir yaşam sürmek istiyorum. Ülkemde bizim için tehlikeli herhangi bir durum söz konusu değildir.”(K20)

7.6.2. Üçüncü Ülkeye Yerleşmek İsteme

Asya ile Avrupa kıtaları arasında bir köprü niteliğinde olan ülkemiz transit göçün ana güzergahı olması sebebiyle son yıllarda düzensiz göçmenlerin de hedefi haline gelmiştir. Ülkemize yasa dışı yollarla girmeyi başaran düzensiz göçmenler kaçak olarak Avrupa ülkelerine geçmeye çalışmakta veya sığınma başvurusunda bulunarak güvenli üçüncü bir ülkeye yerleşmek istemektedirler. Göçmenlerin Avrupa’ya gidebilmek için başvurdukları bu yöntemler onların göç sürecinde daha hassas ve sömürüye açık bir konuma gelmelerine sebep olabilmektedir. Görüşme yapılan mağdurların bir kısmının ülkemize yasa dışı yollardan giriş yaptığı, geliş amacının Avrupa ülkeleri veya Amerika’ya gidebilmek olduğu, Türkiye’yi geçiş ülkesi olarak gördüğü ve gelecek beklentisinin bu yönde olduğu görülmüştür.

Bazılarına göre hedef ülke belirli iken bazıları ise gideceği ülkenin neresi olduğunun bir önemi olmadığını, yalnızca gitmek istediğini belirtmiştir. Daha iyi bir yaşam elde edebilme arzusu taşıyan mağdurlar bir an önce üçüncü ülkeye yerleşmek istemektedirler. Mağdurlar Türkiye’den ayrılmak isteme sebeplerini “iş piyasasına erişimlerinin kısıtlı olması, kaçak olarak çalıştırılmaları, hayat pahalılığı, dil bariyeri ve yabancı uyruklu olmaları sebebiyle maruz kaldıkları toplumsal baskılar” olarak ifade etmişlerdir.

“Üçüncü bir ülkeye başvuru yaptım süreci bekliyorum. Ülke önemli değil neresi olursa. Orada hiç bir tanıdığım yok. Türkiye’de güzel ama Avrupa’ya gidersem kendimi daha güvende hissedeceğim.”(K4)

“Üçüncü ülkeye gitmek isterim başvurularımı yapacağım. Hangi ülke olur diye düşünmedim herhangi bir Avrupa ülkesi olabilir.”(K5)

“Üçüncü ülkeye gitmek isterim. Hangi ülke olduğu fark etmez. Nerede biz serbest bir çalışma hayatı yaşayacaksak orada olmak isterim.”(K12)

“Türkiye’de iş imkânları daha kısıtlı. Dil çok iyi bilmiyorum. Çocuğumu bırakıp çalışamıyorum. Yabancı ülkelerde çocuklar gün boyu okula gidiyor böyle olursa bende çalışabilirim. Kanada isterim. Ama Avustralya da olur. Kanada’da fransızca ve ingilizce yaygın daha kolay adapte olabilirim.”(K13)

“Türkiye güzel bir ülke, Türkler çok yardımsever. Devlette bize destek oluyor. Ama bazı akrabalarım yurt dışına gitti, Kanada diye bir ülke varmış. Orası çok güzelmış bende oraya gitmek isterdim.Çocuklar için yardım parası da veriyorlarmış . Kanada’ya girmek isterim. Orada akrabalarım var. Bir keresinde telefonla konuştuk. Bana anlattılar, harika bir yermiş, cennet gibiymiş.”(K6)

“İlk geldiğimde düşünüyordum ama şu anda da burada da hayat çok zor geliyor. Ben bir yabancıym sigortasız çalışıyorum. Kira faturalar. Kocam her an gelecek diye korkarak yaşıyorum. Türkiye’de hayat kurmak istemiyorum .Kanada’ya gitmek isterim. Kanada Avustralya ve Amerika’da arkadaşlarım var. Onlar orada mutlularmış. Hem okuyorlarmış hem çalışıyorlarmış. Ben de oraya gitmek isterim. Kocam da beni orada asla bulamaz imkânsız. Kaçak gelme şansı da yok sonuçta oraya.”(K3)

“Ülkeme dönmek istemiyorum ama burada da kalamam. Çünkü Türkiye’de durumlar kötü. Maddi olarak durumum kötü çünkü. Bir de genel olarak Türkler yabancıları sevmiyor. Ev vermiyorlar iş vermiyorlar. Taciz durumları ile karşılaşıyorum. Ben onlar yüzünden erkek gibi görünmek için saçlarımı kısacık bile kestirdim. Türkiye ile ülkemi karşılaştırırsak Türkiye’ye tercih ederim. Kanunlar kadınları koruyor ama ülkemde böyle değil. Ama ben Amerika’ya gitmek istiyorum. Orada arkadaşlarım var, mutlular.”(K8)

Mağdurlardan bazıları ise üçüncü bir ülkeye gitmenin kendileri açısından yeniden adaptasyon sorunları doğurabileceğini, her şeye baştan başlamak zorunda kalacaklarını, bu durumu istemedikleri için Türkiye’de kalmak istediklerini dile getirmişlerdir.

“Başka ülkeye gitmek istemiyorum.Farklı bir yere alışmak zor. Türkiye de para biriktirip ülkeme dönmek istiyorum. Bu çektiğim sıkıntılara değer umarım ülkeme yeterli para ile dönerim.”(K14)

“Üçüncü bir ülkeyi düşünmedim hiç. Her şeye baştan başlayamam. Türkiye güzel. Burada kalsam yeter. Başka yere gitsem kim bilir başıma neler gelir. Korkuyorum, artık kötü bir şey yaşamak istemem.”(K15)

“Çocuklar Türkiye’de mutlu olurlarsa iş bulurlarsa Türkiye’de hayat kurabilirim. Ülkemde Taliban var orada hiç kimse mutlu değil. Türkiye’de daha özgürüz. Çocuklar rahatça okula gidiyorlar. Orada olsak belki rahatça okula gidemeyecekler.”(K2)

8. SONUÇ ve ÖNERİLER

8.1. Sonuç

İnsanlığın onuruna doğrudan bir saldırı niteliğinde olan, devletlerin kamu sağlığı ve kamu güvenlikleri açısından ciddi bir tehdit arz eden insan ticareti suçu, günümüzde modern kölelik kavramı ile ifade edilmektedir. Modern sistemin saklı kölesi olan mağdurlar ayaklarındaki gizli prangalarla esaret altına alınmakta ve üzerlerinden büyük oranlarda kazanç elde edilmektedir. Kişilerin çaresizliğinden yararlanma amacıyla onların içinde bulunduğu zor durumu fırsat bilerek kişileri her yönüyle sömürmeyi amaçlayan bu suç türünde tacirler genellikle ailesinden kopuk yaşayan, eğitim almayan, istismara uğrayan, ekonomik olarak zor durumda olan veya savaştan kaçmak zorunda kalanlar gibi hassas ve kırılgan durumda olan bireyleri hedef kitle olarak belirler. Tehdit, baskı, cebir, şantaj gibi araç fiiller aracılığıyla gizli prangalarını kişilerin ayaklarına geçirerek onları etki ve kontrol altına alırlar. Bu duruma maruz kalan bireyler çoğunlukla tacirin sömürüsüne boyun eğmekte ve çaresizlik içinde söyleneni kabullenmektedir.

Bu çalışmanın odağında mağdur destek hizmetleri vardır. Çalışma kapsamında insanı bir emtia misali metalaştıran insan ticareti suçuna ilişkin kavramsal tartışmalara yer verilirken, ülkemizdeki mağdur tespit mekanizmasının nasıl işlediği, tanımlanan yabancı uyruklu mağdurların destek hizmetlerine erişimleri, programlardan faydalanan ve faydalanmayan mağdurların süreç içerisinde yaşadıkları sorunların tespiti ele alınmıştır. Mevcut sistemde var olan sorunların belirlenerek, bu sorunlara ilişkin olarak geliştirilecek önerilerle de mağdur destek hizmetleri sürecinin daha etkin ve verimli işleyebilmesine katkı sunabilmek hedeflenmiştir. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılan yanı; mağdur destek programlarını yalnızca ondan faydalanan bireyler açısından değil, faydalanmak istemeyen bireylerin perspektifi açısından da değerlendirmiştir. İnsan haklarının ihlallerinin en ağır formlarını içeren bu suça maruz kalan bireylerin iyileşebilmesi ve yeniden güçlenebilmesi açısından destek programları hayati önem taşımaktadır. Mağdurların bu denli zor bir durum içerisindeyken dahi destek programlarına erişim motivasyonlarını olumsuz etkileyen etkenlerin tespiti, destek programlarının dizaynında göz önünde bulundurulması gereken oldukça önemli ampirik bulgulardır.

Çalışmada genel olarak ulaşılan sonuçlar şöyledir;

Mağdurlar genellikle eğitim seviyesi düşük, kalabalık, dar gelirli ve aile bağları kopuk ailelerden gelmektedir. Eğitime erişimleri ya hiç olmamış ya da çok sınırlı olmuştur. Problemlı ailelerde büyüyen mağdurların kendi aile yaşantıları da düzen tutmamış, sağlıklı bir evlilik yapamadıkları görülmüştür. Görüşme yapılanların neredeyse tamamı eşi veya aile bireyleri tarafından aile içi şiddete maruz bırakılmıştır. Bir çoğunun ailesi ile görüşmediği, eşinden haber alamadığı, çocuklarının tüm sorumluluğunu tek başına üstlenmek zorunda bırakıldığı görülmüştür. Bu durumun onları daha da kırılgan bir hale getirdiği ve göç etmek zorunda bıraktığı anlaşılmıştır.

Mağdurların ülkemize geliş sebeplerine baktığımızda ailevi, ekonomik, kültürel, siyasi açıdan farklı sebeplerin var olduğu ancak ağırlıklı olarak ekonomik kaygıların ön planda tutulduğu ve daha iyi bir yaşam elde edebilme arzusuna ulaşılmaq istenildiği görülmüştür. İş bulma umudu ile ülkemize getirilen mağdurların sahte ilanlar üzerinden kandırıldığı, borç köleliğine sürüklendiği, kilitli kapılar ardında sömürüye uğratıldığı tespit edilmiştir.

Şiddetin her formunu en ağır şekilde yaşayan bu mağdurların insan ticareti suçunun türleri açısından zorla evlendirme, cinsel sömürü ve emek sömürüsüne maruz bırakıldığı görülmüştür. Sömürü süreci boyunca belgelerine el konulduğu, çok yoğun saatlerde çalıştırıldıkları, dinlenmelerine izin verilmediği, çok az uyuyabildikleri, yemek yeme imkanlarının kısıtlılığı olduğu, sömürüye boyun eğmezlerse açlıkla cezalandırıldıkları, hatta dirençlerini kırma amaçlı uyuşturucu madde kullanımına zorlandıkları tespit edilmiştir. Yine bu süreçte tacirlerin mağduru etkisi altına alabilmek için kullandığı en etkili söylemin “sınırdışı ettirme tehditi” olduğu görülmüştür.

Tacirlerin tüm çaresiz bırakma çabalarına rağmen mağdurların sömürü sürecinden kurtulabilmek için çabaladıkları, doğrudan kolluk operasyonları ile kurtarılanların yanı sıra kendi çabaları ile girişimlerde bulunarak kollukla temas kurdukları ve kurtulmaya çalıştıkları görülmektedir. Kolluk tarafından yürütölen işlemlerin bitiminde İGİM'lere getirilen mağdurların tanımlama işlemleri yapıldığı ve sürecin sonunda kendilerine bilgi verildiği görülmüştür. Ancak mağdurların bir kısmının statüsünü ve haklarını bilmediği ve yeterli bilgi alamadığı tespit edilmiştir.

Bazı mağdurlar destek programlarına yönlendiriliş aşamasında yeterince bilgilendirilmemeleri nedeniyle bir tercih yaptıklarını ancak başlarına tam olarak ne

geleceğini bilmediklerini ifade etmiştir. Destek programına katılma sebeplerinde gidecek başka bir yerlerinin olmaması ve aile içi yaşadıkları sorunların etkili olduğu görülürken; en önemlisinin can güvenliği riski sebebiyle “güvenli barınma ihtiyacı” olduğu tespit edilmiştir. Destek programından faydalanmayı kabul ederek sığınmaevinde ikamet eden mağdurlar yapılan görüşmelerde sığınmaevi yönetimince mağdur destek programına dair bilgilendirildiklerini, oturma izinlerinin alındığını; yeme, içme, giyim gibi temel insani ihtiyaçlarının hızlı bir şekilde karşılandığını, çocuklarının eğitim hayatına devam edebildiğini, hastalandıklarında hastanelere erişimlerinin sağlanarak tedavi ettirildiklerini ve bu hizmetlerden duydukları memnuniyeti ifade etmişlerdir. Ancak mağdurlar bu süreçte bazı sorunlar da yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bu kapsamda; diğer kurumlar aracılığı ile karşılanan ihtiyaçları için uzun süre beklediklerini, iş piyasasına erişimlerinin sınırlı olduğunu ve çalışma izni alamadıklarını, sağlık hizmetlerine erişimde sıkıntılar yaşadıklarını (hastanelerce ücret talep edilmesi), sığınmaevinin katı kuralları olduğunu ve bu kurallar dolayısıyla problemler yaşadıklarını, ruhsal sıkıntılar içinde olduklarını, farklı kültürlerden insanlarla birlikte toplu bir yerde yaşamının hijyen sorunları başta olmak üzere fazlaca sorunu da beraberinde getirdiğini, çocuklarının ve kendilerinin uyum sorunları yaşadıklarını, kültürel değerlerini bu evlerde yaşatamadıklarını da belirtmişlerdir.

Çalışma kapsamında mevcutta yürütülen mağdur destek hizmetlerinin dışarıdan bir bakış açısı ile değerlendirilebilmesi amacıyla hizmetlerden faydalanmak istemeyen bireylerin beyanlarına göre faydalanmama nedenleri de belirlenmiştir. Buna göre mağdurların sığınmaevleri hakkında doğru bilgi sahibi olmadığı, geçmişte farklı sığınmaevlerine dair kötü deneyimleri olduğu, sığınmaevleri hakkında toplumda oluşan ön yargılara sahip oldukları, sığınmaevinde kalırsa başına gelen olayların anlaşılabilmesi ve bu sebeple ülkesinde deşifre olabileceği düşüncesine sahip oldukları, bakmakla yükümlü olduğu aile üyelerinden dolayı çalışmak zorunda olmaları, aile üyelerini (anne,kardeş,yetişkin çocuk vb.) sığınmaevine getirememeleri, üçüncü kişilerin sığınmaevi hakkındaki olumsuz söylemleri, sığınmaevinin katı kuralları olduğu ve bu kurallara uyum sağlayamama çekinceleri,sığınma evinde yaşamının özgürlüğünü kısıtlanacağı ve baskı altında hissettireceği düşüncelerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu mağdurlar sığınmaevinde kalmıyor olmanın avantajlarını “kendini özgür hissetme, aile üyeleri ile bir arada olabilme, yaşam alanını yabancı biri ile paylaşmak zorunda kalmama” dezavantajlarını ise “artan hayat pahalılığı sebebiyle giderlerinin artıyor olması, güvende hissedememe,çocuklarının bakımını tek başına üstlenmek zorunda kalma” olarak ifade

etmişlerdir. Ancak bu mağdurların fiziki olarak GİB koordinesinde yürütülen mağdur destek programlarına katılım sağlamıyor olsa da STK' lar ve uluslararası kuruluşlarca sağlanan psiko-sosyal ve ekonomik desteklerden faydalandıkları tespit edilmiştir. Aynı anda birden fazla kuruluşun desteğini de aldığı tespit edilen mağdurların bu desteklere kendi girişimleri veya üçüncü kişilerin yönlendirmesi ile erişim sağladıkları görülmüştür.

Çalışmada elde edilen çarpıcı sonuçlardan birisi de görüşme yapılan mağdurlardan büyük çoğunluğunun, yaşadığı onca olumsuz duruma rağmen geleceğe dair umutlu söylemleri olmuştur. Mağdurlar geleceğe dair beklentilerini “maddi kaygılardan arınma, ailelerine kavuşma, eğitim hayatlarına devam edebilme, iş bulup birikim yapma, ev/araba sahibi olabilme, çocuklarının eğitime erişebilmesi ve güvenli üçüncü ülkeye yerleşebilme” olarak ifade etmiştir. Mağdurların, mağdur olarak tanımlanmış olmanın sağladığı haklardan yararlanırken (yasal kalış izni vb.); sığınmaevleri veya STK' lar aracılığı ile de psiko-sosyal ve ekonomik desteklerden de faydalandığı görülmüştür. Nitekim maddi kaygıların da mağdurların sömürülmesine zemin hazırlayan bir etken olduğu göz önüne alındığında, mevcutta alınan psiko-sosyal ve ekonomik desteğin mağdurların mevcut şartlarını iyileştirerek, gelecek beklentilerini de olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

8.2. Öneriler

Öznesi insan ve insanı sömürmek olan insan ticareti çağımızın en önemli ve en güncel sorunlarından biridir. Organize suç örgütlerinin bu suçun mağdurları üzerinden fahiş gelirler elde etmesi ve suçun dinamik yapısı sebebiyle tespit edilme oranlarının düşüklüğü suçun işlenmesini her geçen gün daha cazip kılmaktadır. Ülkemiz insan ticareti ile mücadele de 2000'li yılların başından bu yana önemli adımlar atmıştır. İnsan ticareti suçu ve suçun unsurları 5237 sayılı TCK'nın 80. maddesinde düzenlenmiştir. Ancak çalışmamızın kavramsal tartışmalar kısmında yer verdiğimiz üzere kanunumuzda yer alan tanım suçun düzenlenmesinde esas alınan Palermo Protokolündeki tanımın içeriğini tam olarak kapsayamamaktadır. Özellikle cinsel istismar teriminin yalnızca fuhuş yaptırma kavramı ile sınırlı tutulmuş olması çağın getirdiği dinamiklerle yeni oluşturulan cinsel sömürü yöntemleri ile suç işleyen tacirlerin bu suç kapsamında değerlendirilmesini engellemektedir. Mücadelenin daha etkili ve hukuki korumanın daha etkin olması açısından yasada yeni bir düzenleme yapılması hususunun elzem olduğu düşünülmektedir.

İnsan ticareti mağdurları ile çalışmak büyük oranda hassasiyet ve farkındalık gerektirmektedir. Şiddetin her türlü biçimini en ağır şekillerde yaşamak zorunda kalan bu bireylerle kurulacak her temasta bilinçli ve temkinli hareket etmek gerekir. Bu sebeple onlara hizmet sunacak personellerin konuya ilişkin eğitimler alması, donanım sahibi olması önemlidir. İnsan ticaretiyle mücadele multidisipler bir alandır, birçok kurumun bir arada ve işbirliği içerisinde çalışmasını gerektirir. Çalışma kapsamında destek hizmetlerinden faydalanan bazı mağdurlar farklı kurumlarca yürütülen hizmetlere erişimde gecikme sorunu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sebeple kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanması, eğitim ve farkındalık çalışmalarının artarak devam etmesi önemlidir.

Mağdurlar sömürü süreçlerinde yoğun stres ve baskıya maruz kaldıkları, uygun ortamda barınamadıkları, yeterli besine ulaşamadıkları için sıklıkla sağlık sorunları yaşayabilmektedir. Ayrıca özellikle cinsel sömürüye maruz kalan mağdurlar, bulaşıcı hastalıklara yakalanabilmekte ve taşıyıcı olabilmektedir. Bu durum yalnızca bireylerin sağlığını değil, kamu sağlığını da tehdit eden bir unsur teşkil etmektedir. Yönetmeliğin 32. maddesinde “*Resmi sağlık kurum ve kuruluşlarınca sunulan sağlık hizmetleri, insan ticareti mağduru olduğu tespit edilen ve sağlık hizmetleri giderlerini karşılayacak durumda olmayan yabancı uyruklu hastalara, 5/12/2003 tarihli ve 2003/6565 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca, 8/1/2002 tarihli ve 4736 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 1 inci maddesinin birinci fıkrası hükmünden muaf olarak ücretsiz verilir*” hükmü yer almaktadır. Ancak mevcut sistemde mağdurların sağlık giderlerini karşılayabilecek durumda olup olmama hususunu ilgili makamlara teyit ettirmesi konusunda sıkıntılar yaşandığı, bazı mağdurların ekonomik durumları kötü olduğu halde tedavilerine ilişkin olarak hastanelerin ücret talep ettiğine dair beyanları vardır. Bu sebeple; insan ticaretine konu olan bireylerin sağlık hizmetlerinden faydalanma durumunun herhangi bir şarta bağlanmaması, bireylerin ve kamu sağlığı açısından koşulsuz şartsız sağlık desteğinin sunulabilmesi önerilmektedir.

Mağdurların doğru bilgilendirilmesi sürecin sağlıklı yürütülmesi ve mağdurunda sürece dahil olabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında görüşme yapılan mağdurlardan bazılarının mağdur destek programı hakkında doğru ve yeterli bilgi alamadığı, bu sebeple programa dair önyargılara sahip olduğu görülmüştür. Bu sebeple içinde bulunan süreç mağdurlara tüm şeffaflığı ve doğruluğu ile anlayacağı bir dille aktarılmalıdır.

Mağdurların sığınmaevlerine yerleştirilmeden önce mevcut durumlarını değerlendirecek analiz edecek profesyonellerin çalışacağı bir ön mekanizma kurulmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir. Mağdurlara verilen düşünme süresini kullanabilecekleri, bu süreçte acil ihtiyaçlarına erişebilecekleri ve gelecekleri açısından daha sağlıklı bir karar verebilecekleri bir ortamın varlığına ihtiyaç olduğu görülmüştür. Mağdurlardan bazıları mevcut sisteme dahil olmayı kabul ettiğini, ancak başına ne geleceğini bilmediğini ifade etmiştir. Böyle bir mekanizmanın varlığı durumunda mağdurlar sığınmaevleri hakkında daha doğru bilgi alabilecek, aldığı bilgileri kendi gelecek beklentileri doğrultusunda analiz ederek sığınmaevlerine gidip gitmeme konusunda daha sağlıklı bir karar verebilecektir.

Görüşme yapılan insan ticareti mağdurlarının profillerinin çeşitlilik arz ettiği görülmüştür. Ait oldukları kültürlerden, uğradıkları sömürü türlerine, taşıdıkları risklere kadar farklı unsurlara sahip olan bu bireylerin desteklenecekleri programlarında çeşitlilik arz etmesi önerilmektedir. Örneğin görüşme yapılan bazı mağdurlar can güvenliği riski taşımakta iken, bazıları bu tehdidin ortadan kalktığını ve böyle bir riskinin bulunmadığını dile getirmiştir. Ayrıca sömürü dönemi boyunca esaret ve baskı altında tutuluklarını, özgür yaşayamadıklarını belirtmişlerdir. Bu sebeple yüksek korunaklı, tüm sömürü türleri için aynı destekleri içeren tek tip bir sığınmaevi hizmet modeli her mağdur açısından aynı ölçüde yarar sağlamayabilir. Bu kapsamda “ihtisaslaşmış sığınmaevi modellerine” ihtiyaç vardır. Mevcutta var olan sığınmaevlerinin kurum tipi olup mağdurların toplu yaşadığı bir mekanizmayı barındırdığı görülmektedir. Ancak bazı mağdurlar sırf bakmakla yükümlü olduğu annesi, babası, yetişkin erkek çocuğunun olması ve onlardan ayrı yaşamak istememeleri sebebiyle sığınmaevine gidemediklerini ifade etmiştir. Bu tarz vakalarda destek sunulabilecek aileye özel konutların olduğu bir destek modelinin de mevcut sisteme dahil edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Mevcut sığınmaevinde yürütülen hizmetlerin değerlendirilebilmesi açısından mağdurlar toplu yaşamın ve sığınmaevinde var olan kuralların getirdiği birçok zorluk yaşadıklarını dile getirmekle birlikte; yabancı olmaları ve farklı uyruklardan mağdurların bir arada bulunmaları sebebiyle kültürel sorunların ön plana çıktığı görülmüştür. Bu kapsamda sığınmaevinde alınan tedbirlerin mağdurlara fayda sağlama amacıyla uygulandığı tam olarak anlatılmalı, sığınmaevindeki yaşama uyum konusunda destekleyecek ve ortak bir paydada buluşturabilecek düzenlemelere yer verilmeli, bireylere kültürel değerlerini yaşatabilecekleri fırsatlar sunulmalıdır.

Gizlilik hususu insan ticareti mağdurlara yönelik iş ve işlemlerde riayet edilmesi gereken en önemli unsurlardandır. Bir mağdurun en büyük korkularından biri deşifre olmak veya toplumca olumsuz etiketlenmelere maruz bırakılmaktır. Çalışma kapsamında bazı mağdurlar deşifre olma korkusu ile sığınmaevlerine gelmediklerini ifade etmişlerdir. Bu sebeple mağdur destek hizmetlerine ilişkin olarak kamuoyunun sıklıkla ve doğru bilgilendirilmesi mağdurlarda oluşan önyargılarında ortadan kalkmasını sağlayarak daha fazla mağdura ulaşabilmeyi beraberinde getirecektir.

Mağdurların destek hizmetlerine erişimleri, yetkililerle işbirliği yapma yapmama şartına bağlanmamalıdır. Şiddete maruz kalmış bireyler için en güvenli ve en etkili seçenek olarak konumlandırılan sığınmaevleri insan ticareti mağdurları için her zaman en doğru seçenek olamayabilmektedir. Çalışma kapsamında sığınmaevlerine gitmek istemeyen bireyler bu duruma sebep olarak bakmakla yükümlü oldukları aile üyelerinin olduğunu, çalışmak zorunda olduklarını, toplu yaşam kurallarına uyum sağlayamayacaklarını düşündüklerini ve en çarpıcısı da sömürü süresince sürekli olarak esaret altında kaldıkları için herhangi bir kurum kuruluşun baskısı altında yaşamak istemediklerini ifade etmişlerdir. Sığınmaevlerine gitmedikleri için mağdur destek programlarına katılım sağlayamayan bu bireylerin desteklenmesi elzem bir meseledir. Çünkü sömürü süresince örselenen ve travmatize edilen bu mağdurların desteklenmezlerse yeniden mağdur olabilme ihtimalleri yüksektir. Nitekim çalışma kapsamında sığınmaevinde kalmayan mağdurların kendi girişimleri ile STK'lar ve uluslararası kuruluşlarca verilen desteklerden faydalandıkları tespit edilmiştir. Mağdurların birden fazla kuruluştan aynı anda yardımlar aldığı görülmüştür. Bu noktada mağdurlara verilecek desteğin türü ve miktarı oldukça önemlidir. Bir mağdura ihtiyacı olmayan bir desteğin sunulması veya ihtiyaç duyduğundan fazlasının verilmesi ona zarar verebileceği gibi aynı zamanda da sosyal yardımlara bağımlı hale gelmesine sebep olabilir. Bu nedenle, mağdurların desteklere erişimlerinin yetkililerle işbirliği yapma şartına bağlı olmaması ve tüm mağdurların faydalandığı desteklerin takip edilebileceği, gizlilik esasına uygun olarak kamu ve STK' larca yürütülen faaliyetleri içeren, ortak veri tabanlı bir izleme ve takip mekanizmasının kurulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Böylelikle mağdurların mevcut durumları takip edilerek yeniden mağdur olmalarına sebebiyet verebilecek riskler azaltılabilecek ve sosyal yardımların dağılımları da etkin bir şekilde sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

- (2016, 03 17). *İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* (29656) . T.C. Resmi Gazete.
- (2022, 09 19). World Health Organization: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> adresinden alınmıştır
- (2023, 04 15). jodoinstitute.com: <https://tr.jodoinstitute.com/2606-human-trafficking> adresinden alınmıştır
- (2023, 07 21). GİB: <https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi56420> adresinden alınmıştır
- (2023, 10 25). 05 09, 2023 tarihinde UNCHR Türkiye: <https://www.unhcr.org/tr/> adresinden alındı
- (2023, 8 3). 11 10, 2023 tarihinde www.goc.gov.tr: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda> adresinden alındı
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi. (2005, 05 16). Varşova, Polonya: Council of Europe.
- Avrupa Konseyi. (2022). *Türkiye'de İnsan Ticareti Eğilimleri Analiz ve Eylem Önerileri*. Strazburg: Avrupa Konseyi.
- Azeez, A. P., & Poonia, A. (2015). *Attitudes and Practices on Child Marriage: Evidences from Rural Rajasthan*. Rajasthan: Central University of Rajasthan.
- Bales, K. (2002). *Kullanılıp Atılanlar- Küresel Ekonomide Yeni Kölelik*. (P. Ögünç, Çev.) İstanbul: Çitlembik Yayınları.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)* , 5 (2), 368-388.
- Bjerkkan, L., & Dylrid, L. (2005). A Life Of One Rehabilitation of Victims Of Human Trafficking for Sexual Exploitation. (57-59) . Fafo Information Office.
- BM. (1964, 01 06). 1956 tarihli Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşme. T.C. Resmi Gazete.
- Bozdağlı, M. N., & Polater, İ. (2022). Aile İçi Şiddetin Fail ve Mağdurları: Psikososyal Bir İnceleme. *International Academic Social Resources Journal* , 540-543.
- Brunovskis, A., & Surtees, R. (2013). Coming home: Challenges in Family Reintegration For Trafficked Women. 454-472. Qualitative Social Work.
- Burke, M. C. (2013). *Human Trafficking Interdisciplinary Perspective*. New York: Taylor and Francis Group.

Castles, S., & Miller, J. M. (2008). *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (B. U. Bal, & İ. Akbulut, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ceza Muhakemesi Kanunu. (2004, 12 17). 44 (25673) . T.C. Resmi Gazete.

Creswell, J. W. (2013). *Nitel Arştırma Yöntemleri*. (M. Bütün, & S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitapevi.

Cullen-Dupont, K. (2009). Human Trafficking. 23-24. New York: Infobase Publishing.

Çabuk, G. (2021). İnsan Ticareti Kapsamında Cinsel Sömürüye Maruz Bırakılan Kadınların Mağduriyet Süreçleri. *Yüksek Lisans Tezi* , 144.

Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun. (2002, 8 3). (4771) , 2/B. Md. T.C. Resmi Gazete.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1989, 11 20). Birleşmiş Milletler.

Dede, K. (2020). Aidiyet. *Türk Dili* (819), 62-63.

Denzin, N. K., & Lincoln, D. S. (1994). *The Sage Handbook of Qualitative Research*. Sage.

Dündar, S., & Özer, E. (2017). İnsan Ticareti Suçunu Anlamak STK'lar İçin Rehber. 14. İstanbul.

Düzensiz Göç Hakkında. (2023). 09 25, 2023 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda> adresinden alındı

EGM. (2024, 01 12). T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü. <https://www.egm.gov.tr/kom/kacakcilik-suclariyla-mucadele-sube-mudurlugu-vizyon-ve-misyonumuz> adresinden alınmıştır

Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulus Aşırı Toplumsal Alanlar*.

GİB. (tarih yok). *İnsan Ticareti ile Mücadele İstatistik*. 06 27, 2023 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr/insan-ticareti-ile-mucadele-istatistik> adresinden alındı

GİGM. (2020). İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Bilgilendirme Kitapçığı. 13. Türkiye: GİGM.

(2022). *Global Report on Trafficking in Persons*. New York: Unodc.

Göç İdaresi Başkanlığı. (2019). *2018 Türkiye İnsan Ticareti İle Mücadele Yıllık Raporu*. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı.

Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). 11 24, 2023 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr/insan-ticareti-ile-mucadele-istatistik> adresinden alındı

Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). 11 30, 2023 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr/insan-ticareti-magdurlarina-sunulan-destek-hizmetleri> adresinden alındı

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019). *2018 Türkiye İnsan Ticareti İle Mücadele Raporu*. T.C. İçişleri Bakanlığı.

Göç Terimleri Sözlüğü. (2013). 2., 26. Uluslararası Göç Örgütü.

Greta. (2020). *Emek Sömürüsü Amaçlı İnsan Ticaretini Önleme ve İnsan Ticaretiyle Mücadeleye Dair Açıklayıcı Notlar*. Strasbourg: Avrupa Konseyi, 2021.

Günay, E., Atılğan, D., & Serin, E. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 7 (2), 37-60.

Hofmann, J. (2002). *Menschenhandel*. Peter Lang GmbH.

Hood, R. W., Peter, C. H., & Spilka, B. (2009). *The Psychology of Religion an Empirical Approach*. New York: The Guilford Press.

Hussein, G. H. (2021). Kuzey Irakta Kadın Haklarının Gelişimi. *Yüksek Lisans* , 1. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ICCO. (2004). If Our Skirt Is Turn...Safe Return and Social İclusionof Vivtims of Traffic İn Human Beings.An İnventry of Neglected Aspects İn Ten European and Asian Countries. 32. ICCO Worldwide Comitted.

ILO. (2017). *Modern Köleliğin Küresel Değerlendirilmesi*. Cenevre: ILO.

ILO, v. d., Free, W., & IOM. (2022). *Global Estimates of Modern Slavery; Forced Labour and Forced Marriage*. Cenevre.

İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik. (2016, 03 17). *Yönetmelik (29656)* . T.C. Resmi Gazete.

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik. (2016, 03 17). *Yönetmelik (29656)* . T.C. Resmi Gazete.

IOM. (2018, 07 31). 05 09, 2023 tarihinde IOM Türkiye: <https://turkiye.iom.int/tr/news/uluslararasi-goc-orgutu-iom-uluslararasi-insan-ticareti-magdurlarinin-bircogu-resmi-sinir-kapilarindan-gecti> adresinden alındı

IOM. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü* (İkinci b.). (R. J. Perruchoud R, Çev.) Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.

IOM. (2008). *IOM El Kitabı İnsan Ticareti Mağdurlarına Doğrudan Yardım*. Cenevre: IOM.

IOM. (2008). *IOM El Kitabı İnsan Ticareti Mağdurlarına Doğrudan Yardım* (1. b.). Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.

IOM. (2023). *IOM Türkiye*. 11 29, 2023 tarihinde <https://turkiye.iom.int/tr/destekli-gonullu-geri-donus-ve-yeniden-entegrasyon> adresinden alındı

IOM. (2016). *Ulusal ve Uluslararası Alanda İnsan Ticareti İle Mücadele ve Mağdurların Korunmasına İlişkin Hukuksal Çerçeve*. IOM Yayınları.

IOM. (2016). *Ulusal ve Uluslararası Alanda İnsan Ticareti İle Mücadele Ve Mağdurların Korunmasına İlişkin Hukuksal Çerçeve*. IOM Yayınları.

Kabaoğlu, İ. Ö. (2002). *Özgürlükler Hukuku* (6. b.). Ankara.

Kalfa, A. (2008). Eski Doğu Bloku Ülkeleri Kaynaklı İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektöründe Çalışan Kadınlar. *Yüksek Lisans Tezi* , 23-25. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karayolu Taşıma Yönetmeliği. (2009, 06 11). T.C. Resmi Gazete.

Kofman, E. (1999). Female ‘Birds of Passage’ a Decade Later: Gender and Immigration in European Union. *International Migration Review* , 108-179.

Köleliğe Dair Antlaşma. (1926, 09 25). (2425) . T.C. Resmi Gazete.

Köleliğin, Köle Ticaretinin ve Köleliğe Benzer Müessese ve Uygulamaların Lağvedilmesine Dair İlave Sözleşme. (1956, 9 7). 06.01.1974 tarihli T.C. Resmi Gazete.

Mülga TCK. (1926, 3 1). (765) . T.C. Resmi Gazete.

Neuman, W. L. (2007). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Cilt 1.). (S. Özge, Çev.) İstanbul: Yayın Odası.

Newmann, G. (2016). *The Exploitation of Trafficked Woman*.

Önder, A. (1994). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (4. b.). İstanbul.

Özütürk, Ş. (2019). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecinde STK ların Göç Yönetimindeki Rolü: Denizli İli Örneği. *Yüksek Lisans Tezi* , 89.

Parlatır, İ. (1983, 07). *Türk Sosyal Hayatında Kölelik* , 47 (187), s. 805-830.

Postmus, J. L., Plummer, S. B., Macmahon, S., Murshid, N. S., & Kim, M. S. (2012). Understanding Economic Abuse in the Lives of Survivors. *Journal of Interpersonal Violence*. (27(3)) , 411-430.

Renk, B., & Demir, O. (2011). *İnsan Ticareti ve Yasal Düzenlemeler; Eski Sorunlar, Yeni Çözümler* , 13 (1), s. 51-75.

Schmid, H. M. (2023, 01). (Welt, Röportajı Yapan)

Sili Kalem, A. (2017). Ayrı Dünyaların İnsanınız; Ulusaşırı Göç ve Evlilik. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research* (4(12)), 1038-1046.

Surtees, R. (2008). *Why shelters? Considering Residential Approaches To Assistance*. Viyana: Nexus İnstitute To Combat Human Trafficking.

Surtees, R. (2008). *Why shelters? Considering Residential Approaches To Assistance*. Viyana: Nexus İnstitute To Combat Human Trafficking.

Surtees, R., & Somach, S. (2008). *Methods and Models For Mixing Services For Victims Of Domestic Violence And Trafficking In Person In Europe and Euroasia*. Washington: USAID, Creatives Associates, JBS International , NEXUS Institute. .

Şenses Özcan, N. (2005, 01). Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme: Küresel Dinamikler, Ulus-Devletler, Göçmenler. (15) , 22-39. İdealkent.

T.C. Resmi Gazete. (1933, 06 12). (2425) .

Taşdemir Afşar, S. (2020). Sığınmaevinde kalan kadınların ve sığınmaevi çalışanlarının bakış açısından sığınmaevindeki ilişkiler. *Toplum ve Sosyal Hizmet* , 31(2), 398-422.

TDK Sözlük. (2023, 06). Türk Dil Kurumu.

TDK. (2023). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır

Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *Istanbul University Journal of Sociology* , 101-116.

Terörle Mücadele Kanunu. (1991, 4 12). md.4 , 30 (20843) , 125. T.C. Resmi Gazete.

Tezcan, D., Erdem, M., & Önok, R. (2015). *Ceza Özel Hukuku(Teorik ve Pratik)* (12 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

TRT Haber. (2021, 11 23). 10 25, 2023 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/dunya/dunyada-en-fazla-cocuk-asker-bati-ve-orta-afrika-ulkelerinde-629080.html> adresinden alındı

Tsai, L. C., Domingo, C. C., Hentschel, E., Hu, R., & Gill, M. (2023). Impact of a Matched Savings Program on Survivors of Human Trafficking and Gender-Based Violence in the Philippines. *Nitel Sosyal Bilimler/Qualitative Social Sciences* , 5 (1), 1-22.

Turan, A. (2023). Türkiye’de Göç ve Siyasi Boyutları. *Journal of Economics and Administrative Sciences* (3), 331-347.

Türk Vatandaşlığı Kanunu. (2009, 05 29). (27256) . T.C. Resmi Gazete.

Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi. (2023). Göç İdaresi Başkanlığı.

Uluslararası İşgücü Kanunu. (2016, 07 28). (29800) , md 2. T.C. Resmi Gazete.

UNODC. (2020). *2020 Küresel İnsan Ticareti Raporu*. Viyana: United Nations.

UNODC. (2006). *Trafficking in Persons:Global Patterns*. UNODC.

Uştuk, H. (2019, 11 11). *Kültür Sanat*. 02 10, 2024 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/abdden-sonra-en-fazla-dizi-ihrac-eden-ulke-turkiye/1641524> adresinden alındı

Weber, M. (2012). *The Methodology of the Social Sciences*. (V. S. Öğütle, Çev.) İstanbul: Küre Yayınları.

wikipedia.org. (2023, 07 25). 09 12, 2023 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BClakat>:
<https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BClakat> adresinden alındı

www.goc.gov.tr. (2023). 08 20, 2023 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-insan-ticaretiyle-mucadelesi> adresinden alındı

www.mfa.gov.tr. (2023). 08 08, 2023 tarihinde [www.mfa.gov.tr: https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-insan-ticaretiyle-mucadelesi-.tr.mfa](https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-insan-ticaretiyle-mucadelesi-.tr.mfa) adresinden alındı

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013, 04 11). (28615) . T.C. Resmi Gazete.

Yenidünya, A. C. (2007). *İnsan Ticareti Suçu (TCK.m.80)*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Yenidünya, A. C. (2014). İnsan Ticareti Suçu İle Etkin Mücadelede Nasıl Bir Ceza Kanunu. *İstanbul Anadolu Adliyesi Dergisi* (3).

Yenidünya, A. C. (2019). İnsan Ticaretinin Bir Türü Olarak Çocuk İstismarı. 10.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Arştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, Y. (2017). İnsan Ticareti Suçu ve İçtima Sorunu. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* , 23 (3), 894.

YUKK. (2013, 04 04). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu* (28615) . T.C. Resmi Gazete.

Yunus Emre Enstitüsü. (2022, 06 07). 02 10, 2024 tarihinde Yunus Emre Enstitüsü: <https://www.yee.org.tr/tr/haber/turk-dizilerinin-turkceye-ve-turk-kulturune-yakinlastirici-etkisi-programi-duzenlendi> adresinden alındı

Yücekul, G. (2011, 2). İnsan Ticareti Suçu. *Doktora Tezi* , 393.

Zimmerman, C., Hossain, M., Yun, K., Roche, B., Morison, L., & Watts, C. (2006). Stolen smiles: a summary report on the physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe. 61. European Commission's Daphne Programme.

EKLER

EK 1. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu

Mülakat Formu	
1	Kaç yaşındasınız?
2	Medeni durumunuz nedir? Eşinizin eğitim durumu ve mesleği nedir? Kendisi ile görüşüyor musunuz?
3	Kaç çocuğunuz var?
4	Eğitim durumunuz nedir?
5	Mesleğiniz nedir? Daha önce hangi iş kollarında çalıştınız?
6	Türkçe biliyor musunuz? Nerede ve nasıl öğrendiniz? Başka hangi dilleri konuşuyorsunuz?
7	Ülkenizdeki yaşamınızdan biraz bahseder misiniz? (aile bağları, çalışma hayatı, sosyo ekonomik durum)
8	Türkiye'ye gelmeden önce ülke hakkındaki fikirleriniz nelerdi? Daha önce hiç ziyarette bulundunuz mu? Gelmenize kimler aracılık etti? Türkiye'de bir tanıdığınız var mı?
9	Türkiye'ye gelmek istemenizin temel sebebi nedir? Ailenizin bu konuya yaklaşımı nasıl oldu?
10	Türkiye'ye nasıl, ne zaman ve kimlerle birlikte geldiniz? Göç sürecini biraz anlatır mısınız?
11	Vize/seyahat masraflarınızı nasıl karşıladınız? Türkiye'ye geldiğinizde kalacak yer temini ve diğer giderlerinizin finansmanını kim karşıladı?
12	Türkiye'de gelirken size bir iş sözü vaat edildi mi? Edildi ise o alanda mı istihdam edildiniz? Edilmedi ise geçiminizi nasıl sağladınız?
13	Hangi iş kollarında çalıştınız? Çalışma koşullarınızdan bahseder misiniz?
14	Çalıştığınız işlerde kazanç sağlayabildiniz mi? Kazancınız beklediğiniz gibi oldu mu?
15	Sizi borçlandıran veya gelirinize el koyan oldu mu?
16	Türkiye'de veya başka bir ülkede sömürüye maruz kaldınız mı? Kaldıysanız süreçten biraz bahseder misiniz?
17	Pasaport, kimlik gibi kişisel belgelerinize el koyuldu mu? Ne sebeple ne kadar süre oldu?

18	Ülkenize gönderilmekle/şikayet edilmekle tehdit edildiniz mi?
19	Sömürü sürecinden nasıl kurtuldunuz? Size yardım eden oldu mu?
20	Sömürü sürecinden kurtulmak için başvurabileceğiniz mekanizmaları biliyor muydunuz?
21	Mağdur destek hizmetlerinden faydalanmayı kabul ettiniz mi? Ettiyseniz veya etmediyseniz sebebini açıkla mısınız?
22	Mağdur destek programı hakkında bilgi alabildiniz mi? Hangi kurumlar ne tür bilgiler paylaştı?
23	Mağdur destek programında faydalanmayı neden kabul ettiniz/etmediniz?
24	Şu anda Türkiye’de bulunma statünüzü biliyor musunuz? Yasal kalış belgenizi nasıl edindiniz?
25	Sahip olduğunuz belgenin size sağladığı hak ve yükümlülükleri biliyor musunuz?
26	Sığınmaevine nasıl erişim sağladınız? Böyle bir hizmetin varlığından bilginiz var mıydı? Hangi kurumlar aracılığı ile yerleştirildiniz? Geçmişte bir sığınmaevi deneyiminiz oldu mu?
27	Mevcutta kaldığınız sığınmaevinde hangi hizmetlerden faydalanıyorsunuz? Hizmetlerin verimliliği açısından değerlendirebilir misiniz?
28	Sizce sığınmaevinde kalıyor/kalmıyor olmanın avantajları ve dezavantajları nelerdir? Hangi konularda kolaylıklar ve zorluklar yaşıyorsunuz?
29	Sığınmaevinden ayrıldıktan sonra nasıl bir yaşam planlıyorsunuz? Ne yapmayı/nereye gitmeyi planlıyorsunuz? Kalmıyorsanız mevcut yaşantınızı nerede ve nasıl idame ettiriyorsunuz?
30	Geleceğe dair düşünceleriniz nelerdir? Umutlu musunuz? Kaygılarınız var mı? 5 yıl sonra nerede olmak istersiniz? Bunu gerçekleştirebileceğinize dair inancınız var mı?
31	Ülkenize dönmek mümkün mü/ istiyor musunuz? Ülkenize dönerseniz kimin yanına dönmek istersiniz? Ülkenizde sizin için tehlikeli bir durum söz konusu mu?
32	Gelecekte Türkiye’deki yasal statünüzle ilgili kaygınız var mı? Gelecekte kendinize Türkiye’de bir hayat kurmayı planlıyor musunuz? Nedenini açıkla mısınız? Türkiye ile kendi ülkenizi karşılaştırdığınızda avantaj ve dezavantajları nelerdir?
33	Üçüncü bir ülkeye gitmek istiyor musunuz? Nedeni nedir? Orada yakınlarınız/tanıdıklarınız var mı?

EK 2. Kod, Kategori ve Temalar Listesi

Temalar	Kategoriler	Kodlar
Göç Etme Süreci	Göç Etme Nedenleri	Kültürel sebepler Ailevi sebepler Siyasi sebepler İş bulma umudu Evlenme amacı Türkiye Hakkındaki Düşünceler
	Göç Etme Şekli	Yasal Yollarla Göç Edenler – Seyahat Masraflarını Kendisi Karşılایانlar – Seyahat Masrafları 3. Kişilerce Karşılایانlar Yasa Dışı Yollarla Göç Edenler
Mağduriyet Süreci	Sömürü Tipi	Cinsel Sömürü Emek Sömürüsü Zorla Evlendirilme Esarete Tabi Kılma
	Çalışma Koşulları	Çalışma Saatleri Kazanç Durumu Belgelere El Koyulma Özgürlüğün Kısıtlanması
	Sömürüden Kurtuluş	Kendi Girişimleri ile Kolluk Operasyonları Sonucu 3. Kişilerin Yardımı Tacirin Bırakması
Hukuki ve İdari Süreçler	Yasal Statü	İkamet izni/Uluslararası Koruma/Geçici Koruma Statüsü Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu
	Mağdur Destek Programından Faydalananlar	Programı Kabul Etme Nedenleri Sığınmaevinde Kalış Süreci Hizmetlere Erişimde Yaşanan Sorunlar
	Mağdur Destek Programından Faydalanmayanlar	Programa Katılmama Nedenleri Mevcutta Alınan Psiko-Sosyal Destekler
Gelecek Projeksiyonu	Gelecek Beklentisi	Umutlu olma Umutsuz olma
	Bulunmak İstedikleri Yer	Ülkesine dönmek isteme Türkiye’de kalmak isteme Üçüncü ülkeye yerleşmek isteme